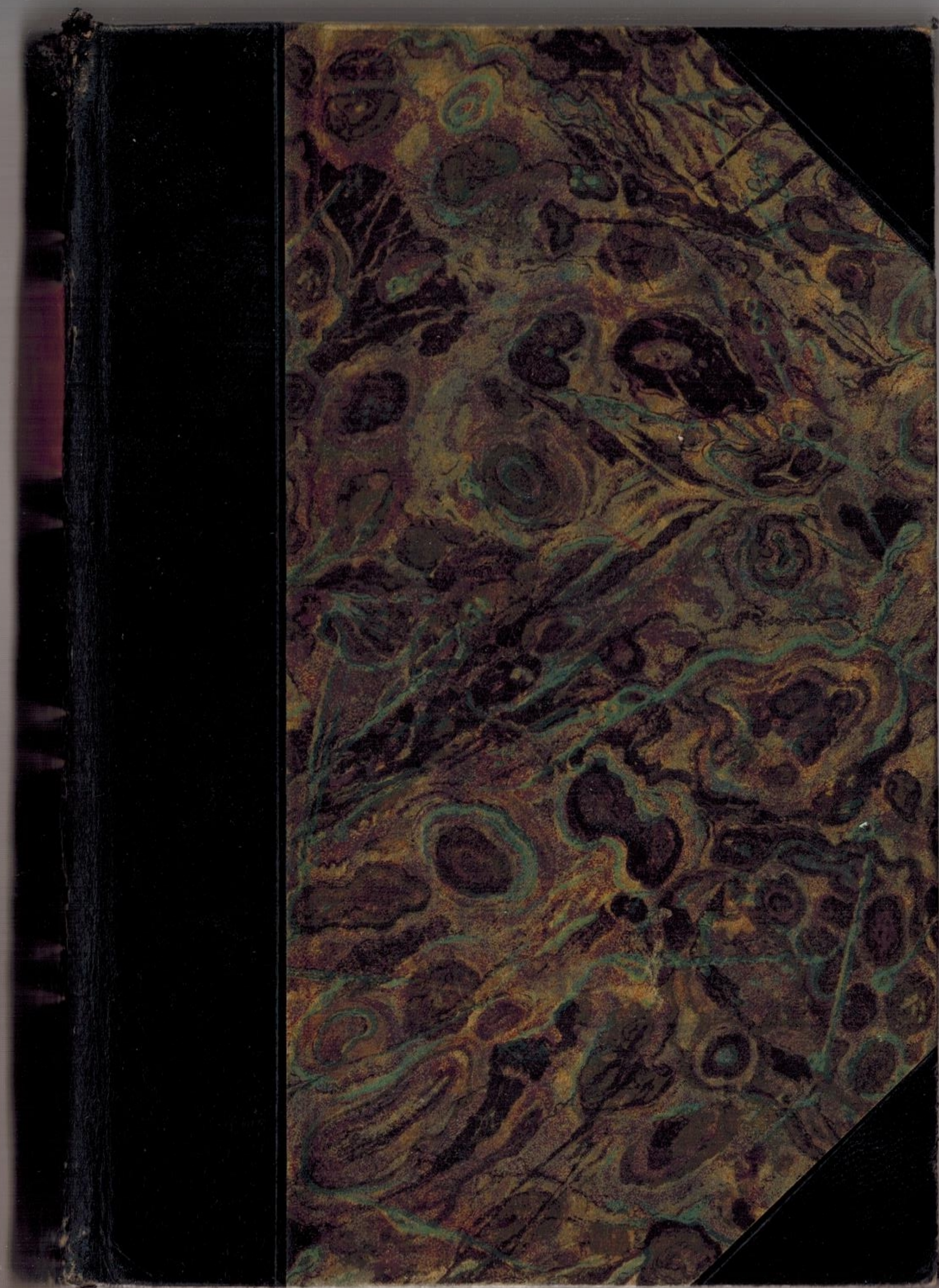

EX
LIBRIS
LARS
TELLNER

·EX·LIBRIS·
·HARRY-ELSA-GUNILLA TELLNER·

KRISTIN
LAVRANSDATTER

SIGRID UNDSET

KRISTIN LAVRANSDATTER

HUSFRUE

32TE TUSEN

KRISTIANIA
FORLAGT AV H. ASCHEHOUG & CO. (W. NYGAARD)
1923

1.–10. tusen utkom november 1921
11.–17. – » december 1921
18.–22. – » mars 1922
23.–27. – » november 1922
28.–32. – » juli 1923

Printed in Norway
LIE & CO.s BOKTRYKKERI • KRISTIANIA 1923

I mindet om min far
INGVALD UNDSET

I.

SYNDENS FRUGT

I.

Kvelden før Simonsmesse la Baard Peterssøns busse ind til øren ved Birgsi. Abbed Olav av Nidarholm var selv redet ut paa stranden for at hilse sin frænde Erlend Nikulaussøn og byde velkommen den unge hustru som han førte hjem. De nygifte skulde være abbedens gjester og sove paa Vigg om natten. Erlend leiet den likbleke, elendige unge konen frem over bryggen. Abbeden snakket skjemtende om sjøreisens møie; Erlend lo og mente, hans hustru længtet nok svært efter at faa lægge sig i en seng som stod fast ved en stuevæg. Og Kristin strævet for at smile, men hun tænkte at godvillig skulde hun ikke komme inden skibsbord igjen, saa længe hun levet. Hun blev syk, bare Erlend kom nær ind til hende, slik lugtet han av skib og sjø — haaret hans var aldeles seigt og klisset av saltvand. Han hadde været rent yr av glæde hele tiden paa skibet — og herr Baard hadde ledd: der ute paa Møre, hvor han var vokset op, hadde drengene ligget i baat og seilet og rodd baade tidlig og sent. De hadde nok ynket hende litt, Erlend og herr Baard, men Kristin syntes, ikke slik som hendes elendighet var værd. De blev ved at si, sjøsyken vilde gi sig, naar hun blev vant til at være paa skib. Men hun hadde været like ussel hele tiden.

Hun kjendte at hun seilet endda næste morgen, da hun red op gjennem bygderne. Bakke op og bakke

ned bar det over svære lerfaldshauger, og prøvet hun at fæste blikket et sted fremme i aasen, saa var det som hele landet duvet, reiste sig som bølger og blev slængt op mot den lyse, blaahvite vintermorgens himmel.

Der var kommet en hel flok av Erlends venner og naboer til Vigg om morgenen for at følge brudefolket hjem, saa de red i stort følge. Det gungret under hestehoverne, for jorden var haard som jern nu av barfrosten. Røken stod om folk og hester; det rimet paa dyrenes kropper og menneskenes haar og pelsverk. Erlend syntes like hvithaaret som abbeden, hans aasyn glødet av morgendrikken og den bitende sno. Han bar sine brudgomsklær idag; han saa saa ung og saa glad ut at det lyste av ham, og glæde og kaathet veldet i hans vakre, myke røst, mens han red og ropte og lo med sine gjester.

Kristins hjerte tok til at dirre saa underlig — av sorg og av ømhet og av angst. Hun var syk endda efter reisen, hun hadde den vonde brændingen for brystet som kom nu, bare hun hadde spist eller drukket aldrig saa litet, hun frøs bitterlig, og dypt i hendes sind sat den lille dumpe og stumme vreden mot Erlend som var saa sorgløs —. Allikevel, nu da hun saa, hvor troskyldig stolt og tindrende frydefuld han førte hende hjem som hustru, saa piplet en bitter anger op i hende; hun blev saar i brystet av medynk med ham. Nu ønsket hun at hun hadde ikke fulgt sin egensindighets raad, men latt Erlend vite det, da han var hjemme hos dem isommer — det høvet daarlig at deres bryllup blev holdt med altfor stor stas. Men det var nok slik at hun hadde undt ham, han kunde faa se det, han ogsaa — uten ydmykelse skulde de ikke faa slippe unna adfærden sin.

— Og saa hadde hun været ræd sin far. Og hun hadde tænkt, naar bryllupet deres først var drukket, saa skulde de jo fare saa langt bort; hun fik vel ikke se igjen hjembygden sin paa lange tider — ikke før al snak om hende vel og vakkert var tystnet —.

Nu skjønte hun at dette blev meget værre. Erlend hadde nok nævnt om det store hjemkomstøllet han vilde holde paa Husaby, men hun hadde ikke tænkt at det skulde være som en ny bryllupsfest. Og gjesterne her, det var de mennesker som Erlend og hun skulde leve imellem — det var deres agtelse og venskap som de trængte at vinde. Disse folkene var det som hadde hat Erlends daarskap og ulykke for øine i alle aarene. Nu trodde han selv at han hadde rettet sig op i deres omdømme, at han nu skulde staa paa den plads mellem sine jevninger, som han hadde byrd og formue til. Og saa blev han vel til latter overalt her i bygderne, naar det kom op, at han hadde forset sig med sin egen lovfæstede brud —.

Abbeden lutet sig over mot hende:

«I ser saa alvorlig ut, Kristin Lavransdatter. Er I ikke kommet over sjøsyken endda? Eller længter I efter eders mor kanhænde?»

«Aaja, herre,» sa Kristin sagte. «Jeg tænker nok paa min mor.»

De var kommet op i Skaun. De red høit i lien. Under dem i dalbunden stod løvskogen hvit og lodden av rim, det glitret i solen, det blinket av en liten blaa sjø nedi der. Saa kom de ut av et granholt. Erlend pekte frem:

«Der ser du Husaby, Kristin. Gud unde dig mange glade dager der, hustru min!» sa han, varm i røsten.

Foran dem bredte sig svære, rimhvite jorder. Gaar-

den laa som paa en bred hylde midt i lien — nærmest en liten lys stenkirke, og ret i syd for den husene; de var mange og store; røken hvirvlet fra ljorgluggerne. Klokker tok til at ringe fra kirken, og folk strømmet ut mot dem fra gaarden, ropende og hilsende. De unge mænd i brudetoget slog sine vaaben mot hinanden — med brak og bulder og glædeslarm fór skaren frem mot den nygifte mands gaard.

De stanset foran kirken; Erlend løftet sin brud fra hesten, og leiet hende frem til døren, hvor en hel skare prester og klerker stod og tok imot dem. Der var bitterlig koldt inde, og dagslyset sivet ind fra de smaa rundbuede vinduer i langhuset, saa kjerteglansen i koret bleknet.

Kristin følte sig bortkommen og bange, da Erlend slap hendes haand og gik over paa mandssiden, mens hun selv steg ind i flokken av de fremmede, helgeklædte kvinder. Tjenesten var meget skjøn. Men Kristin frøs, og hun syntes det var som hendes bønner blev blaast tilbake mot hende, da hun prøvet at lette sit hjerte og løfte det opad. Hun tænkte, det var kanske ikke noget godt varsel at dette var Sankt Simons dag — siden han var den mands vernehelgen, som hun ikke hadde handlet vel imot.

Fra kirken gik folket i optog ned mot gaarden, presterne først og saa Kristin og Erlend haand i haand, og gjesterne parvis efter. Kristin kunde ikke sanse sig saa meget at hun saa større av gaarden. Tunet var langt og smalt; husene laa i to rader paa syd- og nordsiden. De var svære, og bygget tæt sammen, men de syntes gamle og forfaldne.

Toget stanset ved stuehusets dør, og presterne signet med vievand. Saa leiet Erlend hende gjennem en mørk

forstue. Til høire for hende blev en dør slaat op til straalende lys. Hun dukket sig under dørkarmen og stod med Erlend i hallen hans.

Det var den største stue hun hadde set boende mand eie. Der var aare midt paa gulvet, og den var saa lang at der brændte ild paa begge ender av den, og rummet var saa bredt, at tverbjelkerne var støttet under med utskaarne stolper — det syntes hende likere et kirkerum eller en kongshal end stuen paa en gaard. Oppe ved den østre gavl, hvor høisætet var midt paa pallen, var der bygget lukkede senger ind mellem stolperne.

Og nu brændte der slik en masse lys i rummet — paa bordene som bugnet av dyrebare kar og fater, og paa kjertestikker som sat fast i væggene. Efter gamle dages sed hang vaaben og skjold mellem de utspændte tepper. Bak høisætet var væggen klædt med et fløil, og der hængte nu en mand op Erlends guldbundne sverd og hans hvite skjold med den røde springende løve.

Tjenestemænd og koner hadde skilt gjesterne med yttertøiet. Erlend tok sin hustru ved haanden og førte hende frem til aaren; gjesterne holdt sig i en halvring like bak dem. En tyk frue med et mildt aasyn steg frem og ristet ut Kristins hodelin, som var blit krøllet litt under kaapen. Idet hun traadte tilbake til sin plads, nikket hun til de to unge og smilte; Erlend nikket smilende igjen og saa ned paa sin hustru. Da var han saa vakker i ansigtet. Og atter kjendte Kristin det som hendes hjerte sank — hun syntes saa synd paa ham. Hun visste hvad han tænkte nu, han saa hende staa der i stuen sin med det lange snehvite husfrulin utover den skarlagensrøde brudekjole. Denne morgen hadde hun maattet vinde et langt vævet belte haardt om maven og midjen under klærne sine, før hun kunde

faa kjolen til at sitte vakkert. Og hun hadde gnidd sig i kinderne med en rød salve som fru Aashild hadde git hende. Mens hun stelte sig slik, hadde hun tænkt, harm og sorgfuld, at Erlend saa nok ikke meget paa hende nu han vel hadde faat hende — siden han endda intet skjønte. Nu angret hun bittert at hun intet hadde sagt til ham.

Mens egtefolkene stod slik, haand i haand, gik presterne stuen rundt, signet huset og aaren, og sengen og bordet.

Saa bar en tjenestekone husets nøkler frem til Erlend. Han hegtet det tunge knippe paa Kristins belte — og han saa ut, da han gjorde det, som han helst vilde kysset hende med detsamme. En mand bragte et høit horn, omlagt med gyldne ringer — Erlend satte det for sin mund og drak hende til:

«Hil og sæl i gaarden din, husfrue!»

Og gjesterne ropte og lo, mens hun drak med sin mand, og slog resten av vinen ut i aareilden.

Saa satte lekerne i med at spille, da Erlend Nikulaussøn førte sin egtekone til høisætet med sig og gildesfolket gik tilbords.

Tredje dagen tok gjesterne til at bryte op, og femte dag ved nons leite fór de sidste. Saa var Kristin alene med sin mand paa Husaby.

Det første hun gjorde, var at hun bød tjenestefolkene ta al bunad ut av sengen, vaske den og væggene omkring med lut, og halmen bære ut og brænde. Saa fik hun fyldt i frisk halm og redte oppaa med sengklær av det, hun selv hadde ført i gaarden. Det led langt ut paa natten før dette arbeide var bragt tilende. Men Kristin bød at dette skulde gjøres med alle sengesteder paa gaarden, og alle skindfelder bakes i badstuen — ternerne fik ta paa med det straks imorgen

og gjøre saa meget de kunde række alt før helgen. Erlend rystet paa hodet og lo — hun var noget til kone! Men han var noksaa skamfuld.

Kristin hadde ikke faat sove stort den første natten, endda presterne hadde viet hendes seng. Ovenpaa var den redt med silketrukne puter, laken av lin og de gjæveste tepper og skind, men i bunden var der skidden og muggen halm; der var lus i klærne og i den prægtige sorte bjørnefelden som laa øverst.

Mangt og meget hadde hun set alt disse dagene. Under de dyre tepperne, som væggene var draget med, var ikke sot og smuds vasket av stokkene. Masser av mat hadde der været til gildet, men meget var skjæmt og ilde tillaget. Og de hadde maattet ilde med raa og vaat ved som neppe vilde ta varme og som røk stuen fuld.

Vanstel hadde hun set overalt, da hun den anden dagen var rundt med Erlend og saa sig om paa gaarden. Tomme bur og boder vilde der være, naar gjestebudet var tilende; melbølerne var sopet omtrent. Og ikke kunde hun skjønne hvordan Erlend mente at fø frem alle de hestene og saa meget bufæ med det som var her av høi og halm — av lauv var der ikke nok til smalen engang.

Men der var et loft halvfuldt med lin som ingenting var blit gjort med — det maatte være det meste av mange aars høst. Og en bod fuld med ældgammel uvasket og stinkende uld, noget i sækker og noget liggende løst utover. Da Kristin tok nedi, drysset smaa brune ormegg utover — der hadde været møl og mark i.

Fæet var usselt, magert, skabbet og saart — og aldrig hadde hun set saa mange utgamle naut paa ett sted. Bare hestene var vakre og velstelte. Men der var nu ingen av dem som kunde maale sig med Guldsveinen

eller Ringdrotten, den hingsten som hendes far hadde nu. Sløngvanbauge, som han hadde git hende med hjemmefra, var den vakreste hesten som stod paa Husabys stald. Hun maatte ta den om halsen og klemme sit ansigt ind mot dens kind, da hun kom bort til den. Og disse trøndske stormændene saa paa den og priste dens digre, grove ben, den dype bringe og høie hals, det lille hodet og de brede lænder. Gamlingen fra Gimsar svor baade ved Gud og ved fienden at det var stor synd, de hadde jalket denne hesten — slik en stridshingst han kunde været. Da maatte Kristin skryte litt av far dens, Ringdrotten. Han var meget større og grovere, der fandtes ikke hingst som kunde tugte ham, ja hendes far hadde da prøvet ham mot de navngjetneste hester helt til inde fra Sogn. De underlige navnene hadde Lavrans git disse hestene — Ringdrotten og Sløngvanbauge — fordi de var gyldne paa let som lyst guld og tegnet som med rødeguldsringer. Mor til Ringdrotten var kommet bort fra stoet en sommer inde ved Raanekampene, og de hadde trodd, bjørnen hadde tat hende, men saa kom hun hjem til gaarden senhøstes. Og den folungen, hun fik aaret efter, var vist ikke alet av hingst som hørte til folket over steinen. Saa de røkte over folungen med svovel og med brød, og Lavrans gav merren til kirken for at være tryggere. Men folungen artet sig slik at nu sa han, han vilde heller miste sit halve bo end Ringdrotten.

Erlend lo og sa:

«Du er faamælt ellers, Kristin, men naar du snakker om far din, da blir du veltalende!»

Kristin taug brat. Hun husket farens aasyn, da hun skulde ride bort med Erlend og han løftet hende tilhest. Han hadde tat paa sig en glad mine, for der

stod saa meget folk omkring dem, men hun saa hans øine. Han strøk nedover hendes arm og tok hendes haand til farvel. Da hadde hun nok mest tænkt paa det at hun var glad, hun skulde faa komme sig bort. Nu syntes hun, saa længe hun levet, maatte det svi hende i sjælen, naar hun husket paa farens øine den gangen.

Saa tok Kristin Lavransdatter paa at styre og stelle i huset sit. Hun var oppe i otten hver morgen, endda Erlend mælte imot og lot som han vilde holde hende i sengen med magt — ingen ventet da at en nygift kone skulde rende husimellem længe før det lysnet av dag.

Naar hun saa, hvor alting laa nede her og hvor meget der var for hende at ta haand om, saa fór det blankt og haardt igjennem hende: ja hadde hun læsset synd paa sig for at komme hit, saa fik det være med det — det var ogsaa synd at fare frem med Guds gaver slik som her var gjort. Skam var de værd som hadde stelt her før, og alle som hadde latt Erlends bo forødes slik. Nu hadde der ingen ordentlig raadsmand været paa Husaby de sidste to aarene; Erlend selv hadde været meget hjemmefra i den tiden, og desuten hadde han liten greie paa gaardens stel. Saa var det ikke mere end ventelig at hans ombudsmænd længere ute i bygderne bedrog ham, som hun skjønte de gjorde, og at tjenestefolkene paa Husaby bare arbeidet saa meget som de selv lystet og naar og paa det vis som det høvet en og hver. Det blev ikke let for hende nu at faa skik paa stellet igjen.

En dag talte hun om det med Ulf Haldorssøn, Erlends egen svend. De burde nu været færdige med treskingen av hjemmekornet ialfald — der var ikke

for meget av det heller — før det blev tid til storslagtningen. Ulf sa:

«Du vet det, Kristin, at jeg er ikke gaardskar. Vi skulde nu være Erlends vaabensvender, Haftor og jeg — og jeg er ikke øvet i bondesysler længer.»

«Jeg vet det,» sa husfruen. «Men det er saan, Ulf, at det blir ikke let for mig at styre her i vinter, nykommen som jeg er her nordenfjelds og ukjendt med folkene vore. Vakkert vilde det være av dig om du vilde hjælpe og retlede mig.»

«Jeg skjønner det, Kristin, let faar du det ikke i vinter,» sa manden, han saa paa hende med et litet smil — det underlige smilet han hadde altid, naar han talte med hende eller Erlend. Det var frækt og spotsk, og endda var der baade godhet og enslags agtelse for hende i hans væsen. Hun syntes hellerikke, hun hadde ret til at bli krænket, naar Ulf tok sig til et mere fortrolig væsen mot hende, end det kunde været sømmelig. Selv hadde hun og Erlend latt denne svenden bli medvider i sin tugtløse og uredelige færd; nu skjønte hun at han visste ogsaa, hvordan hun var stillet. Det fik hun nu taale — hun saa jo ogsaa at Erlend fandt sig i det, hvad saa Ulf sa og gjorde, og megen ærbødighet viste svenden ikke sin husbond. Men de hadde været venner fra barnedagene; Ulf var utefra Møre, søn til en smaabonde som bodde nær Baard Peterssøns gaard. Han sa du til Erlend og nu ogsaa til hende — men det var saan at folk gjorde det mere her nordenfjelds end hjemme i bygden hendes.

Ulf Haldorssøn var en ganske vakker mand, stor og mørkladen, med fagre øine, men hans mund var styg og raa. Kristin hadde hørt stygge ting om ham av ternerne paa gaarden — naar han var i kaupangen, drak han forfærdelig, turet og stimet i de husene som laa ved

Gjeilene, men naar han var hjemme paa Husaby, saa var han den mand som der var mest støtte i, den dueligste, den arbeidsomste og den klokeste. Kristin hadde faat godhet for ham.

«Det vilde nu ikke været let for nogen kone at komme hit til gaarden — efter alt som her har været,» sa han igjen. «Endda saa tror jeg, Kristin husfrue, du klarer dette bedre end de fleste koner vilde greie sakerne her. Ikke er du slik at du vil sætte dig ned og syte og sutre, men tænke paa at berge arven her for avkommet dit selv, naar ingen anden har omtanke for slikt. Og det vet du vel at du kan lite paa mig, jeg vil hjælpe dig saa meget som jeg har evne til. Du faar mindes det at jeg er uvant med bondestel. Men vil du raade dig med mig og la mig raadspørre dig, saa skal det vel gaa denne vinteren over paa en gjerd.»

Kristin takket Ulf og gik ind i huset.

Hun var tung om hjertet av angst og uro, men hun prøvet at stræve sig fra det. Ett var at hun skjønte sig ikke paa Erlend — endda syntes han intet at ane. Men det andet og det værste var at hun kjendte ikke liv hos barnet, hun bar. Ved tyve uker skulde det kvikne, visste hun — nu var det gaat mere end tre uker over den tiden. Hun laa om nætterne og kjendte denne byrden som vokste og gjordes tyngere og blev ved at være like dump og livløs. Og det svev for hende, alt hun hadde hørt om børn som var født lamme, med størknede sener, om fostere som var kommet til lyset uten lemmer — som neppe hadde hat menneskelig skabning. For hendes lukkede øine drog billeder av smaa spæde børn, rædselsfuldt vanskapte; det ene skrækkens syn smeltet over i et endda værre. Sør i

dalen hjemme, paa Lidstad, hadde de et barn — ja det var vel voksent nu. Hendes far hadde set det, men han vilde aldrig tale om det; hun hadde merket at han blev ilde ved, naar nogen nævnte det. Hvordan det monne se ut —. Aanei. Hellige Olav, bed for mig —! Hun maatte tro fast paa den hellige konges miskund, hun hadde jo git sit barn i hans varetægt, med taalmod skulde hun lide for sine synder og trøste sig med hel hug til hjælp og naade for barnet. Fienden selv maatte det være som fristet hende med disse stygge synerne for at lokke hende til fortvilelse —. Men det var vondt om nætterne. Hvis et barn ikke hadde lemmer, hvis det var lamt, saa kunde vel moren ikke kjende livstegn —. Erlend merket i halvsøvne at hustruen laa urolig, tok hende tættere ind i armen sin og dukket sit ansigt ind til hendes halsgrop.

Men om dagen lot hun som ingenting. Og hver morgen klædte hun sig med omhu for at skjule endda en liten tid for huslyden at hun fór ikke ene.

De brukte det paa Husaby, at efter kveldsmaaltidet gik tjenestefolkene til de husene, hvor de sov. Saa sat hun og Erlend alene i hallen. I det hele var skikkene her paa gaarden mere som i gamle dager, dengang folk hadde træller og trælkvinder til husgjerningen. Der var ikke gulvfast bord i hallen, men morgen og kveld blev der dækket paa et stort bord som blev lagt over bukker, og efter maaltidet blev det hængt op paa væggen. Til de andre maalene tok folk sin mat bort i bænkene, sat der og aat. Kristin visste at slik hadde skikken været før i tiden. Men nu om dagene, da folk vanskelig kunde faa mænd til at tjene for bordene og alle maatte nøie sig med terner til arbeidet indom hus, passet det ikke — kvinderne

vilde ikke slite sig helseløse med at løfte de tunge bordene. Kristin husket at hendes mor hadde fortalt, paa Sundbu fik de fast bord i stuen da hun var otte vintrer gammel, og det tyktes kvinderne en storvinding i alle maater — nu trængte de ikke gaa ut i skjemmen med alt syarbeide, men kunde sitte i stuen og skjære og klippe, og det saa saa staselig ut at ha kjertestikker og nogen vakre bordkar staaende fremme altid. Kristin tænkte, til sommeren vilde hun be Erlend om at faa et bord ved den nordre langvæggen.

Slik var det hjemme, og saa hadde faren sit høisæte ved bordenden — men da stod sengene nu ved forstuevæggen. Hjemme sat hendes mor øverst paa ytterbænken, saa hun kunde gaa fra og til og ha øie med matens frembæring. Bare naar der var gjestebud, sat Ragnfrid ved sin husbonds side. Men her var høisætet midt under østgavlen, og Erlend vilde, hun skulde altid sitte der hos ham. Og hjemme bød faren altid Guds tjenere pladsen i høisætet, hvis slike var gjester paa Jørundgaard, og han selv og Ragnfrid tjente dem, mens de aat og drak. Men det vilde ikke Erlend uten de var av høi rang. Han elsket ikke meget prester og munke — det var dyre venner, mente han. Kristin maatte tænke paa det som faren og Sira Eirik altid sa, naar folk klaget over kirkemændenes pengegriskhet: hver mand glemte den syndige gammen han hadde gjort sig, naar han skulde betale for den.

Hun spurte Erlend ut om livet her paa Husaby i gamle dager. Men han visste merkelig litet. Saan og saan hadde han hørt, hvis han husket ret — men han kunde ikke saa nøie mindes. Kong Skule hadde eiet gaarden og bygget paa den — skulde nok ha agtet at gjøre Husaby til sit aabøle, da han gav Rein til nonnekloster. Erlend var meget stolt av at han

var ættet fra hertugen, som han altid kaldte konge, og fra biskop Nikulaus; biskopen var far til hans farfar Munan Biskopssøn. Men Kristin syntes ikke at han visste mere om disse mændene end hun kjendte selv fra sin fars fortællinger. Hjemme var det anderledes. Hverken faren eller moren hovmodet sig av sine fremfarne fædres magt og anseelse. Men de talte ofte om dem, holdt frem det gode de visste om dem til et foredøme og berettet om deres feil og det onde som var kommet derav til advarsel. Og de kunde smaa skjemtesagn — om Ivar gamle Gjesling og hans uvenskap med kong Sverre, om Ivar Provsts rappe og vittige svar, om Haavard Gjeslings uhyre fedme, og om Ivar unge Gjeslings vidunderlige veidelykke. Lavrans fortalte om sin farfars bror som tok folkunge-møen ut av Vreta kloster, om sin farfar, svenske herr Ketil, og om sin farmor Ramborg Sunesdatter som altid længtet hjem til Vestergautland og kjørte sig gjennem isen paa Venern, engang hun var og gjestet sin bror paa Solberga. Han talte om sin fars vaabendjervhet og om hans usigelige sorg over sin første unge hustru, Kristin Sigurdsdatter, hun døde i barnsseng med Lavrans. Og han læste ut av en bok om sin ætmor, den hellige fru Elin i Skøvde som fik naade til at bli Guds blodvidne. Faren hadde ofte talt om at han og Kristin skulde gjøre en pilgrimsfærd ind til denne salige enkes grav. Men det var aldrig blit av.

I sin angst og nød prøvet Kristin at bede til denne hellige som hun selv var bundet til med blodsbaand. Hun bad til Sankta Elin for barnet sit og kysset paa korset som hun hadde faat av sin far; deri var litt av den hellige frues likklær. Men Kristin var ræd for Sankta Elin, nu hun selv hadde skjæmt ut slegten saa stygt. Naar hun bad til Sankt Olav og Sankt Thomas

om deres forbøn, da følte hun ofte, at hendes klager naadde frem til levende ører og medlidende hjerter. Disse to retvishetens martyrer elsket hendes far fremfor alle andre helgener, ja fremfor Sankt Laurentius selv, som han dog bar navn efter, og hvis dag utpaa eftersommeren han altid hædret med et stort ølgilde og rike almisser. Sankt Thomas hadde faren selv set i drømme en nat, da han laa saaret utfor Baagahus. Intet menneske kunde utsige, hvor elskelig og ærværdig han var at skue, og selv hadde Lavrans intet kunnet mæle uten «herre, herre!» Men den straalende biskop hadde mildelig rørt ved hans saar og lovet ham liv og førlighet, saa han skulde faa se igjen sin hustru og sin datter, som han hadde bedt om. Men den gangen hadde intet menneske trodd at Lavrans Bjørgulfsøn skulde levet natten tilende.

Ja, sa Erlend. En hørte jo slikt. Ham var nu aldrig noget saant hændt, og det var vel ikke likt til det heller — han hadde nu heller aldrig været nogen from mand, slik som Lavrans.

Saa spurte Kristin om disse folkene som hadde været i hjemkomstøllet deres. Erlend hadde ikke meget at si om dem heller. Det slog Kristin, at hendes husbond lignet ikke folket her i bygderne. De var vakre mange av dem, lyse og rødlette, med runde, haarde hoder, sterke og drøie av legemsbygning — mange av gamlingerne var umaadelig fete. Erlend saa ut som en fremmed fugl mellem sine gjester. Han var et hode høiere end de fleste mænd, smal og mager; med slanke lemmer og fine ledemot. Og han hadde svart, silkemykt haar, brunblek hy — men lyseblaa øine under kulsorte bryn og de skyggende sorte øienhaar. Hans pande var høi og smal, tindin-

gene indhule, næsen litt for stor og munden litt for liten og vek for en mand — men han var vakker allikevel; hun hadde ingen mand set som var halvten saa vakker som Erlend. Selv hans myke, stille røst var ulik de andres mætte mæle.

Erlend lo og sa, han hadde da hellerikke ætten sin herfra — uten farfarsmoren, Ragnrid Skulesdatter. Folk sa han skulde være svært lik sin morfar, Gaute Erlendssøn av Skogheim. Kristin spurte hvad han visste om denne manden. Men det var næsten intet.

Saa var det en kveld, Erlend og Kristin holdt paa at klæ av sig. Erlend kunde ikke faa op skoremmen sin, skar den av, og kniven glap ind i haanden hans. Han blødde meget og bandte stygt; Kristin hentet en linklut i skrinet sit. Hun var i bare serken. Erlend la den anden armen sin om hendes midje, mens hun bandt om hans haand.

Med ett saa han forfærdet og forvirret ned i hendes ansigt — blev sprængrød selv i det samme. Kristin bøiet hodet.

Erlend tok armen til sig. Han sa intet — da gik Kristin stille bort og krøp op i sengen. Hendes hjerte hugget dumpt og haardt mot ribbenene. Av og til saa hun bort til sin husbond. Han hadde snudd ryggen til hende, langsomt drog han av sig plagg efter plagg. Saa kom han bort og la sig.

Kristin ventet paa at han skulde tale. Hun ventet slik, at indimellem var det som hjertet hendes ikke slog, det bare stod stille og dirret indi brystet.

Men Erlend sa ikke et ord. Og han tok hende ikke ind paa armen sin.

Tilslut la han tøvende en haand over hendes bryst, klemte haken sin ned mot hendes skulder, saa skjeg-

roten stak hende i holdet. Da han endda intet mælte, vendte Kristin sig mot væggen.

Det var som hun sank og sank. Ikke ett ord eiet han at gi hende — nu da han visste, hun hadde baaret hans barn den lange, tunge tiden. Kristin bet tænderne sammen i mørket. Ikke skulde hun tigge ham — vilde han tie, saa skulde hun tie hun med, om det saa skulde vare like til den dagen hun fødte det. Harmen flommet i hende. Men hun laa huggende stille indtil væggen. Og Erlend laa stille i mørket. Time efter time laa de slik, og den ene visste at den anden sov ikke. Tilslut hørte hun paa hans jevne pust, at han blundet ind. Da lot hun taarerne rende som de vilde, av sorg og av krænkelse og av skam. Dette syntes hun at hun aldrig vilde kunne glemme ham.

I tre dager gik Erlend og Kristin — han som en vaat hund, syntes den unge hustru. Hun var het og haard av vrede — blev vild av forbitrelse, naar hun merket at han saa forskende paa hende, men fort tok blikket til sig, hvis hun vendte sine øine mot ham.

Den fjerde dag om morgenen sat hun i stuen, da kom Erlend i døren, klædt til at ride ut. Han sa han skulde vest til Medalby — om hun vilde følge med og se gaarden; den hørte til hendes morgengave-gods. Kristin svarte ja, og Erlend hjalp hende selv med at faa paa de lodne støvler og den sorte ærmekaape med sølvhegterne.

I tunet stod fire hester opsadlet, men Erlend sa nu at Haftor og Egil kunde bli hjemme og hjælpe med treskingen. Saa hjalp han selv sin hustru op i sadlen. Kristin skjønte at Erlend nu hadde i sinde at orde om dette som laa utalt mellem dem. Allikevel sa han intet, mens de langsomt red utover, syd mot skogen.

Det var nu langt ute i slagtemaaneden, men endda var der ikke faldt sne her i bygden. Dagen var frisk og vakker, solen netop kommet op, og det glitret og gyllet paa hvit rim overalt, paa marken og paa trærne. De red over Husabys jorder. Kristin saa at der var litet av kornland og stubmark, men mest træde og gammel eng, tuet, mosegrodd og fuldrunden med olderskud. Hun nævnte dette.

Manden svarte kaut:

«Vet ikke du det, Kristin, du som har saa god forstand paa at styre og stelle med gods, at det er uløni at avle korn saa nær kaupangen — en vinder mere paa at bytte smør og uld mot korn og mel hos de fremmede kjøbmændene —.»

«Da skulde du byttet alt det som ligger paa lofterne dine og er blit utskjæmt for længe siden,» sa Kristin. «Ellers saa vet jeg da det at loven sier, hver mand som bygsler jord skal saa korn paa de tre delene, men la den fjerde parten ligge i træde. Og landdrottens aabøle det skulde nu vel ikke være daarligere skjøttet end leilændingernes gaarder — det sa min far altid —.»

Erlend lo litt og svarte:

«Jeg har aldrig spurt efter loven i det stykke — faar jeg det som jeg skal ha, saa kan bønderne mine drive gaardene sine som de liker, og jeg driver Husaby som det tykkes mig høveligst og bedst.»

«Vil du være klokere du da,» spurte Kristin, «end de fremfarne fædrene vore og Sankt Olav og kong Magnus som satte disse lovene.»

Erlend lo igjen og sa:

«Det har jeg ikke tænkt paa. — Ellers saa er det da djævelen og, saa god greie du har paa lands lov og ret, Kristin —.»

«Jeg har litt greie paa disse tingene,» mælte Kristin

«fordi far min bad ofte Sigurd i Loptsgaard si lov for os, naar han kom til os, og vi sat hjemme om kvelden. Far mente det var gavnlig for tjenestefolkene og de unge at faa kundskap om slikt, og saa sa Sigurd en bolk eller anden —.»

«Sigurd —» sa Erlend. «Aaja nu mindes jeg, jeg saa ham i bryllupet vort. Det var den sidnæsede, tandløse gamlingen som siklet og graat og klappet dig paa brystet — han var skitfuld endda om morgenen, da folket kom op til os og saa paa at jeg satte paa dig hustrulinet —.»

«Han har kjendt mig fra jeg mindes ikke naar,» sa Kristin sint. «Han brukte at ta mig paa fanget og leke med mig, da jeg var liten mø —.»

Erlend lo igjen:

«Det var nu en underlig gammen — at dere skulde sitte og høre paa den kallen kvæde loven bolk efter bolk. Lavrans er da ulik andre mænd paa alle vis — ellers saa sier en gjerne det, at kjendte bonden fuldelig lands lov og hingsten sin styrke, saa skulde Puken være ridder —»

Kristin gav et rop og slog sin hest paa lænden. Erlend saa sint og forbauset paa sin kone som red fra ham.

Med ett tok han sin hest med sporerne. Jesus, vadet — der var jo ikke til at komme over nu, leren var glidd ut i høst —. Sløngvanbauge strakte bedre ut, da den merket den anden hesten efter sig. Erlend blev dødsens ræd — slik hun jog nedover de steile bakker og. Han sprængte forbi hende gjennem smaaskogen, rundet op i veien, der den løp flatt et litet stykke, saa hun maatte stanse. Da han kom op paa siden av hende, saa han, at hun var nok selv blit litt ræd nu.

Erlend lutet sig frem mot sin kone og slog hende

under øret, saa det sang — og Sløngvanbauge sprat tilside, skræmt og steilende.

«Ja du var værd det,» sa Erlend, skjælv i maalet, da hestene var blit rolige og de igjen red side om side. «Slik du farer frem, uvettig i sinne —. Du skræmte mig —»

Kristin holdt sit hode saa han kunde ikke se hendes ansigt. Erlend ønsket at han ikke hadde slaat hende. Men han sa igjen:

«Ja du gjorde mig ræd, Kristin — fare slik! Og saa *nu* —» sa han ganske sagte.

Kristin svarte ikke og saa ikke paa ham. Men Erlend følte at hun var mindre vred nu end før, da han hadde spottet hendes hjem. Han undret sig storlig over det, — men han saa at det var slik.

De kom til Medalby, og Erlends landsæte kom ut og vilde ha dem ind i stuen. Men Erlend mente, de kunde først se paa husene — og Kristin skulde være med. «Hun eier nu gaarden — og hun skjønner sig bedre paa dette end jeg gjør, Stein,» sa han leende. Der var nogen bønder hos, som skulde være vidner — nogen av dem var Erlends bygselsmænd de og.

Stein var kommet til gaarden sidste faredag, og hele tiden siden hadde han bedt at jorddrotten skulde komme op og se, hvordan husene hadde været, da han tok imot dem, eller sende ombudsmænd for sig. Bønderne vidnet, at ikke ett hadde været draapeløst, og de som nu stod til nedfalds, hadde været slik da Stein kom. Kristin saa at det var en god gaard, men den hadde været i daarlig hævd. Hun skjønte at denne Stein var en drivende mand, og Erlend var ogsaa meget medgjørlig og lovet ham nogen lempelser i landskylden, til han hadde faat husene utbedret.

Saa gik de ind i stuen, og der var bordet dækket med god mat og sterkt øl. Bondens kone bad Kristin forlate sig, at hun ikke hadde gaat ut imot hende. Men manden vilde ikke taale at hun kom under aapen himmel, før hun hadde været i kirken efter barnseng. Kristin hilste konen blidelig, og saa maatte hun bort til vuggen og se paa barnet. Det var disse folkenes første, og det var en søn, tolv nætter gammel, stor og sterk.

Nu blev Erlend og Kristin ført til høisætet, og alle folkene satte sig ned, aat og drak en god stund. Kristin var den som talte mest under maaltidet; Erlend sa litet, og det samme gjorde bønderne, men Kristin tyktes dog merke at de likte hende.

Saa vaagnet barnet, sutret først, og tok siden til at skrike saa forfærdelig, at moren maatte hente det bort og lægge det til brystet for at stagge det. Kristin saa nogen ganger bort til de to, og da gutten var mæt, tok hun ham fra konen og la ham paa sin arm.

«Se, husbond,» sier hun, «tykkes dig ikke at dette er en fager og trivelig svend —»

«Det er det vist,» svarer manden, og ser ikke dit.

Kristin sat litt med barnet, før hun gav det tilbake til moren.

«Jeg vil sende en gave indover til denne sønnen din, Arndis,» sier hun, «for han er det første barnet jeg har holdt paa armene mine siden jeg kom hit nordenfjelds.»

Het og trodsig, med et litet smil, saa Kristin paa sin husbond, og siden nedover bønderne paa bænken. Det trak ørlitet gran ved mundviken til en og anden av dem, men saa saa de frem for sig, stinde i ansigterne av alvor. Da stod en ældgammel kall op; han hadde alt

drukket godt. Nu tok han øsen ut av ølbollen, la den paa bordet og løftet den svære skaal:

«Da vil vi drikke paa det, husfrue, at det næste barnet, du lægger paa armen din, blir den nye husbonden paa Husaby!»

Kristin reiste sig op, og tok mot den tunge bollen. Først bød hun sin mand. Erlend la saavidt munden til, men Kristin drak dypt og længe:

«Tak for den hilsningen, Jon i Skog,» sa hun, og nikket tindrende, lattermildt. Saa sendte hun bollen videre.

Erlend sat rød og meget vred, kunde Kristin se. Selv hadde hun nu bare saan en urimelig lyst til at le og være glad. En stund efter vilde Erlend bryte op, og saa gav de sig paa hjemfærden.

De hadde redet et stykke vei uten at tale sammen, da sa Erlend medett heftig:

«Tænker du at det trænges, du lar selv bønderne vore vite, du blev gift med barn —. Du kan be djævelen hente dig paa det at snakken om os to skal snart fly over alle bygderne efter fjorden her —.»

Kristin svarte først ingenting. Hun saa ret ut over hestens hode, og hun var nu blit saa hvit i ansigtet, at Erlend blev ræd.

«Det vil ikke gaa mig av hugen saa længe jeg lever,» sa hun tilslut, og saa ikke paa ham, «— at dette var de første ordene du hilste ham med, den sønnen din som er under beltet mit.»

«Kristin!» sa Erlend bønlig.

«Kristin min,» tagg han, da hun ikke svarte, og ikke saa paa ham. «Kristin!»

«Herre?» spørger hun koldt og høvisk, og snur ikke hodet.

Erlend svor saa det gnistret, sporet sin hest og jog frem over veien. Men litt efter kom han ridende tilbake mot hende.

«Nu var jeg nær blit saa harm,» sa han, «at *jeg* hadde redet fra *dig*.»

«Da kunde det hændt,» svarte Kristin rolig, «at du hadde faat bie baade længe og vel, før jeg kom efter dig til Husaby.»

«Slik du taler!» sa manden opgit.

Igjen red de et stykke vei uten at tales ved. Om en stund kom de til et sted, hvor en liten sti tok opover en aas. Erlend sa til sin kone:

«Jeg hadde tænkt vi skulde ride hjem over høiden — det blir litt længer, men jeg hadde hug til at fare opom her med dig engang.»

Kristin nikket likesæl.

Om en stund sa Erlend, at nu var det bedre, de gik videre tilfots. Han bandt deres hester ved et træ.

«Gunnulf og jeg hadde et virke oppe paa aasen her,» sa han. «Det kunde lyste mig at se om der er noget igjen av borgen vor —»

Han tok hende ved haanden. Hun fandt sig i det, men gik og saa ned, hvor hun satte føtterne sine. Det varte ikke længe før de var oppe paa høiden. Over den rimgrodde løvskog i sveipet efter den lille elven laa Husaby i lien midt mot dem, ruvende stor og gild med stenkirken og de mange svære hus, brede jorder omkring og mørk skogaas bak.

«Mor,» sa Erlend sagte, «hun gik med os hitop — ofte. Men altid saa sat hun og stirret i sør, op mot Dovrefjeld. Hun længtet nok væk fra Husaby baade

tidlig og sent. Ellers saa vendte hun sig nord, og saa ut i skaret — der du ser det blaaner; det er fjeld paa hin side fjorden. Aldrig saa hun over til gaarden —»

Hans stemme var myk og bønlig. Men Kristin hverken talte eller saa paa ham. Saa gik han og sparket i den frosne lyng:

«Nei her er nok ingenting igjen av mit og Gunnulfs fæste. Ja det er nu ogsaa længe siden vi holdt til og lekte her, Gunnulf og jeg —»

Han fik ikke svar. — Like nedfor der de stod, var der en liten frossen vanddam — Erlend tok op en sten og kastet nedpaa. Hullet var bundfrossent, saa der blev bare en liten hvit stjerne i det svarte speil. Erlend tok en sten til og kastet haardere — en til og en til, nu kastet han i fuldt sinne, og skulde endelig ha splintret isen tilgagns. Da fik han se sin kones ansigt — hun stod og var svart i øinene av foragt, smilte haansk av hans barnagtighet.

Erlend tversnudde — men Kristin blev dødsens blek i det samme, og hendes øienlaag gled igjen. Hun stod og tevlet ut for sig med hænderne, svaiet som hun skulde sige overende — saa fik hun tak i en træstamme.

«Kristin — hvad er det?» spurte han ræd.

Hun svarte ikke, stod som hun lyttet efter noget. Hendes øine var fjerne og rare.

Nu kjendte hun det igjen. Dypt inde i fanget hendes kjendtes det som en fisk slog med sporden. Og igjen var det som hele jorden rørte sig omkring hende, og hun blev svimmel og svak, men ikke saa meget som første gangen.

«Hvad er det med dig?» tok Erlend paa igjen.

Hun hadde ventet slik paa dette — neppe turdet kjendes ved sin store sjæleangst. Hun kunde ikke tale

om det — nu, de hadde været uvenner hele denne dagen. Da sa *han* det:

«Var det barnet som blev kvikt i dig?» spurte han sagte og rørte ved hendes skulder.

Saa kastet hun fra sig al vreden mot ham, smøg sig ind til faren og gjemte sit ansigt ind til hans bryst.

En stund efter gik de ned igjen til det sted hvor deres hester stod bundet. Den korte dag var næsten tilende; bak dem i sydvest sank solen ned bak trætoppene, rød og mat i frosttaaken.

Erlend prøvet omhyggelig spænder og remmer i sadeltøiet, før han løftet hustruen op paa hendes hest. Saa gik han bort og løste sin egen. Han tok ind under sit belte efter hanskerne, som han hadde stukket ind der, men han fandt bare den ene. Han saa omkring sig paa bakken.

Da kunde ikke Kristin bare sig, hun sa:

«Det nytter ikke du leter efter hansken din her, Erlend!»

«Du kunde gjerne sagt det til mig, hvis du saa at jeg mistet den — om du var aldrig saa sint paa mig,» sa han. Det var de hanskerne Kristin hadde sømmet til ham og git ham med fæstensgaverne sine.

«Den faldt ut av beltet dit, da du slog mig,» sa Kristin meget sagte, og saa ned.

Erlend stod fremme ved hesten sin, med haanden paa sadelbuen. Han saa sky og ulykkelig ut. Men saa brast han i latter:

«Aldrig hadde jeg trodd det, Kristin —den tiden jeg beilet til dig, og for rundt og tagg frænderne mine om at tale for mig, og gjorde mig saa myk og saa arm for at faa dig — at du kunde være slikt et trold!»

Da lo ogsaa Kristin:

«Nei — da hadde du vel git op den saken længe før — og sagtens hadde det været til dit eget bedste.»

Erlend tok etpar steg bort til hende og la sin haand paa hendes knæ:

«Jesus hjælpe mig, Kristin — har du nogengang spurt om mig, at jeg gjorde det som var til mit eget bedste —.»

Han la ansigtet ned paa hendes fang, og saa tindrende op i sin hustrus aasyn. Rød og glad bøiet Kristin hodet, og prøvet at gjemme sit smil og sine øine for Erlend.

Han tok hendes hest ved bigslet, og lot sin egen følge efter; slik førte han hende, til de var nede av aasen. Hver gang de saa paa hinanden, lo han, og hun snudde ansigtet fra ham for at skjule, hun lo ogsaa.

«Nu,» sa han kaat, da de var fremme paa veien igjen, «vil vi ride hjem til Husaby, Kristin min, og være saa glad som to tyver!»

II.

Julekvelden stridregnet det og blaaste. Det var uraad at bruke slæder, og saa maatte Kristin bli hjemme, da Erlend og husfolket red til natmessen i Birgsi kirke.

Hun stod i stuedøren og saa efter dem. Tyribrandene de bar lyste rødt paa de gamle mørke hus, speilet i tunets vaate haalke. Vinden tok og la flammerne flatt ut til siden. Kristin stod, saa længe hun hørte daanet av færden deres i natten.

Inde i hallen brandt der lys paa bordet. Rester av kveldsmaten stod utover — grøtslumper i fat; halvspiste

brødleiver og fiskeben fløt i ølsølet. De tjenestemøerne, som skulde være hjemme, hadde alt lagt sig tilro i gulvhalmen. Kristin var alene paa gaarden med disse og en gammel mand som het Aan. Han hadde tjent paa Husaby siden Erlends farfars tid; nu sat han i en liten stue nede ved sjøen, men kom gjerne op paa gaarden om dagene, gik og ruslet og trodde at han arbeidet meget. Aan var sovnet ved bordet ikveld, og Erlend og Ulf hadde leende baaret ham bort i en krok og bredt plagg paa ham.

Nu var gulvet strødd tykt med siv hjemme paa Jørundgaard, ti hele huslyden skulde sove i stue sammen helgenætterne. Før de for til kirken, brukte de at rydde unna resterne av fastekosten, og moren og ternerne dækket bordet saa vakkert de kunde med smør og oster, stabler av tyndt, lyst brød, blankt flesk, og de tykkeste spekeknoker. Sølvkanderne og mjødhornene stod og skinnet. Og faren hadde selv lagt øltønden op paa bænken.

Kristin snudde sin stol mot aaren — hun gad ikke se paa det stygge bordet. En av pikerne snorket saa det var fælt at høre paa.

— Det var nu ogsaa en av de tingene hun ikke likte ved Erlend — hjemme hos sig selv aat han saa stygt og slurvet, rotet i fatene efter gode stykker, gad neppe to sine hænder, før han gik tilbords — og saa lot han hundene sine komme op i fanget sit og jafse med av maten, mens folk spiste. Saa var det ikke mere end ventelig var, at tjenestefolkene eiet ikke bordskik. — Hjemme var hun blit holdt til at spise fint — og langsomt. For det sømmer sig ikke, sa moren, at husbondsfolk skulde bie mens tjenerne aat — og de som stred og arbeidet, maatte faa tid til at spise sig fuldmætte.

«Gunna,» kaldte Kristin sagte paa den store gule

tiken som laa med hele nøstet av hvalper indtil blekkestenen. Hun var saa arg av sig, derfor hadde Erlend nævnt hende efter den gamle husfruen paa Raasvold.

«Stakkars rakken da,» hvisket Kristin og kjælte dyret, som kom og la sit hode paa hendes knæ. Hun var hvass som en ljaa nedover ryggen, og spenerne subbet næsten i gulvet. Hvalpene aat moren rent op. «Ja stakkars rakken min ja!»

Kristin la hodet bakover mot stolryggen, og saa op i de sotede rafter. Hun var træt —.

Aanei, let hadde hun ikke hat det disse maanederne hun hadde været paa Husaby. Hun hadde snakket litt med Erlend om kvelden, den dagen de hadde været paa Medalby. Da skjønte hun at han hadde trodd, hun var harm paa ham, fordi han hadde bragt dette over hende.

«Jeg mindes nok,» sa han meget lavmælt. «Den dagen i vaar, vi gik i skogen nord for kirken. Jeg mindes nok, du bad mig la dig være —»

Kristin var blit glad fordi han sa dette. Ellers undret det hende ofte, hvor mange ting Erlend syntes at ha glemt. Men saa sa han:

«Endda saa hadde jeg ikke trodd det om dig, Kristin, at du kunde gaa slik og bære paa et lønlig nag til mig, og saa te dig like blid og glad. For du maa da ha visst længe det som var med dig. Jeg hadde trodd om dig du var saa klar og ærlig som solen skinner —»

«Aa Erlend,» sa hun sorgfuldt. «Det vet vel du bedst av alle i verden at jeg har gaat lønveier og været falsk mot dem som trodde mig bedst.» Men hun vilde saa gjerne at han skulde skjønne. «— Nu vet jeg ikke om du mindes, ven, at før har du handlet slik mot mig

som nogen ikke vilde kalde vakkert. Og det vet Gud og Maria mø, at jeg bar ikke nag, og jeg elsket dig ikke mindre —»

Erlends ansigt blev vekt:

«Saan tænkte jeg,» sa han sagte. «Men det vet du vel ogsaa — jeg strævet i alle disse aarene for at rette op det som jeg hadde brutt. Jeg trøstet mig med det, at det skulde gaa saan tilslut, at jeg kunde lønne dig for du var saa trofast og taalmodig.»

Da hadde hun spurt ham:

«Du har vel hørt om min farfars bror og jomfru Bengta, som rømte ut av Sverige mot hendes frænders vilje. Gud revset dem med det at han gav dem intet barn sammen. Har du aldrig frygtet det i disse aarene, at han skulde straffe os slik —»

Hun hadde sagt til ham, bævende og sagte:

«Det kan du vel skjønne, Erlend min, at jeg var ikke meget glad her isommer, det første jeg blev vâr dette. Endda saa tænkte jeg —. Jeg tænkte, om du skulde dø fra mig, før vi blev gifte — jeg vilde heller sitte efter dig med dit barn end alene. Jeg tænkte, om jeg skulde dø med det — det var dog bedre end at du skulde ikke eie en egte søn som kunde stige i høisætet efter dig, naar du skal gaa bort fra denne heimen —»

Erlend svarte heftig:

«Da vilde jeg synes at sønnen min var altfor dyrt kjøpt, skulde han koste dit liv. Snak ikke slik, Kristin —. Saa kjær har jeg ikke Husaby,» sa han litt efter. «Helst siden jeg skjønte det at Orm kan aldrig ta odelen efter mig —»

«Holder du mere av *hendes* søn end av min,» spurte Kristin da.

«*Din* søn —». Erlend lo litt. «Om ham vet jeg nu

ikke mere end at han kommer hit et halvaar eller saa før end godt er. Orm har jeg elsket i tolv aar —»

En stund efter spurte Kristin:

«Længter du nogen tid efter disse børnene dine?»

«Ja,» svarte manden. «Før i tiden var jeg ofte inde og saa til dem i Østerdalen, der de er.»

«Du kunde reise dit nu i advent,» sa Kristin sagte.

«Vilde du ikke mislike det da?» spurte Erlend glad.

Kristin hadde svart, at hun vilde finde det rimelig. Da hadde han spurt om det vilde være hende imot, hvis han tok børnene med hjem til julen. «Engang maa du dog se dem.» Og igjen hadde hun svart, at ogsaa dette tyktes hende rimelig.

Mens Erlend var borte, strævet Kristin og gjorde rede til jul. Det pinte hende meget at gaa mellem disse fremmede svender og tjenestekvinder nu — hun maatte ta sig haardt paa tak, naar hun skulde klæ sig av og paa, mens de to ternerne var inde, som Erlend hadde sagt skulde sove hos hende i hallen. Hun maatte minde sig selv om, at alene hadde hun aldrig orket ligge derinde i det store huset — hvor en anden hadde sovet hos Erlend før hende.

Tjenestekvinderne paa gaarden var ikke bedre end en kunde vente. De bønderne som vaaket over sine døttre, sendte dem ikke i tjeneste paa en gaard, hvor husbonden levet aapenlyst med en horkone og hadde sat en slik en til styret. Ternerne var late og uvante med at lystre en husfrue. Men nogen av dem kom snart til at like, at Kristin satte huset i god skik og selv gik med dem i deres sysler. De blev snaksomme og glade, naar hun hørte paa dem og svarte dem mildt og muntert. Og Kristin viste hver dag husfolkene et blidt

og rolig aasyn. Hun irettesatte ingen, men om nogen tjenestemø mælte imot hendes bud, saa lot husfruen som hun trodde, den anden kunde ikke dette, og viste hende stilfærdig, hvordan hun vilde ha arbeidet gjort. Slik hadde Kristin set sin far ta det med nye tjenestekarer som mukket — og ingen mand hadde to ganger budt til at si imot Lavrans i Jørundgaard.

Saa gik det vel nu i vinter. Siden fik hun se til at bli kvit de kvinderne som hun ikke kunde like eller ikke fik skik paa.

Et arbeide var der som hun ikke orket at ta i haand, uten hun var fri for disse fremmede øine. Men om morgenen, naar hun sat alene i hallen, sydde hun klær til barnet sit — rever av mykt vadmel, linder av rødt og grønt kjøpetøi, og hvitt lin til daapsplaggene. Mens hun sat med denne sømmen, tumlet hendes sind mellem angst og tillid til de hellige menneskenes venner, som hun hadde bedt om forbøn. Det var saa at barnet levet og rørte sig i hende, saa hun hadde ikke ro hverken nat eller dag. Men hun hadde hørt om børn som var baarne med belg, der de skulde hat ansigt, med hodet snudd i nakken, tærne dit hælene skulde vende. Og hun saa for sig Svein, som var blaarød over halve ansigtet, fordi hans mor hadde forset sig paa vaadeild —.

— Saa kastet hun fra sig sømmen, gik bort og neiet sig for billedet av Jomfru Maria, læste syv ave. Broder Edvin hadde sagt, Guds Moder glædet sig like heftig, hvergang hun hørte engelens hilsen, om det saa var i den usleste synders mund. Og det var de ordene Dominus tecum som mest frydet Marias hjerte; derfor skulde hun altid si dem tre ganger.

Det hjalp hende altid en stund. Hun visste da om mange folk, baade mænd og koner, som litet æret Gud

og hans moder og daarlig holdt budene, — men hun hadde ikke set at de fik vanskapte børn for det. Ofte var Gud saa barmhjertig, at han revset ikke forældrenes synder paa de arme børnene, om han nu engang imellem maatte vise menneskene et tegn paa at han kunde ikke taale deres ondskap uavladelig. Men det skulde da vel ikke netop bli *hendes* barn —.

Saa ropte hun i sit hjerte paa Sankt Olav. Ham hadde hun hørt saa meget om at det var som hun skulde ha kjendt ham, mens han levet i landet, og ha set ham her paa jorden. Ikke høi var han, førladen, men rank og fager, med guldkronen og skinnende gisel om det gyldne, krusede haar, rødt kruset skjeg om det faste, veirbitte og djerve aasyn. Men hans dype og luende øine saa tvers igjennem alle mennesker, dem turde ingen se ind i som hadde misgjort. Hun turde det ikke, hun heller, hun saa ned for hans blik, men hun var ikke ræd — det var mere som da hun var liten og maatte slaa ned sine øine for farens, naar hun hadde gjort galt. Sankt Olav saa paa hende, strengt, men ikke haardt — hun hadde jo lovet at bedre sit levnet. Hun længtet saa forfærdelig efter at faa komme ind til Nidaros og knæle ned ved hans helligdom. Erlend hadde lovet hende det, da de reiste hitop, at dit skulde de fare meget snart. Men færden var blit opsat. Og nu skjønte Kristin at han nødig vilde reise med hende; han var skamfuld og ræd for folkesnakket.

En kveld hun sat over bordet med huslyden sin, sa en av ternerne, en ung mø som hjalp inde i huset:

«Jeg mener, husfrue, var det ikke likere at vi tok

paa at sy rever og barneklær nu, før vi sætter op denne væven, I taler om —.»

Kristin gjorde som hun ikke hørte, og talte videre om farvningen. Da tok piken paa igjen:

«Men kanske I har ført med barneklærne hjemmefra?»

Kristin smilte litt og vendte sig igjen til de andre. Da hun om en stund saa flygtig bort paa ternen, sat denne ildrød i ansigtet og tittet ængstelig over til husmoren. Kristin smilte igjen, og snakket med Ulf over bordet. Da satte den unge med ett i at tute. Kristin lo litt, og ternen graat værre og værre, til hun maatte snufse og snøfte.

«Nei, hold nu op med dette, Frida,» sa Kristin tilslut rolig. «Du har stedd dig hit som voksen tjenestemø; nu faar du ikke te dig som du skulde være en liten jente —.»

Møen sutret — hun hadde ikke ment at være fleipmundet, og Kristin maatte ikke være harm.

«Nei,» sa Kristin like smilende. «Spis nu og graat ikke mere. Vi har ikke mere vett end Gud har undt os, vi andre heller.»

Frida fór op og løp ut, storhulkende.

Siden, da Ulf Haldorssøn stod og talte med Kristin om det arbeide som skulde gjøres næste dag, lo han og sa:

«Dig, Kristin, skulde Erlend ha fæstet for ti aar siden. Da hadde hans saker nu staat bedre paa alle maater.»

«Tror du?» spurte hun smilende som før. «Da var jeg ni vintrer gammel. Mener du at Erlend hadde duget meget til at gaa og bie paa en barnebrud i aar og dag —?»

Ulf lo og gik ut.

Men om natten laa Kristin og graat av forlatthet og ydmygelse.

Saa kom Erlend hjem i uken før jul, og Orm, sønnen hans, red ved farens side. Det gav et sting i Kristins hjerte, da han leiet gutten frem til hende og bød ham hilse sin stedmor.

Han var det vakreste barn. Saan var det hun hadde tænkt han skulde se ut, den sønnen hun bar. Sommetider, naar hun vaaget sig til at være glad, tro at hendes barn skulde bli født sundt og velskapt, og tænke fremover paa gutten som skulde vokse op ved hendes knæ, saa var det slik han skulde se ut — saa lik sin far.

Han var kanske litt liten for sin alder og spæd, men vakkert skapt, finlemmet og ansigtsfager, mørk av hud og haar, men med store blaa øine, rød, vek mund. Han hilste høvisk paa sin stedmor, men han var haard og kold i ansigtet. Kristin hadde ikke faat leilighet til at snakke større med gutten. Men hun kjendte hans øine paa sig, hvor hun gik og stod, og hun følte det som hun blev endda mere klodset og tung av legeme og gang, naar hun visste at barnet stirret paa hende.

Hun saa ikke at Erlend snakket meget med sønnen, men hun skjønte at det var gutten som holdt sig avvisende. Kristin talte til manden om at Orm var vakker og saa klok ut. Sin datter hadde Erlend ikke tat med, han syntes Margret var for liten til at gjøre den lange reisen nu vintertid. Hun var endda meget vakrere end broren, sa han stolt, da Kristin spurte om den lille møen — og meget kvikkere; fosterforældrene sine snudde hun om sin lillefinger. Hun hadde guldgult, lokket haar og brune øine.

Saa var hun vel lik sin mor, tænkte Kristin. Hun

kunde ikke for at skinsyken sved i hende. Mon Erlend elsket denne datteren sin slik som hendes far hadde elsket hende. Han hadde været saa vek og varm i røsten, da han talte om Margret.

Kristin stod op og gik ut i ytterdøren. Det var saa mørkt og regntungt ute at der syntes hverken maane eller stjerner. Men hun tænkte, det maatte nu være midnat snart. Hun tok lygten i forstuen, gik ind og tændte den. Saa kastet hun kaapen paa sig og gik ut i regnet.

«I Jesu navn,» hvisket hun, og korset sig tre ganger, da hun tren ut i natten.

Øverst i tunet laa prestehuset. Det stod tomt nu. Siden Erlend var blit løst av bannet, hadde der ikke været høgendesprest paa Husaby; av og til kom en av hjælpepresterne i Orkedal over og læste messe, men den nye presten som var sat til kirken var i utlandet med mester Gunnulf; de var nok venner fra skolen. De hadde været ventet hjem isommer — nu mente Erlend, at de kom vel ikke til landet før efter vaaren. Gunnulf hadde hat lungesott i sin ungdom, saa han vilde neppe reise paa vintertiden.

Kristin laaste sig ind i det tomme, kolde hus og fandt kirkenøkkelen. Saa stod hun litt. Det var svært haalket — og belgmørkt og vind og regn. Det var vaagalt for hende at gaa ute ved nattetid og mest en julenat, da alle uvætter var i luften. Men hun kunde ikke gi det op — hun maatte til kirken.

«I Guds den almægtiges navn gaar jeg her frem,» hvisket hun ut i veiret. Lysende for sig med lygten satte hun føtterne hvor græstufser og sten stak op av haalken. I mørket syntes veien til kirken svært lang. Men tilslut stod hun paa hellen foran døren.

Inde var sviende koldt — meget koldere end ute i regnet. Kristin gik frem til korbuen og knælte ned for krucifikset, som hun skimtet i mørket over sig.

Da hun hadde læst sine bønner og reist sig op, stod hun litt. Det var som hun hadde ventet at noget skulde hænde hende. Men intet skedde. Hun frøs og var ræd i den mørke, øde kirke.

Hun sneg sig op til alteret og lyste paa billederne. De var gamle, stygge og barske. Alterbordet var den nøkne sten — duker, bøker og kar visste hun laa nedlaast i en kiste.

I langhuset løp der en pall langs væggen. Kristin gik ned og satte sig; lygten stillet hun paa gulvet. Kaapen hendes var vaat, og hun var vaat og kold paa føtterne. Hun prøvet at trække et ben op under sig, men da kom hun til at sitte saa vondt. Saa svøpte hun kaapen godt omkring sig, og strævet for at samle sine tanker om dette, at nu var det igjen den hellige midnatsstund, da Kristus lot sig føde av Maria mø i Betlehem.

Verbum caro factum est et habitavit in nobis —.*)

Hun husket Sira Eiriks dype og rene stemme. Og Audun, den gamle djaknen, som aldrig blev mere. Og kirken deres hjemme, hvor hun hadde staat ved sin mors side og hørt julemessen. Hvert eneste aar hadde hun hørt den. Hun prøvet at mindes mere av de hellige ord, men hun kunde bare tænke paa kirken deres og alle de kjendte ansigter. Øverst paa mandssiden stod hendes far og stirret med fjerne øine ind i det blendende lysvæld fra sanghuset.

Det var saa ufattelig at kirken deres var ikke mere.

---

*) Ordet er blevet kjød og har boet iblandt os.

Den var brændt op. Hun skar i graat ved tanken. Og her sat hun alene i mørket denne natten, da alle kristne mennesker samledes til fryd og glæde i Guds hus. Det var vel som det skulde være ogsaa, at hun var stængt ute inat fra festen for Guds søns fødsel av en skjær og ren mø —.

— Forældrene var sagtens paa Sundbu denne julen. Men der var ikke messe i kapellet inat; hun visste at julenat red Sundbufolket altid til tjenesten i hovedkirken paa Ladalm.

Det var første gangen, saa langt tilbake som hun kunde mindes, at hun ikke var til Kristmessen. Hun maatte ha været ganske liten, første gang forældrene tok hende med. For hun kunde huske, at hun var blit puttet ned i en skindhit som var lodden indi, og faren hadde tat hende i armen. Det var en forfærdelig kold nat, og de red gjennem en skog — tyribrandene lyste paa snetunge graner. Hendes fars ansigt var purpurrødt i skinnet, og pelskanten om hans hætte var kridhvit av rim. Indimellem bøiet han sig litt ned og bet hende i næsetippen — spurte om hun kjendte det, og saa ropte han leende bakover til moren, at endda hadde ikke Kristin frosset av sig næsen. Det maatte ha været mens de bodde paa Skog endda — hun kunde vel ha været tre vintrer. Forældrene var ganske unge folk den tiden. Nu husket hun sin mors røst hin nat — høi og glad og fuld av latter, naar hun ropte fremover til manden og spurte om barnet. Ja moren hadde været ung og frisk i maalet —.

— Betlehem, det tyder i norsk tunge brødets sted. For der blev git til menneskene det brød som nærer os til hint evige liv —.

Det var ved dagsmessen at Sira Eirik steg frem i lektoriet og tolket evangeliet paa landets maal.

Indimellem messerne sat folk i gildesskaalen nord for kirken. De hadde med sig drikke og sendte rundt. Mændene stak ut i staldene og saa til hestene. Men vaakenætterne om sommeren holdt menigheten til paa kirkevolden, og da danset ungdommen mellem tjenesterne.

— Og den sæle mø Maria svøpte selv sin søn i reven. Hun la ham i krybben som okser og asner var vant at æte av —

Kristin klemte hænderne ind imot sine sider.

Søn liten, søte min egen, min egen søn. Gud vil miskunde sig over os for sin velsignede mors skyld. Sæle Maria, du klare havstjerne, du evige livs morgenrøde som fødte alverdens sol — hjælp os! Vesle barn, hvad er det med dig inat, du er saa urolig —. Kjender du indunder hjertet mit at jeg fryser saa ilde —.

Paa barnedagen sidste jul, da Sira Eirik la ut budskapet om hine uskyldige børn som de grumme krigskarer slagtet paa mødrenes arme. Men Gud hadde kaaret disse unge drengene til at træde ind i himmelhallen foran alle andre blodvidner. Og det skulde være et tegn paa at Himmerikes rike hører slike til. Og han tok en liten svein og satte iblandt dem. Uten I skaper eder om i disses lignelse, kan I ikke indgaa i Himmerikes haller, kjære brødre og søstre. Saa være dette en trøst for hver mand, karl eller kone, som sørger et ungt barns død —. Da hadde Kristin set farens og morens øine møtes henover kirken, og hun tok sit blik til sig, fordi hun skjønte, dette ikke var for hende —.

Det var ifjor. Første julen siden Ulvhilds død. Aa — men ikke mit barn! Jesus, Maria. La mig faa ha sønnen min —!

Faren hadde ikke villet ride Stefansskeid ifjor —

men tilslut fik mændene tigget ham, til han blev med. Ridtet gik fra kirkebakken hjemme og ned til aamøtet ved Loptsgaard; der møttes de med mændene fra Ottadalen. Hun husket faren sprænge forbi paa sin guldfarvede grahest — han reiste sig og stod i stigbøilerne, la sig fremover hestens hals, hujet og hidset hingsten — hele reien dundrende efter.

Men ifjor var han kommet hjem tidlig, og han hadde været aldeles ædru. Ellers pleiet mændene den dagen at komme sent hjem og være vældig drukne. For de skulde indom alle gardstun og drikke de utbaarne skaaler for Kristus og Sankt Stefan som først hadde set stjernen i øst, da han red kong Herodes' foler til vands i Jordans aa. Ogsaa hestene fik øl den dagen, for at de skulde bli rigtig vilde og kaate. Stefansdag, da skulde bønder leke med sine hester like til aftensangstid — det var uraad at faa mændene til at tænke paa andet eller tale om andet end hester —.

Hun kunde huske en jul, de hadde holdt det store samdrikkelaget paa Jørundgaard. Og faren hadde lovet en prest som var mellem gjesterne, at han skulde faa en rød unghingst, søn til Guldsveinen, hvis han kunde ta den og svinge sig op paa den, slik den løp usadlet i tunet.

Det var længe siden — før ulykken med Ulvhild hændte. Moren stod foran husdøren med den lille søsteren paa armen, og Kristin holdt i hendes kjole — litt ræd.

Presten sprang efter hesten, grep i grimen, sprang til saa den side kjortelen hans føk om ham, slap igjen det steilende, kaate dyr:

«Fola, fola — hoia fola, hoia sønnen!» sang han ut. Han hoppet og han danset som en gjetebuk. Faren og en gammel bonde stod og holdt hinanden om hal-

sen — deres ansigtsdrag var aldeles opløste av latter og av rus.

Enten maatte presten ha vundet Rauden eller Lavrans ha skjænket ham den allikevel, for Kristin husket da at han red fra Jørundgaard paa den. Da var de ædru nok allesammen; Lavrans holdt ærbødig stigbøilen for ham, og han velsignet dem med tre fingre til avsked. Det hadde vist været en prest av nogen anseelse —.

Aaja. Det var da lystig hjemme i julen ofte. Saa kom julebukkene. Faren slængte hende op paa sin ryg; hans trøie var iset og haaret vaatt. For at klare hoderne, til de skulde i vesper, slog mændene isvand over hverandre borte ved brønden. De lo, naar konerne bar sig ilde over dette. Faren tok hendes kolde smaa hænder og klemte dem mot sin pande som var rød og brændhet endda. Dette var ute i tunet, ved kveldstid — en ung hvit maaneskjære hang over fjeldkammen i den vandgrønne luft. Da han steg ind i stuen med hende, kom han til at slaa hendes hode mot dørkarmen, saa hun fik en stor kul i panden. Siden sat hun ved bordet i hans fang. Han holdt klingen av sin dolk mot kulen, matet hende med godbiter og lot hende drikke mjød av sit bæger. Saa var hun ikke ræd julebukkene, som staaket i stuen.

— Aa far, aa far —. Min snille, kjære far —!

Storhulkende gjemte Kristin sit ansigt i hænderne. Aa det skulde far hendes vite, hvordan hun hadde det denne julenatten!

Da hun gik tilbake over tunet, saa hun, at der fløi gnister op av ildhustaket. Pikerne var gaat for at lage mat til kirkefolket.

Der var skumt i hallen. Lysene paa bordet var brændt ut og det var næsten slukket paa aaren. Kri-

stin la mere ved til og blaaste paa glørne. Da saa hun at Orm sat i stolen hendes. Han reiste sig op, straks stedmoren blev var ham.

«Kjære —!» sa Kristin. «Er ikke du med far din og de andre til messen da?»

Orm svelget en gang eller to:

«Han glemte vel at vække mig, kan jeg tænke. Far bød jeg skulde lægge mig litt ned paa den søndre sengen. Han sa, han skulde vække mig —»

«Det var ilde det, Orm,» sa Kristin.

Gutten svarte ikke. Om litt sa han:

«Jeg trodde du var blit med allikevel — jeg vaagnet og var rent alene her i hallen —.»

«Jeg var over i kirken en stund,» svarte Kristin.

«Tør du gaa ute julenatten du da,» spurte svenden. «Vet du ikke at aaskereien kunde kommet og tat dig —»

«Det er vel ikke bare de onde vætterne som er ute inat,» svarte hun. «Julenatten er vel alle aander —. Jeg kjendte en munk som er død nu — for Guds aasyn, tænker jeg, for han var bare god. Han fortalte mig —. Har du nogentid hørt om dyrene i stalden, hvordan de ordet sig imellem julenatten? De kunde tale latin den tiden. Saa gol hanen: «Christus natus est!» Nei nu mindes jeg ikke det hele. De andre dyrene spurte hvor henne, og gjeten mekret: «Betlem, Betlem» — og sauen sa «Eamus, eamus —»

Orm smilte haansk:

«Tænker du jeg er slik en unge at du kan trøste mig med regler? Du skulde by til at ta mig paa fanget dit og gi mig die —»

«Jeg sa det vel mest for at trøste mig selv, Orm,» sa Kristin stille. «Jeg vilde gjerne været til messen jeg og —»

Nu orket hun ikke længer se paa det stygge bordet. Hun gik bort, sopte alle levninger ned i trauget og satte det paa gulvet for tiken. Saa fandt hun stargræstuen under bænken og tørket av bordplaten.

«Vil du bli med mig bort paa det vestre buret, Orm, og hente brød og saltmat, saa skal vi duke til helligmorgen,» spurte Kristin.

«Hvorfor lar du ikke tjenestekvinderne dine gjøre dette,» sa gutten.

«Slik blev jeg lært hjemme hos min far og mor,» svarte den unge konen, «at i julen skulde ingen be den anden om noget, men hver stræve for at gjøre mest. Den var sælest som mest kunde tjene de andre i helligdagene.»

«Du ber da mig,» sa Orm.

«Det er en anden sak — du som er sønnen her paa gaarden.»

Orm tok lygten, og de gik sammen over tunet. Inde paa buret fyldte Kristin to traug med julekost. Hun tok ogsaa et knippe store talglys. Mens de holdt paa med dette, sa gutten:

«Det er nu vel bondeskik, det du mælte om isted. For jeg har da hørt, han er bare en vadmelsbonde, Lavrans Bjørgulfsøn.»

«Hvem har du hørt det av?» spurte Kristin.

«Av mor,» sa Orm. «Det hørte jeg hende si baade tit og ofte til far, da vi bodde her paa Husaby sidst, at nu kunde han se, ikke en graa bonde engang vilde gi sin datter i hjonelag med ham.»

«Det har været hyggelig paa Husaby i den tiden,» sa Kristin kort.

Gutten svarte ikke. Det bævret om munden hans. Kristin og Orm bar de fyldte traug tilbake til hallen, og hun dækket paa bordet. Men hun maatte over

paa buret efter mat endda en vending. Orm tok trauget og sa litt undselig:

«Jeg skal gaa for dig jeg, Kristin, det er saa glat i tunet.»

Hun stod utenfor stuedøren og biet, til han kom tilbake.

Siden satte de sig bort til aaren — hun i karmstolen og gutten paa en trefot nær hende. Om en stund sa Orm Erlendssøn sagte:

«Fortæl noget mere da, mens vi sitter her, stedmor min!»

«Fortælle?» spurte Kristin likeens.

«Ja — en regle eller noget slikt — som kan høve paa julenatten,» sa gutten forlegent.

Kristin la sig bakover i stolen og fattet med de tynde hænder om armlænets dyrehoder:

«Den munken jeg nævnte, han hadde været i Engelland ogsaa. Og han sa saan, at der er en bygd hvor der gror tornebusker som blomstrer med hvite blommer hver julenat. Sankt Josef av Arimathæa la til land i den bygden, da han rømte for hedningerne, og der støtte han sin stav i jorden, og den slog rot og blomstret — han var den første som bar kristen tro til Bretland. Glastonborg heter bygden — nu mindes jeg det. Broder Edvin hadde selv set disse buskene —. Der i Glastonborg blev han jordet med dronningen sin, kong Artur som du vel har hørt gjete av — han som var en av de syv værdigste kjæmper i kristenheten —. De sier i Engelland at Kristi kors var gjort av oreved. Men vi brændte ask i julehelgen hjemme, for det var asketræ han gjorde op varmen med, sankt Josef, Kristi stedfar, da han skulde tænde en ild for Maria mø og den nyfødte Guds søn. Det hadde far ogsaa hørt av broder Edvin —»

«Men her gror litet med ask her nordenfjelds,» sa gutten. «De har brukt den op til spydstaker i gammel tid, vet du. Jeg vet ikke av at her gror anden ask paa Husabys jord end den som staar her øst ved gaardsgrinden, og den kan far ikke hugge, for der bor godbonden under —. Du Kristin, de har jo det hellige kors i Romaborg; da kan de vel finde ut om det er sandt at det er gjort av oretræ —»

«Ja,» sa Kristin, «ikke vet jeg om det er sandt. For det vet du vel, at saa er sagt, korset blev gjort av en runne fra livets træ som Seth fik lov at hente i Paradishagen og bære hjem til Adam før han døde —»

«Ja,» sa Orm. «Men fortæl det da —»

En stund senere sa Kristin til barnet:

«Nu skulde du lægge dig litt nedpaa, frænde, og sove. Det blir længe endda, før kirkefolket kommer tilbake.»

Orm stod op:

«Vi har ikke hilst hinanden endda som frænder, Kristin Lavransdatter.» Han gik bort og tok et horn fra bordet, drak sin stedmor til og rakte hende karret.

Hun kjendte det som der randt isvand nedover ryggen hendes. Hun maatte mindes den stund, da Orms mor vilde drikke med hende. Og fosteret i hendes liv rørte sig voldsomt. Hvad er det med ham inat, tænkte moren. Det var som den ubaarne svenden kjendte alt hun kjendte, frøs naar hun frøs, krympet sig i angst, naar hun ræddedes. Men da maa jeg ikke være saa vek, tænkte Kristin. Hun tok hornet og drak med sin stedsøn.

Da hun rakte det tilbake til Orm, strøk hun ham lindt over den svarte luggen. Nei jeg skal vist ikke bli dig en strid stedmor, tænkte hun. Du vakre, vakre sønnen til Erlend —.

Hun var sovnet ind i stolen sin, da Erlend kom hjem og slængte de frosne votter paa bordet.

«Er dere alt der,» sa Kristin forundret. «Jeg trodde dere vilde blit over dagmessen —»

«Aa to messer har jeg gavn av længe,» sa Erlend. Kristin tok hans isete kappe. «Ja nu er det klart, det fryser paa nu —.»

«Det var ilde du skulde glemme at vække Orm,» mælte konen.

«Var han lei for det?» spurte faren. «Jeg hadde ikke glemt det heller,» sa han lavt. «Men han sov saa godt, saa tænkte jeg —. Du kan vite folk glante nok paa mig i kirken for jeg kom uten dig —. Jeg hadde ikke lyst til at gaa frem med den gutten ved min side atpaa til —»

Kristin sa intet. Men det gjorde hende vondt. Hun syntes ikke dette var vakkert gjort av Erlend.

III.

De saa ikke stort til folk paa Husaby denne julen. Erlend vilde ikke fare nogen steder, hvor han blev buden, men han gik hjemme paa gaarden sin og var i ondt lune.

Det var slik at han tok sig mere nær av denne tilskikkelse end hustruen kunde vite. Han hadde skrytt saa meget av sin fæstemø, helt siden hans frænder hadde hentet ham jaord paa Jørundgaard. Det var det sidste han hadde villet, at nogen skulde tro, han regnet hende eller hendes frænder for ringere end sine egne folk. Nei alle skulde vite at han holdt det for en hæder og en opreisning, da Lavrans Bjørgulfsøn fæstet ham sin datter. Nu vilde folk si, han hadde vel ikke regnet

møen for stort mere end et bondebarn, naar han hadde turdet krænke hendes far slik at han sov med datteren, før hun var blit ham git til egte. I sit bryllup hadde Erlend trængt heftig ind paa sin kones forældre, til sommeren maatte de endelig komme til Husaby og se, hvordan han hadde det. Baade hadde han gjerne villet vise dem, at det var ikke til smaa kaar han førte deres datter ind. Men han hadde ogsaa glædet sig til at fare omkring og syne sig i følge med disse vakre og staselige verforældre; han skjønte at Lavrans og Ragnfrid kunde hævde sig mellem de fremste, hvor de saa kom hen. Og han hadde trodd, siden den gangen han var paa Jørundgaard, da kirken brændte, at Lavrans trods alt ikke likte ham saa ilde. Nu var det litet rimelig at gjensynet mellem ham og hans konefrænder skulde bli til hygge for nogen av parterne.

Det harmet Kristin at Erlend saa ofte lot sit onde lune gaa ut over Orm. Gutten hadde ingen jevnaldrende børn at være sammen med, saa det var slik at han ofte var noget masende og plagsom; han gjorde ogsaa en del ugagn. En dag hadde han uten lov tat sin fars franske haandbue, og da var noget gaat sund i laasen. Erlend blev svært sint; han slog til Orm under øret, og svor paa at gutten skulde ikke faa røre en bue mere her paa Husaby.

«Det var ikke Orms skyld,» sa Kristin uten at snu sig. Hun sat med ryggen til de to og sydde. «Fjæren var fortrukket da han tok den, og han prøvet at rette den ind. Saa urimelig faar du da ikke være at du negter den store sønnen din at bruke en av alle de buerne her er paa gaarden. Gi ham da heller en av de som er paa ridderloftet.»

«Du kan gi ham bue selv, hvis du gidder,» sa Erlend arg.

«Det kan jeg gjerne,» svarte Kristin som før. «Jeg skal tale for Ulf om det, næste gang han farer til kaupangen.»

«Du faar gaa bort, Orm, og takke den snille stedmoren din,» mælte Erlend, hans stemme var spotsk og vred.

Orm gjorde saa. Og derefter strøk han paa dør det forteste han kunde. Erlend stod litt.

«Dette gjorde du mest for at ærgre mig, Kristin,» sa han.

«Ja jeg vet jeg er et trold. Du har sagt mig det før,» svarte hustruen.

«Mindes du ogsaa, søte min,» sa Erlend sørgmodig, «at jeg talte ikke i alvor den gangen.»

Kristin hverken svarte eller saa op fra sømmen. Saa gik han, og bakefter sat hun og graat. Hun holdt av Orm, og hun syntes, Erlend var ofte urimelig mot sin søn. Men det var ogsaa det, at mandens faamælthet og uglade miner nu pinte hende slik at hun laa og graat bort halve natten. Saa gik hun med hodeverk hele dagen efter. Hendes hænder var blit saa tynde nu saa hun maatte træ nogen smaa sølvringer, som hun hadde fra barnedagene, utenpaa fæstensringen og bruderingen, for at de ikke skulde falde av, mens hun sov.

Søndag før fasteindgang, utpaa eftermiddagen kom herr Baard Peterssøn med sin datter, enken, og herr Munan Baardssøn med sin frue uventet til Husaby. Erlend og Kristin gik ut i gaarden for at byde fremmedfolket velkommen.

Det første herr Munan fik se Kristin, hugg han tak i Erlends skulder:

«Du har visst at stelle slik med konen din, ser jeg, frænde, saa hun trives i gaarden hos dig. Du er ikke

saa tynd og ussel nu som du var i bryllupet dit, Kristin — og meget friskere farve har du og,» lo han, for Kristin var blit saa rød som en nype.

Erlend svarte ikke. Herr Baards mine var mørk, men de to fruerne lest hverken høre eller se; de hilste stilt og høvisk paa vertsfolket.

Kristin lot øl og mjød bære frem ved aaren, mens de ventet paa maten. Munan Baardssøn snakket uten stans. Han hadde brev til Erlend fra hertuginden — hun hadde spurt hvor det blev av ham og bruden hans. Om det var den samme møen han nu var gift med, som han hadde villet føre bort til Sverige. Det var djævelen til reise nu midtvinters — op gjennem dalene og paa skib til Nidaros. Men han fôr i kongens erend, saa det nyttet ikke knurre. Han hadde set indom mor sin paa Haugen og bragte hilsen.

«Var I paa Jørundgaard?» spurte Kristin sagte.

Nei, for han hadde faat vite, de var reist til gravøllet paa Blakarsarv. Det var en uhyggelig hændelse. Husfruen, Tora, Ragnfrids søskenbarn — hun hadde stupt ned fra burssvalen og hadde brutt ryggen, og det var manden som hadde støtt hende utfor av vanvare — det var disse gamle burene hvor der ikke var nogen rigtig svalgang, der laa bare nogen tiljer over stokenderne i den anden høiden. De hadde nok maattet binde Rolv og holde vagt over ham nat og dag siden ulykken hændte — han vilde lægge haand paa sig selv.

Folk sat stille, kulskende. Kristin kjendte litet disse frænderne, men de hadde været i hendes bryllup. Hun blev saa rar og svak — det sortnet for øinene hendes. Munan sat midt imot hende, han sprang op. Da han stod over hende og holdt om hendes skulder, saa han snil ut — Kristin skjønte, det var kanske ikke saa rart at Erlend holdt av denne brødrungen sin.

«Jeg kjendte ham, Rolv, da vi var unge,» sa han. «Folk ynket Tora Guttormsdatter — de sa han var vild og haardsindet. Nu ser en da, han holdt av hende. Aaja, mangen mand skryter og later som han vilde gjerne være skilt ved giftet sit, men de fleste mænd vet vel at konen er det værste en kan miste —»

Baard Peterssøn reiste sig braat og gik bort til bænken ved væggen.

«Gud fordømme munden min,» sa herr Munan sagte. «At jeg aldrig kan mindes at passe paa kjeften min heller —»

Kristin skjønte ikke hvad det gjaldt. Svimmelheten var over nu, men her var saa uhyggelig — de var saa rare allesammen. Hun var glad til, da tjenestefolkene bar ind maten.

Munan saa paa bordet og gned sine hænder:

«Jeg tænkte nok at vi tapte ikke paa det vi fôr indom til dig, Kristin, før vi skal til at tygge fastemat. Har du faat frem slike kraasedisker paa denne korte stunden. En skulde mest tro du hadde lært at hekse av mor min. Men jeg skjønner du er rask til at skaffe frem alt som en husfrue skal glæde bonden sin med.»

De satte sig indtil. For gjesterne var der lagt fløilshynder over inderpallen paa begge sider av høisætet. Tjenestefolkene sat paa ytterbænken, Ulf Haldorssøn i midten, like mot husbonden.

Kristin smaasnakket stilt med de fremmede fruer og strævet for at skjule, hvor ilde ved hun var. Alt i ett kom Munan Baardssøn med ord som skulde være skjemtsomme, og det var stadig om det at Kristin allerede var saa ulet. Hun lot som hun ikke hørte.

Munan var en ualmindelig før mand. Hans smaa, vakkert formede ører sat helt nedgrodd i det røde, tykke,

halskjøtt, og maven var iveien for ham, naar han skulde gaa tilbords.

«Ja jeg har undret mig ofte paa dette om kjødets opstandelse,» sa han. «Om jeg skal reises op med al denne isteren, jeg har lagt paa mig, naar hin dagen kommer. Du blir nu snart nok smal i midjen igjen du, Kristin — med mig er det værre. Du vil vel ikke tro det, men jeg var like trang i beltet, jeg som Erlend der, da jeg var tyve vintrer —»

«Hold op nu, Munan,» bad Erlend sagte. «Du plager Kristin —»

«Det skal jeg, siden du sier det,» tok den anden paa. «Du er kry nu, kan jeg tænke — du sitter over dit eget bord med en egtekone hos dig i høisætet. Ja det vet den øverste Gud, det var ikke for tidlig heller — du er gammel nok, gut! Vist skal jeg holde mund, siden du byder. Aldrig sa nogen til dig naar du skulde tale eller tie — før i tiden naar *du* sat over *mit* bord — du gjestet mig baade længe og vel, og ikke tror jeg at du merket nogen stund at du ikke var velkommen — Men jeg undres paa om Kristin liker saa ilde at jeg skjemter litt med hende — hvad sier du, min fagre frændekone — du var ikke saa haandsky før i tiden. Jeg har kjendt Erlend fra han var saa stor som saa, og jeg tænker jeg tør si, jeg har undt gutten vel alle dager. Rask og drengelig er du, Erlend, med sverd i haand, enten tilhest eller inden skibsbord. Men jeg vil be Sankt Olav kløve mig i to luter med øksen sin den dagen jeg ser dig staa op paa de lange benene dine, se karl eller kone frit i øinene og svare til det du har ustelt i tankeløsheten din. Nei min kjære frænde, da hænger du med hodet som fugl i gildren og bier paa at Gud og frænderne dine skal hjælpe dig ut av knipen.

Ja du er saa vitug kone du, Kristin, at jeg tænker du vet det — jeg mener du kan trænge til at faa le litt nu; du har vist set nok i vinter av skamfulde miner og sorg og anger —»

Kristin sat mørkerød i ansigtet. Hun skalv paa hænderne, og hun vaaget ikke skotte bort paa Erlend. Harmen kokte i hende — her sat de fremmede fruerne og Orm og tjenestefolket. Saa dette var høviskheten til Erlends rike frænder —.

Da sa herr Baard saa sagte at bare de skulde høre det som sat nærmest:

«Ikke skjønner jeg at dette er noget at skjemte med — at Erlend har stelt sig slik med giftet sit. Jeg gik god for dig jeg, Erlend, indfor Lavrans Bjørgulfsøn.»

«Ja det var djævelen saa dumt av dig det, fosterfar,» sa Erlend høit og heftig. «Og jeg kan ikke skjønne at du kunde være saa taapelig. For du, du kjender mig vel ogsaa —»

Men nu var Munan rent ustyrlig:

«Jo nu skal jeg si, hvorfor dette tykkes mig gammen. Mindes du hvad du svarte mig du, Baard, da jeg kom til dig og sa at nu maatte vi hjælpe Erlend til dette giftet — nei nu *vil* jeg mæle om det, Erlend skal faa vite hvad du trodde om mig — slik og slik staar det mellem dem, sa jeg, og faar han ikke Kristin Lavransdatter, maa Gud og Maria mø vite hvadfor galskaper vi faar spørge. Da spurte du om det var derfor jeg endelig vilde ha ham gift med den lokkede møen, fordi jeg tænkte kanske hun var ubyrdig, siden hun hadde gaat fri saa længe. Men jeg tænker dere kjender mig, dere andre, dere vet, jeg er mine frænder en fuldtro frænde —» han skar i graat av rørelse.

«Saa være Gud mit vidne og alle hellige mænd —

aldrig har jeg tragtet efter godset dit, frænde — ellers saa er der da ogsaa Gunnulf mellem mig og Husaby. Men jeg svarte dig, Baard, det vet du — den første sønnen, som Kristin fik, skulde jeg gi den guldbundne dolken min med hvalsbensliren — her kan du faa den —» ropte han graatende og slængte det pragtfulde vaaben nedover bordet til hende. «Blir det ikke søn dennegang, saa blir det vel til næste aar —»

Taarer av skam og vrede randt nedover Kristins hete kinder. Hun stred haardt for ikke at bryte sammen. Men de to fremmede fruer sat og spiste saa rolig som de var vant til slike optøier. Og Erlend hvisket at hun skulde ta dolken: «ellers blir Munan ved med dette i hele kveld —»

«Ja og saa vil jeg ikke dølge,» for Munan fort, «jeg under far din det, Kristin, han faar se at han var for rask da han svarte for dit sind. Saa hovmodig var Lavrans — vi var ikke gode nok til ham, vi, og du var altfor fin og skjær til at du kunde taale en mand som Erlend i sengen din. Han snakket som han trodde du kunde ikke taale at gjøre andet nattetider end synge i nonnekor. Jeg sa det til ham, kjære Lavrans, sa jeg, eders datter er en vakker og frisk, kvik ung mø, og vinternatten er lang og kold her i landet —»

Kristin tok hodelinet for sit ansigt, hun hulket høit og vilde reise sig op, men Erlend drog hende ned i sætet igjen:

«Du faar styre dig,» sa han hidsig. «Ikke bryd dig om Munan — du ser vel han er drivende drukken —»

Hun følte at fru Katrin og fru Vilborg syntes det var usselt, hun var ikke bedre herre over sig selv. Men hun kunde ikke stanse graaten.

Baard Peterssøn sa rasende:

«Hold den raatne kjeften din. Svin har du været

alle dine dager — men endda kan du vel la en syk kone i fred med det skidne snakket dit —»

«Sa du svin — ja jeg har flere frillebørn end du, det er saa det. Men ett har jeg aldrig gjort — og ikke Erlend heller — kjøpt en anden mand til at hete barns far for os —»

«Munan!» Erlend skrek og sprang op. «Nu lyser jeg fred her i hallen min —!»

«Aa lys fred i baken din! De kalder den faren for far som avlet dem — i svinelevnet som du sier!» Munan slog i bordet saa kopper og smaadisker sprat. «Ikke gaar vore sønner som tjenestesvender i sine frænders hus. Men her sitter sønnen din over bord med dig, og han sitter paa tjenerbænken. Det vilde nu tykkes mig den værste skammen —»

Baard for op og drev et krus i synet paa den anden. Mændene tørnet sammen, saa bordplaten veltet halvveis over, og mat og kjørrel drev i fanget til dem som sat paa ytterbænken.

Kristin sat hvit, med halvaapen mund. Engang saa hun bort paa Ulf — manden lo aapenlyst, raat og ondt. Saa vippet han bordplaten tilbake, og klemte den mot de to som slos.

Erlend løp op paa bordet. Knælende midt i rotet fik han tak over Munans armer og under hans herder, lempet ham op til sig — han blev sprængrød selv i ansigtet ved det. Munan fik git den gamle et spark, saa Baard blødde i munden — da slængte Erlend ham tversover og ut paa stuegulvet. Selv hoppet han efter — stod pustende som en blaasebelg.

Den anden kom paa føtterne og for mot Erlend, som smat under hans arme etpar ganger. Saa var han over Munan og holdt ham tvinnet i sine lange seige lemmers tak. Erlend var smidig som en kat, men

Munan holdt fotfæstet — sterk og tung lot han sig ikke bryte i gulvet. De veivet rundt og rundt i stuen, mens tjenestekvinderne hvinte og skrek, og ingen av mændene gjorde mine til at skille dem ad.

Da stod fru Katrin op, tung og fet og langsom steg hun over bordet saa rolig som hun gik i en burstrap.

«Nei hold nu op,» sa hun med sin seige, mætte røst. «Slip ham, Erlend! Det var ilde, husbond, — tale slik til en gammel mand og nær frænde —»

Mændene lystret hende. Munan stod spak og lot sin kone tørke næseblodet av sig med hodelinet. Hun bød ham gaa iseng, og han fulgte føielig, da hun leiet ham bort til den søndre sengen. Hustruen og en av svendene hans plukket klærne av ham, veltet ham ind og lukket sengedøren.

Erlend var gaat bort til bordet. Han lutet sig ind forbi Ulf, som sat slik han hadde sittet.

«Fosterfar!» sa han ulykkelig. Han syntes helt at ha glemt sin kone. Herr Baard sat og rugget med hodet, og taarerne tiplet nedover hans kinder.

«Han hadde ikke trængt at tjene heller, Ulf,» kom det, mens graaten støtte og hikstet i bringen. «Du kunde tat gaarden efter Haldor, du vet at det var meningen min det —»

«Det var ikke saa gild gaard du gav ham, Haldor — du kjøpte billig husbond til din kones tjenestemø,» sa Ulf. «Han ryddet og drev den godt op — det tyktes mig rimelig at brødrene mine tok den efter far sin. Det var nu ett — ikke hadde jeg hug til at sitte som bonde heller — og mindst der oppe i lien og glane ned i Hestnestunet — jeg syntes jeg hørte hver dag op til os at Paal og Vilborg gik og gav vondord av sig, for du hadde git saa altfor stor gave til horssønnen din —»

«Jeg bød til at hjælpe dig, Ulf,» sa Baard graatende. «Da du vilde fare ut med Erlend. Jeg sa dig alt om denne saken, det første du var gammel nok til at skjønne. Jeg bad dig vende dig til far din —»

«Jeg kalder den far min som verget mig da jeg var liten. Det var Haldor det. Han var god mot mor og mot mig. Han lærte mig at ride en hest og hugge med sverd — efter bondeklubbers vis, mindes jeg Paal sa engang —»

Ulf slængte kniven, han sat med, saa den for klingende bortover bordet. Saa reiste han sig, tok den igjen, og tørket av den bak paa laaret sit, stak den i sliren og vendte sig til Erlend:

«Faa nu en ende paa dette gjestebudet dit og send folket iseng! Ser du ikke at konen din er uvant endda med de gildeskikkene vi har i slegten vor —.»

Dermed gik han av stuen.

Herr Baard saa efter ham — han syntes saa usselig gammel og skrøpelig, der han sat sammensunket mellem fløilshynderne. Datteren, Vilborg og en av svendene hans hjalp ham paa føtterne og leiet ham ut.

Kristin sat alene i høisætet, hun graat og graat. Da Erlend tok efter hende, slog hun heftig hans haand tilside. Hun svaiet etpar ganger, da hun gik over gulvet, men hun svarte kort nei, da manden spurte om hun var syk.

Hun likte litet disse lukkede sengene. Hjemme hadde de bare tepper hængt for ut mot stuen, og da blev der ikke saa hett og kvalmt. Og nu var det værre end ellers — hun hadde saa vondt for at trække pusten allikevel. Den haarde klumpen, som trykket hende helt oppe under ribbensbuen, trodde hun var barnets hode, — hun bildte sig ind at det laa med sit lille svarte hode boret ind mellem hendes hjerterøtter — det kvalte

hende som Erlend hadde gjort før i verden, naar han knuget sit mørkhaarede hode ind i hendes barm. Men inat var der ingen sødme i tanken —.

«Skal du aldrig slutte at graate, du?» spurte manden og vilde skyve en arm ind under hendes skuldre.

Han var ganske ædru. Meget taalte han at drikke, og oftest drak han ogsaa noksaa litet. Kristin tænkte, dette kunde i al evighet ikke været hændt hjemme hos dem — aldrig hadde hun der hørt folk bære nidord paa hinanden eller rive op i slikt som en hellere skulde tie om. Saa mange ganger som hun hadde set sin far rave i vældig rus og stuen fuld av drukne gjester, saa hadde det da ikke *hændt*, at ikke han kunde holde skik i sit hus — men fred og godvilje raadet like til folk dat av bænkene og sovnet i glæde og enighet.

«Kjæresten min, ta ikke dette saa stridt,» bad Erlend.

«Og herr Baard!» brøt hun ut i graaten. «Tvi for en færd — han som talte til far min som skulde han hat Guds bud at bære frem — ja Munan sa mig om det i fæstensøllet vort —»

Erlend svarte sagte:

«Jeg vet vel nok, Kristin, at jeg har aarsak til at fælde ned øinene mine for din far. Han er en bra mand — men min fosterfar er ikke daarligere. Inga, mor til Paal og Vilborg, hun laa lam og syk i seks aar, før hun døde. Det var før jeg kom til Hestnes, men jeg har hørt om det, aldrig har en husbond pleiet en syk hustru mere trofast og kjærlig. Men det var den tiden at Ulf kom til —»

«Det var vel større skam da — med sin syke kones terne —»

«Du gjør dig saa barnslig ofte, at en kan ikke snakke med dig,» sa Erlend opgit. «Gud hjælpe mig,

Kristin, du blir tyve aar i vaar — og det er da nogen vintrer siden du maatte regnes for voksen kone —»

«Ja det er sandt at *du* har ret til at haane mig for det —»

Erlend stønnet høit:

«Du vet selv at jeg mente det ikke slik —. Men du har gaat der paa Jørundgaard og hørt paa ham Lavrans — saa gjæv og mandig han er, saa snakker han nu ofte som han skulde været en munk og ikke voksen karlmand —»

«Har du hørt om nogen munk som har hat seks børn,» sa hun krænket.

«Jeg har hørt om han Skurda-Grim, at han hadde syv,» sa Erlend fortvilet. «Den forrige abbeden i Holm —. Nei Kristin, Kristin, graat da ikke slik. I Guds navn, jeg tror du har mistet vettet —»

Munan var meget spak næste morgen. «Jeg kunde ikke tænkt, du skulde tat dig ølpraten min slik til hjerte, Kristin unge,» sa han alvorlig, og strøk hende over kindet. «Ellers saa skulde jeg nok passet bedre paa munden min.»

Han talte til Erlend om at det maatte da være underlig for Kristin med denne gutten som gik her — bedst at faa Orm avveien i den nærmeste fremtid, Munan bød til at ta ham til sig en tid. Erlend likte dette, og Orm vilde gjerne fare med Munan. Men Kristin savnet barnet meget — hun var blit glad i sin stedsøn.

Nu sat hun alene igjen om kvelderne med Erlend, og ham var der ikke meget selskap i. Han sat borte ved aaren, sa et ord nu og da, og tok en slurk av ølbollen, lekte litt med hundene sine. Saa gik han bort og

strakte sig ut paa bænken — og saa gik han iseng — spurte etpar ganger om ikke hun snart vilde tilro — og saa sov han.

Kristin sat og sydde. Hun pustet hørlig, kort og tungt. Men nu var der ikke længe igjen. Hun kunde likesom ikke mindes, hvordan det var at være let og mjaa i midjen — kunne binde skoen sin uten møie og plage.

Nu, Erlend sov, prøvet hun end ikke at holde taarerne tilbake. Der var ikke lyd i stuen uten brandene som sank sammen paa aaren og hundene som rørte sig. Sommetider undret hun — hvad hadde de snakket om før i tiden, Erlend og hun. De hadde visst ikke snakket stort — hadde hat andet at gjøre i de korte og stjaalne møtestunderne —.

— Denne tiden paa aaret pleiet moren og tjenestemøerne at sitte i vævstuen om kvelderne. Saa kom ogsaa faren og mændene ditind og satte sig til med sit — de bøtet lærtøi og gaardsredskap og smidde i træ. Den lille stuen blev helt fuld av folk — snakket randt stilt og smaat mellem dem. Naar en hadde været borte og drukket av ølkjeraldet, spurte han altid, før han hængte bort øsen, om nogen anden lystet — det var fast skik.

Saa var der nogen som kunde berette en sagataatt — om kjæmper før i verden som hadde slaas med haugbuer og gygrer. Eller faren fortalte, mens han skar ut i træ, slike riddersagaer som han hadde hørt læst op i hertug Haakons hal, da han var kjertesvein i sin ungdom. Underlig vakre navner — kong Osantrix, Titurel ridder — Sisibe, Guniver, Gloriana og Isodd het dronningerne —. Men andre kvelder fortalte de skrøner og skjemtesagaer, til mandfolkene skoggerlo og moren og ternerne rystet paa hoderne og kniste.

Ulvhild og Astrid sang. Moren hadde den allervakreste røst, men hende maatte de tigge meget, før de fik hende til at kvæde. Faren gjorde sig ikke saa kostbar — og han kunde leke saa vakkert paa harpen sin —.

Saa la Ulvhild fra sig rok og ten, og tok sig bakover lænderne.

«Er du træt i ryggen din nu, Ulvhild liten,» spurte faren og tok hende op i fanget sit. Nogen bragte brettspillet, og faren og Ulvhild trak tavl, til det blev sengetid. Hun husket den lille søsterens gule lokker som fløt utover farens brungrønne vadmelsarm. Han holdt saa ømt om den svake lille ryggen.

Fars store, slanke hænder med en tung guldring paa hver lillefinger. De hadde været hans mors. Den med den røde sten, hendes brudering, hadde han sagt at Kristin skulde ha efter ham. Men den som han bar paa høire haand, med en sten som var halvt blaa og halvt hvit som hans skjoldmerke, den hadde herr Bjørgulf latt gjøre til sin frue, da hun gik med barnet — hun skulde faa den, naar hun hadde født ham en søn. Tre nætter hadde Kristin Sigurdsdatter baaret ringen, saa bandt hun den om guttens hals, og Lavrans sa han vilde ha den paa sig i graven.

Aa hvad vilde hendes far si, naar han spurte dette om hende. Naar det bares utover bygderne hjemme, og han maatte vite hvor han for, til kirken og paa ting eller stevne, hver mand lo bak hans ryg av det at han hadde latt sig narre slik. Paa Jørundgaard hadde de klædd ut en frillekone med Sundbu-kronen over utslagent haar — —.

«Folk sier nok det om mig, at jeg kan ikke age børnene mine.» Hun husket farens ansigt, da han sa det — han skulde være streng og alvorlig, men øinene

hans var lystige. Hun hadde misgjort i en eller anden liten ting — snakket til ham uspurt, mens fremmedfolk var hos, eller noget slikt. «Ja du Kristin, du har ikke megen rædsel for far din du!» Saa kom han til at le, og hun lo med. «Jamen det er ilde det, Kristin.» Og ingen av dem visste hvad det var som var saa ilde — at hun ikke hadde den rette skrækken for sin far, eller at han saa umulig kunde holde sig alvorlig, naar han skulde refse hende.

— Det var som den ulidelige rædsel for at der skulde være noget galt med barnet fortok sig og blev fjernere, efterhvert som Kristin fik mere møie og plage av sin krop. Hun prøvet at tænke fremover — om en maaned; da hadde hun allerede hat gutten sin en stund. Men det blev ikke virkelig for hende. Hun bare længtet og længtet efter hjemmet.

En gang spurte Erlend om hun vilde, han skulde sende bud efter hendes mor. Men hun hadde sagt nei — hun trodde ikke moren orket at reise saa langt paa vintertiden. Nu angret hun. Og hun angret at hun hadde sagt nei til Tordis paa Laugarbru som endelig hadde villet følge med hende nord og gaa hende tilhaande den første vinteren hun skulde være husfrue. Men hun skammet sig for Tordis. Tordis hadde været Ragnfrids terne hjemme paa Sundbu, hadde fulgt med hende til Skog og hjem igjen til dalen. Da hun giftet sig, hadde Lavrans sat hendes husbond til raadsmand paa Jørundgaard, fordi Ragnfrid ikke orket at være uten sin kjære terne. Kristin hadde ikke villet ha med sig nogen tjenestemø hjemmefra.

Nu syntes det hende forfærdelig, at hun skulde ikke ha ett kjendt ansigt over sig, naar hendes tid kom at fare i gulvet. Hun var ræd — hun visste saa litet om barnkoners sengefærd. Moren hadde aldrig snakket

med hende om det, og hadde aldrig villet at unge møer skulde være hos, naar hun hjalp en kone i barnsnød — det var bare til at skræmme de unge, sa hun. Det kunde visst være forfærdelig — Kristin husket da moren fik Ulvhild. Men det sa Ragnfrid kom av at hun hadde glemt sig og var krøpet under et gjærde — de andre børnene sine hadde hun født let. Men Kristin husket at hun selv hadde været tankeløs og gaat under et taug paa skibet —.

Det slog nu da ikke altid til — hun hadde hørt moren og andre koner snakke om slikt. Ragnfrid hadde det ry paa sig hjemme i bygden, at hun var den bedste nærkone, og hun undslog sig aldrig for at fare og hjælpe, om det var til en tiggerske eller den fattigste mands lokkede datter, og om veiret var slik at tre mand maatte følge hende paa ski og byttes om at bære hende paa ryggen.

— Men det var da aldeles utænkelig, at ikke en saa erfaren kone som hendes mor hadde skjønt, hvad som feilte hende isommer, da hun var saa ussel. Det slog ned i Kristin medett. Men da — men da var det vel sikkert og visst, at mor kom, selv om de ikke hadde sendt bud efter hende! Ragnfrid vilde nok ikke taale det, at en fremmed kone skulde støtte hendes datter i den striden —. Moren kom — hun var sikkert underveis hitop nu —. Aa, saa skulde hun faa be sin mor om tilgivelse for alt hun hadde forbrutt imot hende — hendes egen mor skulde støtte hende, hun skulde faa knæle for sin egen mors knæ, naar hun fødte barnet. Mor kommer, mor kommer — Kristin hulket befriet ned i sine hænder. Ja mor, tilgi mig, mor —.

Denne tanken, at hendes mor var underveis op til hende, satte sig slik fast hos Kristin, at en dag mente

hun kjende paa sig, mor kom idag. Og litt ut paa morgenen tok hun kaapen paa sig og gik ut for at møte hende paa veien som fører fra Gauldalen over til Skaun. Ingen la merke til at hun gik ut av gaarden.

Erlend hadde latt føre frem tømmer til husenes utbedring, saa der var god vei, men det faldt tungt for hende at gaa allikevel — hun blev forpustet, fik hjerteklap og vondt i siderne — det kjendtes som det spændte hold skulde briste sund, da hun hadde gaat en liten stund. Og det meste av veien faldt gjennem tykke skogen. Hun var nok ræd — men der hadde ikke været spurt til ulv i bygden denne vinteren. Og Gud vilde vel berge hende, som gik for at møte sin mor, falde ned for hende og be om tilgivelse — og hun kunde ikke la være at gaa.

Hun kom frem til en liten sjø, hvor der laa nogen smaa gaarder. Der hvor veien tok ut paa isen, satte hun sig ned paa en tømmerstok — sat litt, gik litt, naar hun frøs, og ventet i mange timer. Men tilslut maatte hun vende hjem igjen.

Dagen efter vandret hun den samme veien. Men da hun gik over tunet til den ene av de smaa gaardene ved sjøen, kom hustruen der løpende efter hende.

«I Guds navn, husfrue, du maa ikke gjøre dette!»

Da den anden sa det, blev Kristin selv saa ræd, at hun orket ikke røre sig av flekken — skjælvende, med vetskræmte øine saa hun paa bondekonen.

«Gjennem skogen — tænk om ulven fik tæften av dig du. Andet ondt kunde ogsaa komme over dig — kan du fare frem saa vetløst!»

Bondehustruen tok om den unge husfrue og støttet hende — saa ind i det magre, gulhvite og brunflekkede ansigt:

«Du faar gaa ind i stuen vor og hvile litt — saa skal vi følge dig hjem, nogen herfra,» sa bondens kone og leiet den anden med sig.

Det var en liten og fattig stue, og der var meget uryddig inde, mange smaa børn lekte paa gulvet. Moren sendte dem ut i ildhuset, tok kaapen fra gjesten, bragte hende til sæte i bænken, og drog de sneete sko av. Saa tullet hun et skind om Kristins føtter.

Alt det Kristin bad den anden ikke gjøre sig umake, saa disket dog bondekonen op med mat og øl av juletønden. Imens tænkte hun — paa Husaby var der vel et stel! Selv var hun en fattig mands kone, liten hjælp hadde de hat paa gaarden og oftest ingen, men aldrig hadde Øistein taalt at hun gik alene utenfor tungjærdet, naar hun var med barn — ja bare hun skulde i fjøset efter det mørknet, saa maatte nogen lye efter hende. Men den rikeste husfruen i bygden kunde gaa og vaage sig ut for den styggeste død, og ikke en kristen sjæl passet paa hende — endda tjenestefolkene gik og dat over hinanden paa Husaby og gjorde ingenting. Det var vel sandt da, som folk sa, at Erlend Nikulaussøn var allerede lei giftet sit og likesæl med konen —.

Men hun smaasnakket med Kristin hele tiden, og nødet hende til at spise og drikke. Og Kristin skammet sig rent — men hun fik slik mathug som hun ikke hadde hat — ja ikke siden ivaares; denne snille konens mat smakte saa godt. Og konen lo og sa, storfolkets kvinder var vel ikke anderledes skapt end andre. Om en ikke orket at se maten hjemme, saa var det ofte slik at efter fremmed kost kunde en bli rent grisk, selv om den var grov og fattig.

Hun het Audfinna Audunsdatter og var fra Updal, sa hun. Da hun merket at det hygget gjesten, tok hun

til at fortælle om hjemmet sit og om sin bygd. Og før Kristin visste ordet av det, hadde hun faat munden løst — hun snakket om *sit* hjem og om sine forældre og om hjembygden. Audfinna skjønte at den unge konens hjerte var nær ved at briste av hjemlængsel — saa listet og lokket hun Kristin til at bli ved. Og het og ør av det sterke øl talte Kristin, til hun lo og graat paa en gang. Alt som hun faafængt hadde fristet at hulke fra sig i de ensomme kveldsstunderne paa Husaby, det løstes nu litt om senn, mens hun fik fortælle for denne snille bondehustruen.

Det var helt mørkt over ljoren, men Audfinna vilde at Kristin skulde bie til Øistein eller sønnerne kom hjem fra skogen og kunde følge hende. Kristin tagnet og blev døsig, men hun sat og smilte, blank i øinene — saa vel hadde hun ikke følt sig, siden hun kom til Husaby.

Da rev en mand døren op, ropte ind om de hadde set noget til husfruen — blev var hende og for ut igjen. Straks efter dukket Erlends lange skikkelse ind under dørkarmen. Han satte fra sig øksen som han bar, seg baklængs ind mot væggen — han maatte støtte med hænderne bak sig, og han kunde ikke snakke.

«Du har været ræd for husfruen din?» spurte Audfinna og gik bort til ham.

«Ja det skjæms jeg ikke for at si.» Han strøk sig opunder haaret. «Saa ræd har vist aldrig en mand været som jeg var ikveld. Da jeg hørte hun hadde gaat indover skogen —»

Audfinna fortalte hvordan Kristin var kommet hit. Erlend tok konens haand:

«Dette skal jeg aldrig glemme hverken dig eller bonden din,» sa han.

Saa gik han ditbort hvor husfruen sat, stillet sig

ved siden av hende og la en haand om hendes nakke. Han mælte ikke et ord til hende, men han blev staaende slik, saa længe de var i stuen.

Nu kom de ind, svender fra Husaby og mænd fra de nærmeste gaardene. Alle saa de ut som de kunde trænge en hjertestyrkning, saa Audfinna bød rundt øl, før de gik.

Mændene satte paa ski utover jorderne, men Erlend hadde git sine til en svend; han gik og holdt Kristin indunder kappen sin nedover bakken. Det var ganske mørkt nu og stjerneklart.

Da kom det fra skogen bak dem — en langtrukken tuten som vokste og vokste i natten. Det var ulv — der var flere. Erlend stanset skjælvende, slap hende, og Kristin kjendte han gjorde korsets tegn, mens han knuget øksen i den anden haand. «Hadde du nu — aanei —!» Han drog hende ind til sig saa haardt at hun ynket sig ved det.

Skiløperne paa jordet tversnudde, og strævet tilbake mot de to saa fort de orket. De slængte skiene over skuldrene, og sluttet sig tæt omkring hende med spyd og økser. Ulvene fulgte helt frem til Husaby — saa nær at en og anden gang saa de et skimt av dem i mørket.

Da de kom ind i hallen hjemme, var mange av mændene graa og hvite i ansigterne. «Dette var det styggeste —» sa en, og han kom til at kaste op ned i aaren med det samme. De opskræmte terner bragte husfruen i seng. Spise kunde hun ikke. Men nu da den syke, forfærdelige angst var overstaat, syntes hun allikevel paa sæt og vis det var godt at se, alle hadde været saa rædde for hende.

Da de var blit alene i hallen, kom Erlend bort og satte sig paa sengekanten:

«Hvorfor gjorde du dette?» hvisket han. Og da hun ikke svarte, sa han endda sagtere:

«Sørger du slik for du er kommet i gaarden min —» Det varte litt før hun skjønte, hvad han mente:

«Jesus, Maria! Kan du tænke noget slikt!»

«Hvad mente du den gangen du sa — da vi hadde været paa Medalby, da jeg vilde ride fra dig — at jeg kunde faat vente længe før du kom efter mig til Husaby,» spurte han som før.

«Aa jeg talte i vrede,» sa Kristin sagte og undselig. Og nu fortalte hun ham, hvad hun hadde gaat efter disse dagene. Erlend sat meget stille og hørte paa hende.

«Jeg undres paa naar den dagen kommer da du skal synes, det er her paa Husaby hos mig du er hjemme,» sa han og bøiet sig ind over hende i mørket.

«Aa der er vist ikke stort mere end en uke til det nu,» hvisket Kristin og lo usikkert. Da han la sit ansigt ned mot hendes, kastet hun armene om hans hals og kysset heftig igjen.

«Det er første gang du har budt til at halsfange mig, siden jeg slog dig,» sa Erlend lavt. «Langsint er du, Kristin min —»

Det randt hende i hugen at dette var første gang siden den kvelden, han hadde skjønt at hun var med barn, at hun hadde vaaget sig til at kjæle for ham uten han bad hende om det.

Men efter denne dag var Erlend saa snil mot hende at Kristin angret hver stund hun hadde været vred paa ham.

IV.

Gregorsmesse kom og gik. Kristin hadde sikkert trodd at det var den yderste frist for hende. Men nu var det straks Marimesse i fasten, og hun gik oppe endda.

Erlend maatte ind til Nidaros til midfastetinget; han mente at han skulde sikkert være hjemme igjen mandag kveld, men endda onsdag morgen var han ikke kommet. Kristin sat i hallen og visste ikke hvad hun skulde ta sig til — det var som hun ikke orket at begynde paa noget.

Sollys flommet ned gjennem ljoren —hun følte at ute maatte det være rent vaarlig idag. Saa reiste hun sig og kastet en kaape om sig.

En av ternerne hadde nævnt, at om en kone blev gaaende for længe, saa skulde det være et godt raad at hun lot brudehesten sin æte korn av sit fang. Kristin stod litt i stuedøren — i det blendende solskin laa tunet ganske brunt med glitrende vandbække som vasket blanke haalkestriper i hestelorten og rusket. Himmelen spændte silkeblaa og blank over de gamle hus — de to skibshoderne, som stod paa østburets brander, lyste mot luften med en rest av gammel forgyldning idag. Vand silte og randt fra takene, og røken hvirvlet og danset for smaa lunkne vindblaf.

Hun gik til stalden og ind, fyldte kjolefanget sit med havre fra kornkisten. Staldlugten og lyden av hestene, som rørte sig inde i mørket, gjorde hende godt. Men der var folk i stalden. Saa undsaa hun sig for at gjøre det hun var kommet for.

Hun gik ut og kastet kornet til hønsene som trippet og solet sig i tunet. Tankespredt saa hun paa Tore, hestedrengen, som striglet og pudset den graa jal-

ken — den røtet svært. Indimellem lukket hun øinene og vendte sit falmete, stuebleke aasyn op mot solskinnet.

Slik stod hun, da tre mænd red ind paa tunet. Den forreste var en ung prest som hun ikke kjendte. Straks han blev vâr hende, sprang han fra sadlen og gik like bort til hende med fremstrakt haand.

«I hadde vist ikke agtet mig denne æren at I, husfrue, stod ute og tok imot mig,» sa han smilende. «Men jeg faar takke for den allikevel. For I er nu vist min brorkone, Kristin Lavransdatter?»

«Da er I nok mester Gunnulf, maagen min —» svarte hun, blussende rød. «Vel møtt, herre! Og velkommen hjem til Husaby!»

«Tak for god hilsen,» sa presten; han bøiet sig og kysset hendes kind, slik hun visste at det var skik i utlandene, naar frænder møttes. «I være vel funden, Erlends hustru!»

Ulf Haldorssøn kom ut og bad en svend ta de fremmedes hester. Gunnulf hilste hjertelig paa Ulf:

«Er du her, frænde — jeg hadde ventet at spørre at du var nu gift og bofast mand.»

«Nei jeg gifter mig ikke før jeg faar valget mellem konen og galgen,» sa Ulf og lo, og presten lo ogsaa. «Jeg har lovet fanden at leve ugift like saa fast, som du har lovet det til Gud.»

«Ja da skulde du være berget, hvilken vei du vender dig, Ulf,» svarte mester Gunnulf leende. «Siden du gjør vel den dagen du bryter det løfte du har git hin manden. Men saa er ogsaa sagt at en mand skal holde sit ord, om det er til Puken selv. — Er ikke Erlend hjemme,» spurte han forundret. Han bød Kristin haanden, da de vendte sig for at gaa til stuehuset.

For at dølge sin undselighet gik Kristin mellem tjenestekonerne og saa til borddækningen. Hun bød Erlends lærde bror at sitte i høisætet, men da hun ikke vilde sitte der med ham, flyttet han ned i bænken til hende.

Nu da han sat ved hendes side, saa hun, at mester Gunnulf maatte være mindst et halvt hode lavere end Erlend — men han ruvet meget mere. Han var sterkere og tættere av legemsbygning og lemmer, og hans brede herder var aldeles rette. Erlend hængte litt med skuldrene. Han var mørkt klædt, meget sømmelig for en prest, men den fotside kjortel, som gik op i halsen næsten like til linskjortens linning, var lukket med emaljerte knapper, og ved det vævede belte hang hans spisestel i sølvslire.

Hun skottet op i prestens aasyn. Han hadde et rundt, sterkt hode og magert, rundt aasyn, med bred, lav pande, litt store kindben og fint rundet hake. Næsen var ret og ørene smaa og vakre, men hans mund var lang og smal, og overlæben laa ganske litt frem og skygget over underlæbens lille dryp av rødt. Bare haaret var likt Erlends — den tætte krans om prestens rakede krone var sort med tør sotglans og saa like silkebløt ut som Erlends lug. Ellers var han ikke ulik sit søskenbarn, Munan Baardssøn — nu kunde hun skjønne at det var sandt, Munan skulde ha været vakker i ungdommen. Nei, Aashild, mosteren, var det han lignet — nu saa hun at han hadde saanne øine som fru Aashild — ravgule og lysende under smale og rette, sorte bryn.

Først var Kristin litt sky for denne maagen sin som var utlært i saa mange videnskaper ved de store skolerne i Paris og i Valland. Men litt efter litt glemte hun sin forlegenhet. Det var saa let at snakke med Gunnulf. Det syntes ikke som han talte om sig selv — mindst av alt som han vilde prale med lærdommen

sin. Men da hun hadde sanset sig litt, saa hadde han berettet saa meget at Kristin syntes, hun hadde aldrig før skjønt, hvor stor en verden der var utenfor Norge. Hun glemte sig selv og alt sit, mens hun sat og saa op i prestens runde, knokkelsterke aasyn, med det kvikke og fine smil. Han hadde lagt det ene benet op over det andet knæ under kjortelen, og sat med de hvite, kraftige hænder kneppet om ankelen.

Da han utpaa eftermiddagen kom ind i stuen til hende, spurte han, om de skulde leke tavl. Kristin maatte svare at hun trodde ikke, der fandtes noget tavlbret i huset.

«Ikke det?» spurte presten forbauset. Han gik bort til Ulf:

«Vet du, Ulf, hvor Erlend har gjort av mors guldtavl? — De lekesakerne som var her efter hende — han har nu vel ikke latt nogen faa dem?»

«De er i et skrin oppe paa ridderloftet,» sa Ulf. «Han vilde vel snarere ikke at nogen skulde faa dem — som var her paa gaarden før i tiden,» mælte manden sagte. «Vil du, Gunnulf, at jeg skal gaa efter skrinet?»

«Ja, det kan nu vel ikke Erlend mislike,» sa presten. Litt efter kom de to tilbake med et stort utskaaret skrin. Nøkkelen stod i, og Gunnulf laaste op. Øverst laa en langleik og et andet strengespil, som Kristin aldrig før hadde set maken til. Gunnulf kaldte det salterion — han lot fingrene løpe over strengene, men det var aldeles ustemt. Der var ruller av baand, silkevindsler, utsydde hansker og silkeskaut, og tre bøker med spænder paa. Tilslut fandt presten bretspillet; det var rutet i hvite og forgyldte tavl, og brikkerne var av hvalsben, hvite og gyldne.

Først nu kom Kristin til at tænke paa — hun hadde ikke set en eneste av slike ting som skulde tjene folk til tidkort, saa længe hun hadde været her paa Husaby.

Kristin maatte nu tilstaa for maagen sin, at hun var dum til bretspil, og hellerikke duet hun meget til at leke paa strengelek. Men bøkerne var hun nyfiken efter at se i.

«Ja, du har vel lært at læse i bok du, Kristin,» spurte presten, og nu kunde hun litt stolt svare, at det hadde hun da nemmet alt mens hun var barn. Og i klosteret hadde hun faat ros for hun var dygtig til at læse og skrive.

Presten stod smilende over hende, mens hun bladet i bøkerne. Den ene var en riddersaga om Tristan og Isold, og den anden var om hellige mænd — hun slog op paa Sankt Marteins saga. Den tredje boken var paa latin, og særlig skjønt prentet med store brogede kapitelstaver.

«Den har vor ætfar, biskop Nikulaus, eiet,» sa Gunnulf.

Kristin læste halvhøit:

Averte faciem tuam a peccatis meis * et omnes iniquitates meas dele.

Cor mundum crea in me, Deus * et spiritum rectum innova in visceribus meis.

Ne projicias me a facie tua * et Spiritum Sanctum tuum ne auferas a me.

---

*) Vend dit ansigt fra mine synder, og utslet alle mine misgjerninger.

Gud, skap i mig et rent hjerte, og forny en stadig aand i mig.

Bortkast mig ikke fra dit ansigt og ta ikke din Helligaand fra mig. Psalme 51

«Skjønner du dette,» spurte Gunnulf, og Kristin nikket og sa at hun skjønte da litt. Hun kjendte ordene saavidt vel, at det rørte hende forunderlig, de skulde netop komme hende for øie nu. Det rykket litt i hendes ansigt, og taarerne vilde frem. Da tok Gunnulf strengeleken i fanget, og sa at han vilde friste om han ikke kunde faa den istand.

Mens de sat slik, hørte de hester i tunet — straks efter fór Erlend ind i hallen, straalende glad — han hadde hørt hvem som var kommet. Brødrene stod med hænderne paa hinandens skuldre; Erlend spurte og biet ikke paa svar. Gunnulf hadde været i Nidaros i to dager, saa det var et træf at de ikke hadde møttes der.

«Det er underlig og,» mente Erlend. «Jeg hadde trodd at hele presteskapet ved Kristkirken skulde gaat ut mot dig i procession, naar du kom hjem — saa vis og ovlærd som du nu maa være —.»

«Kan du vite, du da, om de ikke gjorde det,» spurte broren leende. «Du kommer ikke for nær Kristkirken, naar du er i kaupangen, har jeg hørt.»

«Nei gut — jeg drar ikke nær min herre erkebiskopen, naar jeg kan slippe — han har svidd pelsen min engang,» lo Erlend overmodig. «Hvordan liker du maagen, søte min — jeg ser du er alt blit venner med Kristin, bror —. Hun synes litet om de andre frænderne vore —.»

Først da de skulde sætte sig til kveldsbordet, sanset Erlend, at han hadde endda paa sig skindluen og kappen og sverdet ved beltet.

Det blev den lystigste kveld, Kristin hadde hat paa Husaby. Erlend truet broren til at sætte sig i høisætet med hende; selv skar han for maten til ham og skjænket i hans bæger. Første gang han drak

Gunnulf til, lutet han ned paa ett knæ og vilde kysse broren paa haanden:

«Hil og sæl, herre! Vi maa lære os, Kristin, til at vise erkebiskopen sømmelig hæder — jo visst blir du vel erkebiskop engang, du Gunnulf!»

Husfolket gik sent fra hallen, men brødrene og Kristin blev sittende igjen over drikken. Erlend hadde sat sig op paa bordet med ansigtet vendt mot sin bror:

«Ja dette tænkte jeg paa i bryllupet mit,» sa han op pekte paa morens kiste, «at Kristin skulde ha den. Men jeg glemmer saa let, og du glemmer intet du, bror. Men ringen efter mor er vel kommet paa en fager haand, skulde jeg mene?» Han la Kristins haand over sit knæ og dreiet paa hendes fæstensring.

Gunnulf nikket. Han la salteriet i Erlends fang: «Syng nu, bror, du sang saa vakkert og lekte saa vel før i tiden —.»

«Det er nu mange aar siden,» sa Erlend alvorligere. Saa lot han fingrene løpe over strengene:

Olav kongen, Haralds søn,
red ut i tykken skog,
fandt et litet spor i ler,
— saa er tidend stor.

Mælte han da, Finn Arnessøn,
han red fremst i flokken:
Fager mon være saa liten fot,
uti skarlagens sokker —.

Erlend smilte, mens han sang, og Kristin saa litt sky op paa presten — om han skulde mislike visen om Sankt Olav og Alvhild. Men Gunnulf sat og smilte — dog, hun følte medett visst, at det var ikke av visen, men av Erlend —.

«— Kristin skal slippe at synge; du er vel trang

for brystet dit nu, kjære min,» sa han og strøk over hendes kind. «Men nu kan *du* —.» Han gav strengeleken til sin bror.

Det hørtes paa prestens spil og sang at han hadde lært godt i skole:

Kongen red i fjeldet nord —

Hørte han duen klage saart:
«Høken tok min kjære bort!»

Efter red han saa langt av lei,
Høken fløi utpaa vilden hei.

Høken fløi til en hage,
Den blomstrer alle dage.

I den hagen er der en hall,
Indi er der hængt med purpur om pall.

Der ligger en ridder og rinder blod,
Han er drotten gjæv og god.

Han ligger under skarlagen blaa
Med Corpus domini skrevet oppaa —.

«Hvor har du lært den visen?» spurte Erlend.

«Aa. Nogen gutter sang den utenfor det herberg, der jeg bodde i Kanterborg,» sa Gunnulf. «Saa fristet jeg at snu den om paa norsk maal. Men den gaar ikke saa godt —» han sat og lekte med tonen paa strengene.

«Nei, bror — det er langt over midnat. Kristin kan vist trænge til at komme i sengen sin — er du træt, hustru min?»

Kristin saa sky op paa mændene; hun var svært blek:

«Jeg vet ikke —. Jeg skal vist ikke lægge mig i sengen herinde nu —»

«Er du syk?» spurte de begge og bøiet sig over hende.

«Jeg vet ikke,» sa hun som før. Hun tok sig bak over hofterne. «Det kjendes saa rart i mjaaryggen —»

Erlend sprang op og gik mot døren. Gunnulf fulgte efter: «Det er ilde dere ikke har faat dem hit forinden, de husfruerne som skal hjælpe hende,» sa han. «Er det meget før hun ventet sig —?»

Erlend blev brændende rød:

«Kristin mente, hun trængte ikke andre end ternerne sine —. De har hat børn selv, nogen av dem —» han prøvet at le.

«Du er ikke vetug!» Gunnulf saa paa ham. «Det har hver kotkjærring, gridkoner og grannekoner hos sig naar hun farer i barnsseng — skal husfruen din krype i kraa og gjemme sig som en kjætte kisler. Nei bror, saa meget til mand faar du være, at du henter de ypperste husfruerne i bygden til Kristin —»

Erlend bøiet sit skamrøde ansigt:

«Det er sandt sagt, bror. Jeg skal ride ned til Raasvold selv — saa faar jeg skikke mænd til de andre gaardene. Bli hos Kristin du da!»

«Skal du fare bort,» spurte hustruen ræd, da hun saa Erlend tok ytterplaggene.

Han gik bort og tok omkring hende:

«Jeg skal hente de gjæveste konerne til dig, Kristin min. Gunnulf blir hos dig, mens ternerne gjør rede til dig i lillestuen,» sa han og kysset hende.

«Kan du ikke sende bud efter Audfinna Audunsdatter,» bad hun. «Men ikke før det blir morgen — jeg vil ikke hun skal vækkes av søvnen for min skyld — hun har meget at staa i, vet jeg —»

Gunnulf spurte broren, hvem Audfinna var.

«Det synes mig ikke saa sømmelig,» sa presten. «Konen til en av dine leilændinger —»

«Kristin skal faa det som hun vil,» sa Erlend. Og mens presten fulgte ham ut og Erlend ventet paa hesten sin, fortalte han, hvordan Kristin var blit kjendt med bondekonen. Gunnulf bet sig i læben og saa tankefuld ut.

Nu blev der støi og liv paa gaarden, mænd red bort og tjenestekvinderne kom løpende ind og spurte, hvordan matmoren hadde det. Kristin sa, endda var det ikke farlig med hende, men de fik gjøre alting rede i lillestuen. Hun skulde sende bud, naar hun vilde følges ditind.

Saa var hun alene med presten. Hun strævet for at snakke jevnt og muntert med ham som før.

«Du er ikke ræd, du,» sa han med et litet smil.

«Jo jeg er ræd!» Hun saa op i hans øine — hendes egne var svarte og forskræmte. «Vet du, maag — er de født her paa Husaby, de andre børnene til Erlend?»

«Nei,» svarte presten fort. «Gutten er født ved Hunehals, og møen inde i Strind — paa en gaard han eiet der engang. — Er det saan,» spurte han litt efter, «at det har plaget dig at mindes, denne anden konen har gaat her hos Erlend før?»

«Ja,» svarte Kristin.

«Du kan vanskelig dømme om Erlends færd i denne handelen med Eline,» sa presten alvorlig. «Det var ikke let for Erlend at raade sig — aldrig var det let for Erlend at vite hvad som ret var. For helt siden vi var smaa børn, saa var det slik, at hvad saa Erlend gjorde, saa syntes mor det var gildt og far at det var

galt. Ja han har vel talt saa meget til dig om vor mor at du vet om alt dette —»

«Det er alt at jeg kan mindes, han har nævnt hende to-tre ganger,» sa Kristin. «Men jeg har nok skjønt, at han hadde hende kjær —»

Gunnulf sa sagte:

«Der har vist aldrig været en slik kjærlighet mellem en mor og sønnen hendes. Mor var meget yngre end far min. Saa hændte dette med moster Aashild — vor farbror Baard døde, og det blev sagt — ja du vet vel det? Far trodde det værste og sa til mor —. Erlend kastet sin kniv efter far engang, han var ikke store gutten — han for i synet paa far for mors skyld mere end en gang, mens han var i opveksten —.

Da mor blev syk, skilte han sig fra Eline Ormsdatter. Mor syknet med saar og skorper paa holdet, og far sa det var liktraa. Han sendte hende fra sig — vilde true hende til at ta provent hos søstrene i spitalen. Da hentet Erlend mor og for med hende til Oslo — de var hos Aashild og, hun er god lægekone, og kongens franske læge sa ogsaa, spedalsk var hun ikke. Kong Haakon tok kjærlig mot Erlend da, og bad ham prøve den hellige kong Erik Valdemarssøns grav — kongens morfar. Der hadde mange faat bot for hudsygdom.

Erlend for til Danmark med mor, men hun døde ombord i skibet hans, syd for Stad. Da Erlend kom hjem med hende — ja du faar mindes at far var meget gammel, og Erlend hadde været en ulydig søn alle dager — da Erlend kom til Nidaros med mors lik — far sat i bygaarden vor da, og han vilde ikke ta ind Erlend, før han saa om gutten hadde tat sotten, sa han. Erlend tok sin hest og red, og rastet ikke før han kom til den gaarden hvor Eline sat med sønnen hans. Siden holdt

han fast ved hende, trass i alt, trass i det han selv var lei av hende, og slik gik det til at han førte hende ind her paa Husaby og satte hende over styret, da han blev herre paa gaarden. Hun hadde det taket paa ham at hun sa, hvis han sveg hende efter dette, da var han værd at han selv blev slaat med liktraa —. — Men nu er det nok paa tide at kvinderne dine tar haand om dig, Kristin —» han saa ned i det graa, unge ansigt som var stivnet i rædsel og kval. Men da han vilde gaa mot døren, skrek hun høit efter ham:

«Nei, nei, gaa ikke fra mig —!»

«Desto før er det over,» trøstet presten, «naar du er saa syk allerede —»

«Det er ikke det!» Hun grep haardt om hans arm. «Gunnulf —!»

Han syntes, han hadde aldrig set en slik rædsel i et menneskes aasyn.

«Kristin — du faar da mindes, dette er ikke værre for dig end for andre koner —»

«Jo. Jo.» Hun klemte sit ansigt ned mot prestens arme. «For nu vet jeg det at Eline og børnene hendes skulde sitte her. Hende hadde han lovet tro og hjonelag, før jeg blev hans frille —»

«Du vet det?» sa Gunnulf rolig. «Erlend visste ikke bedre selv da. Men du skjønner at det løftet kunde han ikke holde — aldrig hadde erkebiskopen samtykket i at de to fik gifte sig. Tænk da ikke slikt som at ikke dit giftermaal skulde gjælde —. Du er Erlends rette hustru —»

«Aa jeg hadde spildt al ret til at træde paa jorden længe før jeg blev det —. Og endda var det værre end jeg visste —. Aa gid jeg faar dø og dette barnet aldrig blir født — ikke tør jeg se hvad det er jeg har faret med —»

«Gud forlate dig, Kristin — du vet ikke hvad du sier! Vil du ønske at barnet dit skal dø ufødt og udøpt —»

«Ja det som er baaret under hjertet mit, det maa vel djævelen eie allikevel! Det kan ikke berges —. Aa hadde jeg drukket den drikken Eline bød mig — det kunde kanske blit soning for alt det vi hadde syndet, Erlend og jeg —. Da var aldrig dette barnet blit avlet —. Aa jeg har tænkt det hele tiden, Gunnulf — naar jeg fik se hvad jeg hadde fostret hos mig, da skulde jeg lære at skjønne, det hadde været bedre for mig at drikke spedalskhetsdrikken som hun bød mig end drive hende i døden som Erlend hadde bundet sig til først —»

«Kristin,» sa presten. «Du snakker over dig. Ikke var det du som drev den arme konen i døden. Erlend *kunde* ikke holdt det ordet han hadde git hende da han var ung og litet kjendte til lov og ret. Aldrig kunde han ha levet med hende uten synd. Og hun selv hadde latt sig lokke av en anden, og Erlend vilde gifte hende med ham, da han spurte det. Ikke voldte dere at hun tok sit eget liv —»

«Vil du vite hvordan det bar til at hun tok sit liv?» Kristin var nu saa fortvilet, at hun snakket ganske rolig. «Vi var sammen paa Haugen, Erlend og jeg, da kom hun dit. Hun hadde et horn med sig, hun vilde jeg skulde drikke med hende — hun hadde vel agtet det til Erlend, skjønner jeg nu, men da hun fandt mig der med ham, saa vilde hun at jeg —. Jeg skjønte det var svig — jeg saa at hun tok intet i mund selv, da hun satte læberne til hornet. Men jeg vilde drikke — jeg var likesæl enten jeg levet eller døde, da jeg fik vite, han hadde hat hende her paa Husaby hos sig hele tiden. Da kom Erlend ind — han truet hende

med kniven, du skal drikke først —. Hun bad og bad, og saa vilde han la hende slippe. Da fik djævelen vold over mig, jeg tok hornet — en av os to frillerne dine, sa jeg, — jeg egget Erlend til det — du kan ikke holde os begge, sa jeg. Saa var det hun dræpte sig med Erlends kniv — men Bjørn og Aashild fandt paa raad til at skjule, hvordan det hadde baaret til —»

«Saa moster Aashild var i dette raadet hun,» sa Gunnulf haardt. «Jeg skjønner — hun hadde spillet dig i Erlends hænder —»

«Nei,» sa Kristin voldsomt. «Fru Aashild bad os — hun bad Erlend og hun bad mig, slik at jeg skjønner ikke, jeg turde staa imot — at vi skulde fare frem saa hæderlig som det endda var raad til — falde min far til fote og be ham tilgi os at vi hadde misgjort. Men jeg turde ikke. Jeg skyldte paa det, jeg var ræd, far skulde dræpe Erlend — aa jeg visste godt, far vilde ikke gjort den mand noget som gav sig selv og sin sak i hans hænder. Jeg skyldte paa det at jeg var ræd, han skulde faa slik sorg at han kunde aldrig holde op sit hode mere. Aa jeg har da vist det siden, jeg var ikke saa ræd for at gjøre min far sorg —. Du kan ikke vite, Gunnulf, hvor god en mand min far er — ingen kan vite som ikke kjender min far, hvor snil han har været mot mig alle dager. Altid har far holdt slik av mig. Jeg vilde ikke han skulde faa vite, jeg hadde faret saa skamløst, at mens han trodde jeg sat hos søstrene i Oslo og lærte alt som ret og godt var — ja jeg bar ungsøsterklærne, mens jeg laa med Erlend i fjøs og lofter nede i byen —»

Hun saa op paa Gunnulf. Hans aasyn var hvitt og haardt som sten.

«Skjønner du nu at jeg er ræd. Hun som tok ham ind til sig, da han kom, nedsmittet av liktraa —»

«Vilde du ikke gjort det?» spurte presten stilt.

«Jo. Jo. Jo.» En skygge av fordums vilde og søte smil fløi over konens herjede ansigt.

«Ellers saa var ikke Erlend smittet,» sa Gunnulf. «Ingen uten far har trodd nogen stund at mor døde av liktraa.»

«Men jeg maa vel være som en spedalsk i Guds øine, jeg,» sa Kristin. Hun la sit ansigt ned paa prestens arm, som hun holdt omklamret. «Slik som jeg er, nedsmittet av synder —»

«Søster min,» sa presten sagte og la sin haand over hendes hodelin. «Saa syndig er du nu vel ikke, du unge barn, at du har glemt, saa visst som Gud kan rense et menneske i kjødet fra liktraa, saa kan han rense din sjæl fra synden —»

«Aa jeg vet ikke,» hulket hun, gjemt ind til hans arm. «Jeg vet ikke — jeg angrer ikke heller, Gunnulf. Ræd er jeg, men endda —. Ræd var jeg da jeg stod for kirkedøren med Erlend og presten viet os sammen — ræd var jeg da jeg gik ind til brudemessen med ham — med guldkrone paa utslagent haar, for jeg turde ikke tale om skammen til min far, med alle mine synder usonede, ja jeg turde ikke skrifte sandt for min sogneprest. Men mens jeg gik her i vinter og saa, jeg blev styggere for hver dag som led — saa var jeg endda ræddere, for Erlend var ikke slik mot mig som før — jeg tænkte paa den tiden da han kom til mig i buret mit paa Skog om kvelderne —»

«Kristin —» presten prøvet at løfte hendes ansigt op «— ikke tør du tænke paa dette nu —! Tænk paa at Gud ser nu din sorg og din anger. Vend dig til den milde mø, Maria, som ynkes over hver en sorgfuld —»

«Skjønner du ikke — jeg drev et andre menneske til at tyne sit eget liv —»

«Kristin,» sa presten strengt. «Tør du hovmode dig slik at du tror, du evner at synde saa stort, saa Guds miskund er ikke større —.»

Han strøk og strøk over hendes skaut.

«Mindes du ikke, søster min, da djævelen vilde friste Sankt Martein. Da spurte fienden om Sankt Martein visst turde tro paa dette, naar han lovet alle de syndere, som han skriftet, Guds miskund. Da svarte biskopen: Ogsaa dig tør jeg love Guds tilgivelse samme stund du beder om den — vilde du bare slippe dit hovmod og tro at hans kjærlighet er større end dit had —»

Gunnulf blev ved at klappe den graatende kvindes hode. Imens tænkte han — var det *slik*, Erlend hadde handlet mot sin unge brud —. Han blev hvit og haard om munden ved det.

Audfinna Audunsdatter var den første konen som kom. Hun fandt barnkonen nede i lillestuen; Gunnulf sat hos hende, og etpar terner syslet i rummet.

Audfinna hilste ærbødig paa presten, men Kristin stod op og gik mot hende med utstrakt haand:

«Du faar ha tak, Audfinna, for du kom — jeg vet det er ikke let for dem at være dig foruten hjemme hos dig —»

Gunnulf hadde set forskende paa konen. Nu reiste ogsaa han sig:

«Vakkert er det at du kom saa fort; det trænges at min brorkone har en hos sig som hun kan trøste sig til — hun er fremmed her i bygden, ung og uerfaren —»

«Jesus, hun er saa hvit som skautet sit,» hvisket Audfinna. «Mener I, herre, at jeg tør gi hende en liten dvaledrik — hun trænger visst at faa hvile litt, før det tar hende haardere.»

Hun syslet stilt og travlt, kjendte paa leiet som tjenestekvinderne hadde gjort istand paa gulvet, og bad dem bringe flere puter og mere halm. Saa stillet hun smaa stengryter med urter til varmen. Derefter gav hun sig i lag med at løse op alle baand og knuter i Kristins dragt, og sidst drog hun naalene ut av den sykes haar.

«Aldrig har jeg set saa fagert!» sa hun, da hele flommen av guldbrunt silkefaks rullet ned omkring det hvite ansigt. Hun maatte le: «Det kan nu ikke ha mistet meget hverken av magt eller glans, om du har gaat med det bart litt længre end ret var —.»

Hun fik lagt Kristin godt tilrette mellem puterne paa gulvet og teppet hende til:

«Drik nu dette, saa kjender du ikke takene saa meget — se til at du kan faa sovet litt imellem.»

Gunnulf skulde gaa nu. Han var borte og bøiet sig over Kristin.

«Du vil bede for mig, Gunnulf,» spurte hun tiggende.

«Jeg skal bede for dig like til jeg har set dig med barnet dit paa armen — og siden og,» sa han og la hendes haand ind under aaklædet igjen.

Kristin laa og døset. Hun følte sig næsten vel. Smertetakene over hendes lænder kom og gik og kom igjen — men det var saa ulikt alt hun hadde kjendt, saa hvergang det var over, saa undret hun sig næsten paa om hun ikke bare hadde bildt sig ind dette. Efter de tidlige morgentimers kval og gru kjendte hun det som hun allerede var lykkelig berget over den værste angst og pine. Audfinna gik saa stille og hængte op barnetøi, tepper og skind, til varmning ved aaren — rørte litt i gryterne sine saa det lugtet krydret ut i rummet. Tilslut halvsov Kristin mellem hver ri og syntes

hun var hjemme i brygghuset paa Jørundgaard og skulde hjælpe sin mor med at farve en stor væv — det var vel dampen av askebarken og neslerne.

Saa kom nærkonerne, en efter en — husfruer fra gaardene i bygden og i Birgsi. Audfinna drog sig tilbake mellem tjenestekvinderne. Og frem imot kvelden syntes Kristin, det blev svært vondt. Fruerne sa, hun skulde gaa paa gulvet, saa længe hun orket det. Hun pintes ved dette — der var nu aldeles fuldt av kvinder i stuen, og hun maatte gaa der som en merr som skal sælges. Indimellem maatte hun la de fremmede fruerne klemme og kjende med hænderne rundt paa sig, og saa snakket de sammen. Tilslut sa fru Gunna fra Raasvold, som skulde staa for styret herinde, at nu kunde hun faa lægge sig paa gulvet. Hun delte kvinderne, nogen til at sove og nogen til at vaake: «Ja dette vil ikke gaa fort — men skrik du, Kristin, naar du synes det blir vondt, og bryd dig ikke om dem som sover. Vi er her da alle for at hjælpe dig, arme barnet,» sa hun mildt og godt, og klappet den unge paa kindet.

Men Kristin laa og tygget sine læber sund og krystet teppeflikerne i sine svede hænder. Her var kvælende hett — men de sa, det skulde saa være. Efter hver ri silet sveden av hende.

Indimellem laa hun og tænkte paa maten til alle disse konerne. Hun vilde saa gjerne at de skulde synes, hun hadde god skik i huset sit. Hun hadde budt Torbjørg, kokken, at ha skyr op i kokevandet til den ferske fisken. Bare ikke Gunnulf vilde regne det for fastebrudd. Sira Eirik hadde sagt, det var det ikke, for skyr er ikke melkemat, og fiskesodden blir jo ogsaa slaat ut. Den tørre fisken, som Erlend hadde skaffet

til huset i høst, maatte de ikke faa smake av — skjæmt og fuld av midd som den var.

Sæle min frue, Maria — blir det længe til du vil hjælpe mig, tro — aa nu er det saa vondt, saa vondt, saa vondt —.

Hun fik friste at holde ut litt til, før hun gav sig over og skrek —.

Audfinna sat borte ved aaren og passet vandgryterne. Kristin ønsket saa at hun turde be hende komme bort og holde hende i haanden. Hun visste ikke hvad hun ikke skulde ville gi for at holde i en kjendt og venlig haand nu. Men hun undsaa sig for at be om det —.

Utover den næste formiddag laa der enslags forfjamsket stilhet over Husaby. Det var dagen før Marimesse, og gaardsarbeidet skulde være unnagjort til nons leite, men mændene var tankespredte og alvorlige, og de opskræmte terner slomset med stellet. Folkene var blit glad i sin unge husfrue — og det gik nok ikke saa godt med hende, spurtes der.

Erlend stod ute i tunet og snakket med smeden sin. Han prøvet at holde tankerne ved det som manden talte om. Da kom fru Gunna raskt bort til ham.

«Det faar ingen fremgang med konen din, Erlend — vi har prøvet alle raad. Du faar komme ned — kanske det kan hjælpe, hvis hun blir sat paa fanget dit. Gaa ind og byt paa dig en kort trøie — men vær snar; hun er haardt holdt, arme unge viv!»

Erlend var blit blødende rød. Han husket at han hadde hørt — hvis en kvinde ikke kunde bli forløst med et barn som hun hadde undfaat i løn, saa skulde det kunde hjælpe at hun blev sat paa mandens knæ.

Kristin laa paa gulvet under nogen tepper; to kvin-

der sat hos hende. I det samme Erlend kom ind, saa han at hun krympet sig sammen, boret hodet ned i den ene kones fang og virret med det hit og dit — men hun gav ikke et ynk fra sig.

Da rien var over, saa hun op med vilde, forskræmte øine; de sprukne, brune læber gispet. Hvert spor av ungdom og ynde var veget fra det ophovnede rødflammede ansigt — selv haaret var floket sammen med halmrusk og uld fra skindene til en skidden feld. Hun saa paa Erlend som hun ikke kjendte ham med det samme. Men da hun skjønte hvorfor konerne hadde budsendt ham, rystet hun heftig paa hodet:

«Det er ikke skik der jeg kommer fra — at mænd er hos, naar en kvinde faar barn —»

«Det hænder de bruker det her nordenfjelds,» sa Erlend sagte. «Kan det korte pinen litt for dig, Kristin min, saa faar du da —»

«Aa —!» Da han la sig paa knæ hos hende, slog hun armene om hans liv og knuget sig indtil ham. Sammenkrøket og rystende kjæmpet hun sig gjennem rien uten at kny.

«Faar jeg tale to ord med min husbond alene,» sa hun forpustet og fort, da det var over. Kvinderne drog sig unna.

«Var det da hun var i barnsnød at du lovet hende det hun sa — at du skulde egte hende naar hun blev enke — den natten Orm blev født,» hvisket Kristin.

Erlend snappet efter pusten, som han hadde faat et slag i hjertegruben. Saa rystet han heftig paa hodet:

«— Jeg var paa borgen den natten — det var min sveit som hadde vagten. Det var da jeg kom hjem i herberget vort om morgenen og de la gutten i armene mine —

— Har du ligget her og tænkt paa dette, Kristin —»

«Ja —.» Igjen klamret hun sig til ham, men smertebølgen slog over hende. Erlend tørket væk sveden som silte over hendes ansigt.

«Nu du vet dette,» spurte han, da hun igjen laa stille hen. «Vil du ikke jeg skal bli hos dig som fru Gunna sier —»

Men Kristin rystet paa hodet. Og tilslut maatte konerne la Erlend gaa ut.

Men dermed var det som hendes kraft til at holde ut var brutt. Hun skrek ut i vild angst for rien som hun kjendte komme, og tigget jamrende om hjælp. Dog naar konerne talte om at hente manden ind igjen, skrek hun nei — hun vilde hellere pines tildøde —.

Gunnulf og klerken, som var med ham, gik til kirken for at synge aftensang. Hvert menneske paa gaarden som ikke var hos barnkonen fulgte med. Men Erlend listet sig ut av kirken før det var forbi, og gik syd mot husene.

Vest ute over aaserne paa hin siden av dalen var himmelen gulrød — vaarkvelden tok til at skumre klar og lys og mild. En og anden stjerne brøt frem, hvit i den lyse luft. Der drev en liten taakeflake over løvskogen nede ved sjøen — og der var bare flekker hvor jordene laa solvendt, i luften var duft av muld og braanende sne.

Lillestuen laa vestligst i tunet, ut mot dalsænkningen. Erlend gik bortover og stod litt bak væggen. Tømmerstokkene var lune av solen endda, da han lænet sig indtil. Aa, hun skrek —. Han hadde hørt en kvige vaande sig i bjørnevold engang — det var oppe paa sæteren deres, mens han var halvvoksen gut. Arnbjørn, gjæteren, og han selv løp sydover skogen. Han husket det lodne som stod op og blev bjørn med rødt,

hett svelg. Arnbjørns spyd brøt tvers av under bjørnerammerne — da trev manden hans, for han stod fjetret av gru. Kvigen laa og levet, men jur og laar var ætt av —

Kristin min, aa Kristin min — Herre, for din sæle mors skyld, miskunde dig —. Han rømte tilbake til kirken.

Ternerne kom ind i hallen med kveldsmat — de satte ikke op bordet, men stillet fra sig fremme ved aaren. Mændene tok brød og fisk bort til sig i bænkene, sat paa sine pladser og taug stille, aat litt, men ingen syntes at ha mathug. Der kom ingen og bar ut efter maaltidet, og ingen av karerne reiste sig for at gaa tilro. De blev sittende, saa ind i aareilden og snakket ikke sammen.

Erlend hadde gjemt sig i kroken ved sengen — orket ikke at nogen skulde se hans ansigt.

Mester Gunnulf hadde tændt en liten kolelampe og stillet den paa høisætets armlæne. Han satte sig nedenfor i bænken med en bok i hænderne — uten lyd og uten stans rørte hans læber sig ganske litt.

En gang reiste Ulf Haldorssøn sig, gik frem til aaren og tok en leiv mykt brød, lette litt mellem vedtrærne og fandt et. Saa flyttet han ned i kroken nær indgangsdøren, der gamlingen Aan sat. De to tuklet med brødet, gjemt bak Ulfs kappe; Aan smidde og skar i vedtræet. Mændene skottet ditned av og til. Om en stund stod de op, Ulf og Aan, og gik ut av hallen.

Gunnulf saa efter de to, men sa intet. Han tok paa sine bønner igjen.

Engang stupte en ung gut ned fra bænken — ut paa gulvet i søvne. Han reiste sig — saa forvildet om sig. Saa sukket han litt og satte sig igjen.

Ulf Haldorssøn og Aan kom stille ind og gik til de pladserne der de hadde sittet før. Mændene saa bort paa dem, men ingen sa noget.

Medett sprang Erlend op. Han gik over gulvet, bort til husfolkene sine. Han var graa i ansigtet som lere og huløiet.

«Vet ingen av dere noget raad,» sa han. «Du, Aan!» hvisket han.

«Det hjalp ikke,» svarte Ulf like sagte tilbake.

«Det er vel slik laget at hun skal ikke eie dette barnet,» sa Aan og tørket sig under næsen. «Da nytter hverken blot eller runer. Det var synd paa dig, Erlend, at du skulde saa snart miste denne snille konen —»

«Aa snak da ikke som hun skulde være død alt,» bad Erlend, brutt og fortvilet. Han gik tilbake til kroken sin, og kastet sig med hodet ind til sengelukkets fotende.

En gang gik en mand ut og kom ind igjen:

«Maanen er oppe,» sa han. «Det er snart morgen —»

Litt efter traadte fru Gunna ind i hallen. Hun seg ned paa stavkarsbænken ved døren — det graa haaret hendes bustet utover, hodeplagget var glidd bak paa ryggen.

Mændene reiste sig, — drog langsomt bortover mot hende.

«En av dere faar komme ned og holde hende,» sa hun graatende. «Vi orker ikke længer —. Du faar gaa til hende, Gunnulf — det er ikke godt at vite, hvadfor ende det skal faa —.»

Gunnulf stod op og stak bønneboken ind i beltelommen.

«Du faar komme du og, Erlend —» sa fruen.

Det raa og brustne vræl møtte ham i døren — Erlend stanset og skalv. Han saa et skimt av Kristins forvridde, ukjendelige ansigt indimellem nogen graatende koner — hun stod paa knærne, og de støttet hende.

Nede ved døren laa nogen tjenestekvinder fremstupt mot bænkene; de bad høit og uavladelig. Han kastet sig ned hos dem og gjemte sit hode i armene. Hun skrek og skrek, og hver gang var det som han isnet av vantro rædsel. Det kunde da ikke være slik —.

Han vaaget sig til at se ditbort engang. Nu sat Gunnulf paa en krak foran hende og holdt hende under armene. Fru Gunna knælte ved hendes side og hadde armene om Kristins liv, men Kristin kjæmpet imot i dødsangst og vilde ha den anden væk.

«Aanei, aanei, slip mig — jeg orker ikke — Gud, Gud, hjælp mig —»

«Gud vil snart hjælpe dig nu, Kristin,» sa presten hver gang. En kone holdt et vandfat, og efter hver ri tok han et vaatt klæde og tørket over den sykes ansigt — opunder haarroten, ind mellem læberne som slim randt utover.

Saa stupte hun hodet ned i Gunnulfs armer og sov et øieblunk — men pinslerne slet hende op av blunden igjen med det samme. Og presten blev ved at si:

«Nu, Kristin, blir du straks hjulpet —»

Ingen sanset længer hvad tid paa natten det monne være. Daggryet grinte graat ned gjennem ljoren alt.

Saa, efter et langt, avsindig rædselshyl blev der aldeles stille. Erlend hørte at kvinderne fik travlt — han vilde til at se op; da hørte han nogen graate overlydt, og han krøp sammen igjen — turde ikke faa vite.

Da skrek Kristin igjen — et høit og vildt jammerrop som ikke lignet de gale, umenneskelige dyrevrælene før. Erlend for op.

Gunnulf stod bøiet og holdt om hende som knælte endda. Hun stirret i dødsens gru paa noget som fru Gunna holdt i et saueskind. Den raa og mørkerøde masse lignet ikke andet end indmat av et slagt.

Presten tok hende fast ind til sig:

«Kristin min — du har født saa fin og frid en søn som nogen mor har skyldt at takke Gud for — og han aander!» sa Gunnulf heftig til de graatende koner. «Han aander — Gud vil ikke være saa grum og ikke høre os —»

Endda mens presten talte, hændte det. Gjennem morens trætte, forvirrede hode tumlet halvhusket synet av en knop hun hadde set i klosterhaven — noget som der brøt røde, skrynklede silkefliker ut av — de brettet sig ut til blomst.

Den uformelige fosterklump rørte sig — det laat i den — den strakte sig ut og blev til et ganske litet vinrødt barn i menneskelig lignelse — det hadde arme og ben og hænder og føtter med fuldkomne fingre og tær paa — det kavet og hvæste litt —.

«Saa liten, saa liten, saa liten han er —» hun ropte med en tynd, brusten stemme og brøt sammen av lattergraat. Kvinderne omkring satte i latter og tørket sine taarer, og Gunnulf la hende over i deres arme.

«Rul ham i et traug, saa han faar skrike bedre,» sa presten og fulgte med de koner som bar den nyfødte gut bort til aaren.

Da Kristin vaagnet av den lange avmagt, laa hun i sengen. Nogen hadde skilt hende med de utsvette, forfærdelige klær, og lunhet og grødning strømmet ind i hendes legeme saa livsalig godt — de hadde lagt smaa poser med varm neslegrøt paa hende og pakket hete tepper og skind omkring.

En tysset paa hende, da hun vilde tale. Det var aldeles stille i stuen. Og gjennem stilheten kom en stemme som hun ikke ret kunde dra kjendsel paa:

— «Nikulaus, i Faderens, Sønnens og hin hellige Aands navn —»

Det rislet av vand.

Kristin løftet sig litt op paa albuen og saa ut. Fremme ved aaren stod en prest i hvite klær, og Ulf Haldorssøn løftet et rødt, sprellende nakent barn op av den store messingkjelen, gav det til gudmoren og tok mot den tændte kjerte.

Hun hadde faat barnet — det var det som nu skrek slik at prestens ord næsten aldeles blev overdøvet. Men hun var saa træt — hun var likesæl og vilde sove —.

Da hørte hun Erlends stemme, han sa fort og opskræmt:

«Hodet hans — han har slikt underlig hode.»

«Han er optrutnet» sa en kvinde rolig. «Det er ikke noget rart — han har maattet stri haardt, denne drengen, for livet sit.»

Kristin ropte noget. Det var som hun vaagnet, helt til inderst i hjertet — det var hendes søn, og han hadde stridt for livet han som hun —.

Gunnulf vendte sig fort og leende — grep den lille hvite revetull i fru Gunnas fang og bar den bort til sengen. Han la gutten i morens arm. Syk av ømhet og lykke gned hun sit ansigt mot det lille glimt av rødt, silkemykt ansigt indi linklærne.

Hun saa op paa Erlend. Det var engang før at hun hadde set ham være saan graa og herjet i ansigtet — hun kunde ikke mindes naar, hun var saa ør og rar i hodet — men hun visste at det var godt hun slap at huske. Og det var godt at se ham staa slik med broren — presten holdt en haand paa hans skulder. Der faldt

en uendelig fred og tryghet over hende, mens hun saa op paa den høie manden i alba og stola; det runde magre ansigt under den svarte haarkrans var saa sterkt, men han smilte vakkert og godt.

Erlend drev sin dolk dypt i vægstokken bak mor og barn.

«Det er nu unødvendig,» sa presten leende. «Gutten er jo døpt —»

Kristin kom til at huske noget som broder Edvin hadde sagt engang. Et nyskirt barn var like hellig som de hellige engler i himmelen. Forældrenes synd var tvættet av det, og selv hadde det endda intet syndet. Ræd og varsomt kysset hun det lille ansigt.

Fru Gunna kom bort til dem. Hun var utslitt og træt og sint paa faren som ikke hadde hat vett til at takke hjælpekonerne med ett ord. Og presten hadde tat barnet fra hende og baaret det til moren — det skulde hun ha gjort, baade for hun hadde forløst konen og siden fordi hun hadde været gudmor til gutten.

«Du har ikke hilst sønnen din endda, Erlend, eller tat ham paa armene dine,» sa hun vred.

Erlend løftet lindebarnet ut av morens favn — la et øieblik sit ansigt ind til det:

«Jeg kommer nu vist ikke til at like dig rigtig, Naakkve, før jeg har glemt at du pinte mor din saa forfærdelig,» sa han, og la gutten ned igjen hos Kristin.

«Ja gi ham skylden for det du,» sa den gamle frue arg. Mester Gunnulf lo, og saa lo fru Gunna selv med. Hun vilde ta barnet og lægge det i vuggen, men Kristin bad slik om at faa ha ham hos sig litt til. Straks efter sov hun med sønnen indtil sig — sanset saavidt at Erlend rørte ved hende, vart, som han var ræd for at gjøre hende vondt med det, og sov igjen.

V.

Tiende dag efter barnets fødsel sa mester Gunnulf til sin bror, da de om morgenen var alene i hallen:

«Nu er det vel paa tide, Erlend, at du sender et bud til dine hustrufrænder, hvordan det staar til med hende.»

«Jeg mener det haster ikke slik,» svarte Erlend. «De blir vist ikke saa overlag glade paa Jørundgaard naar de spørger, her er alt en søn paa gaarden.»

«Kan du tænke,» spurte Gunnulf, «at ikke Kristins mor skulde ha skjønt ihøst, hendes datter var ikke frisk. Da er hun vel ræd nu —»

Erlend svarte ingen ting.

Men litt senere paa dagen, da Gunnulf sat nede i lillestuen og talte med Kristin, kom Erlend ind. Han bar skindlue paa hodet, kort og tyk vadmels yttertrøie, langbrok og lodne støvler. Han bøiet sig ned over hustruen og klappet hendes kind:

«Nu, Kristin min — vil du ha nogen hilsen baaret frem paa Jørundgaard, for nu farer jeg sør dit og melder om sønnen vor —»

Kristin blev skyllende rød — hun saa baade skræmt og glad ut.

«Det er ikke mere end din far kan kræve av mig» sa Erlend alvorlig. «At jeg kommer selv med dette budet.»

Kristin laa litt.

«Si dem hjemme,» sa hun sagte: «At jeg har længtet hver dag, siden jeg fór hjemmefra, efter at falde far og mor tilfote og tigge om deres forlatelse.»

Litt efter gik Erlend. Kristin tænkte ikke paa at spørre, hvordan han skulde reise. Men Gunnulf blev

med broren ut i tunet. Utenfor stuedøren stod Erlends ski og en stav med spydsodd paa.

«Du farer paa ski?» sa Gunnulf. «Hvem skal være med dig?»

«Ingen,» svarte Erlend leende. «Det skulde du da vite bedst, Gunnulf, det er ikke let for nogen at holde følge med mig paa ski.»

«Det tykkes mig uvørrent,» mente presten. «Der er meget varg paa Høilandsskogen iaar, sier de —»

Erlend bare lo og begyndte at binde paa sig skiene. «Jeg tænker jeg skal være oppe ved Gjeitskarssætrene før det blir mørkt. Det er længe lyst alt. Jeg kan være paa Jørundgaard tredje dags kvelden —»

«Det er ugrei vei fra Gjeitskar frem til færdselsveien — stygge skoddehuller der og. Og du vet at paa de sætrene er det utrygt vintertiden.»

«Du kan jo fli mig ildstaalet dit,» sa den anden som før, «om jeg skulde bli nødt til at kaste mit eget — over nogen alvekone, hvis hun kræver slik kurteisi av mig som ikke sømmer sig for en gift mand. Hør, bor, nu gjør jeg som du sier, farer til Kristins far og byder ham kræve slike bøter av mig, som han vil finde rimelig — saa meget kan du vel la mig raade mig selv, at jeg faar vælge, hvordan jeg vil fare.»

Dermed maatte mester Gunnulf la sig nøie. Men han bød strengt huslyden at holde det skjult for Kristin, at Erlend var gaat alene avsted.

Himmelen spændte lysegul syd over fjeldenes blaanende snefonner, den kvelden Erlend suste ned forbi kirketomten saa skaren skrek og hvinte. Høit oppe stod halvmaanen og lyste hvitt og dugget i aftendæmringen.

Paa Jørundgaard hvirvlet mørk røk fra ljorhullerne

op mot den bleke, klare himmel. Øksehugg klang koldt og taktfast ut i stilheten.

I gaardsleddet satte hundeflokken skjeldende mot kommemanden. Inde paa tunet trippet en flok raggete gjeter, mørke i den klare skumring — de nippet av en haug med granris midt i gaarden. Tre vinterklædte smaabørn løp mellem dem.

Hjemfreden paa dette sted tok underlig sterkt i Erlend. Han stod tafatt og biet paa Lavrans, som gik den fremmede imøte — verfaren hadde staat nede ved vedskaalen og snakket med en mand som kløvet skigarsskier. Han braastanset, da han kjendte igjen maagen sin — støtte spydet, som han bar i haanden, haardt ned i sneen.

«Kommer *du?*» spurte han lavt. «Alene —? Er der — er der noget —. Hvordan bærer det til at du kommer slik —,» sa han litt efter.

«Det bærer slik til.» Erlend tok sig sammen og saa verfaren i øinene. «Jeg syntes jeg kunde ikke mindre gjøre end fare selv og melde eder denne tidende —. Kristin fødte en søn Marimessedag om morgenen. — Ja hun maar bra nu,» la han fort til.

Lavrans stod litt. Han satte tænderne haardt i underlæben — haken hans bivret og skalv noget.

«Det var tidender!» sa han om en stund.

Liten Ramborg var kommet borttil og stod ved farens side. Hun saa op, glødende rød i ansigtet.

«Ti stille,» sa Lavrans barsk, endda møen hadde ikke mælet et ord, men bare rødmet. «Staa ikke her — gaa væk —»

Han sa ikke mere. Erlend stod og hang fremoverlutet med venstre haand klemt om staven. Han saa ned i sneen. Høire haand hadde han stukket ind i barmen. Lavrans pekte:

«Har du skadet dig —?»

«Litt,» sa Erlend. «Jeg gik utfor nogen berghaller igaarkveld i mørket.»

Lavrans tok om haandleddet og kjendte varsomt: «der er ikke ben brutt, tror jeg,» sa han. «Du kan selv si det til mor hendes —,» han gik mot stuen, da Ragnfrid kom ut i tunet. Hun saa forundret efter sin husbond — saa kjendte hun Erlend og gik fort frem mot ham.

Hun hørte paa uten at si noget, mens Erlend for anden gang maatte føre frem sit bud. Men hun blev lugtig blank i øinene, da Erlend sa tilslut:

«Jeg tænkte at du hadde kanske skjønt noget før hun fór herfra i høst — at du kunde være ræd for hende nu —»

«Dette var vakkert av dig, Erlend,» sa hun usikkert. «At du kom ihug dette. Jeg har nok været ræd hver dag, siden du tok hende bort fra os —»

Lavrans kom tilbake:

«Her er ræveister — jeg ser du har frosset kindet dit, maag. Du faar bie litt i forstuen, saa steller nok Ragnfrid med dette og tiner dig op — hvordan er det med føtterne dine — du faar ta av støvlerne saa vi faar se —»

Da folkene kom ind til kveldsmaaltidet, sa Lavrans dem nyheten og bød at der skulde bæres ind bjor, saa de kunde gjøre sig glade. Men der blev ingen rigtig lystighet i ølgildet — husbonden selv sat der med en vandkop. Han bad Erlend undskylde, men det var et løfte han hadde gjort alt i guttedagene, at drikke vand i fasten. Saa sat folkene noksaa stille, og snakken gik trægt over det gode øl. Børnene søkte bort til Lavrans indimellem — han tok omkring dem, naar de stillet sig

indtil knæet hans, men han svarte tankespredt paa deres tiltale. Ramborg svarte kort og spidst, naar Erlend vilde skjemte med hende — skulde vise at hun mislikte denne maagen sin. Hun var paa ottende vinteren nu, kvik og vakker, men hun lignet ikke søstrene sine.

Erlend spurte hvem de andre børnene monne være. Lavrans svarte at gutten var Haavard Trondssøn, yngste barnet paa Sundbu. Det blev saa langsomt for ham derborte mellem de voksne søsken, saa hadde han fundet paa nu i julen, at han vilde være med sin farsøster hjem. Møen var Helga Rolvsdatter — frænderne hadde maattet flytte børnene fra Blakarsarv med sig, da de drog hjem efter gravøllet; det var synd for dem at de skulde se sin far, slik som han var. Det var hygge for Ramborg, at hun hadde faat disse fostersøsken. «Vi tar til at ældes nu, Ragnfrid og jeg,» sa Lavrans. «Og hun er mere kaat og leken hun her end Kristin var.» Han strøk datteren over det krøllete haaret.

Erlend satte sig bort til vermoren, og hun spurte ham ut om Kristins sengefærd. Maagen saa at Lavrans hørte efter de to. Saa stod han op, gik bort og tok paa sig hat og kappe. Han agtet sig over til prestegaarden, sa han — vilde be Sira Eirik komme bort til dem og drikke.

Lavrans gik den optraakkede sti over jordene mot Romundgaard. Maanen holdt paa at gaa i berg nu — men der gnistret tusen stjerner over de hvite fjelde. — Han haabet at presten maatte være hjemme — nu orket han ikke længer sitte alene med de andre.

Men da han kom ind mellem skigarerne, nær tunet, saa han en liten kjerte komme imot sig. Gamle Audun bar den — da han fornam at der var folk i veien, ringte

han med den lille sølvbjelden. Lavrans Bjørgulfsøn kastet sig ned paa knæ i snefonnen ved veikanten.

Audun gik forbi med kjerten og bjelden som ringte spædt og blidt. Efter red Sira Eirik. Han løftet hostiegjemmet høit i hænderne, da han kom forbi den knælende mand, saa ikke til siden, men red stille forbi, mens Lavrans bøiet sig ned og rakte op hænderne til hilsen mot sin Frelser.

— Det var sønnen til Einar Hnufa som var med presten — saa det led paa slutten med gamlingen nu —! Aaja. Lavrans læste bønnerne for døende, før han reiste sig og gik hjemover. Dette møtet med Gud i natten hadde allikevel styrket og trøstet ham meget.

Da de hadde lagt sig, spurte han hustruen:

«Visste du noget om dette — at det stod *slik* til med Kristin?»

«Gjorde ikke du det?» sa Ragnfrid.

«Nei,» svarte manden saa kort at hun kunde skjønne, det hadde vel været i hans tanker av og til allikevel.

«Jeg var nok ræd en stund her isommer,» sa moren nølende. «Jeg saa hun kunde ikke nyte maten. Men da det led utpaa, saa tænkte jeg, jeg hadde vel tat feil. Hun syntes saa glad al den tiden vi stelte til bryllupet —»

«Ja hun hadde da god grund til *det*,» sa faren litt spotsk. «Men at hun ingenting sa til dig — du som er mor hendes —»

«Ja du mindes vel det, nu hun har misgjort,» svarte Ragnfrid bittert. «Du vet da, Kristin har aldrig brukt at ty sig til mig —»

Lavrans sa ikke mere. Litt efter bød han blidt hustruen sove vel og la sig stille til. Søvn kjendte han at han ikke fik paa en stund.

Kristin — Kristin vesle møen hans —.

— Aldrig hadde han med ett ord snudd indpaa det som Ragnfrid hadde tilstaat for ham hin natten. Og ikke kunde hun med nogen rimelighet mene, at han hadde latt hende føle, han tænkte paa det. Han hadde ikke været anderledes i sit væsen mot hende — hellere strævet for at vise hende endda mere venskap og kjærlighet. Men det var ikke første gangen i vinter at han hadde merket denne bitterheten hos Ragnfrid eller set hende lete efter en dulgt krænkelse i uskyldige ord fra ham. Han skjønte det ikke, og han visste ingen raad med det — saa fik det nu være.

Fader vor som er i himmelen —. Han bad for Kristin og barnet hendes. Saa bad han for hustruen og sig selv. Tilslut bad han om kraft til at taale Erlend Nikulaussøn med taalmodig sind, saa længe som han var nødt til at ha maagen gaaende her paa gaarden sin.

Lavrans vilde ikke tilstede at dattermanden fór hjemover før det viste sig, hvordan haandleddet hans artet sig. Og han vilde ikke at Erlend skulde gaa alene tilbake.

«Kristin vilde bli glad, om I fulgte med,» sa Erlend en dag.

Lavrans taug litt. Siden kom han med mange indvendinger. Ragnfrid vilde vist ikke like at bli alene her paa gaarden. Og fór han først saa langt nord, saa kom han vel vanskelig tilbake til vaaronnen. Men det endte dog med at han drog med Erlend. Han tok ingen svend med — hjem vilde han reise med skib til Raumsdal; han kunde faa leiet sig hester nedefter dalen — han hadde kjendte overalt paa den veien.

De snakket ikke stort sammen paa skifærden, men

de kom godt overens. Det letet paa for Lavrans at holde følge med den anden; han vilde ikke være ved at maagen fór for fort for ham. Men Erlend merket det og lempet sig straks efter verfaren. Han gjorde sig stor umake for at tækkes sin hustrus far — og han hadde dette stilfærdige, myke lag, naar han ønsket at vinde nogens venskap.

Den tredje kvelden tok de nattely i en stenbod. De hadde hat stygveir og skodde, men Erlend syntes at finde frem like sikkert. Lavrans hadde merket sig dette at Erlend hadde et forunderlig sikkert kjendskap til alle tegn og merker i luft og paa jord, dyrs væsen og vaner — og altid visste han hvor han var. Og alt det som han selv, fjeldvant som han var, hadde lært sig ved at se og gi agt og mindes, det syntes den anden at vite rent blindt. Erlend lo av det selv — men han bare kjendte det paa sig.

De fandt stenboden i mørke, akkurat ved den tid som Erlend hadde sagt. Lavrans tænkte paa at en slik nat hadde han gravet sig ned i sneen et bueskud fra sit eget hestelæger. Sneen var føket opover boden saa de maatte bryte sig ind gjennem røkhullet. Erlend teppet over aapningen med en hestehud, som laa i boden, fæstet den med vedskier som han klemte ind mellem rafterne. Han maaket den indføkne sne unna med en ski og fik gjort op ild i gruen av den frosne ved som laa der. Tre—fire ryper drog han frem under bænken — han hadde lagt dem igjen her da han fór sør — han klabbet dem ind i lere fra gulvet, hvor det var tinet omkring gruen, og kastet klumperne ned i ildmørjen.

Lavrans laa paa jordpallen, hvor Erlend hadde stelt det til ham saa godt han kunde med deres skrepper og kapper.

«Det er slik som krigskarerne gjør med stjaalne høns det, Erlend,» sa han og lo.

«Ja jeg lærte ett og andet, da jeg var i grevens tjeneste,» sa Erlend likesaa.

Nu var han like kvik og livlig som verfaren ellers oftest hadde set ham stilfærdig og litt dorsk. Han gav sig til at fortælle, der han sat paa gulvet foran den anden, om de aarene han hadde tjent grev Jacob i Halland. Han hadde været sveitehøvding paa borgen, og han hadde ligget ute med tre smaa skiber og vogtet kysten. Erlend var som et barn i øinene —, han skrøt ikke, han lot bare munden løpe. Lavrans laa og saa ned paa ham —.

Han hadde bedt Gud gi ham taalmodighet med denne dattermanden — nu var han næsten harm paa sig selv, fordi han likte Erlend bedre end han vilde. Han tænkte paa at den natten, da kirken deres brændte, hadde han likt maagen. Det var ikke paa den lange skrotten sin at Erlend manglet manddom. Det stinget vondt i farens hjerte — det var synd paa Erlend, han kunde duget til bedre ting end lokke kvinder. Men det var ikke blit til stort mere end guttestreker, det andet. Hadde det været slike tider at en høvding kunde tat denne mand i haand og brukt ham — men slik som verden var nu, da hver mand maatte lite paa sit eget omdømme i mange ting — og en mand i Erlends kaar skulde raade selv for sit eget og saa mange menneskers velfærd —. Og dette var Kristins husbond —.

Erlend saa op paa verfaren. Han blev alvorlig selv. Saa sa han:

«Jeg vil be eder om ett, Lavrans — før vi kommer hjem til mig — at I skulde si mig det som I vel har paa hjerte.»

Lavrans taug.

«I vet det,» sa Erlend, som før. «At jeg vil gjerne falde eder tilfote paa hvilken maate I monne ønske, og bøte slik som I synes kan være en høvelig revselse for mig —»

Lavrans saa ned i den unges aasyn — saa smilte han besynderlig:

«Det turde bli vanskelig det, Erlend — for mig at si og for dig at gjøre. — Du faar nu gi en sømmelig gave til kirken paa Sundbu og til de presterne som dere ogsaa gjorde til narrer,» sa han heftig. «Jeg vil ikke snakke mere om det! — Ungdommen din kan du da ikke skylde paa heller —. Hæderligere hadde det været, Erlend, om du hadde faldt mig tilfote før jeg gjorde bryllupet deres —»

«Ja,» sa Erlend. «Men jeg visste ikke da, at sakerne stod slik, saa det maatte komme for en dag at jeg hadde krænket eder.»

Lavrans satte sig overende:

«Visste du ikke, da du blev gift, at Kristin —»

«Nei,» sa Erlend, og saa motfalden ut. «Vi hadde været gifte i to maaneder næsten, før jeg skjønte det.»

Lavrans saa noget forundret paa ham, men han sa ingenting. Da tok Erlend paa igjen, svakt og usikkert:

«Jeg er glad I blev med, verfar, Kristin har gaat i vinter og været saa tung i sindet — hun gad neppe mæle ordet til mig. Mangen gang tyktes det mig, som hun skulde vantrives baade ved Husaby og ved mig.»

Lavrans svarte litt koldt og avvisende:

«Det er vel slik med alle unge koner. Nu hun er frisk igjen, saa blir dere vel like gode venner som dere var før,» sa han og smilte litt spotsk.

Men Erlend sat og stirret ind i glohaugen. Nu visste han det med ett saa sikkert — men han hadde skjønt

det helt fra den stunden da han først saa det lille røde barneaasyn mot Kristins hvite skulder. Det blev al-drig mere slik mellem dem, som det hadde været.

Da faren traadte ind i lillestuen til Kristin, satte hun sig op i sengen og rakte ut efter ham. Hun slog armene om hans skuldre og graat og graat, til Lav-rans blev aldeles ræd.

Hun hadde været oppe en tid, men saa fik hun vite at Erlend var gaat alene til dalen, og da det drog ut med hans hjemkomst, ængstet hun sig slik at der slog feber til. Saa maatte hun tilsengs igjen.

Det merkedes nok at hun var svak endda — graate gjorde hun for likt og ulikt. — Den nye høgendes-presten, Sira Eiliv Serkssøn, var kommet tilgaards, mens Erlend var borte. Han hadde tat sig for at gaa ind til husfruen av og til og læse for hende — men hun graat over saa rent urimelige ting at han visste snart ikke, hvad han turde la hende høre.

En dag da faren sat hos hende, vilde Kristin svøpe barnet selv, saa han rigtig kunde se, hvor vakker og velskapt gutten var. Han laa da naken mellem reve-kluterne og sprellet paa kvislet foran moren.

«Hvad er det for et merke han har paa brystet,» spurte Lavrans.

Like over hjertestedet hadde barnet nogen smaa blodrøde flekker — det saa ut som en blodig haand hadde rørt gutten der. Kristin var selv blit ilde ved, første gang hun saa dette tegn. Men hun hadde prøvet at trøste sig, og hun sa ogsaa nu:

«Det er vel bare et ildmerke — jeg tok mig for bar-men da jeg saa at kirken brændte.»

Det gav et sæt i faren. Ja. Han visste jo ikke hvor

længe — eller hvor meget — hun hadde dulgt. Og han skjønte ikke at hun hadde orket — hans eget barn, for ham —.

«Jeg tror ikke at I liker sønnen min rigtig,» spurte Kristin sin far mange ganger, og Lavrans smaalo og sa, jo han gjorde da det. Han hadde ogsaa lagt rike-lige gaver baade paa vuggen og paa barnkonens seng. Men Kristin syntes ikke at nogen tykte nok om sønnen hendes — Erlend allermindst. «Se paa ham, far,» bad hun, «saa I, nu lo han — har I set saa vakkert barn som Naakkve, far?»

Hun spurte op og op igjen om dette. Engang sa Lavrans som i tanker:

«Haavard, bror din — den anden sønnen vor — var et svært vakkert barn.»

Om en stund spurte Kristin, svak i mælet:

«Det var han som levet længst av brødrene mine —?»

«Ja. Han blev to vintrer gammel. — Nu maa du ikke graate igjen, Kristin min,» bad han stille.

Hverken Lavrans eller Gunnulf Nikulaussøn likte at gutten blev kaldt Naakkve; han var døpt Nikulaus. Er-lend holdt paa at det var det samme navnet, men Gunnulf sa nei; der var mænd i sagaerne som hadde hett Naakkve i den hedenske tiden alt. Allikevel vilde Erlend ikke bruke det navnet som hans far hadde baaret. Og Kristin nævnte altid gutten slik som Er-lend først hadde hilst deres søn.

Saa var der efter Kristins mening bare en paa Husaby foruten hun selv som fuldelig skjønte, hvad Naakkve var for et herlig og haabefuldt barn. Det var

den nye presten, Sira Eiliv —. Han var i det stykke næsten like saa forstandig som moren.

Sira Eiliv var en lav, spædlemmet mand med en liten rund mave — dette gav ham et noget lattervækkende utseende. Han var svært uanselig — folk som hadde talt med ham flere ganger, hadde vondt for at kjende igjen presten, saa almindelig var hans ansigt. Hans haar og hud hadde samme let — som rødgult sand — og hans runde vandblaa øine var aldeles flate. Av væsen var han stille og forsagt, men mester Gunnulf sa at Sira Eiliv var saa lærd at han hadde kunnet tat graderne han med, hvis han ikke hadde været saa litet frembærslig. Men meget mere end av sin lærdom var han dog prydet med rent levnet, ydmyghet og inderlig kjærlighet til Kristus og hans kirke.

Han var av lav æt, og endda han ikke var stort ældre end Gunnulf Nikulaussøn, saa syntes han næsten litt gammelagtig. Gunnulf hadde kjendte ham siden de gik i skolen sammen i Nidaros, og han talte altid med stor kjærlighet om Eiliv Serkssøn. Erlend syntes det var litet til prest de hadde faat paa Husaby, men Kristin fattet straks tillid og kjærlighet til ham.

Kristin blev ved at bo nede i lillestuen med barnet, ogsaa efter hun hadde gjort sin kirkegang. Det blev en tung dag for Kristin — Sira Eiliv leiet hende indenfor kirkedøren, men han turde ikke række hende Herrens legeme. Hun hadde skriftet for ham, men for den synd som hun hadde gjort, da hun blev medskyldig i et andet menneskes usalige død, maatte hun søke avløsning hos erkebiskopen. Hin morgen da Gunnulf hadde sittet med hende i hendes sjælevaande, hadde han lagt hende paa hjertet, at saa snart som hun var friet ut av legemlig livsfare, maatte hun ile med at søke helsebot for sin sjæl. Saasnart hun fik igjen

helsen til det, skulde hun holde sit løfte til Sankt Olav. Nu hadde han ved sine forbønner berget hendes søn sund og levende til lyset og daabens bad, nu skulde hun gaa barfotet til hans grav og lægge ned der sin guldkrans, møernes æressmykke, som hun hadde verget saa daarlig og baaret med urette. Og Gunnulf raadet hende til at berede sig til den færden ved ensomt levnet, bønner, læsning og eftertanke, ogsaa faste, men med maate for sugebarnets skyld.

Den kvelden hun sat sorgfuld efter sin kirkegang, hadde Gunnulf kommet til hende og git hende et paternosterbaand. Han sa at i utlandene brukte ikke bare klosterfolk og prester slike radbaand til hjælp ved sine gudfrygtighetsøvelser. Denne rosenkrans var overmaate vakker; perlerne var av et slags gult træ som kom fra India og duftet saa søtt og liflig at de vel kunde minde om det som en god bøn burde være — hjertets offer og længsel efter at faa hjælp til at leve tækkelig for Gud. Indimellem var der perler av rav og guld, og korset var av skjøn emalje.

Erlend saa længselsfuldt efter sin unge hustru, naar han møtte hende ute i tunet. Saa vakker som nu hadde hun aldrig været — høi og slank i den simple muldbrune kjole av ufarvet vadmel. Det grove linskaut, som hyllet hendes haar og hals og skuldre, kunde bare vise endda mere, hvor skinnende skjær hun var blit i huden. Naar vaarsolen faldt like paa hendes ansigt, var det som lyset sivet dypt ind i hendes kjød, saa klar var hun — øine og læber blev som gjennemskinnede. Kom han ned i lillestuen for at se paa barnet, saa fældte hun de store hvite øienlaak ned, hvis han saa paa hende — hun syntes saa blyg og skjær at han vovet neppe røre hendes haand med sine fingre. Hadde hun

Naakkve ved brystet, saa slog hun fliken av sit hodelin over det lille glimt av sit hvite legeme. Det var som de rent holdt paa at sende hans hustru til himmels fra ham —.

Saa spøkte han halvt i sinne med broren og verfaren, naar de sat i hallen om kveldene — bare mænd. Husaby var rent blit en kollegiatkirke. Her var nu Gunnulf og Sira Eiliv, verfaren var for halvprest at regne, og nu vilde de gjøre ham til det samme. Det blev tre prester paa gaarden. Men de andre lo av ham.

Denne vaaren tok Erlend Nikulaussøn sig meget av gaardsstellet sit. Iaar blev alle gjærder bøtet og grinder indsat i ret tid, plogvinne og vaaronn godt og tidlig unnagjort, og Erlend kjøpte op ypperlig bufæ — han hadde maattet hugge ned en hel del paa nyaaret, og stor skade var ikke det, saa meget gammelt og usselt som hadde været i buskapen der. Han fik folk til tjærebrænding og næverflekning, og gaardens huser blev rettet op og tak utbedret. Der hadde ikke været slik skik paa Husaby siden gamle herr Nikulaus var ved sine fulde kræfter. Ja han søkte jo raad og støtte hos sin kones far, visste folk. Med ham og sin bror, presten, fór Erlend og gjestet hos venner og frænder i bygderne, indimellem at han strævet slik. Men nu fór han da paa sømmelig vis med etpar raske og tækkelige svender. Før i tiden hadde Erlend pleiet at ride omkring med et helt følge av tugtløse og gale halser. Saa folkesnakket, som saa længe hadde æset av harme over Erlend Nikulaussøns skamløse ulevnet og vanstellet og ødelæggelsen paa Husaby, det stilnet nu til godlynt skjemt. Folk smilte og sa, at den unge husfruen til Erlend hadde naadd meget paa seks maaneder.

En tid før Botolvsmesse fór Lavrans Bjørgulfsøn

ind til Nidaros i følge med mester Gunnulf. Han skulde være prestens gjest nogen dager mens han søkte Sankt Olavs helligdom og de andre kirkerne i kaupangen, før han reiste sør til hjemmet sit igjen. Han skiltes fra sin datter og hendes mand i kjærlighet og venskap.

VI.

Kristin skulde gaa til Nidaros tre dager efter Seljumannamesse — senere ut i maaneden begyndte allerede uroen og travelheten i byen henimot Olavshelgen, og før var ikke erkebiskopen i staden.

Kvelden før var mester Gunnulf kommet til Husaby, og aarle næste morgen gik han med Sira Eiliv til kirken for at synge ottesang. Duggen laa graa som en feld paa græsset, da Kristin gik til kirken, men solen gyllet paa skogen øverst i aasen, og gauken gol i lien — det saa ut til at hun skulde faa vakkert vandringsveir.

Der var ingen i kirken uten Erlend og hans hustru og presterne i det oplyste sanghus. Erlend saa bort paa Kristins nøkne føtter. Iskoldt maatte det være for hende at staa paa stengulvet. Hun skulde gaa de tre milene uten andet følge end deres bønner. Han strævet for at løfte sit hjerte op mot Gud, slik som han ikke hadde gjort paa mange aar.

Hun var klædt i en askegraa kjortel og hadde et rep om livet. Indunder visste han at hun bar en serk av grovt strie. En stramt bundet vadmelsduk gjemte haaret hendes.

Da de steg ut av kirken, ut i morgensolen, møtte en terne med barnet. Kristin satte sig paa nogen tøm-

merstokker. Med ryggen til sin husbond sat hun og lot gutten die sig god og mæt, før hun gik. Erlend blev staaende urørlig, et stykke borte — han var hvit og kold i kinderne av spænding.

Presterne kom ut litt senere — de hadde lagt av sig messeserkerne i skrudhuset. De stanset hos Kristin. Sira Eiliv gik snart efter ned mot gaarden, men Gunnulf hjalp hende med at faa barnet bundet godt fast paa ryggen. I en pose som hang om hendes hals hadde hun guldkransen, penger og litt brød og salt. Hun tok staven i haand, neiet sig dypt for presten og begyndte stille at gaa nordover stien som bar op i skogen.

Erlend stod tilbake — drivende hvit i ansigtet. Med ett gav han sig til at springe. Nord for kirken var der nogen smaa hauger med skrinn græsbakke og avbeitet krat av ener og smaabjerk — gjeter pleiet gaa der. Erlend løp opover — derfra kunde han se hende endda et litet stykke, til hun blev borte i skogen.

Gunnulf gik langsomt opover efter broren. Presten syntes saa høi og mørk i den lyse morgen. Han var svært blek, han ogsaa.

Erlend stod med halvaapen mund, taarerne silte nedover hans hvite kinder. Med ett brøt han forover, ned paa knæ — saa kastet han sig hodestups utstrakt i det korte græs, laa og hulket og hulket og rev og rev i lyngen med sine lange brune fingre.

Gunnulf stod ubevægelig. Han saa ned paa den graatende mand — saa ut over mot skogen hvor kvinden var blit borte.

Erlend løftet hodet litt:

«Gunnulf — trængtes det at du la dette paa hende —? — Trængtes det,» spurte han igjen. «Kunde du ikke løst hende du?»

Den anden svarte ikke; da tok han paa igjen.

«Jeg hadde jo skriftet og bøtet, jeg.» Han satte sig overende. «Jeg kjøpte *hende* trittugt messer og aartidhold og grav i viet muld — jeg skriftet synden for biskop Helge og jeg fór til det hellige blod i Schwerin —. Kunde ikke det hjulpet litt for Kristin —?»

«Om du har gjort dette,» sa spresten stille, «— budt Gud et sønderknust hjerte og faat fuldt forlik med ham du, — saa skjønner du vel at sporene av synden din her paa jorden maa du endda stræve i aar og dag med at slette ut. Det voldte hende som nu er hustruen din, da du drog hende ned først i urent levnet og siden i manddrap — det kan ikke du bedre for hende, det kan alene Gud. Bed at han holder sin haand over hende paa denne færden, hvor ikke du kan følge med og verne hende. Og glem ikke, bror, saa længe dere lever begge, at du saa din hustru gaa ut av gaarden din paa dette viset — for dine synders skyld mere end for sine egne.»

Erlend sa om litt:

«Jeg hadde svoret ved Gud og min kristelige tro, før jeg tok hendes ære, at jeg skulde aldrig ha anden hustru, og hun lovet, hun skulde aldrig ta anden mand, saa længe vi levet paa jorden. Selv har du sagt, Gunnulf, at da var det bundet hjonskap for Gud; den som siden egtet en anden, levet i hor for hans øine. Men da kunde det vel ikke være urent levnet at Kristin var min —.»

«Ikke var det synden at du levet med hende,» sa presten om en stund. «Hadde det kunnet ske uten du krænket anden ret — men du drev hende ut i syndig oprør mot alle som Gud hadde sat over dette barnet — og sidst bragte du blodskyld over hende.

Jeg sa ogsaa det, dengangen vi taltes ved om dette — derfor har kirken sat love om egteskap, at der skal lyses, og at vi prester skal ikke vie mand og mø mot frændernes vilje.» Han satte sig ned, foldet hænderne over det ene knæ og stirret ut over den sommerlyse bygd, hvor den lille sjø blikket blaa nedi dalstrøket.

«Det maatte du da vite selv, Erlend — et klungerkjærr hadde du saadd om dig og torner og nesler —kunde du drage en ung mø ind til dig uten hun blev flaadd blodig og saar —»

«Du stod op for mig mere end en gang, bror, den tiden det var mig og Eline,» sa Erlend sagte. «Jeg har aldrig glemt dig det —»

«Jeg tror neppe jeg hadde gjort det,» svarte Gunnulf, og hans røst dirret, «hadde jeg kunnet tænke om dig, at du hadde hjerte til at fare frem slik mot en skjær og fin ungmø — et barn i alder mot dig.»

Erlend svarte ikke. Gunnulf spurte sagte:

«Den tiden i Oslo — tænkte du aldrig paa hvordan Kristin skulde faa det, om hun var blit med barn — mens hun bodde i nonnekloster. Og var en andens fæstemø — hendes far en stolt og ærekjær mand — alle hendes frænder ætstore folk, uvante med at taale skam —»

«Du kan vite jeg tænkte paa det.» — Erlend hadde snudd hodet til siden. «Munan hadde lovet at ta haand om hende — det sa jeg til hende ogsaa. —»

«Munan! Kunde du nenne det at tale til en mand som Munan om Kristins ære —»

«Han er ikke slik som du tror,» sa Erlend kort.

«Saa er der vor frændekone fru Katrin. For ikke var det vel meningen at han skulde føre hende til nogen av de andre gaardene sine, hvor hans friller sitter —»

Erlend slog sin haand i bakken, saa knokerne blødde:

«— Da steller nu ogsaa djævelen selv for en mand, naar hans kone gaar til skrifte hos hans bror —!»

«Ikke har hun skriftet for mig,» sa presten «og ikke er jeg hendes sogneprest. Hun klaget sig for mig i sin bitre angst og vaande — og jeg prøvet at hjælpe hende og gi hende slike raad og slik trøst som syntes mig bedst.»

«Vel.» Erlend kastet hodet tilbake og saa paa sin bror. «Det vet jeg selv — jeg skulde ikke ha gjort det, latt hende komme til mig i Brynhilds gaard —»

Presten sat maalløs en stund.

«I Brynhild Flugas —»

«Ja, sa hun ikke det, da hun sa det andet —»

«— Det blir vist tungt nok for Kristin at si slikt om sin egtehusbond i skriftemaal,» sa presten litt efter. «Jeg tænker hun vilde før dø, end hun sa det paa andet sted —.» Han sat litt, da sa han haardt og heftig:

«Mente du, Erlend, at du var hendes husbond for Gud, den som skulde verne og verge hende — da tykkes mig din færd endda værre. Du lokket hende i lunder og laaver, førte hende over en skjøges dørstokker. Og sidst op til Bjørn Gunnarssøn og fru Aashild —»

«Du skulde ikke snakke slik om moster Aashild,» sa Erlend sagte.

«Før har du sagt selv at du trodde, moster voldte vor farbrors død — hun og denne manden Bjørn —»

«Jeg er likesæl med det,» sa Erlend heftig. «Jeg holder av moster Aashild —»

«Ja dette har jeg skjønt,» mælte presten. Hans mund drog sig til et litet skjævt haansk smil. «Siden du undte *hende* at møte Lavrans Bjørgulfsøn, naar du var kommet unna med hans datter. Det synes saan, Erlend, som du mener, det er værd at kjøpe dit venskap dyrt —»

«Jesus!» Erlend gjemte ansigtet i sine hænder. Men presten for fort:

«Hadde du set din hustrus sjælekvide, da hun bævet av gru for synderne sine, uskriftet og uhjulpet — og hun sat der og skulde føde barnet sit og døden stod for hendes dør — saa ungt et barn selv og saa ulykkelig —»

«Jeg vet, jeg vet!» Erlend skalv. «Jeg vet at hun laa og tænkte paa det, da hun pintes. For Jesu skyld, Gunnulf, ti nu — jeg er da bror din!»

Men han blev ved uten skaansel:

«Hadde jeg været en mand som du og ikke prest — og hadde jeg ført saa ung og god en mø vild — jeg skulde fridd mig fra den anden — Gud hjælpe mig, heller vilde jeg gjort som moster Aashild gjorde mot sin mand og brændt i helvede uten ende for det, end jeg vilde taalt at hun skulde lide slikt som du førte over din menløse kjæreste ven —»

Erlend sat litt, skjælvende:

«Du sier du er prest —,» sa han sagte. «Er du *saa* god prest at du har aldrig syndet — med en kvinde?»

Gunnulf saa ikke paa broren. Blodbølgen slog rød over hans aasyn.

«Ikke har du ret til at spørge slik — men jeg skal svare dig endda. Det vet han som døde for os paa korsets træ, hvor haardt jeg trænger hans miskund. Men jeg sier dig, Erlend — eiet han ikke paa hele jordens runde skive en eneste tjener som var ren og uplettet av synd, og var der ikke i hans hellige kirke en eneste prest som var mere trofast og værdig end jeg usle drotsviger — saa er det drottens bud og lov som læres i den. Ikke kan hans ord besudles av en uren prests mund, men det kan alene brænde og fortære vore læber — men dette skjønner kanske ikke du. Men det vet du

like vel som jeg og hver en skidden djævelens træl, som han har kjøpt med sit blod — Guds lov kan ikke rokkes og hans hæder ikke mindskes. Saa visst som hans sol er like vældig, enten den skinner over det golde hav og øde graaheier eller over disse fagre bygder —»

Erlend hadde gjemt sit ansigt ned i hænderne. Han sat længe, men da han talte, var hans stemme tør og haard:

«Prest eller ikke prest — siden du ikke er saa streng renlevnetsmand — skjønner du ikke —. Kunde du gjøre det mot en kvinde som hadde sovet i armene dine — født dig to børn — kunde du gjøre mot hende som moster gjorde mot sin husbond?»

Presten taug en stund. Saa sa han litt spotsk:

«Du dømmer jo ikke saa haardt om moster Aashild —»

«Det kan nu vel ikke bli slik for en karl som for en kvinde. Jeg mindes den sidste gangen de var her paa Husaby og herr Bjørn var med dem. Vi sat her ved aaren, mor og moster, og herr Bjørn lekte paa harpe og sang for dem — jeg stod ved hans knæ. Da ropte farbror Baard paa hende — han var iseng, og han vilde at hun skulde gaa tilro nu — han brukte ord saa ublyge og skammelige —. Moster stod op og herr Bjørn og; han gik ut av stuen, men først saa de paa hinanden —. Ja jeg tænkte siden, da jeg blev saa gammel at jeg skjønte — det er vel kanske sandt —. Jeg hadde tigget mig lov til at lyse herr Bjørn til det buret som han skulde sove i, men jeg turde ikke, og jeg turde ikke ligge i hallen — jeg løp ut og la mig med svendene i karlstuen. Ved Jesus, Gunnulf — det kan ikke bli slik for en mand som det vel var for Aashild den kvelden —.»

«Nei Gunnulf — dræpe en kvinde som — uten jeg grep hende med en anden —»

Men han hadde jo gjort det —. Allikevel, *det* orket Gunnulf ikke si til sin bror. Saa spurte presten koldt:

«Var det ikke sandt da, det heller, at Eline hadde været dig utro —»

«Utro!» Erlend vendte sig mot broren, braat og flammende. «Mener du at jeg skulde regnet hende tillast at hun hadde holdt sig til Gissur — efter jeg hadde latt hende vite saa ofte og saa tit, at mellem os skulde det nu være slut.»

Gunnulf bøiet hodet.

«Nei. Du har vel ret,» sa han træt og sagte.

Men ved dette lille medhold, han hadde faat, blusset Erlend op — han kastet hodet tilbake og saa paa presten.

«Du er saa vâr om Kristin, du Gunnulf. Slik som du har hængt over hende i hele vaar — næsten mere end det sømmer sig for en bror og en prest. Det er mest som du ikke skulde unde mig hende —. Var det ikke fordi det var slik med hende som det var, da du først saa hende, kunde folk tro —»

Gunnulf saa paa ham. Ute av sig under brorens blik sprang Erlend op — ogsaa Gunnulf reiste sig. Da han blev ved at se, la Erlend ut mot ham med knytnæven. Presten grep om hans haandled. Erlend vilde fare ind paa broren, men Gunnulf stod urokkelig.

Han blev straks spak. «Jeg skulde husket du er prest,» sa han sagte.

«Du ser at du trænger ikke angre for den saks skyld,» sa Gunnulf med et litet smil — Erlend stod og gned sine haandled.

«Ja du var altid saa djævelens sterk i hænderne du —»

«Dette er som da vi var gutter.» Gunnulfs røst blev forunderlig myk og mild. «Jeg har tænkt paa det tit i disse aarene jeg var hjemmefra — da vi var gutter. Ofte var vi uvenner da, men aldrig varte det længe, Erlend.»

«Nu, Gunnulf,» sa den anden sorgfuldt, «kan det aldrig mere bli som da vi var gutter.»

«Nei,» svarte presten stilt. «Det kan det vel ikke —»

De stod længe stille. Tilslut sa Gunnulf:

«Jeg farer bort nu, Erlend. Jeg gaar ned til Eiliv og byder ham levvel og saa farer jeg bort. Ja jeg skal ut til presten i Orkedal; jeg skal ikke komme til Nidaros, mens *hun* er der.» Han smilte litt.

«Gunnulf! Jeg mente ikke slik — reis ikke fra mig saan —»

Gunnulf stod der. Han pustet heftig etpar ganger, saa sa han:

«Du skal faa vite ett om mig, Erlend — siden du vet at jeg kjender til alt dette om dig. — Sæt dig!»

Presten satte sig som før. Erlend strakte sig ut foran ham, laa med haanden under haken og saa op i brorens underlig stive og spændte ansigt. Saa smilte han litt:

«Hvad er det, Gunnulf — vil du skrifte for mig du?»

«Ja,» sa broren sagte. Men saa taug han længe igjen. Erlend saa at han rørte læberne engang, og han knuget de foldede hænder om knæet.

«Hvad er det?» Han kom til at smile flygtig. «Det er nu vel aldrig slik at du — at nogen fager frue der ute i sydlandene —»

«Nei,» sa presten. Han blev underlig raa i stemmen. «Det er ikke om elskov —»

«Vet du, Erlend, hvordan det bar til at jeg blev lovet til prest —?»

«Ja. Da brødrene vore var døde og de trodde, de skulde ogsaa miste os to —»

«Nei,» sa Gunnulf. «Munan trodde de var frisk, og Gaute hadde slet ikke sotten, han døde først vinteren efter. Men du laa og kvaltes, og da lovet mor mig til Sankt Olavs tjeneste, hvis han vilde berge dit liv —.»

«Hvem har sagt dig dette?» spurte Erlend om en stund.

«Ingrid, fostermoren min.»

«Ja jeg vilde nu ogsaa været en underlig gave at gi til Sankt Olav,» sa Erlend og lo litt. «Han vilde været ilde tjent med mig. — Men du har da sagt det, Gunnulf, at du var vel fornøiet med det at du blev kaldt til prest fra barnsben av —»

«Ja,» sa presten. «Men det var ikke altid saan. Jeg mindes den dagen du red fra Husaby i følge med Munan Baardssøn for at fare til vor frænde kongen og gaa ham tilhaande. Hesten din danset under dig, og de nye vaabnene dine glinset og skinnet. Jeg skulde aldrig faa bære vaaben jeg —. Vakker var du, bror min — du var bare seksten vintrer gammel, og det var alt aar og dag siden jeg hadde skjønt, fruer og møer tykte om dig —»

«Den herligheten varte kort,» sa Erlend. «Jeg lærte at skjære neglene mine tvert av, sverge ved Jesus med hvertandet ord og bruke dolken til at bøte med, naar jeg lekte med sverd. Saa blev jeg sendt nord og møtte *hende* — og blev jaget med skam av hirden, og vor far stængte sin dør for mig —»

«Og du fór ut av landet med en fager frue,» sa Gunnulf stilt som før. «Og vi spurte hjem at du var blit høvedsmand paa grev Jacobs borg —»

«Ja det var nu ikke saa stort som det hørtes hjem,» sa Erlend leende.

«Far og du var ikke venner — mig agtet han ikke saa meget at han gad være uvenner med mig engang. Mor holdt av mig, det vet jeg — men hvor litet hun tykte mig at være mot dig — det merket jeg bedst da du var faret av landet. Du, bror, var den eneste som holdt rigtig av mig. Og det vet Gud at du var min kjæreste ven paa jorden. Men den tiden jeg var ung og vetløs, da hændte det at jeg tænkte, du hadde faat saa altfor meget mere end jeg. Nu har jeg sagt dig det, Erlend!»

Erlend laa med ansigtet ned i bakken.

«Reis ikke, Gunnulf,» bad han.

«Jo,» sa presten. «Nu har vi sagt hinanden altfor meget. Gud og Maria mø give det at vi findes igjen i en bedre stund. Lev vel, Erlend —»

«Far vel,» sa Erlend og saa ikke op.

Da Gunnulf nogen timer senere reiseklædt traadte ut av prestehuset, saa han en mand ride syd over jorderne mot skogen. Han hadde en bue slængt over skulderen, og tre hunder løp omkring hesten. Det var Erlend.

Imens gik Kristin raskt skogstien indover aasen. Solen stod nu høit paa himlen, og grantoppene skinnet mot sommerhimmelen, men herinde var morgensvalt og friskt endda. Godlugten av bar og myrjord og naarislegræsset som stod i blom med de smaa lyserøde tvillingklokker alle steder indover tuerne fyldte luften, og den græsgrodde sti var fugtig og myk og god under føtterne. Kristin gik og læste sine bønner, og av og til saa hun op paa de smaa hvite godveirsskyer som svam i det blaa over trætopperne.

Hun maatte hele tiden tænke paa broder Edvin. Slik hadde han gaat og gaat, aar ut og aar ind, fra tidlig vaar til senhøstes. Over fjeldstierne, indunder svarte

skar og hvite snefonner. Han hadde rastet paa sætrene, drukket av bækken og bitt av brødet som budeier og hestegjætere bar ut til ham, saa bad han levvel og Guds fred og velsignelse over folk og fæ. Gjennem susende skoglier steg munken ned i dalen; lang og slutrygget, med bøiet hode vandret han tjodveien forbi de byggede gaarder og bøer — og overalt hvor han kom, laa hans kjærlige forbønner for alle mennesker efter ham som godveir.

Hun møtte ikke et liv uten nogen kjør av og til — her var sætrer i aasen. Men det var sterk sti, og over myrene laa kavlebroer. Kristin var uræd — hun kjendte det som munken usynlig gik ved hendes side. Broder Edvin, er det sandt at du er en hellig mand, er du nu stedt for Guds aasyn, saa bed for mig!

Herre Jesus Kristus, hellige Maria, Sankt Olav —. Hun længtet mot færdens maal — hun længtet efter at faa kastet fra sig sin byrde av aars dulgte synder, vegten av messer og tjenester som hun hadde ranet, uskriftet og ubodfærdig — hun længtet efter at bli fri og renset — saan som hun ikke hadde længtet efter at bli forløst fra sin byrde ivaar da hun gik med gutten —.

Han sov saa godt og trygt paa morens ryg. Han vaagnet ikke før hun var kommet over skogen, ned til Snefugl-gaardene og saa ut over Budviken og fjordarmen ved Saltnes. Hun satte sig ned i utmarken, slængte bylten med barnet frem i fanget og løste sin kjortel foran i brystet. Det gjorde godt at faa ham lagt indtil, det gjorde godt at faa sitte, det var velsignet godt gjennem hele hendes krop at kjende de stenhaarde, melkesprængte bryster tømmes, mens han suget.

Bygden laa stille og stekte i solen nedfor hende — med grønne jorder og lyse akrer i mørk skog. Det røk

litt av takene her og der. Høionnen var begyndt ett og andet sted.

Hun skulde faa ta baatskyss fra Saltnessanden over til Steine. Nu var hun i helt ukjendte bygder. Veien indover Byneset bar forbi gaarder en stund, saa kom hun i skog igjen, men det var dog ikke saa langt mellem hvergang hun saa menneskebo nu. Hun var svært træt. Men saa tænkte hun paa sine forældre — de hadde gaat paa nakne føtter hele veien fra Jørundgaard i Sil, over Dovre, ned til Nidaros, bærende Ulvhild paa en baare mellem sig. Hun maatte nok ikke tænke paa at Naakkve var tung paa ryggen.

— Endda hun kløddе saa forfærdelig i hodet av det hun svedet indi det tykke vadmelsskaut. Og rundt midjen, der repet holdt klærne til hendes krop, hadde serken gnaget i holdet saa der var vist hul.

Der tok til at bli færdsel i veien. Av og til red folk forbi hende den ene veien eller den anden. Hun tok igjen en bondekjærre med varer til kaupangen — de tunge skivehjul skumpet og dumpet over røtter og stener, skrek og pep. To mand drog et slagtenaut. De saa litt paa den unge pilegrimskonen, fordi hun var vakker — ellers var folk saa vant til slike veifarende i disse bygder. Et sted holdt nogen karer paa og tømret hus litt borte fra veien; de ropte til hende, og en ældre mand kom løpende efter og bød hende en øldrik. Kristin neiet, drak og takket med slike ord som fattigfolk pleiet si til hende, naar hun gav almisser.

En stund efter maatte hun hvile igjen. Hun fandt en liten grøn bakke ved veien; der løp en bæk. Kristin la barnet i græsset; han vaagnet og ilskrek, saa hun skyndte sig tankespredt gjennem de bønnerne hun skulde ha sagt. Saa tok hun Naakkve i fanget og løste

op reven. Han hadde skidnet sig ut, og hun hadde litet ombytte til ham; saa skyllet hun ut klutene hans og la dem til tørk paa nogen hete svaberg i solen. Ytterplaggene tullet hun løselig om gutten. Dette likte han nok, at faa ligge og sprælle, mens han drak av sin mors barm. Kristin saa glad paa hans fine rosenhvite lemmer, og klemte den ene haanden hans ind mellem sine bryster, mens hun gav ham.

To mænd red forbi i skarpt trav. Kristin saa flygtig op — det var en stormand og hans svend. Men medett stanset herren sin hest, sprang fra sadlen og gik tilbake til dit hvor hun sat. Det var Simon Andressøn.

«Ja kanhænde er det dig imot at jeg hilser paa dig?» spurte han. Han stod og holdt sin hest og saa ned paa hende. Han var reiseklædt, med en ærmeløs lærtrøie over lyseblaa linnedskofte, hadde en liten silkelue paa hodet og var noksaa rød og sved i ansigtet. «Det var underlig at se dig — men kanske du ikke har lyst til at tale med mig —?»

«Du kan nu vel vite — hvordan lever du, Simon —?» Kristin trak de bare føtter op under klædningen og vilde ta barnet fra brystet. Men gutten skrek, gapte og søkte, saa hun maatte lægge ham til igjen. Hun samlet kjortelen over barmen, saa godt hun kunde, og sat og saa ned.

«Er det din?» spurte Simon og pekte paa barnet. «Ja det var dumt spurt,» lo han. «Det er søn vel? Han har lykken med sig, Erlend Nikulaussøn!» Han hadde bundet hesten sin ved et træ, nu satte han sig paa en sten litt borte fra Kristin. Han tok sit sverd frem mellem knærne, sat med hænderne om hjaltet og støtte op muld med dugskoen.

«Det var uventet at møte dig her nordenfjelds, Simon,» sa Kristin for at si noget.

«Ja,» sa Simon. «Jeg har jo ikke hat ærinder paa denne kanten av landet før.»

Kristin husket at hun hadde hørt noget — i hjemkommerøllet sit — om at den yngste sønnen til Arne Gjavvaldssøn paa Ranheim skulde ha Andres Darres yngste datter; saa spurte hun om han hadde været der.

«Du vet det?» spurte Simon. «Aaja, det er vel spurt utover her i bygderne —.»

«Det skal bli slik da,» sa Kristin, «at Gjavvald skal ha Sigrid?»

Simon saa braat op, knep læberne sammen:

«Jeg skjønner, du vet det nok ikke allikevel.»

«Jeg har ikke været utenfor Husabys tun i hele vinter,» sa Kristin. «Og faa folk har jeg set. Jeg hørte at dette giftermaalet var paa tale —»

«Ja du kan vel like gjerne høre det av min mund — det kommer vel utover heroppe.» Han sat litt. «Gjavvald døde tre dager før vinternat — han faldt med hesten og brøt av sig ryggen. Mindes du like før vi kommer til Dyfrin, der veien gaar øst for elven og det er ovbrat ned — aanei det gjør du vel ikke. Vi var paa vei til fæstensøllet deres; Arne og sønnerne hans var kommet med skib til Oslo —» saa tagnet Simon.

«Hun var kanhænde glad, Sigrid, for hun skulde giftes med Gjavvald,» spurte Kristin sky og ræd.

«Ja,» sa Simon. «Og hun fik en søn efter ham — Apostelmessedagen ivaar —»

«Aa Simon!»

Sigrid Andresdatter med de brune krøllerne om det lille runde aasyn. Naar hun lo, fik hun dype dokker i kinderne. Smilehuller og smaa barnslige hvite tænder — det hadde Simon ogsaa hat. Kristin husket at da hun blev mindre blidt stemt mot sin fæstemand, syntes dette hende umandig, især efter hun var blit kjendt

med Erlend. De var svært like, Sigrid og Simon — men til hende var det bare vakkert at hun var saa lubben og lattermild. Hun var fjorten vintrer gammel dengang —. Saa glad latter som Sigrids hadde Kristin aldrig hørt. Simon smaaterget den yngste søsteren og gjønet med hende støtt — Kristin hadde skjønt at han holdt hende kjærest av søskendene sine.

«Du vet at far var mest glad i Sigrid,» sa Simon. «Saa vilde han at hun og Gjavvald skulde se om de kunde like hinanden, før han sluttet denne handelen med Arne. Og de gjorde det — mig syntes det litt mere end godt var — de skulde snerte bort i hinanden, naar de møttes, og gik og skottet og lo — dette var isommer paa Dyfrin. Men de var saa unge —. Ingen kunde jo tænkt dette. Og Astrid, du vet hun var trolovet alt mens du og jeg —. Naa, hun mælte da ikke imot, Torgrim er jo storrik og snild og paa et vis — men der er nu ingen eller intet som er ham tillags, og saa tror han at han har alle de syker og skader som folk vet at nævne. Saa vi var glade til allesammen, da Sigrid blev saa fornøiet med det giftet hun skulde faa —

Og da vi bragte Gjavvald til gaards slik —. Halfrid, konen min, fik det stelt slik at hun fulgte med os hjem til Mandvik. Og siden kom det op da, at hun sat ikke alene igjen efter Gjavvald —.»

De taug en stund. Saa sa Kristin sagte:

«Det har ikke været nogen gammensfærd for dig, dette da, Simon.»

«Aa nei.» Saa lo han litt. «Men jeg er nu snart vant til at ride i ulykkesærinder, Kristin. Og jeg var vel nærmest til dette — far orket ikke, og de er hos mig paa Mandvik, Sigrid og gutten. Men han faar nu sin fars plads i ætten, og jeg skjønte det paa dem alle

derinde, at uvelkommen blir han nok ikke, den arme vesle pilten, naar han nu skal flyttes dit —»

«End søster din,» spurte Kristin stakaandet. «Hvor skal hun være?»

Simon saa ned i bakken:

«Far vil ha hende hjem til Dyfrin nu,» sa han lavmælt.

«Simon! Aa har du hjerte til at være med paa dette —!»

«Du skjønner vel det,» svarte han uten at se op, «det er en slik storvinding for gutten at han kommer ind i farsætten alt fra først av. Halfrid og jeg, vi vilde nok gjerne hat dem begge hos os. Der kunde ingen søster været mere trofast og kjærlig mot den anden end Halfrid var mot Sigrid. Ingen av os frænderne har været haarde mot hende — det faar du ikke tro. Ikke far heller — endda han blev en kuet mand av dette. Men kan du ikke skjønne — uretvist vilde det være om nogen av os satte os imot at den uskyldige gutten faar arv og æt efter sin far.»

Kristins barn slap brystet. Moren drog fort klærne sammen over barmen og klemte skjælvende den lille ind til sig. Han rapet velfornøiet etpar ganger og gulpet ut over sig selv og morens hænder.

Simon skottet bort til de to og sa med etslags smil:

«Du hadde bedre lykke du, Kristin, end søster min fik.»

«Ja du kan vel ikke synes at det er retvis lagnad,» sa Kristin sagte, «at jeg heter hustru og gutten min er egtebaaren. Jeg kunde vel været værd at sitte med et farløst frillebarn —»

«Det vilde nok tyktes mig det værste jeg kunde spurt,» sa Simon. «Jeg under dig alt godt, Kristin,» sa han sagtere.

Straks efter spurte han sig for om veien. Nordover var han kommet med skib fra Tunsberg, nævnte han. «Jeg faar nu ride videre og se at naa igjen manden min —»

«Er det han Finn som er med dig?» spurte Kristin.

«Nei. Finn er gift nu, han er ikke hos mig mere. Husker du ham endda?» spurte Simon og var litt glad i røsten.

«Er det et vakkert barn, Sigrids gut,» spurte Kristin og saa paa Naakkve.

«Jeg hører de sier saan. Jeg synes det ene lindebarnet ser ut som det andet,» svarte Simon.

«Da har du nok ikke børn selv,» sa Kristin og kom til at smile litt.

«Nei,» svarte han kort. Saa bød han farvel og red bort.

Da Kristin gik videre, tok hun ikke barnet paa ryggen. Hun bar det i favnen og klemte dets ansigt ind til halsgropen sin. Hun kunde ikke tænke paa andet end Sigrid Andresdatter.

Men hendes far hadde ikke kunnet gjøre det. Lavrans Bjørgulfsøn skulde ride ut for at tigge sin datters frillebarn sess og sæte mellem dets farsfrænder — aldrig hadde han evnet gjøre det. Og aldrig, aldrig hadde han kunnet faa hjerte til at ta hendes spædbarn fra hende — rive en liten pilt ut av morens favn, rive ham fra brystet hendes mens han endda hadde morsmelken paa sine uskyldige læber. Naakkve min, nei det nennet nok ikke han — om det saa var retvist ti ganger, far min vilde ikke gjort det —

Men hun kunde ikke faa fra sig billedet. En rytterflok som forsvandt nord i Rosten, der dalen blir snever og fjeldene trænger sig sammen, svarte av skog.

Det gufser koldt fra elven som gaar dundrende utover hellerne, isgrøn, skummende, med svarte kulper indimellem. Den som kaster sig uti der, blir knust fra stup til stup med en gang —. Jesus, Maria —.

Saa saa hun jorderne hjemme ved Jørundgaard en lys sommernat — saa sig selv løpe stien nedover til den grønne pladsen indi olderskogen ved elven, — der hvor de pleiet tvætte klær. Vandet løp stridt, enstonig brus i det flate, storstenete leie —. Herre Kristus, jeg kan ikke andet —.

Aa, men far hadde ikke hat hjerte til det. Ikke om det var retvishet aldrig saa meget. Naar jeg bad, bad, bad paa mine bare knæ: Far, du maa ikke ta fra mig barnet mit —.

Kristin stod paa Feginsbrekka og saa kaupangen ligge under sig i gylden kveldssol. Bortom elvens brede, blanke slyng laa brune gaarder med grønne græstak, mørke løvkupler i hagerne, lyse stenhuser med takkete gavler, kirker som satte op svarte spaanklædte rygger og kirker med matskinnende blytækning. Men over det grønne land, over den herlige stad, reiste sig Kristkirken saa kjæmpevældig og straalende lys, saa det var som alting laa den for fote. Med kveldssolen ret paa sit bryst og skinnende vindusglas, med taarn og svimlende spir og gyldne fløier laa den og pekte op i den lyse sommerhimmel.

Omkring laa sommergrønne bygder, bærende værdige storgaarder paa bakkerne. Utenfor aapnet sig fjorden lys og vid, med drivende skygger av store sommerskyer som trak op over de skinnende blaa fjeld paa hin siden. Klosterholmen laa som en grøn krans med stenhvite husblomster i og skvalpet lavt paa sjøen. Saa mange skibsmaster ute ved ørerne, saa mange fagre huser —.

Overvældet, hulkende, stupte den unge kone ned for korset ved veikanten, hvor tusener av pilegrimmer hadde ligget og takket Gud, fordi hjælpende hænder var utstrakte mot menneskene paa deres færd gjennem den farlige og fagre verden.

Det ringet til vesper i kirker og klostre, da Kristin traadte ind paa Kristkirkegaarden. Et øieblik vaaget hun at skotte op over kirkens vestgavl — saa slog hun blendet øinene ned.

Mennesker hadde ikke av egen kraft magtet dette verk — Guds aand hadde virket i den hellige Øistein og de mænd efter ham, som bygget huset. Til os komme dit rike, vorde viljen din paa jorden slik som i himmelen — nu skjønte hun de ordene. En atterglans av Guds rikes herlighet vidnet i stenene at hans vilje var alt som var fagert. Kristin bævet. Ja Gud maatte vende sig med harme fra alt som var stygt — fra synd og skam og urenhet.

I himmelborgens svalganger stod hellige mænd og kvinder og var saa skjønne at hun vaaget ikke se paa dem. Evighetens uvisnelige ranker slynget sig stille og vene opover — sprang ut paa spir og taarn og blomstret med stenmonstranser. Over den midtre dør hang Kristus paa korset, Maria og Jon evangelist stod ved hans side, og de var hvite som krystet ut av sne, og guld glinset paa det hvite.

Tre ganger gik hun bedende omkring kirken. De mægtige murmasser med forvildende rigdommer av piller og buer og vinduer, skimtet av takets vældige skraaflate, taarnet, spirets guld høit oppe i himmelrummet — Kristin segnet under sin synd.

Hun skalv, da hun kysset paa portalens hugne sten. I et lynglimt saa hun den mørke træskurd omkring

kirkedøren hjemme — der hun hadde kysset med sin barnemund efter faren og moren —.

Hun sprængte vievand over barnet og sig selv — husket naar faren gjorde dette, da hun var liten. Med barnet krystet haardt i favnen gik hun fremover gjennem kirken.

Hun gik som frem i en skog — søilerne var furet som gamle trær, og ind i skogen sivet lyset, broget og klart som sang gjennem billedruterne. Høit oppe over hende lekte i stenløvet dyr og mennesker, og engler spillet — endda meget svimlende høiere spændte hvælvene og løftet kirken op mot Gud. I en hall som laa ut til siden var der tjeneste ved et alter. Kristin sank ned paa knæ ved en søile. Sangen skar i hende som for sterkt lys. Nu saa hun, hvor lavt i støvet hun laa —.

Pater noster. Credo in unum Deum. Ave Maria, gratia plena. Hun hadde lært bønnerne sine ved at si dem efter faren og moren før hun kunde skjønne ett ord — fra før hun kunde mindes. Herre Jesus Kristus. Var der slik en synderske som hun —.

Høit under triumfbuen, opløftet over menneskene, hang Krist den korsfæstede. Den skjære jomfru, som var hans mor, stod og saa i dødsens vaande op paa sin menløse søn der han blev martret tildøde lik en ildgjerningsmand.

Og her laa hun iknæ med sin synds frugt i favnen. Hun knuget barnet til sig — han var frisk som et eple, rød og hvit som en rose — han var vaaken nu og laa og saa op paa hende med sine klare, søte øine —

Avlet i synd. Baaret under hendes haarde, onde hjerte. Draget ut av hendes syndesmittede legeme saa skjær, saa sund, saa usigelig yndig og frisk og ren. Den uforskyldte naade brøt hendes hjerte sønder, an-

gerknust laa hun, og graaten vældet ut av hendes sjæl som blod av et dødshug.

Naakkve, Naakkve, barnet mit —. Gud hjemsøker forældrenes ondskap paa børnene —. Visste jeg ikke det, jo jeg visste det. Men jeg eiet ikke barmhjertighet med det uskyldige liv som kunde bli vakt i mit skjød — til at være forbandet og pint for min synds skyld —. Angret jeg min synd, da jeg bar dig hos mig, min elskede, elskede søn? Aanei, det var ikke anger —. Mit hjerte var haardt av harme og onde tanker i den stund jeg først kjendte du rørte dig, saa liten og vernløs —. Magnificat anima mea Dominum. Et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo*) —. Slik kvad hun, kvindernes milde dronning, da hun var kaaret til at bære den som skulde dø for synderne vore. Ikke kom jeg i hug den som var løsningsmand for min synd og mit barns synd —. Aanei, ikke var det anger — men jeg gjorde mig liten og ussel og tigget om at retvishetens bud maatte bli brutt, for jeg kunde ikke bære det, hvis Gud holdt sin lov og revset mig efter det ordet som jeg hadde kjendt alle dager —.

Aaja, nu visste hun det. Hun hadde tænkt at Gud var slik som hendes egen far, at hellig Olav var slik som far hendes. Hun hadde ventet hele tiden, dypest i sit hjerte, at den stund straffen blev haardere end hun kunde taale, da vilde hun ikke møte retvishet, men forbarmelse —.

Hun graat slik at hun orket ikke reise sig, naar folket stod op under tjenesten — blev liggende sammenbrutt i en haug over sit barn. Nær hende knælte nogen mennesker som heller ikke reiste sig — to velklædte bondekoner med en ung gut mellem sig.

---

*) Min sjæl priser Herren. Og min aand fryder sig over Gud, min frelser.

Hun saa opover mot høikoret. Bak de gyldne gitterdører glinset i dunkelheten Sankt Olavs skrin, høit hævet bakom alteret. Det randt iskoldt nedover ryggen hendes. Der laa hans hellige legeme og biet paa opstandelsens dag. Da vilde laakket springe op, og han skulde reise sig. Med øksen i sin haand skulde han skride ned gjennem dette kirkerum. Og op av stengulvet, av mulden her utenfor, op av hver gravgaard i Norges land vilde de døde gule bengrinder skyte op, de skulde iklædes kjød og fylke sig om sin konge. De som hadde strævet for at træde i hans blodspor, og de som bare hadde søkt ind til ham forat han skulde hjælpe dem med de bører av synd og sorg og sygdom, som de her i livet hadde bundet for sig selv og sine børn. Nu trænger de sig om sin drotten og ber ham minde Gud om deres trang. Herre, hør hvad jeg beder om for dette folk som jeg hadde saa kjært, at jeg vilde hellere taale utlegd og nød og had og døden, end at mand eller mø skulde vokse op i Norge og ikke vite at du døde til frelse for alle syndere. Herre, du som bød os at gaa ut og gjøre alle folk til dine leresveiner — med mit blod skrev jeg, Olav Haraldssøn, dit budskap om paa norsk maal for disse mine arme tegner —.

Kristin lukket øinene, syk og svimmel. Kongens aasyn var for hende — hans luende øine saa tilbunds i hendes sjæl — nu skalv hun for Sankt Olavs blik.

Der nord i bygden din, Kristin, hvor jeg hvilte da mine egne landsfolk drev mig fra mit odelsrike, fordi de ikke vilde taale Guds lov — blev der ikke bygget en kirke der? Kom ikke kyndige mænd dit og lærte dere om Guds bud —?

Hædre din far og din mor skal du. Du skal ikke slaa ihjel. Gud hevner forældrenes ondskap paa børnene —.

Jeg døde for at dere skulde faa kjende disse lærdommene. Har du ikke faat dem du, Kristin Lavransdatter —?

Jo, jo, herre konge!

Olavskirken hjemme — hun saa det lune, tømmerbrune rum. Der var ikke saa høit under taket at det kunde skræmme hende. Troværdig var den, reist til Guds ære av mørkt og tjæret træ, slikt som folk laftet sine setstuer og bur og fæhus av. Men stokkene var hugget til smidige staver, og de var opreist og sammenføiet til vægger i Guds hus. Slik, lærte Sira Eirik hvert aar paa kirkevigselsdagen, bør det os med troens redskaper at hugge og telje ut av vort syndige, naturlige menneske et trofast led i Kristi kirke —.

Har du glemt dette, Kristin. Hvor er de gjerninger som skulde vidne for dig paa den sidste dag, at du var et led av Guds kirke — de gode gjerningerne som vidner for mennesket at Gud eier dig?

Jesus, hendes gode gjerninger! Hun hadde læst de bønnerne som var blit lagt i munden hendes. Hun hadde rakt videre de almisser som hendes far hadde lagt i hendes hænder, hun hadde gaat sin mor tilhaande, naar moren klædte de fattige, mættet de sultne og stelte de sykes saar —.

Men de onde gjerninger var hendes egne.

Hun hadde klynget sig indtil alle som bød hende ly og støtte. Broder Edvins kjærlige formaninger, hans sorg over hendes synd, hans ømme forbøn hadde hun tat imot — og kastet sig ut i brændende syndelyst, saa fort hun var utenfor hans milde gamle øines lys. Lagt sig bort i fjøs og uthus og neppe kjendt skam for hun narret den gode og værdige fru Groa, tat imot de fromme søstrenes venlige omhu og end ikke hat

vett til at blyges, da de roste hendes blidhet og sømmelige færd for faren.

Aa faren var det værst at tænke paa —. Faren som ikke hadde sagt hende ett umildt ord da han kom hit ivaar —.

Simon hadde dulgt med hende, da han grep sin fæstekone med en mand i et herbergshus for løse ledingskarer. Og hun hadde latt ham ta skylden for hendes ordbrudd, hadde latt ham bære skylden for hendes far —.

Aa, men faren, det var det værste. Nei mor, det var endda værre. Skulde Naakkve hendes vokse op til at vise sin mor saa liten kjærlighet som hun hadde synet mor sin — aa hun kunde ikke bære det. Mor som hadde født hende og diet hende ved sit bryst, vaaket over hende naar hun var syk, vasket og kjæmmet hendes haar og glædet sig for det var fagert. Og første stund hun syntes selv, hun trængte sin mors hjælp og trøst, saa hadde hun ventet at moren skulde komme til hende, trass i al svivyrding. Du kan vite at mor din hadde faret nord og været hos dig, hvis hun hadde visst at det kunde været til trøst for dig, hadde faren sagt. Aa mor, mor, mor —!

Hun hadde set vandet fra brønden hjemme. Det saa rent og purt ut naar det var i trækopperne. Men faren eiet et glasbæger, og naar han fyldte vand i det og solen skinnet paa, saa var det gjørmet og fuldt av urenhet —.

Ja, herre konge, nu ser jeg, hvordan jeg er!

Godhet og kjærlighet hadde hun tat imot av alle mennesker, som det skulde være hendes ret. Hun saa ikke ende paa al den godhet og kjærlighet, hun hadde møtt i sine levedager. Men første gang et menneske

hadde staat hende imot, da hadde hun reist sig som en hugorm reiser sig og stinger. Haard og hvass som en kniv hadde hendes vilje været, da hun drev Eline Ormsdatter i døden —.

Som hun vilde ha reist sig mot Gud selv, hvis han hadde lagt sin retfærdige haand paa hendes nakke. Aa hvordan hadde hendes far og mor kunnet holde det ut — tre smaa børn hadde de mistet, Ulvhild hadde de set sykne ind i døden efter at de hadde strævet de lange sorgfulde aarene for at skaffe barnet helse. Men de hadde baaret alle prøvelser med taalmod, aldrig tvilet paa at Gud raadet til det bedste for deres børn. Saa voldte hun dem al den sorg og skam —.

Men hadde der været noget galt med barnet hendes — hadde de tat hendes barn, slik som de nu tok barnet fra Sigrid Andresdatter —. Aa, led os ikke ut i fristelse, men fri os fra det onde —.

Ret frem til randen av helvedes gjel hadde hun vandret. Skulde hun mistet gutten, da hadde hun kastet sig ut i det rykende stup, vendt sig med haan fra ethvert haab om at samles med de gode og kjærlige mennesker som elsket hende — dræpt sig djævelen ivold —.

Saa var det nok ikke underlig at Naakkve bar merket av en blodig haand paa brystet sit.

Aa hellig Olav som hørte mig, da jeg bad dig hjælpe mit barn —. Jeg bad du skulde vende straffen over mig og fri den uskyldige. Jeg herre, jeg vet hvordan jeg holdt min del av den pagten —.

Som et vildt, hedensk dyr hadde hun steilet under den første tugtelsen. Erlend. Ikke nogen stund hadde hun trodd at han ikke holdt av hende længer. For hadde hun trodd det, da hadde hun hellerikke orket at leve længer. Aanei, hun hadde tænkt, hemmelig ved

sig selv, naar hun blev vakker igjen og frisk og kaat — da skulde det bli slik at han fik lov til at tigge hende —. Det var ikke slik at han hadde været ukjærlig i vinter. Men hun, som hadde hørt fra hun var liten, at djævelen holder sig altid nær til en barnkone og frister hende, mens hun er svak — hun hadde snudd et villig øre til hans løgn. Hun hadde latt som hun trodde, Erlend brydde sig ikke om hende, fordi hun var styg og syk — naar hun merket at han tok sig nær av det, han hadde ført sig selv og hende i folkemunde. Hans smaa sky og ømme ord hadde hun slaat tilbake i hans mund, og naar hun selv drev ham til at si heftige og ubetænkte ting, saa tok hun dem frem og holdt dem op for ham. Jesus, var hun da en ond kvinde — hun hadde været en daarlig hustru —.

Skjønner du nu, Kristin, at du trænger til hjælp —.

Ja, herre konge, nu skjønner jeg det. Jeg trænger saare til at du støtter mig, saa jeg ikke vender mig fra Gud igjen. Vær med mig, du hans folkehøvding, naar jeg gaar frem med mine bønner, bed om grid for mig, Hellig Olav, bed for mig!

Cor mundum crea in me, Deus, et Spiritum rectum innova in visceribus meis.

Ne projicias me a facie tua —

Libera me de sanguinibus, Deus, Deus salutis meæ —

Tjenesten var tilende. Folk gik ut av kirken. De to bondekvinder, som hadde knælet nær Kristin, reiste sig op. Men gutten mellem dem, han reiste sig ikke; han begyndte at flytte sig bortover gulvet ved det at han satte haandknokerne mot fliserne og hoppet ivei som en uflyg kraakeunge. Han hadde bitte smaa ben som laa krøket opunder hans underliv. Kvinderne gik,

saa de gjemte ham saa godt de kunde med klærne sine.

Da de var ute av syne, kastet Kristin sig ned og kysset gulvet der de hadde gaat forbi hende.

Litt bortkommen og raadløs stod hun ved indgangen til koret, da en ung prest kom ut av gitterdøren. Han stanset foran den forgraatte unge kvinde, og Kristin sa ham sit ærinde, saa godt hun kunde. Først skjønte han ikke. Hun grov frem guldkransen og rakte den ut.

«Aa, er I Kristin Lavransdatter, Erlends hustru paa Husaby —?» han saa litt forbauset paa hende; hun var aldeles hoven i ansigtet av graat. «Ja, ja, eders maag, mester Gunnulf talte om dette, ja —»

Han førte hende ut i skrudhuset og tok kransen, viklet den ut av linduken og saa paa den, saa smilte han litt:

«Ja — I kan nu vel skjønne — der skal være vidner hos og slik — I kan ikke gi bort en slik kostbarhet som det var en lefseklining, husfrue —. Men jeg kan vel ta vare paa den saa længe, I vil vel gjerne slippe at bære den hos eder ut i staden. Aa bed herr Arne umake sig hitind,» sa han til en kirketjener. «Eders husbond skulde nu ogsaa været hos, tror jeg, hvis ret skulde være. Men kanhænde Gunnulf har noget brev fra ham —.

I skal bli stedt for erkebiskopen selv, var det ikke saan? Ellers saa er det Hauk Tomassøn som er pønitentiarius — jeg vet ikke om Gunnulf har talt med herr Eiliv —. Men I faar komme hit til ottesang imorgen, saa kan I spørre efter mig efter lauds, jeg heter Paal Aslakssøn. Den der» — han pekte paa barnet — «faar I lægge igjen i herberget. I skal sove hos søstrene i Bakke, synes jeg mindes at eders maag sa?»

En anden prest kom ind, og de to snakket litt sammen. Den første laaste op et litet rum i væggen, tok en skaalvegt og veiet kransen, mens den anden skrev op i en bok. Saa la de kransen ind i vægskapet, tok og stængte.

Herr Paal vilde lukke hende ut — men saa spurte han om hun vilde, han skulde løfte hendes søn op til Sankt Olavs skrin.

Han tok gutten med det sikre, litt likesæle haandlaget til en prest, som var vant med at ta i daapsbørnene. Kristin fulgte med i kirken, da spurte han om ikke ogsaa hun vilde kysse skrinet.

Jeg tør ikke, tænkte Kristin, men hun gik efter presten op trappen til den forhøining, som skrinet stod paa. Der gik som et stort, kridthvitt lys for hendes øine, da hun kom nær den gyldne kiste med sine læber.

Presten saa litt paa hende — om hun skulde falde ned i uvit. Men hun kom sig paa føtterne. Saa lot han barnets pande røre ved helligdommen.

Herr Paal fulgte hende til kirkedøren og spurte om hun nu var viss paa at hun kunde finde veien til færgestedet. Saa bød han hende godnat — han talte hele tiden jevnt og tørt som en anden høvisk ung hovmand.

Det var begyndt at regne litt, og godlugten anget livsalig ut av hagerne og op av gaten som var frisk og grøn lik et tun utenfor færdselsporenes slitte striper. Kristin livet gutten mot regnet, saa godt hun kunde — han var saa tung, saa tung nu, at armene hendes var aldeles døde av at bære ham. Og han suttret og graat ustanselig — han var nok sulten igjen.

Moren var dødstræt — av den lange vandring og av al graaten og den voldsomme sindsrystelse i kirken. Hun frøs — og regnet øket paa, draaperne plasket i trærne saa bladene blikket og skalv. Hun trædde

sin vei indigjennem veiterne og kom ut paa en almenning hvor hun saa frem til elven som løp bred og graa, hullet lik et sold paa overflaten av draapernes fald.

Der var ingen færgebaat. Kristin snakket til to mænd som var krøpet indunder hvor en sjøbod stod paa stokker i vandkanten. De sa hun fik gaa ut paa ørerne — der hadde nonnerne et hus og der sat en færgemand.

Kristin drog sig opover almenningen igjen, fotsaar og vaat og træt. Hun kom til en liten graa stenkirke — bak den laa nogen huser indenfor et gjærde. Naakkve skrek aldeles rasende, saa hun kunde ikke gaa ind i kirken. Men hun hørte sangen ut av de ruteløse vindusglugger og kjendte antifonen Lætare, Regina Coeli — fryd dig, himmerikes dronning — ti han som du var kaaret til at bære — er opstanden som han har sagt. Alleluja!

Det var det som minoritterne kvad efter completorium. Broder Edvin hadde lært hende denne hymne til Drottens mor, da hun vaaket over ham de nætterne han laa i helsot hjemme hos dem paa Jørundgaard. Hun snek sig ind paa kirkegaarden, og staaende ved væggen, med sit barn paa armen, sa hun den sagte frem for sig.

— Ingenting, Kristin, som du monne gjøre, kunde forandre din fars hjertelag mot dig. Det er derfor du ikke maa gjøre ham mere sorg —.

— Som dine gjennemstungne hænder var utbredt paa korset, o Solborgens dyre drott —. Hvor langt bort en sjæl vildret fra den rette veien, saa var de gjennemstungne hænder længtende utbredt. Intet trængtes uten det ene at syndesjælene skulde vende sig mot den aapne favn, godvillig som barnet gaar til sin far og ikke som træller der blir jaget hjem til sin strenge eier-

mand. Nu skjønte hun hvor hæslig synden var. Igjen kom denne smerte i hendes bryst, som om hjertet brast sund av anger og skam over den uforskyldte naade.

Indtil kirkevæggen var der litt ly for regnet. Hun satte sig paa en liksten og gav sig til at stille barnets sult. Indimellem bøiet hun sig ned og kysset den lille dunhaarede isse.

Hun maatte ha sovnet. Nogen rørte ved hendes skulder. En prestemunk og gammel lægbroder med graverspade i haanden stod foran hende. Barfotbroderen spurte om hun søkte natteherberg.

Det for igjennem hende — hun vilde meget hellere faa være her inat hos minoritterne, broder Edvins brødre. Og det var saa langt ut til Bakke — og hun var stupende træt. Saa bød munken at lægtjeneren skulde følge denne konen til kvindeherberget — «og gi hende litt kalmuslaag til føtterne hendes, hun er saarbent, ser jeg —»

Det var kvalmt og mørkt i kvindeherberget — det laa utenfor gjærdet, ute i veiten. Lægbroderen bragte hende vaskevand og litt mat, og hun sat ved aaren og forsøkte at stagge barnet. Naakkve kjendte det nok paa maten sin at moren var utslitt og hadde fastet denne dagen; han gren og sutret indimellem han drog i det utsugede bryst. Kristin tok slurker av melken som lægbroderen hadde bragt; hun fristet sprute den fra sin mund ind i barnets, men svenden mælte høilydt imot denne maaten at faa mat paa, og gamlingen lo og ristet paa hodet. Hun fik drikke den selv, saa kom den vel gutten til gavn —.

Endelig gik han. Kristin krøp op i et av sengestederne øverst under brynaasen. Derfra kunde hun naa at aapne en luke. Og der var en fæl lugt i herberget — der laa en kone som hadde bukrev. Kristin lukket

op — sommernatten lys og sval, regntvættet luft strømmet ind over hende. Hun sat i den korte sengen med nakken støttet mot vægstokkene — der var saa litet med puter i sengen. Gutten sov paa hendes fang. Hun hadde ment at stænge gluggen igjen om en stund, men hun sovnet fra det.

Utpaa natten vaagnet hun. Maanen skinnet ind sommerlig honninggul og blek, over barnet og hende, lyste paa væggen midt imot. Da blev hun vâr at et menneske stod midt i maaneskinsstrømmen, svævende mellem gulvet og røstet.

Han var klædt i askegraa kutte, lang og slutrygget. Nu vendte han det ældgamle, furete aasyn mot hende. Det var broder Edvin. Han smilte saa usigelig ømt — litt underfundig lystig, aldeles som da han levet paa jorden.

Kristin blev ikke noget forundret. Ydmyg, lykkelig, fuld av forventning saa hun paa ham og ventet, hvad han vilde si eller gjøre.

Munken lo til hende og holdt en gammel tung skindvott op mot hende, saa hængte han den fra sig paa maanestraalen. Da smilte han endda mere, nikket til hende og kvarv bort.

II.

HUSABY

I.

Først paa nyaaret fik de en dag uventede gjester paa Husaby. Det var Lavrans Bjørgulfsøn og gamle Smid Gudleikssøn fra Dovre, og de kom i følge med to herrer som Kristin ikke kjendte. Men Erlend blev meget forundret ved at finde sin verfar i dette selskap — det var herr Erling Vidkunssøn til Giske og Bjarkøy og Haftor Graut i Godøy — han visste ikke at Lavrans kjendte disse. Men herr Erling forklarte at de hadde truffet sammen inde paa Neset, han hadde sittet med Lavrans og Smid i seksmandsdommen, som nu endelig hadde skilt arvetvisten mellem herr Jon Haukssøns utarvinger. Saa hadde han og Lavrans faldt i tale om Erlend, og Erling, som hadde ærinde i Nidaros, kom da paa, at han kunde ha god hug til at hilse ut paa Husaby, hvis Lavrans vilde slaa følge og seile nord med ham. Smid Gudleikssøn sa leende, at han hadde nærmest budt sig selv med paa færden:

«Jeg vilde da se igjen Kristin vor — den vakreste rosen i Norddalen. Og saa tænkte jeg, min frændekone Ragnfrid vilde takke mig for at jeg holder et øie med husbonden hendes, hvad det er for storraad han lægger op med saanne kloke og mægtige mænd. Ja far din har andet mellem hænder i vinter, Kristin min, end at ture gaardimellem med os og drikke jul til fasten gaar ind. Nu har vi sittet i god ro og mak hjemme

paa bøerne vore i alle disse aarene og skjøttet hver vort eget tarv. Men nu vil Lavrans ha os haandgangne mænd av dølerne til at ride i flok til Oslo midt paa haardeste vinteren — nu skal vi raade de store herrerne i raadet og se efter kongens tarv — de styrer saa ilde for det arme umyndige barnet, sier Lavrans —»

Herr Erling saa noget brydd ut. Erlend drog øienbrynene litt i veiret.

«Er I med i disse raadene, verfar — om det store hirdstevnet?»

«Nei, nei,» sa Lavrans, «jeg rider til møtet jeg som de andre kongsmændene i dalen, siden vi er blit stevnet dit —»

Men Smid Gudleikssøn tok paa igjen. Det var da Lavrans som hadde overtalt ham — og Herstein paa Kruke og Trond Gjesling og Guttorm Sneis og andre som ikke hadde villet fare —.

«Nei bruker dere ikke at be fremmedfolk gaa ind i hus her paa denne gaarden,» spurte Lavrans. «Nu skal vi dømme, om Kristin brygger like godt øl som mor hendes —.» Erlend saa fortænkt ut, og Kristin undret sig meget.

«Hvad er dette, far,» spurte hun litt senere, da han var blit med hende ned i lillestuen, hvor hun hadde bragt barnet hen for de fremmedes skyld.

Lavrans sat og husket dattersønnen i knæet. Naakkve var nu ti maaneder gammel, stor og vakker. Han hadde faat kjortel og sokker paa alt til jul.

«Jeg vet ikke av, far, at I har lagt eders røst til i slike maalemner før,» sa datteren igjen. «Altid har I sagt at for land og leding og tegner var det bedst at kongen raadet og de mænd han kaldte til sin side. Erlend sier at dette tiltaket er stormændenes verk syd

i landet — de vil sætte fra styret fru Ingebjørg og de mændene som hendes far gav hende til raadgivere — rane til sig slik magt som de hadde da kong Haakon og bror hans var børn. Men derav kom stor skade for riket, har I selv sagt før i tiden —»

Lavrans hvisket at hun skulde sende ut barnedejen. Da de var blit alene, spurte han:

«Hvor har Erlend denne kundskap fra — er det fra Munan det?»

Kristin sa, at Orm hadde hat med brev fra herr Munan, da han kom hjem her i høst. Hun sa ikke at hun selv hadde læst det for Erlend — han var ikke flink til at tyde skrift. Men i det brevet klaget Munan meget over at nu trodde hver mand i Norge som førte skjoldmerke, at han skjønte sig bedre paa riksstyret end de herrer som hadde staat ved kong Haakons side, da han levet, og de mente sig at ha bedre vett paa den unge konges velfærd end hin høibaarne frue, hans egen mor. Han hadde varskudd Erlend, at blev der tegn til at de norske herrer vilde ta efter og gjøre som svenskerne hadde gjort i Skara isommer, lægge op raad mot fru Ingebjørg og hendes gamle, prøvede raadgivere, saa skulde fruens frænder holde sig rede og Erlend skulde fare til funds med Munan paa Hamar.

«Nævnte han ikke det,» sa Lavrans og dyttet med en finger ind under Naakkves fete hake, «at jeg er en av de mændene som har sat mig imot de ulovlige utbudene som Munan for opover dalen med — I vor konges navn?»

«I!» sa Kristin. «Har I truffet Munan Baardssøn ihøst.»

«Jeg har saa,» svarte Lavrans. «Og stor enighet var der ikke mellem os.»

«Snakket dere om mig?» spurte Kristin fort.

«Nei, Kristin liten,» sa faren og lo litt. «Jeg kan ikke mindes at du kom paa tale mellem os denne gangen. — Vet du om det er saan at din husbond tænker at fare syd og finde Munan Baardssøn?»

«Jeg tror det,» svarte Kristin. «Sira Eiliv satte op et brev for Erlend fornylig — og han snakket om at han maatte nok snart reise syd.»

Lavrans sat litt og saa ned paa barnet som krablet med fingrene paa hans dolkehefte og prøvet at bite i bergkrystallen paa det.

«Er det sandt at de vil ta styret fra fru Ingebjørg,» spurte Kristin.

«Fruen er paa lag saa gammel som du,» svarte faren, stadig med det lille smilet. «Ingen vil ta fra kongens mor den hæder eller magt som hun er baaret til. Men erkebiskopen og nogen av vor salige konges venner og frænder har stevnet til møte og raadslagning om hvordan fruens magt og ære og landsfolkets tarv bedst skal vernes.»

Kristin sa sagte:

«Jeg skjønner nok det, far, at I er ikke kommet til Husaby denne gangen bare for at se Naakkve og mig.»

«Ikke bare for det,» sa Lavrans. Saa lo han: «Og jeg skjønner, datter min, at det liker du litet!»

Han la sin ene haand over hendes ansigt og strøk op og ned. Saan hadde han pleiet at gjøre, helt siden hun var liten pike, hvergang han hadde skjendt paa hende eller ertet hende.

Imens sat herr Erling og Erlend oppe i ridderloftet — slik kaldtes det store buret som stod nordøst i tunet, like ved gaardsledet. Det var høit som et taarn, i tre stokverk; i det øverste var et rum med skyte-

glugger, og der gjemtes alle de vaaben som ikke var i daglig bruk paa gaarden. Kong Skule hadde bygget dette huset.

Herr Erling og Erlend hadde pelskapper paa, for der var bitterlig koldt i rummet. Gjesten gik rundt og saa paa de mange vakre vaaben og rustninger som Erlend hadde arvet efter sin morfar, Gaute Erlendssøn.

Erling Vidkunssøn var en noksaa liten mand, spædbygget og litt fyldig, men han førte sig let og vakkert. Ansigtsfager var han ikke, endda han hadde veldannede drag — men hans haar var lyst rødlig, og øienhaar og bryn var hvite, selve øinene var ogsaa meget lyseblaa. Naar folk allikevel syntes at herr Erling saa godt ut, saa kom det vel kanske av at alle visste, han var den rikeste ridder i Norge. Men han hadde ogsaa et særskilt vindende, stilfærdig lag. Han var overmaate forstandig, vellært og kundskapsrik, men fordi han aldrig stræbet efter at syne frem sin lærdom og altid lot sig finde villig til at høre paa andre, saa hadde han faat ord for at være en av de klokeste mænd i landet. Han var jevngammel med Erlend Nikulaussøn, og de var frænder gjennem Stovreimsætten, omend langt ute; de hadde kjendt hinanden altid, men noget nært venskap hadde der ikke været mellem disse to mænd.

Erlend sat paa en kiste og snakket om det skibet, han hadde latt bygge til sig denne sommeren; det var en seksten-sesse, og han mente, det skulde være et særskilt hurtigseilende og letstyrt skib. Han hadde hat to skibssmeder nordfra og selv staat for arbeidet sammen med dem.

«Skiber er nu noget av det litet jeg skjønner mig paa, Erling,» sa han, «og du skal faa se, det skal bli et fagert syn at se Margygren skjære havsbaarerne —»

«Margygren — det var da et ogurlig hedensk navn

du har git skibet dit, frænde,» sa herr Erling og lo litt. «Det er din agt at fare syd paa det da?»

«Er du like from som konen min — hun sier og det er et hedensk navn. Ja hun liker nu ikke skibet heller, hun, men hun er saa oplandsk — hun taaler ikke sjøen.»

«Ja hun ser from og fin og yndefuld ut, din husfrue,» sa herr Erling høflig. «Som en kunde vente efter de folkene hun er ættet fra.»

«Ja — » Erlend lo litt. «Der gaar ingen dag hun ikke hører messen. Og Sira Eiliv, presten vor du saa, han læser for os i gudelige bøker — det liker han nu bedst, næst øl og kraasedisker, at faa læse op. Og fattigfolk kommer hit til Kristin efter raad og hjælp — de kysset gjerne klædningsflikerne hendes, tror jeg — mændene mine kjender jeg ikke igjen. Hun er mest som en av de fruerne der staar skrevet om i de hellige sagaerne som kong Haakon truet os til at sitte og høre presten læse ut av, mindes du, den tiden vi var kjertesveiner? Her er meget anderledes paa Husaby nu end da du gjestet mig sidst, Erling. — Det var ellers underlig at du vilde komme til mig den gangen,» sa han litt efter.

«Du nævnte den tiden vi var kjertesveiner sammen,» sa Erling Vidkunssøn med et smil som klædte ham vakkert. «Da var vi nu venner? Alle ventet vi av dig den gangen, Erlend, at du skulde naa langt frem her i landet —.»

Men Erlend bare lo: «Ja det ventet jeg og.»

«Kan du ikke seile sør i følge med mig, Erlend,» spurte herr Erling.

«Jeg har tænkt at fare landeveien,» svarte den anden.

«Det er da tungvint for dig — over fjeldet nu vintertiden,» sa herr Erling. «Hyggelig vilde det være om du vilde gi dig i lag med Haftor og mig.»

«Jeg har nu lovet at fare med nogen andre,» svarte Erlend.

«Aaja, du følger med din verfar — ja det er jo rimelig og.»

«Ja nei — jeg kjender saa litet disse mændene fra dalen som han skal ride med.» Erlend sat litt. «Nei jeg har lovet at se indom Munan i Stange,» sa han fort.

«Du kan spare dig at se efter Munan der,» svarte den anden. «Han er faret ned til gaardene sine paa Hising, og det blir kanhænde en stund til han kommer nordover igjen. Er det længe siden du hørte fra ham?»

«Det var ved Mikalsmessetider — da skrev han til mig fra Ringabu.»

«Ja du kjender til det som hændte i dalen her i høst,» spurte Erling. «Ikke det? Du vet da vel det at han for rundt selv til sysselmændene omkring Mjøs og opefter dalen med brever, at bønderne skulde gjøre ut fuld leding i kost og hester — seks bønder om en hest — og herresveinerne skulde sende hester, men selv faa lov til at sitte hjemme? *Har* du ikke spurt dette? Og at norddølerne negtet at gjøre denne utredselen, da Munan fulgte med Eirik Topp paa tinget i Vaage? Det var ellers Lavrans Bjørgulfsøn som førte motmælet — han æsket Eirik til at drive ind paa lovlig vis, hvis noget restet paa de lovlige utredsler, men han kaldte det overfærd mot almuen at kræve krigsstyr av bønderne for at hjælpe en dansk mand til at feide paa danskekongen, og krævet kongen vor tjeneste av sin haandgangne mand, saa skulde han finde at de var snare nok til at møte med gode vaaben og hester og væbnede svender — men han sendte ikke fra Jørundgaard en gjetebuk med en hampegrime, uten kongen krævet at han selv skulde ride den til hær-

møtet. Neimen, vet du ikke dette? Smid Gudleikssøn sier at Lavrans hadde lovet sine landbønder, han skulde utrede ledingsfald for dem, om det blev nødvendig —.»

Erlend sat storundrende.

«Har Lavrans! Aldrig har jeg hørt at min hustrufar blandet sig i andre saker end det som rørte hans og hans venners eiendommer —.»

«Han gjør det nok ikke ofte,» sa herr Erling. «Men jeg skjønte da saa meget, nu jeg var inde paa neset, at naar Lavrans Bjørgulfsøn tar til orde i en sak, saa faar han fuldt følge — for han taler ikke uten han kjender en sak saa godt at hans ord vanskelig kan veltes. Nu, om disse tilgangene skal han nok ha skiftet brever med frænderne sine i Sverige — fru Ramborg, hans farmor, og herr Erngisles farfar var jo børn av to brødre, saa han har stor slegt derinde. Saa stilfarende en mand som han er, din verfar, saa har han ikke liten magt i de bygderne, hvor folk kjender ham — endda han bruker den ikke ofte.»

«Ja, da kan jeg skjønne at du har tat op med ham, Erling,» sa Erlend leende. «Det undret mig nok at dere var blit saa varme venner —.»

«Kan det undre dig,» svarte Erling sindig. «En underlig mand maatte han være, som ikke gjerne vilde kalde Lavrans i Jørundgaard sin ven. Du var nu bedre tjent, frænde, med at høre efter ham end efter Munan.»

«Munan har været mot mig som en ældre bror helt fra den dagen jeg fór hjemmefra første gang,» sa Erlend litt hidsig. «Aldrig sveg han mig, naar jeg var i knipe. Saa er han i knipe nu —.»

«Munan greier sig nok,» sa Erling Vidkunssøn like rolig. «De brevene han fór med, var skrevet og for-

seglet med Norges rikes segl — ulovlig, men det er jo ikke hans sak. Ja der er mere — det som han var med og hængte sit segl ved da han var vidne ved jomfru Eufemias bortfæstning — men det kan vanskelig røbes uten der blir rørt ved en som vi ikke —. Sandt at si, Erlend — jeg tror at Munan berger sig uten din støtte — men du kan skade dig selv —.»

«Det er fru Ingebjørg dere vil tillivs, skjønner jeg,» sa Erlend. «Jeg har nu lovet vor frændekone at tjene hende baade her og utenlands —.»

«Det har jeg med,» svarte Erling. «Og jeg agter at holde det løftet — det gjør vel hver norsk mand som har tjent og elsket vor herre og frænde kong Haakon. Og hun er nu bedst tjent med at bli skilt fra de raadgivere som raader saa ung en frue til hendes og hendes søns vanheld —.»

«Tror du,» spurte Erlend dæmpet, «at dere evner *det?*»

«Ja,» sa Erling Vidkunssøn fast. «Det tror jeg. Og det tror vel alle som ikke vil høre efter,» — han trak paa skuldrene — «onsindet — og løs — snak. Og det skulde nu vi, fruens frænder, sidst av alle.»

En tjenestekone lettet paa lemmen i gulvet og spurte om det passet, at husfruen lot maten indbære i hallen nu —.

Mens folkene sat tilbords, vilde smaasnakken ret som det var snerte bort i disse stortidender som laa forhaanden. Kristin merket at baade hendes far og herr Erling holdt igjen; de bar op tidender om brudekjøp og dødsfald, arvetrætter og gaardhandler mellem slegt og kjendtfolk. Hun blev urolig og visste neppe selv hvorfor. De hadde erende til Erlend, det skjønte hun.

Og endda hun ikke vilde tilstaa det for sig selv, saa kjendte hun nu sin husbond saa godt at hun visste, med al sin egensindighet var Erlend kanske noksaa let at snu for den som hadde en fast haand i en myk hanske, som ordet gaar.

Efter maaltidet flyttet herrerne bort til aaren, sat der og drak. Kristin slog sig ned i bænken, tok rammen paa fanget og flettet paa sit sprang. Straks efter kom Haftor Graut, la et hynde paa gulvet og satte sig ved husfruens føtter. Han hadde fundet Erlends strengelek, tok den i knæet og sat og klunket og pratet. Haftor var en ganske ung mand med gult og lokket haar, de fagreste ansigtsdrag, men fregnet over al maate. Kristin merket snart at han var saare aapenmundet. Han hadde netop gjort et rikt gifte, men han kjedet sig hjemme paa gaardene sine; derfor var det at han vilde fare til hirdstevnet.

«— Men det er rimelig at Erlend Nikulaussøn vil hellere sitte hjemme,» sa han, og la sit hode bort i hendes fang. Kristin tukket sig litt unna, lo og sa at hun visste da ikke andet end hendes husbond agtet reise sør «— hvad det nu monne gjælde,» sa hun med uskyldig mine. «Der er saa meget uro i landet nu disse tider, det er ikke godt for en enfoldig kone at ha noget skjøn paa disse ting.»

«Endda det er en kvindes enfold som mest volder det,» svarte Haftor leende og flyttet sig efter. «Ja saa sier Erling og Lavrans Bjørgulfsøn — jeg skulde like at vite hvad de mener med det. Hvad tror I, Kristin husfrue? Fru Ingebjørg er en god, enfoldig kone — kanhænde sitter hun nu slik som I gjør, fletter silke med sine snehvite fingre og tænker: haardhjertet vilde det være at negte sin fremfarne husbonds trofaste høvding en ringe hjælp til at bedre sine kaar —»

Erlend kom bort og satte sig hos sin hustru, slik at Haftor maatte flytte sig litt.

«Det er slikt tullprat som fruerne sætter sammen i herbergerne, naar mændene deres er dumme nok til at føre dem med sig til stevne —»

«Saa er sagt, der jeg er fra,» sa Haftor, «at der kommer ikke røk av, uten der er ild —»

«Ja det ordet har vi hos os med,» sa Lavrans; han og Erling var kommet borttil. «Endda blev jeg lurt, Haftor, her i vinter — jeg vilde tænde min lygt med en fersk hestelort —,» han satte sig op paa bordkanten. Herr Erling hentet straks hans bæger, bød ham det med en hilsen, og saa satte ridderen sig ned i bænken nær ham.

«Det er litet rimelig, Haftor,» sa Erlend, «at dere kan vite nord i Haalogaland, hvad fru Ingebjørg og hendes raadgivere kjender til danskernes forehavender og tiltak. Ikke vet jeg om ikke dere var kortsynte, da dere satte dere mot kongens krav om hjælp. Herr Knut — ja vi kan da likegodt nævne hans navn, det er ham vi har i tankerne alle sammen — han tyktes mig være den mand som ikke lar sig ta blundende paa vaglen. Dere sitter for langt fra de store gryterne til at dere kan lugte, hvad som syter i dem. Og bedre føre vår end efter snar, sier jeg —»

«Ja,» sa Erling. «En kunde næsten si, de koker til os i grannegaarden — vi norske er blit som fledføringer snart; de sender os ind av døren den grøten de har laget i Sverige — æt den, hvis du vil ha mat! Det mener jeg var en feil som vor herre kong Haakon gjorde — han flyttet ildhuset til en utkant av bøen, da han gjorde Oslo til den fremste kaupangen i landet. Før laa det midt i tunet, om vi skal bli i denne snakken — Bjørgvin eller Nidaros — men her raader

nu erkebiskopen og kapitlet alene — ja hvad mener du, Erlend — du som er trønder og har alt dit gods og al din magt her i Trondheimen —»

«Ja. Guds blod, Erling — er det det dere vil, bære hjem gryten og hænge den op paa den rette aaren saa —»

«Ja,» sa Haftor. «Altfor længe har vi her nord maattet nøies med at lugte, naar det svidde, og slupe kold kaal —»

Lavrans faldt ind:

«Det er slik, Erlend — jeg hadde ikke tat paa mig at være talsmand for bygdefolket hjemme, uten jeg hadde hat brever i mit verge fra min frænde herr Erngisle. Saa jeg visste, ingen har tænkt paa at bryte freden og forliket mellem landene av de mænd som raader med rette, hverken i dankongens eller i vor konges riker.»

«Vet I hvem som raader i Danmark, nu, verfar, da vet I mere end de fleste andre mænd,» sa Erlend.

«Ett vet jeg. Der er *en* mand som ingen vil se raade, hverken her eller i Sverige eller i Danmark. Og det var maalet med de svenskes tiltak i Skara isommer, og det er maalet med det møtet som vi nu vil holde i Oslo — at gjøre klart for alle som endda ikke har skjønt det, at om dette er alle besindige mænd enige.»

De hadde nu alle drukket saa meget at de var blit noget høimælte — uten gamle Smid Gudleikssøn, han duppet i sin stol ved aaren. Erlend ropte op:

«Ja dere er saa besindige at Puken selv kan ikke lure dere. Det er rimelig at dere er rædde han Knut Porse. Dere skjønner ikke det, dere gode herrer, han er ikke slik at han kan nøies med at sitte kyrr og se dagene sleive og gaa og græsset gro som Gud vil. Jeg skulde like at træffe igjen den ridderen, jeg

kjendte ham da jeg var i Halland. Og ikke skulde jeg ha noget imot at være i Knut Porses sted.»

«Det turde ikke jeg sagt saa konen min hørte det,» sa Haftor Graut.

Men Erling Vidkunssøn hadde nu ogsaa drukket noget. Han prøvet endda at holde oppe sin høviskhet, men det brast for ham: «Du!» sa han og brast i storskratt, «du frænde! — nei Erlend!» Han slog den andren paa skuldrene og lo og lo.

«Nei, Erlend,» sa Lavrans uvorrent, «dertil trænges mere end at en mand kan daare fruerne. Var der ikke mere med Knut Porse end det, at han kan leke ræv i gaasehuset — da var vi norske stormænd altfor late til at vi skulde gidde gaa mand av huse for at elte ham — om gaasen saa er vor konges mor. Men hvem som end herr Knut kan lokke til at gjøre dumheter for hans skyld — han gjør ikke daarskaper uten han har en mening med det. Han har sit maal han, og vær viss paa, det tar han ikke øinene fra —»

Der blev en stans i samtalen. Da sa Erlend — det glitret i øinene hans:

«Da vilde jeg det, at herr Knut var en norsk mand!»

De andre sat litt. Herr Erling tok en slurk av støpet, saa sa han:

«Gud forbyde det — hadde vi en slik mand mellem os her i Norge, da er jeg ræd det blev en brat ende paa landefreden.»

«Landefreden —!» sa Erlend haanlig.

«Ja, landefreden,» svarte Erling Vidkunssøn. «Du skal mindes, Erlend — ikke vi alene av ridderskapet bygger dette landet. Dig vilde det kanske tykkes gammen, om her stod op en eventyrlysten og ærgjerrig mand som Knut Porse. Det var slik før i verden, at naar en mand her i landet reiste oprørsflok, da var

det altid let for ham at faa følge blandt stormændene. Enten vandt de og fik navnebøter og veitsler, eller saa vandt frænderne deres og de fik grid for liv og eiendommer — ja, det staar skrevet op hvem som mistet livet, men storparten berget sig, enten det gik slik eller slik — saa av *vore* fædre. Men bondemugen og bymændene, Erlend — arbeidsfolket som blev krævet for skylder til to herrer mangen gang i ett aar og endda maatte glæde sig, hver gang en flok fór gjennem bygderne uten at brænde gaarderne deres og hugge ned bufæet — almuen, som maatte taale slik ulidelig tyngsel og overvold — *den* tænker jeg takker Gud og Sankt Olav for gamle kong Haakon og kong Magnus og sønnerne hans som styrket lovene og trygget freden —»

«Ja. Jeg tror gjerne at du tror dette —.» Erlend kastet hodet tilbake. Lavrans sat og saa paa den unge — han var vaaken nok nu, Erlend. Det blusset over hans mørke, heftige aasyn, strupen spændte sig buet i den slanke, brune hals. Saa saa han bort paa sin datter. Kristin hadde latt arbeidet synke og fulgte opmerksomt mændenes samtale.

«Er du saa viss paa at bønder og menigmænd tænker slik og priser det nye stellet. Det er sandt at det var haarde tider for dem ofte — før i tiden da konger og motkonger fór med hærskjold over landet. Jeg vet at de mindes endda den tiden da de maatte fare tilfjelds med fæet og koner og børn, mens gaardene deres stod i luer nedi bygden. Jeg har hørt dem tale om det. Men jeg vet at de mindes en ting til — at deres egne fædre var med i flokkene; ikke vil alene spillet om magten, Erling, men bondesønnerne spillet med, de og — det hændte at de vandt vort odelsgods. Det er ikke naar lov raader i landet at en skjøgesøn fra

Skidan, som ikke vet sin fars navn, faar en lendermands enke og godset hendes, saan som Reidar Darre fik — hans ætling var godt nok gifte til din datter, Lavrans, og nu har han din frues brordatter, Erling! Nu raader lov og let — ikke vet jeg hvordan det bærer til, men det vet jeg, at bondejorden kommer i vore hænder, og det er med loven — jo mere ret raader, desto rappere gaar det for dem at miste magt og myndighet til at raade med i rikets saker og i sine egne. Og det, Erling, det vet bondemugen ogsaa! Aanei, vær ikke for visse, dere, at ikke almuen længter tilbake til den tiden, da de kunde miste gaardene sine ved ild og ved vold — men de kunde vinde ogsaa, med vaaben, mere end de kan vinde med ret —»

Lavrans nikket.

«Det er saa, at Erlend har nogen ret i dette,» sa han sagte.

Men Erling Vidkunssøn reiste sig:

«Jeg tror gjerne det — at almuen husker bedre de faa mændene som steg op fra ringe kaar og blev herrer — i sverdtid — end de usigelig mange som gik under i svart armod og elendighet. Endda ingen blev haardere herrer for smaafolket end disse — jeg tænker det er om dem det ordet er først gjort, at frænde er frænde værst. En mand skal være født til herre, ellers blir han en haard herre — men er han vokset op i barndommen mellem tjenere og tjenestekoner, da skjønner han meget lettere, at uten smaafolket er vi i mange maater hjælpeløse som børn alle dager, og at for Guds skyld, men like meget for vor egen skyld, burde vi tjene dem igjen med vor kundskap og verge dem med vort ridderskap. Aldrig har endda et rike kunnet holdes oppe uten der var stormænd som evnet og vilde trygge med sin magt de ringeres ret —»

«Du kunde kappræke med bror min du, Erling,» sa Erlend leende. «Men jeg tror at uttrønderne likte os stormænd bedre før i tiden da vi førte sønnerne deres paa hærtog, lot vort blod løpe i blanding med deres over tiljerne og hugget sønder ringer og skiftet hærfang med vore huskarler. — Ja, du hører, Kristin, sommetider sover jeg med ett øre aapent, naar Sira Eiliv læser i de store bøkerne.»

«Det gods som er med uret vundet, kommer ikke til tredje arving,» sa Lavrans Bjørgulfsøn. «Har du ikke hørt det, Erlend?»

«Vist har jeg hørt det!» Erlend lo høit. «Men set det har jeg ikke —»

Erling Vidkunssøn sa:

«Det er slik, Erlend, at til herrer er de faa født, men alle er født til at tjene; det rette herrevælde er at være sine tjeneres tjener —»

Erlend flettet hænderne sammen bak sin nakke og strakte sig, smilende:

«Det har jeg aldrig tænkt paa. Og ikke tror jeg at mine landsæter har nogen tjeneste at takke mig for. Endda, saa underlig som det er, saa tror jeg de liker mig —.» Han gned kjælende kindet sit mot Kristins svarte katunge, som var sprunget op paa hans skulder og nu malende, med opskutt ryg, gik rundt om hans hals. «Men min hustru her — hun er den tjenstfærdigste frue — endda dere har ikke aarsak til at tro det — for her er tomme kander og krus, Kristin min!»

Orm, som hadde sittet tyst og fulgt mændenes samtale, stod straks op og gik ut.

«Husfruen har kjedet sig saa hun sovnet,» sa Haftor smilende, «og skylden har dere — dere kunde latt mig tale med hende i ro som har vett paa at tale med fruer —»

«Ja, dette snakket har vist varet for længe for eder, husfrue,» begyndte herr Erling undskyldende, men Kristin svarte med et smil:

«Det er saa, herre, at jeg har ikke skjønt alt som her er talt ikveld, men jeg mindes det vel, og saa har jeg gode stunder til at tænke over det siden —»

Orm kom tilbake med nogen terner som bar ind mere drikke. Gutten gik og skjænket. Lavrans saa sørgmodig paa det fagre barn. Han hadde prøvet at faa en samtale igang med Orm Erlendssøn, men gutten var faamælt, endda han hadde et vakkert og høvisk væsen.

En av ternerne hvisket til Kristin at Naakkve var vaaken nede i lillestuen og skrek forfærdelig. Husfruen bød da godnat og fulgte med, da tjenestemøerne gik ut.

Mændene tok til at drikke igjen. Herr Erling og Lavrans vekslet et blik nu og da, da sa den første:

«Det er en sak, Erlend, som jeg mente at tale om for dig. Der vil sagtens bli budt ut leding av landet om fjorden her og fra Møre — folk er rædde nordover, at russerne skal komme igjen sterkere til sommeren, saa de skal ikke magte landsvernet alene. Det er nu den første vinsten vi kan takke kongefelaget med Sverige for — retfærdig er det da ikke at haaløygerne skal nyte den alene. Nu er det slik at Arne Gjavvaldssøn er for gammel og sykelig — saa har det været paa tale at sætte dig til høvding over bondeskibene paa denne siden av fjorden. Hvordan vilde du like det —»

Erlend slog den ene haand i den anden — hele hans aasyn tindret:

«Hvordan jeg vilde like det —!»

«Noget stort utbud vil vel neppe magtes,» sa Er-

ling dæmpende. «Men det var slik da, at du skulde ta rede paa rundt hos sysselmændene —. Du er nu kjendt her i landet — det har været talt om mellem herrerne av raadet at du var kanhænde den mand som evnet utrette noget i denne sak. Der er de som mindes endda, at du vandt ikke liten ære da du var landvernsmand hos grev Jacob — selv mindes jeg at jeg hørte ham si til kong Haakon, han hadde handlet uklokt da han for frem saa haardt mot en evnerik ung svend; han sa, du var eslet til at være en støtte for kongen din —»

Erlend kneppet i fingrene:

«Du skal nu vel aldrig bli kongen vor du, Erling Vidkunssøn! Er det det dere pønser paa,» spurte han storleende, «at gjøre Erling til konge?»

Erling sa utaalmodig:

«Nei, Erlend, skjønner du ikke, nu talte jeg i alvor —»

«Gud hjælpe mig — skjemtet du før da? Jeg trodde du hadde talt alvorlig i hele kveld — naaja, la os tale alvorlig da — si mig alt om denne saken, frænde —.»

Kristin laa og sov med barnet ved brystet, da Erlend kom ned i lillestuen. Han stak en tyripinde til glørne paa aaren, lyste paa de to en god stund.

Saa vakker hun var — og et vakkert barn var han, sønnen deres. Hun var altid saa søvnig om kvelden nu, Kristin — straks hun hadde lagt sig ned og faat gutten ind til sig, saa sov de begge to. Erlend lo litt og kastet spaanen tilbake paa aaren. Langsomt klædte han av sig.

Nordover til vaaren med Margygren og tre eller fire ledingsskiber. Haftor Graut med tre haaløygske skiber — men Haftor hadde ingen erfaring, ham skulde han nok raade med som han vilde; jo han skjønte, der

vilde han selv faa raade. For ræd eller valen saa den der Haftor ikke ut til at være. Erlend strakte sig ut og smilte i mørket. Han hadde tænkt at faa mandskap til Margygren utenfra Møre. Men der var fuldt op av djerve, friske drenger baade her i bygden og i Birgsi — det fineste mandevalg kunde han faa —.

Ikke stort over et aar hadde han været gift. Barnbyrd, bod og faste, og nu gutten først og gutten sidst, baade dag og nat. Endda — hun var nu den samme søte, unge Kristin — naar han kunde faa hende til at glemme prestepratet og det griske sugebarnet en liten stund —.

Han kysset hendes skulder, men hun merket det ikke. Stakkar, hun skulde faa sove — han hadde saa meget at tænke paa inat. Erlend snudde sig fra hende, laa og stirret ut mot stuen paa den lille gloprik i aaren. Ja han burde vel staa op og dække over asken — men han gad ikke —.

I brott og beter kom minderne fra ungdommen. En dirrende skibsstavn som stod og biet et litet øieblik paa den møtende havbølge — sjøen som vasket indover. Den vældige lyd av stormen og havet. Det gav sig i hele skuten under baarepresset, mastetoppen skar sin vilde bue over skyjaget. Det var et sted utfor Hallandskysten —. Overvældet kjendte Erlend at taarerne fyldte hans øine. Han hadde ikke visst selv, hvor disse ørkesløse aarene hadde pint ham.

Morgenen efter stod Lavrans Bjørgulfssøn og herr Erling Vidkunssøn øverst i tunet og saa paa nogen av Erlends hester som løp utenfor gjærdet.

«— Jeg mener,» sa Lavrans, «at skal Erlend være med i dette stevnet, da har han en slik stilling og byrd — siden han er kongens og hans mors frænde — at han maa træde frem i rækken mellem de fremste. Nu vet

jeg ikke, herr Erling, om I mener at kunne lite paa at hans omdømme i disse saker ikke snarere vil føre ham til en anden side. Hvis Ivar Ogmundssøn vil friste at gjøre noget mottræk — Erlend er nært bundet ogsaa til de mænd som vil gaa med herr Ivar —»

«Jeg tror litet paa at herr Ivar vil gjøre noget,» sa Erling Vidkunssøn. «Og Munan —» han brettet litt paa læberne, «han er saa klok at han holder sig borte — han vet at ellers kunde det let bli klart for alle hvor meget eller litet Munan Baardssøn gjælder.» De lo begge. «Det er dette — ja I vet sagtens endda bedre end jeg, Lavrans Lagmandssøn, I som har eders ætt og frænder derinde, at de svenske herrerne vil nødig regne vort ridderskap jevngodt med sit. Det kunde da trænges at vi savnet ingen mand av dem som er de rikeste og høiest byrdige — vi har daarlig raad til at la en mand som Erlend faa orlov til at sitte hjemme, skjemte med sin viv og skjøtte gaardene sine — hvordan han nu skjøtter dem,» sa han, da han saa Lavrans' mine.

Denne smilte flygtig.

«Men mener I, at det er uklokt at trænge ind paa Erlend for at faa ham med, saa skal jeg ikke gjøre det.»

«Jeg tror, kjære herre,» sa Lavrans, «at Erlend vil kunne gjøre mere nytte her i bygderne. Som I selv sa, — en kan vente at dette opbudet vil bli møtt med vrangvilje i bygderne syd for Namdalseid — hvor folk mener de har intet at frygte av russerne. Det turde være at Erlend kunde være mand for at snu folks tanker om disse ting i noget mon —»

«Han er saa bandsat løskjeftet,» slap det ut av herr Erling.

Lavrans svarte med et litet smil:

«Kanhænde er det det sprog som mange vil skjønne bedre end — mere indsigtsfulde folks tale —» igjen

saa de paa hinanden, og begge lo. «I hvorsom er — han kan da gjøre mere skade, skulde han gaa paa stevnet og være for høimælt —»

«Ja hvis ikke I kan stagge ham saa —»

«Det kan jeg i alle fald ikke længer end til han træffer slike fugler som han er vant til at flyve i flok med — min maag og jeg er for ulike.»

Erlend kom op til dem:

«Har dere hat saant gavn av messen, dere trænger ikke dugurd?»

«Jeg har ikke hørt om dugurd — jeg er slunken som en varg — og tørst —» Lavrans kjælte for en skiddenhvit hest som han hadde staat og haandfaret. «Den manden, maag, som steller arbeidshestene dine, vilde jeg kjøre ut av gaarden min før jeg gik tilbords, var han *min* mand.»

«Det tør jeg ikke for Kristin,» sa Erlend. «Han har gjort en av ternerne hendes med barn —»

«Ja regner dere det for slik en stordaad her i bygden,» sa Lavrans og drog brynene litt i veiret, «at han tykkes dere umistelig for det —»

«Nei, men I skjønner,» sa Erlend leende, «Kristin og presten vil ha dem gifte — og mig vil de ha til at sætte manden i en slik vei, at han kan livnære sig med hende. Jenten vil ikke og hendes giftingsmand vil ikke, og Tore vil nødig han og — men jeg faar ikke lov til at kjøre ham ut; hun er ræd han skal da stryke av bygden. Ellers saa har han nu Ulf Haldorssøn over sig, naar han er hjemme da —»

Erling Vidkunssøn gik mot Smid Gudleikssøn; Lavrans sa til maagen:

«Kristin synes mig noget blek om dagen —»

«Ja,» sa Erlend ivrig. «Kan I ikke snakke til hende, verfar — denne gutten suger aldeles margen ut av

hende. Jeg tror hun vil holde ham ved brystet til den tredje fasten som en anden kotkjærring —»

«Ja hun er svært glad i sønnen sin,» sa Lavrans og smilte litt.

«Ja.» Erlend rystet paa hodet. «De sitter i tre timer, hun og Sira Eiliv —, og snakker om det at han er blit rød hist og her, og for hver tand han faar, saa tykkes det dem at her er hændt et stort jertegn. Jeg har aldrig visst andet end at børn faar gjerne tænder, og det vilde været mere at undres over, skulde Naakkve vor ingen faa —»

II.

Aaret efter, en kveld i slutten av julehelgen kom Kristin Lavransdatter og Orm Erlendssøn aldeles uventet til mester Gunnulf i hans bygaard.

Det hadde blaast og sludet hele dagen siden før middagstid, og nu utpaa kvelden øket veiret til en ren snestorm. De to var aldeles nedsnedde, da de traadte ind i stuen, hvor presten sat over matbordet med huslyden sin.

Gunnulf spurte forskrækket om noget stod paa hjemme paa gaarden. Men Kristin rystet paa hodet. Erlend var til gjestebud paa Gelmin, svarte hun paa maagens spørsmaal, men hun hadde været saa træt, hun orket ikke bli med.

Presten tænkte paa at hun hadde redet hele veien ind til byen — hendes og Orms hester var aldeles utslitte — det sidste stykket hadde de neppe evnet at stri sig gjennem snedriverne. Gunnulf sendte de to huskonerne sine med Kristin — de skulde faa hende tørre klær. Det var hans fostermor og hendes søster — andre

kvinder var der ikke i prestens gaard. Selv tok han sig av brorsønnen. Imens snakket Orm:

«Kristin er syk, tror jeg. Jeg sa det til far, men han blev vred —»

Hun hadde været rent ute av sig i det sidste, sa gutten. Han visste ikke hvad det var. Han kunde ikke mindes om det var hende eller ham selv som hadde fundet paa at de skulde fare hit — jo hun hadde vist først talt om det at hun længtet saa ind til Kristkirken, og han hadde sagt at da vilde han følge med hende. Saa imorges, straks efter faren var redet hjemmefra, hadde Kristin sagt at nu vilde hun reise. Orm hadde føiet hende, endda han skjønte, veiret saa truende ut — men han likte ikke øinene hendes.

Gunnulf tænkte, det gjorde ikke han heller, da Kristin nu kom ind igjen. Uhyggelig mager saa hun ut i Ingrids svarte kjole, ansigtet var blekt som bast, og øinene laa indsunket med blaamørke ringer under — blikket var rart og svart.

Det var over tre maaneder siden han hadde set hende — da han var til barnsøllet paa Husaby. Hun saa godt ut da, der hun laa paa stas i sengen, og hun hadde sagt at hun kjendte sig frisk — det hadde været en let forløsning. Saa han hadde mælet imot, da Ragnfrid Ivarsdatter og Erlend vilde at dette barnet skulde gis til en fostermor — men Kristin graat og tigget om at faa ha Bjørgulf ved brystet selv. — Den anden sønnen var blit døpt efter Lavrans' far.

Presten spurte derfor allerførst efter Bjørgulf — han visste at Kristin hadde heller ikke likt den ammen, de gav barnet til. Men hun sa nu at han trivdes godt og Frida var glad i ham, passet ham meget bedre end nogen kunde ventet. End Nikulaus? spurte farbroren. Var han like vakker? Der kom et litet smil paa mo-

rens ansigt. Naakkve blev vakrere og vakrere for hver dag. Nei, han snakket ikke meget, men ellers var han fremfor sin alder i alle maater og saa stor — ingen skulde tro at han var først paa anden vinteren, det sa ogsaa fru Gunna —.

Saa sank hun hen igjen. Mester Gunnulf saa paa de to, brorkonen og brorsønnen, der sat en ved hver hans side. De saa trætte og sørgmodige ut, saa han blev rent hjerteklemt av at se paa dem.

Orm, han syntes nu altid tungsindig. Gutten var femten aar nu; han vilde ha været den vakreste svend, hvis han ikke hadde set saa vek og svak ut. Han var næsten saa høi som sin far, men hans skikkelse var altfor slank og smalskuldret. Ogsaa av ansigt lignet han Erlend, men hans øine var meget mørkere blaa, og munden under det første lille svarte skjegdun var endda mindre og vekere, og altid var den lukket over en sørgmodig liten fure ved mundvikene. Selv Orms smale, brune nakke under det svarte, krøllete haar saa underlig ulykkelig ut, der han sat litt foroverbøiet og spiste.

Kristin hadde ikke før sittet tilbords med maagen sin i hans egen stue. Aaret før hadde hun været med Erlend ind til vaartinget i kaupangen, og da hadde de hat herberg i denne gaarden, som Gunnulf eiet efter sin far, men da bodde presten i korsbrødregaarden som vikarius for en av kannikerne. Nu var mester Gunnulf sogneprest til Steine, men han holdt en hjælpeprest i kaldet og forestod arbeidet med bokskrivningen til erkestiftets kirker under kantorens, herr Eirik Finssøns sygdom. Saa bodde han i sin egen gaard imens.

Stuen var noget ulik de rum som Kristin var vant til. Det var tømmerhus, men midt paa den østre gavl-

væg hadde Gunnulf latt mure op en stor kamin, slik som han hadde set dem i sydlandene; stokilden brandt mellem smijerns bukker. Bordet stod efter den ene langvæggen, og ved væggen midt imot var der bænker med skrivebretter; foran et billede av Maria mø brændte en lampe av gult metal, og nær ved stod rammer med bøker i.

Fremmed syntes hende stuen og fremmed syntes hende maagen, nu hun saa ham sitte her over bordet med huslyden sin, klerker og tjenestekarer som saa underlig halvprestelige ut. Der var ogsaa nogen fattigfolk — gamle kaller og en ung gut med hindeagtig tynde, røde øienlaak klæbende over de tomme øienhuler. Paa kvindebænken hos de to gamle huskoner sat en jente med et to-aars barn i fanget; hun hugget forsultent i sig av sulet og stappet i barnet saa dets kinder holdt paa at sprække.

Det var saa at alle presterne ved Kristkirken gav kveldsmat til fattigfolk. Men Kristin hadde hørt at til Gunnulf Nikulaussøn kom færre tiggere end til de andre presterne, endda — eller fordi — han bænket dem hos sig selv i stuen og fagnet hver stavkarl som en hædret gjest. De fik mat av hans eget fat og øl av prestens egne tønder. Saa kom de hit, naar de syntes de trængte et maaltid sul — men ellers gik de heller til de andre presterne, hvor de fik grøt og tyndtøl i ildhuset.

Og straks skriveren var færdig med at læse efter maten, vilde de fattige gjesterne gaa. Gunnulf talte med blidhet til hver især, spurte om de ikke vilde laane hus her inat eller om de ønsket noget ellers; men bare den blinde gutten blev igjen. Jenten med barnet bad presten særskilt at hun skulde bli og ikke bære den lille ut nattetider, men hun mumlet en undskyldning og

skyndte sig ut. Saa bad Gunnulf en tjenestekar se efter at Arnstein Blinde fik øl og en god seng i gjesteskaalen. Han tok en hættekappe paa sig:

«Dere, Orm og Kristin, er vel trætte og vil til ro. Audhild vil sørge for dere — jeg tænker dere sover naar jeg kommer fra kirken.»

Da bad Kristin om at faa bli med ham. «Det er derfor jeg er kommet hit,» sa hun, og fæstet sine fortvilede øine paa Gunnulf. Ingrid laante hende da en tør kaape, og hun og Orm blev med i det lille følge, som gik ut av prestegaarden.

Klokkerne ringte som de skulde være like over deres hoder oppe i den svarte nathimmel — der var ikke mange skridt til kirken. De gik og traakket i dyp, vaat nysne. Det var stille veir nu, et og andet litet snefnug dalte endda og skinnet svakt i mørket.

Dødstræt prøvet Kristin at læne sig ind til den søilen, hun stod ved, men stenen isnet hende. Hun stod i den mørke kirke og stirret op mot korets lys. Hun kunde ikke se Gunnulf deroppe. Men han sat der mellem presterne, med sit lys ved sin bok. — Nei, hun kunde vist ikke tale til ham allikevel —.

Ikveld var det, som der ikke skulde findes hjælp for hende nogen steder. Sira Eiliv hjemme satte hende irette, for hun tok det saa tungt med sine hverdagssynder — han sa det var fristelse til hovmod; hun skulde bare være flittig til bønner og gode gjerninger, saa fik hun ikke stunder til at gruble saa meget over slikt. «Djævelen er ikke dummere end han skjønner, da gaar han dog mist om sjælen din tilslut og gider ikke friste dig saa meget —»

Hun hørte paa vekselsangen og husket paa nonnernes kirke i Oslo. Der hadde hun selv blandet sin vesle

fattige røst i lovsangen — og nede i langhuset stod Erlend med kappen op om haken — de to tænkte bare paa leilighet til at tales lønlig ved.

Og hun hadde tænkt om denne hedenske og brændende elskov, at det var vel ikke saa forfærdelig en synd —. De kunde jo ikke andet — og de var da ugifte begge to. Det var mest en overtrædelse mot menneskenes lov. Han vilde jo netop ut av et forfærdelig syndeliv — og hun hadde tænkt, han skulde lettere faa kraft til at fri sig fra den gamle last, naar hun hadde git sit liv og sin ære og lykke i hans hænder —.

Sidst hun knælte her i denne kirken, da hadde hun fuldelig skjønt, at dengang hun sa slik i sit hjerte, da søkte hun bare at narre Gud med løgn og pretter. Ikke deres dygd, men deres gode lykke var skyld i at der fandtes bud som de ikke hadde brutt, synder som de ikke hadde øvet. Hadde hun været en andens hustru, da hun møtte Erlend — ikke vilde hun ha været ømmere for hans sjælehelse og hans ære, hun end den anden, som hun saa naadeløst hadde dømt. Intet var der, syntes hun nu, som hun ikke dengang hadde kunnet la sig friste til, i vildsind og fortvilelse. Hun hadde følt elskoven hærde sin vilje til den blev hvass og haard som en kniv — rede til at skjære gjennem alle baand, frændskapets, kristendommens, ærens. Der hadde ikke været andet i hende end den brændende sult efter at se ham, være nær ham, aapne sine læber for hans hete mund, og sin favn for den dødelig søte lyst, han hadde lært hende —.

Aanei. Djævelen var nok ikke saa viss paa at han skulde miste hendes sjæl —. Men da hun laa her, sønderknust av sorg over sine synder, over sit hjer-

tes haardhet, sit urene liv og sin sjæls blindhet — da hadde hun følt at helgenkongen tok hende ind under sin skjermende kaapeflik. Hun hadde faat tak i hans sterke, varme haand, han hadde pekt for hende mot det lys som er al styrkes og hellighets ophav. Sankt Olav vendte hendes øine mot Kristus paa korset — se Kristin, Guds kjærlighet —. Ja, hun hadde begyndt at fatte Guds kjærlighet og taalmodighet —. Men hun hadde vendt sig fra lyset igjen og stængt sit hjerte for det, og nu var der ikke andet i hugen hendes end utaalmodighet og vrede og frygt.

Ussel, ussel var hun. Hun hadde skjønt det selv, slik en kvinde, som hun var, maatte trænge haarde prøvelser, før hun kunde bli helbredet for sin ukjærlighet. Endda var hun saa utaalmodig at hun syntes, hendes hjerte maatte briste ved de sorgerne som var blit lagt paa hende. Det var smaa sorger, — men de var saa mange — og hun saa litet taalmodig —. — Hun skimtet sin stedsøns høie, smekre skikkelse over paa mandssiden —.

Hun *kunde* ikke gjøre for det. Orm elsket hun som han skulde været hendes eget barn; men det var umulig for hende at bli glad i Margret. Hun hadde stræve og strævet og villet true sig til at like barnet, helt fra den dagen ifjor vinter, da Ulf Haldorssøn kom hjem med hende til Husaby. Hun syntes selv at det var forfærdelig — kunde hun føle en slik uvilje og vrede mot en liten mø paa ni aar! Og hun visste godt at noget kom det av at barnet var saa skræmmende likt sin mor — hun skjønte sig ikke paa Erlend; han var bare stolt av at den lille gullokkede brunøiede datteren hans var saa vakker, og aldrig syntes barnet at vække uhyggeminder hos faren. Det var som Erlend aldeles hadde glemt alt om disse børns mor —.

Men det var ikke *bare* fordi Margret lignet den anden at Kristin hadde imot steddatteren. Margret taalte ikke at nogen vilde lære hende noget, hun var hovmodig og slem mot tjenestefolkene, usandfærdig var hun ogsaa, og hun gik sin far under øinene. Hun holdt ikke av ham, slik som Orm gjorde — altid var det for at faa noget, naar hun smøg sig ind til Erlend med kjærtegn og kjælte. Og Erlend øste gaver ut over hende og føiet alle møens luner. Orm likte hellerikke søsteren, det hadde hun skjønt —.

Hun led, fordi hun følte sig saa haard og ond, siden hun ikke kunde se paa Margrets færd uten med uvilje og dømmesyke. Men endda meget mere led hun ved at se og høre paa de evige rivninger mellem Erlend og hans ældste søn. Hun led allermest, fordi hun skjønte, Erlend elsket i sit inderste hjerte denne gutten saa grænseløst — og han blev urimelig og heftig mot Orm for han visste ikke sin arme raad, hvad han skulde gjøre med sønnen eller hvordan han skulde trygge hans fremtid. Han hadde git sine frillebørn gaard og fe — men det var likesom en saa utænkelig tanke at Orm skulde duge til bonde. Og saa gav Erlend sig rent over, naar han saa, hvor svak og kraftløs Orm var — da kaldte han sønnen raatten, raset med at hærde ham, holdt paa i timetal og øvet ham i bruk av tunge vaaben som gutten umulig orket føre, truet ham til at drikke sig syk om kveldene, halvsprængte gutten paa vovelige og slitsomme jagtfærder. Under alt dette saa Kristin angsten i Erlends sind — han var vild av sorg ofte, skjønte hun, fordi denne fine og skjønne sønnen hans bare høvet paa en eneste plads — og der stod hans byrd i veien. Og saa hadde Kristin lært at forstaa, hvor liten taalmodighet Erlend

hadde, naar han maatte ængste sig for eller ynke nogen, han holdt av.

Hun saa, at Orm skjønte det ogsaa. Og hun saa at den unges sind blev kløvet av kjærlighet til faren og stolthet over ham — og foragt for mandens urimelighet, naar Erlend lot sit barn bøte for de bekymringer som han selv og ikke gutten hadde voldt laa forhaanden. Men Orm hadde sluttet sig til sin unge stedmor — hos hende var det som han pustet ut og kjendte sig friere tilmode. Naar han var alene med hende, kunde han baade skjemte og le — paa sin stille maate. Men dette likte ikke Erlend — det var som han mistænkte disse to for at sætte sig til doms over hans adfærd.

Aanei, det var ikke let for Erlend — ikke rart at han blev saar, naar det gjaldt de to børnene. Allikevel —.

Hun skalv av smerte endda, naar hun tænkte paa det.

De hadde hat gaarden fuld av gjester uken før. Nu hadde Erlend latt indrede det loftet som var nederst i hallen over kleven og forstuen, da Margret kom hjem — det skulde være hendes jomfrubur, sa han, og der sov hun med den ternen som hendes far hadde sat til at følge og tjene møen; ogsaa Frida laa der med Bjørgulf. Men da de nu fik saa mange julegjester, saa hadde Kristin redt til de unge mændene paa dette loftsrum; de to terner og spædbarnet maatte sove i tjenestekonernes hus. Men netop fordi hun hadde tænkt, Erlend vilde kanske ikke like at hun viste Margret tilsengs med tjenestefolket, hadde hun redt til hende paa en av bænkene i hallen, hvor fruer og møer sov. Margret var altid vond at faa op om morgenerne; denne morgen hadde Kristin vækket hende mange ganger, men hun hadde lagt sig til igjen, laa og sov endda efter alle de andre var oppe. Kristin vilde ha hallen ryddet og istandsat; gjesterne skulde ha dugurd — og saa mistet hun rent taalmodigheten. Hun hadde revet dynerne bort under Margrets hode, og tat bort overbredslet. Men da hun saa barnet ligge der nakent paa skindlakenet, hadde hun kastet kaapen fra sine skuldre over hende. Det var et plagg av simpelt ufarvet vadmel — hun brukte det bare naar hun gik til og fra ildhuset og burene og saa efter matstellet.

Erlend kom ind i det samme. Han sov i et bur med nogen andre mænd, for fru Gunna laa hos Kristin i husbondsengen. Og saa var han blit aldeles rasende. Han hadde tat hende i armen, saa merkerne efter hans fingre stod i holdet hendes endda:

«Synes du det at denne datteren min kan ligge i halm og vadmel. Margit er min, hun, endda hun ikke er din — *det* er godt nok til hende som ikke er for godt til dine egne børn. Men har du haanet den uskyldige vesle møen saa disse konerne saa paa, saa faar du rette det op for de samme fruernes øine — bred paa Margit det som du tok av hende —»

Det var saan at Erlend hadde været drukken kvelden før, og da var han altid grætten morgenen efter. Og at han vel tænkte, kvinderne snakket sig imellem, naar de saa børnene efter Eline. Og han blev saar og øm over deres anseelse —. Allikevel —.

Hun hadde prøvet at tale med Sira Eiliv om det. Men han kunde ikke hjælpe hende her. Gunnulf hadde sagt, de synder som hun hadde skriftet og bøtet, før Eiliv Serkssøn blev hendes sogneprest, dem trængte hun ikke nævne for ham uten hun selv skjønte, han maatte kjende dem for at kunne dømme og raade i hendes saker. Saa var der meget som hun ikke var

kommet til at si ham, endda hun selv følte, hun kom derved til at staa i Sira Eilivs øine som et bedre menneske end hun var. Men det var saa godt for hende at eie denne gode og renhjertede mands venskap. Erlend gjønet med det — men hun hadde saan trøst av Sira Eiliv. Med ham kunde hun tale saa meget hun vilde om sine børn; alle de smaatidender som hun kjedet Erlend paa dør med, dem gad presten drøfte med hende. Han hadde slikt lag med smaabørn og god forstand paa deres smaa plager og sygdommer. Erlend lo av hende, naar hun selv gik i ildhuset og laget kraasedisker som hun sendte ind til prestehuset — det var saan at Sira Eiliv var glad i god mat og drikke — og det moret hende at sysle med slikt og prøve det som hun hadde lært hos sin mor eller set i klosteret. Erlend var likeglad, hvad han aat, bare han altid fik kjøt, naar det ikke var faste. Men Sira Eiliv kom og snakket og takket og priste hendes dygtighet, naar hun hadde sendt ham et spid med rypekyllinger i kapper av fint flesk eller en disk med rentunger i franskvin og honning. Og han raadet hende med hagen hendes, skaffet hende stiklinger fra Tautra, hvor hans bror var munk, og fra Olavsklostret, der prioren var hans gode ven. Og saa læste han for hende og kunde berette saa meget vakkert om livet ute i verden —.

Men fordi han var saa god og trolynt en mand, saa var det ofte vanskelig at snakke med ham om det onde, hun saa i sit eget hjerte. Da hun bekjendte for ham, hvor forbitret hun var blit over Erlends adfærd den gangen med Margret, saa hadde han lagt hende paa hjerte at hun maatte bære over med sin husbond. Men han syntes at mene, det var dog Erlend alene som hadde forgaat sig, da han talte saa uretfærdig til sin hustru — og det i fremmedes paahør. Kristin mente

nok det, hun med. Men inderst i sit hjerte følte hun en medskyld som hun ikke kunde rede ut, og som voldte hende dyp hjerteve.

Kristin saa op mot helgenskrinet som glimtet matgyldent oppe i halvmørket bak høialteret. Hun hadde ventet saa visst, naar hun stod her igjen, saa skulde der atter ske noget — en forløsning i hendes sind. Igjen vilde et levende væld springe i hendes hjerte og skylle væk al den uro og angst og bitterhet og forvirring som fyldte det.

Men der var ingen som hadde taalmodighet med hende ikveld. Har du ikke lært det en gang alt, Kristin — at holde din egenretfærdighet frem i lyset av Guds retfærdighet, din hedenske og selviske elskov op i kjærlighetens lys. Du vil jo ikke lære det, Kristin —.

Men sidst hun knælte her, da hadde hun hat Naakkve i favnen. Hans lille mund mot hendes bryst varmet saa godt ind i hjertet, det blev som mykt voks, saa let for den himmelske kjærlighet at danne. Hun *hadde* jo Naakkve, han løp hjemme i hallen, saa væn og saa søt at det sprængte i brystet hendes, bare hun tænkte paa ham. Det bløte lokkede haaret hans tok til at mørkne nu — han blev vist svarthaaret som sin far. Og han var saa sprettende fuld av liv og av sinne —. Hun laget dyr til ham av gamle skindfelder, og han kastet dem og sprang efter, omkap med de unge hundene. Saa endte det gjerne med at skindbjørnen faldt i aareilden og brandt op, med os og fæl stank, og Naakkve stod og hylte og hoppet og trampet og stupte hodet sit ned i hendes fang — der endte endnu alle hans eventyr. Ternerne slos om hans gunst, mændene tok ham og slængte ham op i taket, naar de kom i stuen. Saa gutten Ulf Haldorssøn, saa løp han bort og klænget om mandens ben — Ulf hadde tat ham med sig ut i bugaarden som-

metider. Erlend kneppet i fingrene til sin søn og satte ham paa sin skulder et øieblik — men faren var den paa Husaby som gav mindst agt paa gutten. Endda han *var* glad i Naakkve. Erlend *var* glad for han hadde to egtefødte sønner nu.

Morens hjerte krympet sig:

Bjørgulf hadde de tat fra hende. Han sutret, naar hun vilde holde ham, og Frida la ham straks til sit bryst — fostermoren vaaket skinsyk over gutten. Men det nye barnet gav hun ikke fra sig. De hadde sagt, moren og Erlend, at hun skulde nu spares, og saa tok de hendes nyfødte søn og gav til en anden kone. Det var næsten som hun følte enslags hevngjerrig glæde, naar hun tænkte paa at de hadde ikke naadd andet med det, end at nu kunde hun vente, hun skulde eie det tredje barnet før Bjørgulf var fulde elleve maaneder gammel.

Hun turde ikke snakke om det med Sira Eiliv. Han vilde vel bare tro at hun harmet sig, fordi hun allerede nu skulde gjøre den færden omigjen. Men det var ikke det —.

Hjem fra sin valfart var hun kommet med en dyp gru i sindet — aldrig mere skulde dette vildsind faa magt over hende. Sommeren tilende hadde hun sittet alene med sit barn nede i den gamle stuen, veiet i sit sind erkebiskopens ord og Gunnulfs tale, været aarvaaken i bøn og bod, flittig i arbeidet paa at bringe den forsømte gaarden paa fote, for at vinde sine husfolk med godhet og omtanke for deres velfærd, ivrig for at hjælpe og tjene alle omkring sig saa langt som hendes hænder og hendes magt naadde. Der sank en sval og liflig fred ned i hende. Hun støttet sig til tankerne om sin far, hun støttet sig med bønner til de hellige mænd og kvinder som Sira Eiliv læste om,

og grundet over deres standhaftighet og mod. Og øm av lykke og taknemmelighet husket hun paa broder Edvin som hadde tedd sig for hende i maaneskinnet hin natten. Hun hadde nok skjønt hans budskap, da han smilte saa mildt og hængte votten sin paa maaneskinsbjelken. Hadde hun bare tro nok, saa skulde hun bli en god kvinde.

Da det første egteskapsaaret deres var gaat tilende, fik hun flytte tilbake til sin husbond. Hun trøstet sig selv, naar hun kjendte sig usikker — erkebiskopen selv hadde lagt hende paa sinde at i samlivet med sin mand skulde hun syne sit nye hjertelag. Og hun strævet jo med nidkjær omhu for hans velfærd og hans hæder. Erlend selv hadde sagt det: «det blev slik allikevel, Kristin — du bar æren ind paa Husaby igjen.» Folk viste hende saa megen godhet og agtelse — alle syntes villige til at glemme, hun hadde begyndt sit egteskap med en liten overilelse. Hvor husfruer kom sammen, blev hun raadspurt, folk roste hendes stel paa gaarden, hun blev hentet til brudekone og til nærkone paa storgaardene, ingen lot hende føle at hun var ung og uerfaren og nykommen til bygderne. Tjenestefolket blev sittende i hallen utover kvelden, aldeles som hjemme paa Jørundgaard — de hadde alle noget at spørre matmoren om. Det tok hende som en rus, at folk var saa snilde mot hende, og at Erlend var stolt av hende —.

Saa fik Erlend at raade med opbudet i skibrederne syd for fjorden. Han fór omkring og red og seilet, og hadde travlt med folk som kom og brever som skulde sendes. Han var saa ung og vakker og saa glad — det slaapne, uglade, som hun hadde set over ham saa ofte før i tiden, var som blaast av manden. Han tindret nyvaaken som en morgen. Han hadde liten tid til-

overs for hende nu — men hun blev yr og kaat, naar han kom nær hende med det smilende aasyn og de eventyrlystige øinene.

Hun hadde ledd med ham av det brevet som var kommet fra Munan Baardssøn. Ridderen hadde ikke været ved hirdstevnet selv, men han spottet hele tilstelningen og især det at Erling Vidkunssøn var blit gjort til riksforstander. Først hadde han nok git sig selv navnebøter — han vilde nok kaldes drotsete nu. Munan skrev ogsaa om hendes far:

«Bergulven fra Sil krøp under en sten og sat kyrr. Jeg mener, din verfar tok sig herberge hos presterne ved Laurentiuskirken og lot ikke høre sit fagre maal ved ordstevnerne. Hadde han der i sit verge brever under herr Erngisles og herr Karl Turessons segl; er de endda ikke sundslitt, da har skindet været seigere end Pukens skosaaler. Maa du og vite at Lavrans gav otte mark brændt til Nonneseteret. Ventelig har manden skjønt at Kristin hadde ikke saa traakigt der som hun rettelig burde —»

Hun hadde nok følt et sting av smerte og skam ved det, men hun hadde maattet le med Erlend. Vinteren og vaaren hadde gaat for hende i en rus av munterhet og lykke. En og anden storm for Orms skyld — Erlend visste ikke om han skulde ta gutten med sig nord. Det endte med et utbrudd i paasken — om natten graat Erlend i hendes arm: han vaaget ikke ta sin søn med ombord, var ræd at Orm skulde ikke kunne gjøre fyldest for sig paa et krigstog. Hun hadde trøstet ham og sig selv — og den unge — kanske vokste gutten sig sterkere med aarene.

Den dagen hun red med Erlend til ørerne i Birgsi, hadde hun hverken kunnet være ræd eller bedrøvet. Hun var som drukken av ham og av hans glæde og hans overmod.

Da hadde hun ikke selv visst at hun alt gik med det andet barnet. Hun hadde trodd, naar hun kjendte sig uvel — Erlend staaket slik, der hadde været saa meget med uro og drikkelag hjemme, og Naakkve suget hende ut. Da hun følte det nye livet røre sig, var hun blit —. Hun hadde glædet sig slik til vinteren, til at færdes i by og bygd med sin vakre, djerve husbond, hun da var ung og vakker selv. Hun hadde tænkt at vænne gutten fra til høsten — det var tungvint at skulle føre ham og barnedejen med sig overalt hvor hun fór. Hun var saa viss paa at i denne russeledingen skulde Erlend nok vise, han duget til andet end lægge øde sit navn og sit gods. Nei, hun var ikke blit glad, og hun hadde sagt det til Sira Eiliv. Da satte presten hende meget haardt i rette for hendes ukjærlige og verdslige sindelag. Og hele sommeren hadde hun gaat og strævet for at være glad og takke Gud for det nye barnet, hun skulde faa, og for de gode tidender som hun spurte om Erlends djerve fremfærd nordpaa.

Saa kom han hjem like før Mikkelsmesse. Og hun hadde skjønt at han blev ikke meget glad da han saa, hvad som stod for døren. Saa hadde han sagt det om kvelden:

«Jeg trodde det, at naar jeg engang fik dig — det skulde være som at drikke jul hver dag. Men det ser ut til at bli mest lange faster.»

Hvergang hun husket paa det, slog blodvaagen over hendes ansigt, like hett som hin kvelden, da hun snudde sig fra ham, mørkerød og uten taarer. Erlend hadde prøvet at slette det ut med kjærlighet og godhet. Men hun kunde ikke vinde over det. Den ild i hende, som ikke alle angerstaarer hadde evnet slukke eller syndeangsten kvæle — det var som Erlend hadde traakket den ut med foten sin, da han sa de ordene.

Sent paa natten sat de foran skorstenen hjemme hos Gunnulf, han og Kristin og Orm. Et krus med vin og smaabægre stod paa kanten av ildstedet. Mester Gunnulf hadde flere ganger slaat paa at gjesterne burde nu søke hvile. Men Kristin bad om at faa sitte.

«Mindes du, maag,» spurte hun, «jeg sa dig engang at presten hjemme hos os raadet mig til at klostergi mig, hvis ikke far vilde samtykke i at Erlend og jeg blev gifte —»

Gunnulf saa uvilkaarlig bort paa Orm. Men Kristin sa med et sykt litet smil:

«Tænker du den voksne drengen vet ikke jeg er en svak og syndig kone?»

Mester Gunnulf svarte sagte:

«Hadde du hug til nonnelevnet den gangen, Kristin —?»

«Gud kunde vel aapnet mine øine, naar jeg først var kommet i hans tjeneste.»

«Kanhænde mente han, dine øine trængte at aapnes saa du skulde lære at skjønne, du bør være i hans tjeneste, hvor du saa er. Husbond, børn og husfolket paa Husaby trænger vel at en trofast og taalmodig Guds tjenestekone gaar imellem dem og sørger for deres tarv —.

Sikkert gjør den mø det bedste giftermaal som kaarer sig Kristus til brudgom og ikke gir sig i nogen syndig mands vold. Men det barn som alt har misgjort —»

«Jeg vilde du skulde kommet til Gud med kransen din,» hvisket Kristin. «Saan sa han til mig, broder Edvin Rikardssøn som jeg har talt om for dig ofte. Mener du det samme —»

Gunnulf Nikulaussøn nikket.

«— Endda mangen kvinde har reist sig op av syndeliv med en slik kraft at vi nu tør bede om hendes forbøn. Men det hændte oftere før i verden, da hun blev truet med pinsler og baal og gloende tænger, hvis hun nævnte sig kristen. Jeg har ofte tænkt, Kristin, at da var det lettere at rive sig løs av syndens snører, naar det kunde ske slik voldelig i ett tak. Endda vi mennesker er saa fordærvede — modet bor dog av naturen mangen en i brystet — og modet er det oftest som driver en sjæl til at søke frem mot Gud. Saa pinslerne har vel egget like mange til trofasthet som de skræmte til frafald. Men et ungt vildfarent barn som blir revet ut av syndelyst, endda før hun har lært at skjønne hvad den fører over hendes sjæl — blir sat i søstrelag med rene møer som har git sig hen for at vaake og bede for dem som sover ute i verden —.

— Gid det var sommer snart,» sa han pludselig og reiste sig.

De to andre saa forundret op paa ham.

«Ja jeg kom til at mindes, naar gjøken galer i lierne om morgenen hjemme paa Husaby. Altid hørte vi den først øst i aasen bak husene, og saa svarte det langt borte fra skogen omkring By — det klang saa vakkert utover sjøen i morgenstillen. Tykkes dig ikke der er vakkert paa Husaby, Kristin?»

«Østgjøk er graategjøk,» sa Orm Erlendssøn sagte. «Mig tykkes Husaby den fagreste gaard i verden.»

Presten la et øieblik hænderne paa brorsønnens smale skuldre:

«Slikt tænkte ogsaa jeg, frænde. Det var farsgaarden for mig ogsaa. Yngste sønnen staar ikke odelen nærmere end du gjør, Orm min!»

«Da far levet med min mor, var du nærmest i arv,» sa den unge like sagte.

«Vi kan ikke for det, jeg og børnene mine, Orm,» mælte Kristin sorgfuldt.

«Du har vel ogsaa merket, jeg bærer ikke agg til dere,» svarte hin stille.

«Det er saan bred og aapen bygd,» sa Kristin om litt. «En ser saa vidt fra Husaby, og himmelen er saa — saa vid. Der jeg er fra, ligger den som et tak like over fjeldsiderne. Dalen ligger saa rund og grøn og frisk nede i ly. Verden blir saa passelig — ikke for stor og ikke for trang.» Hun sukket og rørte hænderne i fanget sit.

«Han hadde hjemmet sit der, den manden som din far vilde giftet dig med,» spurte presten, og konen nikket.

«Sørger du nogen tid for du fik ikke ham,» spurte han igjen, og hun rystet paa hodet.

Gunnulf gik bort og tok en bok fra rammen. Han satte sig ned igjen der ved ilden, kneppet op spænderne og lette mellem bladene. Han læste dog ikke, men han sat med boken opslaat i fanget.

«Da Adam og hans hustru hadde trodset Guds vilje, da kjendte de i sit eget kjød en kraft som trodset deres vilje. Gud hadde skapt dem, karlmand og kone, unge og væne, for at de skulde leve i hjonelag og avle sig medarvinger til hans godhets gaver, Paradishagens fagerhet, frugten av livets træ og evig sælhet. De trængte ikke blyges over sin skapning, for saa længe som de var Gud lydige, var hele deres legeme og alle deres lemmer i deres viljes vold, slik som haand og fot er det.»

Blødende rød klemte Kristin hænderne i kors under barmen. Presten bøiet sig litt frem mot hende; hun følte hans sterke gule øine paa sit sænkede aasyn:

«Eva ranet det som hørte Gud til, og hendes husbond tok imot, da hun gav ham det som med rette var deres faders og skapers eiendom. Nu vilde de være

hans like — da merket de at først blev de hans like i dette: som de hadde forraadt hans herredømme i storverdenen, saa var nu deres herredømme over den lille verden, sjælens hus av kjød, forraadt. Som de hadde sveget sin herre Gud, saa vilde nu legemet svige sin herre sjælen.

Da tyktes disse legemer dem saa stygge og hadefulde at de gjorde sig klær for at gjemme dem. Først som en stutt brok av fikenløv. Men som de mere og mere lærte at kjende sin egen kjødelige naturs væsen, saa drog de klærne op over hjertestedet og over ryggen som er uvillig til at bøie sig. Indtil disse sidste dagene da mændene klær sig i staal til det ytterste led av finger og taa og dølger sit aasyn bak hjelmgitteret — slik er ufred og svig vokset i verden.»

«Hjælp mig, Gunnulf,» bad Kristin. Hun var hvit helt ut paa læberne. «Jeg — jeg kjender ikke min egen vilje.»

«Si da «ske din vilje,» svarte presten sagte. «Du vet at det er, du skal aapne dit hjerte for hans kjærlighet. Da maa du elske ham igjen av al din sjæls kraft —»

Kristin snudde sig braat mot maagen:

«Du vet ikke du, hvor kjær jeg hadde Erlend. Og børnene mine —!»

«Søster min — al anden elskov er bare som en speiling av himmelen i vasdeplerne paa en sølet vei. Tilsølet blir du, hvis du vil sænke dig deri. Men mindes du altid at det er en speiling av lyset fra hin anden heim, da vil du glæde dig over fagringen og vogte dig vel at du bryter den ikke ved at rote op det dynd som er i bunden —»

«Ja. Men du er prest du, Gunnulf — har lovet Gud selv at du skulde fly disse — vanskeligheter —»

«Det har du ogsaa, Kristin — da du lovet at forlate djævelen og hans verk. Djævelens verk er det som begynder i søt lyst og ender med at to mennesker er som ormen og padden der stinger hinanden med tand. Det lærte Eva, at da hun vilde gi sin mand og sin æt det som Gud eiet, da bragte hun dem ikke andet end utlegd og blodskyld og døden som kom ind i verden da bror dræpte bror paa hin første vesle akeren, hvor torner og tidsler grodde i røiserne om de smaa teigerne —»

«Ja. Men du er prest, du,» sa hun som før. «Ikke skal du hver dag friste at komme til enighet med en anden om at ville,» hun skar i graat, «være taalmodig —»

Presten sa med et litet smil:

«Om den sak er uenighet mellem legeme og sjæl hos hvert mors barn. Derfor er vigsel og brudemesse sat, for at mand og kvinde skal faa hjælp til at leve, egtehjon og forældre og børn og husfæller, som trofaste og hjælpsomme følgesvender paa færden mot fredens hjem —»

Kristin sa sagte:

«Det tykkes mig at det maa være lettere at vaake og bede for dem som sover ute i verden end stræve med sine egne synder —»

«Det er saa,» sa presten skarpt. «Men ikke tror du nu vel, Kristin, at der har levet *en* vigselsmand som ikke maatte verge sig selv mot fienden, i det samme laget han skulde ogsaa friste at verge lammene mot ulven —»

Kristin sa sagte og sky:

«Jeg hadde tænkt — de som færdes mellem helligdommer og raader over alle sterke ord og bønner —»

Gunnulf lutet sig fremover, stelte med varmen og blev sittende med albuene paa knærne:

«Det er seks aar i disse dagene siden vi kom til Roma, Eiliv og jeg og to skotske prester som vi blev kjendt med i Avignon. Vi hadde gaat tilfots hele veien —.

Vi kom til staden like før fasteindgang. Da holder folket i sydlandene store veitsler og gjestebud — de kalder det carne vale. Da render vinen, rød og hvit, som elver i tavernhusene, og folk danser ute om natten og har blus og baal paa de aapne pladsene. Der er vaar i Italia da, og blomsterne kommer i enger og hager, og kvinderne smykker sig med dem og kaster roser og violer ned til folk som gaar paa gaterne — de sitter oppe i vinduerne og har hængt tepper av silke og gudvæv fra karmen utover murenes sten. For alle husene er av sten dernede, og ridderne har sine borger og faste huser midt inde i staden. Der er vist ingen bjarkøret eller lov om byfred i den byen — men de og tjenestesvendene deres slaas i gaterne saa blodet render —.

Der laa et slikt kastel i gaten, der vi bodde, og den herren som raadet for det het Ermes Malavolti. Det skygget hele den trange veiten der vort herberg laa, og rummet vort var mørkt og koldt som fangehullet i en stenborg. Ofte naar vi gik ut, maatte vi klemme os ind til muren mens han red forbi med sølvbjelder paa klærne og en hel sveit av væbnede svender, og lort og raattenskap skvat under hoverne, for der i landet kaster folk alt træk og smuds ut for dørene bare. Gaterne er kolde og mørke og trange som bergskorter — ligner litet de grønne stræterne i byerne vore. I de gaterne holder de skeid den tiden der er carne vale — lar vilde arabiske hester rende i kap —.»

Presten sat litt, saa tok han paa igjen:

«Denne herr Ermes hadde en frændekone boende

i huset sit. Isota het hun, og hun kunde været Isodd hin bjarte selv. Av hud og haar var hun paa lit som honning, men hendes øine var vist svarte. Jeg saa hende nogen ganger ved et vindu —.

— Men utenfor staden er landet mere øde end de ødeste heierne her i landet, hvor intet færdes uten ren og varg og ørn skriker. Endda der er byer og kasteller i bergene rundt omkring, og ute paa de grønne vidderne ser en spor overalt av at folk har bodd her før i verden, og der beiter store flokker av sauer og bølinger av hvite okser. Gjætere med langspyd følger dem tilhest, og det er farlige gjester for veifarende at møte, for de slaar dem ihjel og raner dem og kaster likene i huler i jorden —.

Men ute paa disse grønne sletterne ligger pilegrimskirkerne —»

Mester Gunnulf taug litt:

«Kanhænde synes dette landet saa usigelig øde fordi staden ligger indpaa der, den som var dronning over hele den hedenske verden og blev Kristi fæstemø. Og vagterne har forlatt byen, og staden synes i den yre gildeslarm som en forlatt frue. Ribbalderne har slaat sig ned i borgen, der husbonden er ikke hjemme, og de har lokket fruen til at ture med dem i deres lyst og blodspild og ufred —

Men under jorden er der herligheter som er dyrere end alle herligheter som sol skinner paa. Der er de hellige martyrers grave, hugget ind i selve fjeldet under — og der er saa mange at en svimler av at tænke paa det. Naar en mindes hvor mange de er, de pinselsvidner som her har litt døden for Kristi sak, da synes en at hvert støvgran, som ribbaldernes hestehover hvirvler op, maa være hellig og værd at tilbede —»

Presten drog en tynd kjede frem under sine klær

og aapnet det lille sølvkors som hang ved. Indi var noget svart, som lignet knusk, og et litet grønt ben.

«Engang hadde vi været nede i disse gangene hele dagen og vi hadde læst vore bønner i huler og oratorier, der de første læresveinerne til Sankt Peter og Sankt Paal hadde møttes til messe. Da gav munkene, som eiet den kirken, hvor vi var gaat ned, os disse helligdommer. Det er litt av en slik svamp som de fromme møerne brukte at tørke op martyrblodet med, saa det ikke spildtes, og en fingerledsknoke av en hellig mand, som Gud alene vet navnet paa. Da lovet vi fire hinanden, at vi skulde hver dag rope til denne hellige, hvis ære er ukjendt for menneskene, og vi tok denne navnløse martyr til vidne paa at vi skulde aldrig glemme, hvor aldeles uværdige vi var til løn av Gud og hæder av menneskene, og altid mindes at intet i verden er værd at attraa uten hans miskund —»

Kristin kysset korset ærbødig og gav det til Orm, som gjorde likeens. Da sa Gunnulf med ett:

«Jeg vil gi dig denne helligdom, frænde.»

Orm lutet ned paa ett knæ og kysset farbrorens haand. Gunnulf hængte korset over den unges hals.

«Kunde ikke du ha hug til at se disse stederne, Orm?»

Guttens drag lyste op i et smil:

«Jo det vet jeg da nu, at dit skal jeg komme engang.»

«Har du aldrig hat hug til at bli prest,» spurte farbroren.

«Jo,» svarte gutten. «Naar far har bandet disse veke armene mine. Men jeg vet ikke om han vilde like at jeg blev prest. Saa er der det som du vet,» sa han sagte.

«Der kan vel skaffes dispens for din byrd,» svarte

presten jevnt. «Kanhænde, Orm, vi kunde følges syd engang i verden, du og jeg —»

«Fortæl mere, farbror,» bad Orm sagte.

«Ja det skal jeg.» Gunnulf tok om stolens armlæner og saa ind i ilden.

«Mens jeg vandret der og saa ikke andet end minder om pinselsvidnerne og mindedes de utaalelige kvaler de hadde baaret for Jesu navns skyld. Da kom en svær fristelse over mig. Jeg tænkte paa at drotten hadde hængt naglet til korset de timerne. Men hans vidner var blit kvalt med ufattelige pinsler i mange dager — koner saa sine børn pint ihjel for sine øine, unge spæde møer fik holdet kjæmmet med jernkammer fra knoklerne, unge smaasveiner biev drevet mot klodyr og gale okser —. Da kom det for mig som om mange av disse hadde baaret mere end Kristus selv —.

Jeg grundet over dette til jeg syntes at mit hjerte og min hjerne maatte briste. Men tilslut kom det lys til mig som jeg hadde bedt og tigget om. Og jeg skjønte at som disse hadde lidt, slik burde vi alle ha mod til at lide. Hvem vilde være saa taapelig at han ikke gjerne tar pinsler og møie, naar dette var veien til en trofast og standhaftig brudgom som bier med aapen favn og brystet blodig og brændende av elskov.

Men han elsket menneskene. Og derfor døde han som brudgommen, der er gaat ut for at berge sin brud av røvernes hænder. Og de binder ham og tyner ham tildøde, men han ser sin søteste ven sitte tilbords med sine bødler, skjemte med dem og spotte hans pine og hans trofaste kjærlighet —.»

Gunnulf Nikulaussøn slog hænderne for sit ansigt: «Da skjønte jeg at denne vældige kjærlighet opholder alt i verden — selv ilden i helvede. For om Gud vilde, kunde han ta sjælen med vold — da var vi aldeles avmægtige i hans haand. Men siden han elsker os som brudgommen elsker bruden, da vil han ikke tvinge hende, men vil hun ikke fagne ham godvillig, da maa han taale at hun flyr ham og skyr ham. Men jeg har ogsaa tænkt at kanhænde kan ingen sjæl dog fortapes til evig tid. For hver sjæl maa attraa denne kjærlighet, tykkes mig, men det synes saa dyrt kjøp at la fare alle andre koster for den saks skyld. Men naar ilden har fortæret al anden motvillig og gudsfiendsk vilje, da skal tilsidst viljen til Gud, om den ikke var større i et menneske end som en nagle i et helt hus, ligge igjen i sjælen som jernet ligger efter i brandtomten —.»

«Gunnulf» — Kristin reiste sig halvt op «— jeg blir ræd —»

Gunnulf saa op, med flammende øine:

«Jeg blev ogsaa ræd. For jeg skjønte, denne Guds kjærlighets kval faar ikke ende saa længe som der fødes mand og mø paa jorden, og han maa ræddes for at miste deres sjæle — saa længe som han daglig og timelig hengir sit legeme og sit blod paa tusen altere — og der er mennesker som vraker offeret —.

Og jeg ræddedes over mig selv som uren hadde tjent ved hans alter, sagt messen med urene læber og løftet ham med urene hænder — og jeg tyktes mig lik den mand som hadde ført sin elskede til et skjændselssted og forraadt hende —»

Han grep Kristin i sine arme, da hun segnet, og han og Orm bar den avmægtige kone bort paa sengen.

Om en stund aapnet hun øinene — satte sig op og slog hænderne for ansigtet. Hun brast i graat, vildt og klagende:

«Jeg kan ikke, jeg kan ikke. Gunnulf — naar du taler slik, da skjønner jeg at jeg kan aldrig —»

Gunnulf tok hendes haand. Men hun snudde hodet bort fra mandens vilde og bleke aasyn.

«Kristin. Ikke kan du nøies med nogen ringere kjærlighet end den som er mellem Gud og sjælen —

Kristin, se dig om, hvad verden er. Du som har født to børn — har du aldrig tænkt paa dette at hvert barn som fødes døpes i blod, og det første et menneske aander ind paa denne jord er blodteven. Tykkes dig ikke at du som er mor deres skulde lægge al din id i dette — at dine sønner skal ikke falde tilbake til hin første daabspagt med verden, men holde fast ved den anden pagt som de fæstet med Gud ved skirselsbrønden —»

Hun hulket og hulket.

«Jeg er ræd for dig,» sa hun igjen, «Gunnulf, naar du taler slik, da skjønner jeg, at aldrig evner jeg finde frem til freden —»

«Gud vil finde dig,» sa presten sagte. «Vær stille og fly ikke for ham som har søkt efter dig, før du blev til i din mors liv.»

Han sat litt der ved sengekanten. Saa spurte han jevnt og rolig om han skulde vække Ingrid og be konen komme og hjælpe hende av klærne. Kristin rystet paa hodet.

Da gjorde han tre ganger korstegn over hende. Saa bød han Orm godnat og gik ind i kleven, hvor han sov.

Orm og Kristin klædde av sig. Gutten syntes bundløst sænket i tanker. Da Kristin hadde lagt sig, kom han bort til hende. Han saa paa hendes graatskjoldede ansigt og spurte om hun vilde, han skulde sitte hos hende til hun sovnet.

«Aaja — aanei, Orm, du er vel træt, du som er ung. Det maa være langt paa natten —»

Orm stod litt endda.

«Tykkes dig ikke underlig,» sa han med ett. «Far og farbror Gunnulf — saa ulike som de er hinanden — de er da like og paa et vis —»

Kristin laa litt og tænkte:

«Ja kanske — de er ulik andre mænd —»

Litt efter sov hun, og Orm gik bort til den anden sengen. Han klædte av sig og krøp ind. Der var linlaken under og linnets overdrag paa puterne. Gutten strakte sig nydende ut paa det glatte, kjølige leie. Hjertet hans banket av spænding ved disse nye eventyr som farbrorens ord hadde vist ham vei til. Bønner, faster, alt han hadde øvet fordi han var blit lært til det — blev nyt med ett — vaaben i en fager krig som han længtet mot. Kanske vilde han bli munk — eller prest — hvis han kunde faa dispens for det at han var født i egteskapsbrudd —.

Gunnulfs leie var en træbænk med et skindlaken over litt halm og en eneste liten hodepute, saa han maatte ligge helt utstrakt. Presten tok av sig kjortelen, la sig ned i underklærne og drog det tynde vadmelsteppe over sig.

Den lille lysveke, som var tvinnet om en jernstake, lot han brænde.

Han var nedknuget av angst og uro efter sine egne ord.

Han kjendte sig avmægtig av længsel efter hin tiden — skulde han aldrig igjen finde hin hjertets bryllupsglæde som hadde fyldt ham helt den vaaren i Roma. Sammen med sine tre brødre gik han i solen over de grønne, blomsterstjernede enger. Han blev skjælv og svak av at se, saa fager var verden — og saa vite at alt dette var aldeles intet mot hint livs rigdommer. Endda hilste denne verden dem med tusen

smaa glade og søte minder om brudgommen. Liljerne paa marken og fuglene under himmelen mindet om hans ord, slike æsler som de saa og slike brønder som de stensatte cisternerne de gik forbi, hadde han talt om. De fik mat hos munkene ved de kirkerne som de gjestet, og naar de drak den blodrøde vin og flaadde den gyldne skorpe av hvetebrødene, skjønte de fire prester fra byglandene, hvorfor Kristus hadde hædret vinen og hveten, som var renere end alle andre fødeemner Gud hadde git menneskene, med at ville vise sig i disses lignelse under messeofret —.

Den vaaren hadde han ikke kjendt uro eller frygt. Saa løst hadde han følt sig fra denne verdens lokkelser, at naar han kjendte det lunkne solskin paa sin hud, da blev det ham bare saa letfattelig, det han før hadde grundet over i angst. Hvordan dette hans legeme kunde renses av ild til forklarelsens legeme —. Let og løst fra jordens tarv trængte han ikke mere søvn end gjøken blunder vaarnætterne. Hjertet sang i hans bryst — han følte sin sjæl som en brud i brudgommens arm.

Han hadde selv skjønt — dette skulde ikke vare. Paa jorden kunde ingen mand leve slik længe. Og han hadde tat imot hver time av denne lyse vaaren som et pant — et naadig løfte som skulde styrke ham til utholdenhet, naar det mørknet i skyerne over ham og veien førte ned i mørke gjel, over durende elver og over kolde snefonner —.

Men det var først da han kom tilbake til Norge at ufreden rigtig hadde faat magt over hans sind.

Der var saa meget. Der var hans rigdommer. Den store farsarv — og det rike sognekald. Der var veien som han saa ligge for sig. Hans plads i domkapitlet — han visste den var eslet ham. Hvis han ikke skilte

sig fra alt han eiet — gik ind i prædikebrødrenes kloster, blev viet munk og bøiet sig under regel. Det var det liv han attraadde — med halv hug.

— Og saa naar han var gammel nok og hærdet nok i kampen —. Under Norgesvældet levet de døde mennesker hundhedenske eller vildførte av de vranglærer som russerne førte frem i kristendommens navn. Finnefolket og de andre halvvilde folkene som han maatte tænke paa altid — var det ikke Gud som hadde vakt i ham denne attraa efter at fare til deres bygder med ordet og lyset —.

— Men han skjøv fra sig tankerne og skyldte paa at han maatte lyde erkebiskopen. Herr Eiliv raadet ham fra. Herr Eiliv hadde talt med ham og hørt paa ham og vist ham klarlig at han snakket til sin gamle vens, herr Nikulaus av Husabys søn. «Men dere kan aldrig holde maate, dere som er ættet fra døtrene til han Skogheims-Gaute, enten det er godt eller ilt, dere har sat hugen deres til.» Finnefolkets frelse laa ham selv tungt paa hjerte — men de trængte ikke en lærefader som skrev og talte latin saa godt som sit morsmaal, var lært i loven ikke mindre end i Aritmetica og Algorismus. Han hadde vel faat sin lærdom for at bruke den, «men det tykkes mig uvisst, om du har faat gaven til at tale for de fattige og enfoldige folkene der nord.»

Ak hin søte vaar hadde hans lærdom ikke syntes ham mere ærværdig end den lærdom hver liten mø faar hos mor sin — spinde og brygge og bake og melke — den oplæring hvert barn trænger for at skjøtte sin gjerning i verden.

Han hadde klaget for sin erkebiskop den uro og otte som kom over ham, naar han tænkte paa sin rigdom og hvor godt han likte at være rik. Til sit eget legemes

nødtørft trængte han litet; selv levet han som en fattig munk. Men han likte at se saa mange folk sitte ved sit bord, han likte at komme de fattiges trang i forkjøpet med sine gaver. Og han elsket sine hester og sine bøker —.

Herr Eiliv talte alvorlig om kirkens hæder. Nogen var kaldet til at hædre den ved en staselig og værdig fremfærd som nogen var kaldet til ved frivillig armod at syne verden, rigdom var intet i sig selv. Han mindet om hine erkebiskoper og prælater og prester som hadde maattet taale overfærd, utlegd og krænkelser av kongerne før i verden, fordi de hævdet kirkens ret. Gang efter gang hadde de vist, at krævedes det av norske kirkemænd, saa gav de avkald paa alle ting og fulgte ham. Gud vilde selv gi tegnet, om det krævedes av os — bare vi holdt os dette fast for øiet, trængte vi ikke være rædde for at rigdommen skulde bli en sjælefiende.

Hele tiden hadde Gunnulf merket, at erkebiskopen likte litet, han tænkte og grundet saa meget selv. Det tyktes Gunnulf at herr Eiliv Kortin selv og hans prester var som mænd, der muret og muret paa huset. Kirkens ære og kirkens magt og kirkens ret —. Gud visste han skulde vel være like nidkjær for kirkens saker som nogen anden prest, ikke skulde han gaa unna arbeidet med at slæpe sten og bære kalk til bygget. Men det var som de var rædde for at gaa ind i huset og hvile ut i det. Det var som de var rædde for at komme paa vildveie, hvis de tænkte for meget —.

Han frygtet ikke *det*. Umulig kunde den mand falde i kjætteri, som holdt sit øie ufravendt fæstet paa korset og uavladelig gav sig i den hellige jomfrus vern. Ikke var det faren for ham —.

Faren, det var den uutslukkelige længsel i hans sind efter at vinde menneskers yndest og venskap.

Han som hadde følt ind i sit væsens inderste grund — Gud elsker mig, for Gud er min sjæl like kjær og dyrebar som hver anden sjæl paa jorden —.

Men herhjemme kom det op i ham igjen — mindet om alt det som hadde pint ham i opveksten og i ungdommen. At moren ikke holdt av ham slik som hun holdt av Erlend. At faren end ikke gad bry sig med ham som han brydde sig med Erlend uavladelig. Siden, hos Baard paa Hestnes, var det Erlend som var gjæv og Erlend som misgjorde — han bare gik der med broren. Erlend, Erlend var høvdingen for alle de unge drengene, Erlend var det som tjenestepikene bandet over og lo av allikevel —. Og Erlend var den som han selv elsket over alt paa jorden. Hvis bare Erlend vilde holde av ham — men han kunde ikke bli mæt av Erlends gjenkjærlighet. Erlend var den eneste som holdt av ham — men Erlend holdt av saa mange —.

Og nu han saa hvordan broren raadet med alt som var faldt i hans lod. Gud alene maatte vite, hvordan det skulde ende med rigdommen paa Husaby — der blev snakket nok i Nidaros om Erlends uforstandige stel. At han ikke skjønte mere paa det, Gud hadde git ham fire vakre børn — de var vakre, de børnene han hadde avlet i sit ulevnet ogsaa — han tok ikke det som en naade, men som en ting som skulde saa være —.

Saa tilslut hadde han vundet en skjær, fin, godættet ung møs kjærlighet. Gunnulf syntes, nu slik som han hadde handlet mot hende — efter han hadde faat vite det, kunde han ikke agte broren for *noget* længer. Han blev utaalmodig med sig selv, naar han fandt drag som han hadde fælles med sin bror. Erlend, saa gam-

mel som han var, han blev blek og han blev rød saa let som en halvvoksen mø — og han raste fordi han kjendte, blodet kom og gik saa let i hans eget ansigt. De hadde det efter moren — hun skiftet lêt for ett ord.

Nu tok Erlend det som en rimelig ting at hans hustru var en god kvinde, et speil for alle husfruer — efter han aar ut og aar ind hadde fristet at fordærve dette unge barnet og bringe hende til fortapelse. Men Erlend syntes end ikke at tænke det kunde været anderledes — nu han var gift med hende som han selv øvet op i vellyst, svig og løgnagtighet, han syntes ikke det var noget han trængte at hædre sin hustru for, at trods dette fald var hun endda sanddru og trofast og ærbar og god.

Og saa allikevel — da disse tidender kom isommer og ihøst om Erlends færd nordpaa. Da hadde han hat *en eneste* længsel — at være med broren. Erlend kongens landvernsmand i Haalogaland og han Guds ords forkynder i de øde, halvhedenske bygderne ved Gandvikshavet —.

Gunnulf stod op. Paa den ene kortvæg i kleven hang et stort krucifiks, og foran laa en stor hellesten paa gulvet.

Han knælte ned paa hellen og rakte armene ut til siderne. Han hadde hærdet sit legeme til at taale denne stilling, saa han kunde ligge slik i timevis, stille som sten. Med øinene fæstet paa krucifikset biet han paa trøsten som kom, naar han helt kunde samle sig til betragtning av korset.

Men den første tanke som nu kom ham i hugen, var denne — vilde han skille sig fra dette billede? Sankt Franciskus og brødrene hans hadde kors som de smidde sig selv av etpar trægrener. Han burde gi denne fagre

roden — til kirken paa Husaby kunde han gi den. Bønder, børn og kvinder som søkte dit til messen, de kunde styrkes av et slikt synlig billede av Frelserens elskelige mildhet i lidelsen. Enfoldige sjæle som Kristin —. Han selv skulde ikke ha det fornødent.

Nat efter nat hadde han knælet med stængte sanser og ufølsomme lemmer, til han saa synet. Haugen med de tre kors mot himmelen. Hint kors i midten, som var eslet til at bære drotten over jord og himmel, rystet og skalv, det neiet sig som et træ i stormen, ræddedes for at bære den altfor dyrebare byrde, offeret for alverdens synd. Stormfjeldenes herre tvang det som ridderen tvinger sin stridshingst, solborgens høvding bar det til kampen. Da tedde sig det under som var nøkkelen til dypere og altid dypere undere. Blodet som randt ned over korset til løsning for alle synder og bod for alle sorger, det var det synlige jertegn. Ved dette første under kunde sjælens øie aapnes til beskuelse av de endda dunklere — Gud som steg ned til jorden, blev en jomfrus søn og broder med menneskenes kyn, som herjet helvede og stormet med sit hærfang av utfridde sjæle mot det blendende lyshav som verden er utgaat av og som opholder verden. Ind mot dette bundløse og evige dyp av lys blev hans tanker draget, og der forgik de i lyset og blev borte som en fugleflok ind i kveldshimmelens glans.

Først da det ringet til ottesang fra kirken, stod Gunnulf op. Der var ganske stille, da han gik gjennem stuen — de sov, Kristin og Orm.

Ute i det bekmørke tun biet presten litt. Men ingen av husfolkene hans kom for at følge med ham til kirken. Han krævet ikke at de skulde høre mere end to tjenester i døgnet. Men Ingrid, hans fostermor, pleiet

næsten altid at gaa med ham til ottesangen. Denne morgen sov nok hun ogsaa. Aaja, hun hadde været sent oppe kvelden før —.

Dagen igjennem talte de tre frænder litet sammen og bare om smaating. Gunnulf saa træt ut, men han skjemtet løst og fast. «Taapelige var vi igaarkveld — vi sat der saa sorgfulde som tre faderløse børn,» sa han engang; der hændte mange smaa muntre ting i Nidaros — med pilegrimmene og slik — som presterne sig imellem spøkte med. En gammel mand fra Herjedalen hadde hat erender for alle sine sambygdinger og gik rent i tull med bønnerne — det vilde set ilde ut i bygden hans, skulde Sankt Olav tat ham paa ordet, kom han siden i hug.

Utpaa kvelden kom Erlend, drivende vaat — han hadde seilet ind til kaupangen, og nu blaaste det svært igjen. Rasende var han og faldt straks over Orm med vildsinte ord. Gunnulf hørte paa det en stund:

«Naar du snakker slik til Orm, Erlend, er du lik vor far — som han brukte at være, naar han snakket til dig —»

Erlend taug braat. Saa slængte han paa sig:

«Jeg vet da, saa uvettig bar ikke jeg mig, da jeg var gut — rømme av gaarden, en syk kone og en guttehvalp i sneføike! Det er ikke stort at kjyte av ellers, manddommen til Orm, men far sin er han ikke ræd, ser du vel!»

«Du var ikke ræd far din du heller,» sa broren smilende.

Orm stod op foran faren, sa intet og strævet for at se likesæl ut.

«Ja du kan gaa,» sa Erlend. «Jeg er snart lei hele

stellet paa Husaby. Men det vet jeg, denne sommeren skal Orm følge mig nord, saa blir der vel skik paa dette dæggelammet til Kristin. Han er ikke klønet heller,» sa han ivrig til broren. «Han skyter træfsikkert, skal du vite — ræd er han ikke — men han er tver og stur altid, og saa er det som han eiet ikke marg i benpiperne —»

«Ja skjelder du ofte sønnen din ut slik som nu, saa er det ikke rart han blir stur,» sa presten.

Erlend slog om, lo og sa:

«Jeg maatte da ofte taale værre av far — og det vet Gud at jeg blev ikke meget sturende av det. Men det kan nu være — nu er jeg kommet hit, nu faar vi ture jul, siden det er jul. Hvor er Kristin —. Hvad var det hun skulde si dig nu igjen da —»

«Jeg tror ikke hun hadde noget som hun skulde tale med mig om,» sa presten. «Hun hadde faat hug til at høre messe her i julen —»

«Hun maatte kunne greie sig med det hun faar hjemme, tykkes mig,» sa Erlend. «Men det er synd paa hende — al ungdommen blir slitt av hende paa denne maaten.» Han slog den ene haand i den anden. «Ikke skjønner jeg at Vorherre kan mene, vi trænger en ny søn hvert aar —»

Gunnulf saa op paa broren.

«Naa —. Ja ikke vet jeg hvad Vorherre mener at dere trænger. Men Kristin trænger vel mest at du er snil mot hende da —»

«Ja det gjør hun vel,» sa Erlend sagte.

Næste morgen gik Erlend til dagmessen med sin hustru. De skulde til Gregoriuskirken — Erlend hørte altid messen der, naar han var i kaupangen. De to gik alene, og nedover strætet, hvor sneen laa opføket

i driver, tung og vaat, leiet Erlend sin hustru fint og høvisk ved haanden. Han hadde ikke sagt et ord til hende om hendes rømning, og han hadde været venlig mot Orm siden den første stormen.

Kristin gik blek og stille, med litt sænket hode; den side sorte pelskaapen med sølvhegterne syntes at tynge hendes spæde og tynde legeme.

«Vil du at jeg skal ride med dig hjemover — saa kan Orm fare hjem med baaten,» snakket manden, «du vil vel helst ikke fare over fjorden du —»

«Nei du vet jeg vil nødig i baat —»

Det var stille nu og lindveir — fra trærne drysset alt i ett bører av tung, vaat sne. Himmelen hang lav og mørkegraa over den hvite by. Der var et grøngraat skjær av vassenhet i sneen, og husenes tømmervægger og skigarerne og træstammerne syntes svarte i den fugtige luft. Aldrig hadde Kristin set verden se saa kold og blek og falmet ut, syntes hun —.

III.

Kristin sat med Gaute paa fanget og saa utover fra haugen nord for gaarden. Det var saan vakker kveld. Sjøen laa aldeles blank og stille nedunder og speilet aaserne og By-gaardene og de gyldne skyer paa himmelen. Duften av løv og jord slog ut saa sterkt efter regnet før paa dagen. Græsset nede paa engene maatte være knædypt alt, og akrene var broddhylt.

Det var lydt ikveld. Nu tok piperne og trommerne og gigerne paa igjen nedpaa volden ved Vinjar — det laat saa vakkert hitop.

Gjøken taug lange stunder av gangen, men saa lokket den nogen slag langt borte i skogen syd. Og fug-

lene fløitet og slog i alle lunder omkring gaarden — men spredt og smaat, for solen stod høit endda.

Hjemmefæet kom bjellende og bøljende ut av hagen ovenfor gaardsledet.

«Saa faar Gaute min melk snart,» pjutret hun med barnet og løftet det op. Gutten la som han pleiet det tunge hodet sit ned paa morens skulder. Indimellem trykket han sig tættere indtil — Kristin tok det for tegn paa at han skjønte dog hendes kjæleord og smaaprat.

Hun gik nedover til husene. Utenfor stuedøren sprang Naakkve og Bjørgulf og lokket paa katten som hadde berget sig fra dem op paa taket. Saa tok guttene fat igjen med den brukne dolken som de eiet sammen og gravet videre paa hullet i forstuens jordgulv.

Dagrun kom ind i hallen med gjetemelk i en bøtte, og husfruen lot Gaute drikke øse efter øse med den varme drik. Gutten gryntet sint, naar tjenestekonen snakket til ham, slog efter hende og gjemte sig ind til morens barm, naar den anden vilde ta bort i ham.

«Endda tykkes mig da, han er frisknet til,» sa fjøskonen.

Kristin løftet det lille ansigt i sin haand — det var gulhvitt som talg, og øinene var trætte altid. Gaute hadde stort tungt hode og tynde, kraftløse lemmer. Han blev to aar otte dager efter Lavransmesse, men endda kunde han ikke sætte ben under sig, hadde bare fem tænder og kunde ikke mæle et ord.

Sira Eiliv sa, svek var det ikke; hverken messeserken eller alterbøkerne hadde hjulpet. Høit og lavt, hvor presten for, spurte han raad for denne syken som var kommet paa Gaute. Hun visste, han nævnte barnet i alle sine bønner. Men til hende kunde han bare si, hun maatte taalmodig bøie sig under Guds vilje. Og saa skulde hun la ham drikke varm gjetemelk —.

Arme vesalgutten hendes — Kristin knuget og kysset ham, da konen var gaat. Saa vakker, saa vakker var han. Hun trodde at se, han lignet paa farsætten hendes — hans øine var mørkegraa og haaret linblekt, tykt og silkemykt.

Nu gav han sig til at sutre igjen. Kristin reiste sig og gik med ham paa gulvet. Saa liten og spæd som han var, saa blev det tungt i længden — men Gaute vilde ingen steder være uten i morens arme. Saa gik hun og bar ham og bysset, op og ned i den skumre hal.

Nogen red ind paa tunet. Ulf Haldorssøns røst ljomet mellem husene. Kristin kom frem i forstuedøren med barnet i armene.

«Du faar nok sadle av hesten din selv ikveld, Ulf — de er ved dansen, alle karerne. Leit er det, du skal være brydd med det, men du faar undskylde —.»

Ulf mumlet ærgerlig, mens han sadlet av. Naakkve og Bjørgulf stimet om ham imens og vilde faa sitte paa hesten op i havnehagen.

«Nei du faar bli hos Gaute du, Naakkve min — leke for bror din, saa ikke han graater, mens jeg er i ildhuset —»

Gutten satte sur mund. Men straks la han sig ned paa fire, bøljet og stanget mot den lille som Kristin hadde sat ned paa et hynde ved forstuedøren. Moren bøiet sig ned og strøk over Naakkves haar. Han var saa snil mot de smaa brødrene sine.

Da Kristin kom tilbake til hallen med det store trauget paa armene, sat Ulf Haldorssøn i bænken og lekte med børnene. Gaute likte sig hos Ulf, bare han ikke saa moren — men nu sutret han straks og rakte efter hende. Kristin satte fra sig trauget og tok Gaute til sig.

Ulf blaaste paa frohatten over det nytappede øl, drak og rotet i smaaskaalerne paa trauget.

«Er de ute, alle ternerne dine, ikveld?»

Kristin sa:

«Der er baade giger og trommer og piper — en flok lekere som kom over fra Orkdal efter bryllupet. Du kan vite at da de spurte det — de er nu unge jenter —»

«Du lar dem rende og fly du, Kristin. Jeg tror mest du er ræd, det skal bli vondt at finde amme her til høsten —»

Uvilkaarlig glattet Kristin klædningen nedover sin slanke midje. Hun var blit mørkerød i ansigtet ved mandens ord. Ulf lo kort og haardt:

«Men skal du gaa her og dra paa Gaute støtt, saa farer du vel som ifjor —. Kom hit til fosterfar din, gut, saa skal du faa æte av fat med mig —»

Kristin svarte ikke. Hun satte sine tre smaasønner i rad paa bænken ved den anden væggen, hentet bollen med melkegrøt og tok en liten krak borttil. Der sat hun og matet, endda Naakkve og Bjørgulf mukket — de vilde ha skeer og æte selv. De var nu den ene fire og den anden snart tre aar gamle.

«Hvor er Erlend,» spurte Ulf.

«Margret vilde til dansen, saa gik han med hende.»

«Det er endda vel han har det vett, han gjæter møen sin,» sa Ulf.

Igjen svarte ikke konen. Hun klædte av børnene og la dem tilro, Gaute i vuggen og de to andre i egtesengen. Erlend hadde fundet sig i at ha dem der, siden hun var kommet op av den store sygdommen sin aaret før.

Da Ulf var mæt, strakte han sig ut paa bænken. Kristin drog kubbestolen bort til vuggen, hentet kur-

ven med uldgarner og gav sig til at lage nøster til væven sin, alt imens hun traadte vuggen smaat og sagte.

«Skal du ikke gaa tilro?» spurte hun engang uten at snu hodet. «Du er vel træt, Ulf?»

Manden reiste sig, stelte litt med varmen og kom bort til husfruen. Han satte sig paa bænken midt imot hende. Kristin saa, han var ikke saa forsviret som han pleiet, naar han hadde været i Nidaros nogen dager.

«Du spørger ikke om tidender fra kaupangen engang du, Kristin,» sa han og saa paa hende, fremlutet med albuerne paa laarene.

Hendes hjerte kom til at banke av frygt — hun skjønte paa mandens miner og væsen, at nu var der igjen tidender som ikke var gode. Men hun svarte med et blidt og rolig smil:

«Du faar berette, Ulf, har du spurt noget?»

«Aaja —.» Men han fandt først skreppen sin, pakket ut de tingene han hadde hentet til hende i byen. Kristin takket ham.

«Jeg skjønner, du har spurt nyt i kaupangen,» spurte hun litt efter.

Ulf saa paa den unge husfruen — saa vendte han sine øine til det bleke, sovende barn i vuggen.

«Sveder han altid slik i hodet?» spurte han sagte og tok varsomt bort paa det fugtigmørke haaret. «Kristin — den tiden du blev gift med Erlend — det brevet som blev sat op om boskipnaden mellem dere, lød ikke det slik at du skulde raade selv over hans tilgave og morgengave-godset dit?»

Kristins hjerte banket sterkere, men hun mælte rolig:

«Det er ogsaa slik, Ulf, at Erlend har altid raadspurt mig og søkt mit samtykke til alle handeler med

dette godset. Er det disse gaardparterne i Verdalen som han har solgt til Vigleik paa Lyng?»

«Ja,» sa Ulf. «Nu har han kjøpt Hugrekken av Vigleik. Saa nu skal han holde to skiber —. Hvad faar saa du, Kristin?»

«Erlends part i Skjervastad, to maanedsmatsbol i Ulfkelstad og det som han eier av Aarhammar,» sa hun. «Du tror nu vel ikke at Erlend hadde solgt dette godset uten min vilje og uten at gi mig vederlag —?»

«Hm.» Ulf sat litt. «Endda faar du mindre indtægter, Kristin. Skjervastad — det var der Erlend fik høi i vinter og gav bonden efter landskylden i tre aar —»

«Ikke kunde da Erlend for at vi fik ikke tørt høi ifjor —. Jeg vet, Ulf, at du gjorde alt du kunde — men med al den elendigheten her var ifjor sommer —»

«Av Aarhammar solgte han mere end det halve til søstrene i Rein den tiden han gjorde sig færdig til at rømme av landet med dig» — Ulf lo litt — «eller gav det i pant — det blir det samme, naar det er Erlend. Frit for leding — hele utredselen hviler paa Audun som sitter paa det bruket som nu skal hete din eiendom.»

«Kan han ikke faa bygslet jorden under klosteret,» spurte Kristin.

«Søstrenes opsitter paa nabogaarden har bygslet den,» sa Ulf. «Det er vondt og utrygt for leilændingene at klare sig, naar brukene blir opstykket slik som Erlend driver med at gjøre.»

Kristin taug. Hun visste det godt nok.

«Det gaar fort,» mælte Ulf, «for Erlend at øke ætten og øde godset.»

Da konen ikke svarte, sa han igjen:

«Du har snart *mange* børn, Kristin Lavransdatter.»

«Endda ingen at miste,» svarte hun, og stemmen skalv litt.

«Vær ikke saa ræd for Gaute — han vokser sig nok sterk,» sa Ulf sagte.

«Det gaar som Gud vil — men det er langsomt at vente.»

Han hørte den dulgte lidenskap i morens stemme — der kom noget underlig hjælpeløst over den tunge, mørke mand.

«Det monner saa litet, Kristin — meget har du naadd her paa Husaby, men skal Erlend nu ligge ute med to skiber — ikke tror jeg meget paa at der blir fred nordpaa, og manden din er saa litet lur, han vet ikke at vende det til sin fordel som han har vundet i disse to aarene. Daarlige aar har det været — og du gaar her sykelig støtt. Skal det bli ved slik, saa blir du vel kuet tilslut, du unge kone. Jeg har hjulpet dig alt jeg har kunnet her paa gaarden — men dette andet — Erlends uforstand —»

«Ja det vet Gud,» brøt hun av, «du har — du har været os den bedste frænde, Ulf ven, og aldrig kan jeg fuldtakke dig eller lønne dig —»

Ulf stod op, tændte et lys ved aaren, satte det paa kjertestikken paa bordet og blev staaende derborte med ryggen til husfruen. Kristin hadde latt hænderne synke i fanget det sidste — nu tok hun paa at nøste garn og træde vuggen igjen.

«Kan du ikke skikke bud hjem til folket dit,» spurte Ulf sagte. «Slik at Lavrans blir med hitop i høst, naar mor din skal komme til dig?»

«Jeg har ikke tænkt at bry min mor ihøst. Hun tar til at ældes — og det gaar nu altfor ofte paa at jeg skal fare i gulvet, jeg kan ikke be hende komme til mig hver gang» — hun smilte litt tvungent.

«Gjør det denne gangen,» svarte Ulf. «Og bed at far din blir med — saa du kan spørge ham til raads om disse saker —»

«Jeg vil ikke be min far om raad i dette,» sa hun stilt og fast.

«End Gunnulf da?» spurte Ulf litt efter. «Kan du ikke tale med ham.»

«Det sømmer sig ikke at uroe ham med slikt nu,» sa Kristin som før.

«Mener du fordi han har git sig i kloster?» Ulf lo spotsk. «Aldrig har jeg merket at munkene skjønte sig mindre paa at styre med gods end andre folk.»

«Vil du ikke søke raad hos nogen, Kristin, da faar du tale selv med Erlend,» sa han, da hun ikke svarte. «Tænk paa sønnerne dine, Kristin!»

Kristin sat længe stille.

«Du som er saa god mot børnene vore, Ulf,» sa hun tilslut. «Det vilde tykkes mig rimeligere at du giftet dig og fik dit eget at ha omsut for — end at du skal gaa her og — plage dig — med Erlends — og mine vanskeligheter.»

Ulf snudde sig mot konen. Han stod med hænderne om bordkanten bak sig og saa paa Kristin Lavransdatter. Endda var hun like rank og slank og vakker, der hun sat. Kjolen hendes var av mørkt hjemmefarvet uldtøi, men det var et fint, mykt linklæde som laa om hendes stille, bleke aasyn. Beltet som nøkleknippet hang i var sat med smaa sølvroser. Over barmen glitret de to kjeder med kors i, det store i forgyldt lænke som næsten hang ned til midjen; det hadde hun efter sin far. Ovenfor laa den tynde sølvkjeden med det lille korset som Orm hadde bedt dem gi stedmoren og si, hun skulde bære det altid.

Endda var hun kommet op efter hver barnsseng, like

fager — bare litt stillere, med litt tyngre ansvar paa de unge skuldre. Litt smalere om kinderne, øinene litt mørkere og mere alvorlige under den brede, hvite pande, munden litt mindre rød og fyldig. Men vænheten skulde vel bli slitt av hende inden hun var mange aar ældre, hvis det blev ved slik —.

«Tykkes dig ikke, Ulf, du hadde mere hygge, hvis du satte dig ned paa din egen gaard,» tok hun paa igjen. «Du har kjøpt tre øresbol til i Skjoldvirkstad, sa Erlend — du eier snart halve den gaarden. Og Isak har bare det ene barnet — Aase er baade vakker og snil — en dygtig kvinde — og hun later til at like dig —»

«Endda vil jeg ikke ha hende, hvis jeg skal gifte mig med hende,» manden jepet raat og lo. «Ellers er Aase Isaksdatter for god til —» hans stemme slog om. «Jeg har aldrig kjendt anden far end fosterfar, Kristin —, og jeg tror det er min lagnad at jeg skal hellerikke faa andre børn end fosterbørn.»

«Jeg vil nu bede til Maria mø, du maa faa bedre lykke, frænde.»

«Jeg er ikke saa ung heller. Femogtredve vintrer, Kristin —» han lo. «Der mangler ikke meget paa at jeg kunde være far til dig —»

«Da maatte du nu ha været syndig tidlig ute,» svarte Kristin, hun strævet for at være let og lattermild i stemmen.

«Skal du ikke iseng nu,» spurte Ulf straks efter.

«Jo snart — men du er vel træt du, Ulf — du skulde gaa tilro.»

Manden bød stilt godnat og gik ut.

Kristin tok kjertestikken fra bordet og lyste ind paa de to sovende gutter i sengelukket. Bjørgulf hadde

ikke vaag i øienhaarene — Gud være takket for det. Det hadde været godveir en stund nu. Straks det blaaste litt skarpt eller veiret var slik at børnene maatte være inde ved aareilden, saa fik han sure øine. Hun stod længe og saa paa de to. Saa bøiet hun sig over Gaute i vuggen.

De hadde været saa friske som fugleunger, alle tre smaasønnerne hendes — like til denne farsotten kom i bygderne ifjor sommer. Naarislesotten — den rev bort børnene i heimene fjorden rundt, saa det var jammer at se og spørge det. Hun hadde faat beholde alle sine — sine egne —.

I fem døgn hadde hun sittet ved den søndre sengen, hvor de laa, alle tre, med røde flekker over hele holdet og syke, lyssky øine — glohete de smaa kroppene. Hun sat med haanden indunder spredet og klappet Bjørgulf under fotsaalerne, mens hun sang og sang, til det vesle maalet hendes var bare som en hvæsen.

Sko, sko hirdmands hest.
Hvordan skulde vi sko den bedst?
Jernsko høver under hirdmands hest.

Sko, sko jarlens hest.
Hvordan skulde vi sko den bedst?
Sølvsko høver under jarlens hest.

Sko, sko kongens hest.
Hvordan skulde vi sko den bedst?
Guldsko høver under kongens hest.

Bjørgulf var mindst syk og mest urolig. Holdt hun op at synge en eneste liten stund, saa vilde han straks kaste av sig overbredslet. Gaute var bare ti maaneder — han var saa ussel, hun trodde ikke han skulde leve. Han laa ved brystet hendes, indtullet i tepper

og skind og orket ikke suge. Hun holdt ham i den ene armen og klappet under Bjørgulfs fotsaaler med den anden haanden.

Indimellem, naar det traf til at de sov alle tre et litet bil, la hun sig frempaa i sengen hos dem, fuldt klædt. Erlend gik til og fra og saa raadløst paa sine tre smaasønner. Han prøvet at synge for dem, men de brydde sig ikke om farens vakre maal — moren skulde synge, endda hun hadde ikke sangrøst.

Tjenestekvinderne gik der og vilde ha hustruen til at spare sig, mændene kom og spurte, Orm prøvet at leke for smaabrødrene. Margret hadde Erlend efter Kristins raad sendt ind til Østerdalen, men Orm vilde bli — han var jo ogsaa voksen nu. Sira Eiliv sat ved børnenes seng, naar han ikke var ute hos syke. Presten slet og sørget av sig al den fedme han hadde sanket paa Husaby — det tok haardt paa ham at se saa mange fagre unge børn dø. Der døde ogsaa nogen voksne.

Den sjette kvelden var alle børnene saa meget bedre at Kristin lovet sin husbond, inat skulde hun klæ av sig og gaa iseng — Erlend bød til at vaake sammen med ternerne og rope paa hende, hvis det trængtes. Men ved natverdsbordet saa hun at Orm var blusrød i hodet — øinene hans skinnet i feber. Han sa, det var ingenting — men med ett for han op og ut. Han stod i tunet og kastet op, da Erlend og Kristin gik ut efter ham.

Erlend slog armene om den unge.

«Orm — søn min — er du syk?»

«Det verker slik i hodet mit,» klaget gutten og lot det synke tungt ned paa farens skulder.

Saa sat de over Orm den natten. Han laa mest og mumlet i ørske — skrek høit og slog om sig med de

lange armene, syntes at se stygge ting. Hvad han sa, kunde de ikke skjønne.

Om morgenen brøt da Kristin sammen. Det viste sig at hun hadde nok været paa vei igjen; nu for hun ilde, og efterpaa laa hun halvveis som nedsunken i dødsdøs, siden fik hun en haard febersygdom. Orm hadde ligget i graven mere end to uker, før hun spurte stedsønnens død.

Da var hun saa svak at hun sanset ikke rigtig sørge. Hun var saa blodløs og mat at ingenting kunde naa indpaa hende — hun syntes selv hun hadde det godt, slik hun laa og bare halvlevet. Der hadde været en forfærdelig tid, da kvinderne neppe turde røre hende eller stelle hende med renslighet og slikt — men det gik i ett med febervildelsen. Nu var det saa godt at nyte pleie. Omkring sengen hendes hang saa mange duftende kranser av fjeldblomster som skulde holde fluer borte — folk fra sætrene hadde sendt dem, og især naar det var regn i luften, lugtet de saa søtt. Erlend bragte deres børn ind til hende en dag — hun saa at de var herjet av sotten og at Gaute ikke kjendte hende igjen, men selv det gjorde ikke vondt endda. Hun sanset bare at Erlend syntes være hos hende altid.

Han gik til messen hver dag, og han laa og bad ved Orms grav. Kirkegaarden var ved sognekirken paa Vinjar, men nogen smaabørn av slegten hadde faat sine leiesteder inde i høgendeskirken paa Husaby — Erlends to brødre og en liten datter av Munan Biskopssøn. Kristin hadde ofte syntes synd paa disse smaa, som laa der aldeles alene under stenfliserne. Nu hadde Orm Erlendssøn faat sit sidste leie mellem disse børn.

Mens de andre frygtet for hendes liv, var det at tiggerfølgerne, som trak til Nidaros henimot Olavsvaka,

kom gjennem bygden. Det var mest de samme stavkarler og kjærringer som fór hvert aar — pilegrimmerne var altid rundhaandet mot de fattige, siden disses forbønner skulde være særlig kraftige. Og de hadde lært sig til at stikke over i Skaun, disse aarene som Kristin hadde sittet paa Husaby — der paa gaarden visste de nu at de fik nattely, rikelig mat og en almisse før de fór videre. Nu vilde tjenestefolket vise dem bort, fordi fruen laa syk. Men da Erlend, som hadde været nordpaa de to sidste somrene, hørte at hans hustru hadde brukt at fagne tiggerne saa kjærlig, bød han at de skulde herberges og bevertes som de hadde faat det av hende. Og om morgenen gik han selv mellem stavkarlerne, hjalp med at skjænke og bære mat for dem og gav dem selv almissependingene, mens han sagtmodig bad om deres forbøn for sin hustru. Mange av tiggerne graat, da de hørte at den blide unge konen laa for døden.

Dette hadde Sira Eiliv fortalt hende, da hun blev friskere. Først indunder jul var hun saavidt sterk at hun kunde ta op sine nøkler selv igjen.

Erlend hadde sendt bud fil hendes forældre, straks hun var blit syk, men da var de syd i landet til bryllupet paa Skog. Siden kom de til Husaby; da var hun bedre, men saa træt at hun orket ikke tale stort med dem. Hun vilde helst bare ha Erlend der ved sengestokken.

Svak og kuldskjær og blodfattig smøg hun sig ind til hans sundhet. Den gamle brand i blodet var borte, saa borte at hun kunde ikke længer mindes, hvordan det var at elske slik, men med den var uroen og bitterheten fra de sidste aarene borte. Hun syntes, hun hadde det godt nu — endda sorgen over Orm laa tungt paa dem begge og endda Erlend ikke skjønte,

hvor ræd hun var for Gaute liten, saa hadde hun det nu saa godt med ham. Han hadde været saa ræd for at miste hende, hadde hun skjønt.

Vanskelig og vondt var det da at skulle tale til ham nu — røre ved noget som kunde bryte freden og glæden mellem dem.

Hun stod ute foran stuedøren i den lyse sommernat, da husfolket kom fra dansen. Margret hang ved farens arm. Hun var klædt og smykket slik, at det vilde passet bedre ved et bryllupsgilde end til en dans paa leikarvolden, hvor alle slags folk kom sammen. Men stedmoren hadde aldeles sluttet med at blande sig i møens opfostring. Erlend fik raade som han vilde med sin egen datter.

De var tørste, Erlend og Margret, og Kristin gik efter øl til dem. Piken sat litt og pratet — hun og stedmoren var gode venner nu, da denne ikke længer forsøkte at lære hende. Erlend lo til alt, datteren snakket om dansen. Men tilslut gik Margret og hendes terne op paa loftet for at lægge sig.

Manden blev véd at gaa og drive i stuen — strakte sig, gjespet, men sa, han var ikke træt. Han fór med fingrene gjennem sit lange, sorte haar:

«Der var ikke stunder til det, da vi kom fra badstuen — for denne dansen — jeg mener du faar ta og skjære haaret mit, Kristin — slik kan jeg da ikke gaa i helgen —»

Kristin indvendte, det var jo mørkt — men Erlend lo og pekte op under ljoren; det var alt dag igjen. Saa tændte hun atter lyset, bad ham sætte sig og bredte en duk om hans skuldre. Mens hun klippet, rørte han sig kjilent og lo, naar saksen kom nær hans hals.

Hun samlet omhyggelig det avklippede haar og brændte det paa aaren, rystet ogsaa duken over ilden. Saa kjæmmet hun Erlends haar glatt ned fra issen og nappet med saksen her og der, hvor kanten ikke var aldeles jevn.

Erlend grep hendes hænder, der hun stod bak ham, la dem sammen over sin strupe og saa med smilende, bakoverbøiet ansigt op til hende:

«Du er træt,» sa han saa, slap hende og reiste sig med et litet suk.

Erlend seilet til Bjørgvin straks over midtsommer. Han bar sig ilde fordi hustruen nu igjen var ufør til at reise med ham — hun smilte træt: hun hadde da allikevel ikke kunnet reise fra Gaute.

Saa sat Kristin alene paa Husaby ogsaa denne sommeren. Det var endda godt at iaar ventet hun ikke barnet før til Mathiasmesse; det var tungvint baade for hende selv og for de fruerne som skulde være hos hende, naar det traf i onnetiderne.

Hun undret sig paa om det skulde bli ved slik bestandig. Tiderne var nu anderledes end i hendes opvekst. Danskekrigen hadde hun hørt sin far fortælle om, og hun husket da han var hjemmefra i ledingen mot hertug Eirik. Det var derfra han hadde de store arrene paa kroppen. Men hjemme i Dalene var det likesom saa langt fra krig allikevel — dit kom den vist aldrig mere, det tænkte vist alle. Det meste var fred og at faren sat hjemme, styrte sine eiendommer, tænkte og bar omsorg for dem alle.

Nu var der altid uro — alle snakket om ufred og leding og om riksstyrelsen. I Kristins sind gik det sammen med billedet av havet og kysten, som hun hadde set den eneste gangen da hun flyttet nord hit.

Efter kysten fór de og kom, mænd som hadde hoderne fulde av raad og planer og motplaner og overlægninger, geistlige herrer og læge. Sammen med disse hørte Erlend, efter sin høie byrd og sin rigdom. Men hun følte at han stod halvveis utenfor deres kreds.

Hun grundet og tænkte — hvad var det som voldte at hendes husbond stod slik. Hvad regnet de ham egentlig for, hans jevninger?

Da han bare var den mand hun elsket, hadde hun aldrig spurt om slikt. Hun hadde nok set at han var braa og heftig, ubetænksom, hadde en særskilt gave til at stelle sig uklokt. Men da hadde hun fundet undskyldninger for alt — aldrig brydd sig med at tænke, hvad hans sind vel kunde føre over dem begge. Naar de to hadde faat lov til at gifte sig, vilde alt bli anderledes — slik hadde hun trøstet sig. Undertiden dæmret det for hende selv, at det var fra den stund da hun hadde skjønt, der var blit et barn mellem dem, da var hun begyndt at tænke. Hvordan var Erlend som folk kaldte letsindig og uklok, en mand som ingen kunde forlate sig paa —.

Hun hadde forlatt sig paa ham. Hun husket paa Brynhilds loft, hun husket hvordan baandet mellem ham og den anden var blit skaaret over tilslut. Hun husket hans færd, efter hun var blit hans lovfæstede brud. Men han hadde holdt fast ved hende trods alle ydmygelser og avslag; hun hadde set, han vilde ikke miste hende for alt guld paa jorden nu heller —.

Hun maatte tænke paa Haftor av Godøy. Han hadde altid hængt efter hende med tøv og kjælenskap, naar de møttes, og hun hadde aldrig brydd sig om det. Det var vel bare hans maate at skjemte paa. Hun kunde ikke tro andet nu heller; hun hadde likt den kaate, vakre manden — ja hun likte ham endda. Men at

nogen kunde ta slikt som skjemt bare — nei det skjønte hun ikke —.

Hun hadde truffet Haftor Graut igjen ved kongeveitslerne i Nidaros, og han hang efter hende der og, slik som han pleiet. En kveld fik han hende med sig ind paa et loftsrum, og hun la sig ned med ham paa en opredt seng som stod der. Hjemme i Dalene kunde hun ikke tænkt sig at gjøre slikt — der var det ikke gjestebudsskik at mænd og kvinder stak sig bort slik, to og to alene. Men her brukte alle det, ingen syntes at finde det usømmelig — det skulde nok være riddersed i utlandene. Det første de kom ind, laa fru Elin, herr Erlings frue, i den anden sengen med en svensk ridder; de snakket om kongens øreverk, hørte hun —. Svensken saa glad ut, da fru Elin vilde staa op og gaa tilbake til hallen.

Da hun skjønte at Haftor mente det for ramme alvor, som han bad om, bedst de laa der og snakket, var hun blit saa forbauset, saa hun kom sig ikke til at være hverken ræd eller ordentlig harm. De var jo gifte begge, begge hadde de børn med sine egtefæller. Hun hadde vist ikke rigtig trodd paa at det kunde være sandt, slikt hændte. Endda for alt hun selv hadde gjort og levet — nei dette hadde hun trodd ikke hændte. Lattermild og munter og kjælen hadde Haftor været — hun kunde ikke faa sig til at kalde det, han hadde villet lokke hende; saa alvorlig hadde han ikke været. Men han hadde villet ha hende til at gjøre den værste synd —.

Han steg ut av sengen, straks hun sa, han skulde gaa — han var blit spak, men han syntes mere forbauset end beskjæmmet. Og han spurte rent vantro — trodde hun virkelig at gifte folk aldrig var utro —. Men hun maatte da vite at faa mænd kunde si sig

fri for at ha hat friller. Fruerne var kanske litt bedre, men neimen —.

«Trodde I paa alt det som presterne præker om synd og slikt den tiden I var ung mø ogsaa,» spurte han. «Da skjønner jeg ikke, Kristin Lavransdatter, hvordan det kunde bære til at Erlend fik viljen sin med eder.»

Han hadde set op i hendes ansigt — og hendes øine maatte vel ha talt, endda hun ikke for meget guld vilde snakket med Haftor om dette. For han blev syngende lys i stemmen av forundring, da han sa:

«Slikt trodde nu jeg bare var noget, de digtet ihop — i viser.»

— Hun hadde ikke nævnt dette til nogen, ikke heller til Erlend. Han likte Haftor. Og vel var det forfærdelig at nogen mennesker kunde være saa letfærdig som Haftor Graut — men hun kunde likesom ikke sanse at det kom hende ved. Han hadde heller ikke budt til at være nærsøkende mot hende siden — nu sat han bare og stirret paa hende med vidaapen forundring i sine sjøblaa øine, naar de møttes.

Nei, var Erlend letsindig, saa var det ialfald ikke paa den maaten. Og *var* han saa uklok, tænkte hun. Hun saa at folk studset ved ting som han sa, og bakefter stak de hoderne sammen. Der kunde være meget sandt og rigtig i det som Erlend Nikulaussøn holdt frem. Det var bare saan at han aldrig saa, hvad de andre herrerne aldrig slap av syne — den forsigtige bakklokskap, hvormed de gjætet hinanden. Rænker kaldte Erlend det, og lo med sin overmodige latter, som tirret folk litt, men avvæbnet dem i længden. De lo igjen, slog ham paa skulderen og sa, han kunde være skarptænkt nok, men stuttænkt.

Saa slog han sine egne ord ihjel med kaat og flaaset

skjemt. Og folk taalte meget av det slaget fra Erlend. Dunkelt ante hustruen, og ydmykedes ved det — hvorfor alle bar over med hans uvørne mund. Erlend lot sig skræmme, saasnart han møtte en mand som holdt fast ved sin mening — selv om han ikke kunde forstaa andet end at denne mening var dum, saa gav han dog slip paa sit eget skjøn i enhver sak, men han dækket sit tilbaketog med flaakjeftet snak om manden. Og folk var tilfreds med at Erlend hadde denne feighet i sindet — uvørren som han var med sit eget velfærd, eventyrlysten, forvovent forelsket i enhver fare som kunde møtes med vaabenmagt. De trængte ikke la sig uroe av Erlend Nikulaussøn allikevel —.

Aaret før, sidst paa vinteren, hadde drotseten været i Nidaros, og han hadde hat den lille kongen med sig. Hun var inde til den store veitslen i kongsgaarden. Stille og værdig hadde hun sittet i silkeskaut, med alle sine bedste smykker over den røde brudekjolen sin, mellem de mest høibaarne fruerne i laget. Med aarvaakne øine hadde hun fulgt sin husbonds færd mellem mændene, speidet og lyttet og tænkt over — som hun speidet og lyttet og tænkte over, hvor hun kom med Erlend, og hvor hun merket at folk talte om Erlend.

Ett og andet hadde hun skjønt. Herr Erling Vidkunssøn var villig til at sætte alt ind paa at hævde Norgesvældet nordover mot Gandvikshavet, verne og verge Haalogaland. Men raad og ridderskap stod ham imot og vilde nødig gaa med paa noget tiltak som kunde monne. Erkebiskopen selv og presteskapet i erkestiftet var ikke uvillige til at støtte med pengehjælp — det visste hun fra Gunnulf — men ellers satte kirkens mænd sig imot over hele landet, endda det gjaldt en krig med Guds uvenner, kjettere og hed-

ninger. Og stormændene arbeidet drotseten imot, ialfald her i Trøndelagen. De var kommet i vane med at se noget bort fra lovbøkernes ord og kronens ret, og de likte litet at herr Erling saa skarpt hævdet sin salige frænde kong Haakons aand i disse stykker. Men det var ikke for disse sakers skyld at Erlend ikke vilde la sig bruke, slik som hun nu forstod at drotseten hadde agtet at bruke hendes husbond. Med Erlend var der bare det, at den andens alvorlige og værdige væsen kjedet ham — saa hevnet han sig ved at spotte litt over sin mægtige frænde.

Kristin trodde at hun skjønte herr Erlings stilling til Erlend nu. Et var, at han hadde hat enslags forkjærlighet for Erlend fra deres ungdom av, og saa hadde han vist tænkt, at kunde han vinde den ætstore og vaabendjerve husbond paa Husaby, som ogsaa hadde nogen erfaring i krigskunst fra den tid han tjente grev Jacob — han hadde ialfald mere end de fleste av de andre hjemmesitterne — saa kunde det bli til gavn baade for Erling Vidkunssøns planer og for Erlends velfærd. Men slik var det ikke blit.

To somrer hadde Erlend ligget ute til senhøstes, vasket i sjøerne langs den lange nordkyst og jaget røverskuterne med de fire smaaskiber som fulgte hans merke. Han var kommet efter ferskmat ind til et norsk nybygg helt nord i Tana, just som karelerne holdt paa at plyndre der — og med den haandfuld folk, som han hadde med sig iland, hadde han fanget atten av røverne og hængt dem op paa aasbjelken i den halvbrændte laaven. Han hadde hugget ned en russeflok som søkte tilfjelds, ryddet og brændt nogen fiendeskuter etsteds i utskjærene. Nordpaa gik der ry av hans hurtighet og vovemod; hans uttrøndere og møringer elsket sin

høvding for hans haardførhets skyld og for hans vilje til at dele alt slit og al haardhet med sit mandskap. Han hadde faat venner baade blandt smaafolk og blandt de unge sønner fra høvdinggaardene nord i Haalogaland, hvor folket nu næsten hadde vænnet sig til at maatte verge sine egne kyster alene.

Men endda blev Erlend ikke til nogen hjælp for drotseten i hans planer om et stort korstog nordover. I Trøndelagen skrøt folk av hans bedrifter i russeledingen — kom talen paa det, saa husket de nok paa at han var deres landsmand. Jo det hadde da tedd sig at der var den gamle gode toen i de unge drengene her efter fjorden. Men hvad Erlend av Husaby sa og hvad han gjorde, det var ikke noget som kunde binde voksne og forstandige mænd.

Hun saa at Erlend blev ved at være regnet blandt de unge. Endda han var ett aar ældre end drotseten. Hun skjønte, det passet godt for mange at han var slik, saa hans ord og hans gjerning kunde sættes ned til at være en ung, uvørren mands raad og daad. Saa blev han likt, bortskjæmt og skrytt av — men ikke regnet for fuldrettes mand. Og hun saa, hvor villig han tok paa sig at være den som hans likemænd vilde gjøre ham til.

Han talte for russekrigen, han talte om svenskerne som eiet kongen vor halvt med os. Men de vilde ikke regne norske herresveiner og riddere for adelsmænd, jevngode med sine egne. Eller var det spurt i noget land, saa længe verden hadde staat, at nogen hadde krævet ledingsgjerd av adelsmænd paa anden vis end slik at de red sine egne hester og selv førte sine skjold i marken. Kristin visste at dette var omtrent hvad hendes far hadde sagt paa tinget i Vaage dengangen, og han hadde holdt det frem for Erlend, da denne ikke

hadde hat lyst til at gaa ut av Munan Baardssøns raad. Nei, sa Erlend nu, og han nævnte sin hustrufars mægtige slegt derinde — han visste nok hvad de svenske herrer agtet os for. Viser vi ikke hvad vi duger til, saa blir vi snart bare svenskernes fledføringer at regne for —.

Ja, sa folk, der var noget i dette. Men saa snakket de om drotseten igjen. Erlend hadde sit eget at syte for der nord; karelerne hadde ett aar brændt Bjarkø over hodet til hans raadsmand og herjet hans landbønder. Og Erlend slog om og gjønet — Erling Vidkunssøn tænkte ikke paa sit eget, det var han viss paa. Han var saa ædel og fin og staselig en ridder — de kunde da ikke faat gildere mand til at staa i brodden for hele stellet. Guds kors, Erling var saa hæderlig og ærværdig som den gjæveste gyldne kapitelstav foran i lovboken. Folk lo og fæstet sig mindre ved Erlends lovord over drotsetens retskaffenhet end ved det at Erlend hadde lignet ham med et forgyldt bokstav.

Nei, de tok ikke Erlend i alvor — ikke nu, da han dog paa et vis blev hædret. Men den tiden, da han, ung og trassig og fortvilet, levet med horkonen og ikke vilde sende hende fra sig trods kongebud og kirkeban — da hadde de tat ham i alvor, vendt sig fra ham i stormende forbitrelse over hans gudløse og skjændige levnet. Nu var det glemt og tilgit — og Kristin skjønte, det var noget av taknemmelighet for dette, at hendes husbond saa villig føiet sig og var slik som folk vilde ha ham til at være — han hadde nok lidt bittert i den tiden han var som utstøtt av sine jevningers lag herhjemme. Der var bare det — hun maatte tænke paa sin far, naar han eftergav udygtige mænd skyld og gjæld — med et ganske litet skuldertræk. Det var kristenpligt at bære over med dem som ikke kunde

gjøre skjel for sig. Var det slik at Erlend hadde faat sine ungdomssynder tilgit —.

Men Erlend *hadde* staat inde for sin færd, da han levet med Eline. Han hadde svaret for sin synd like til han traf hende og hun lærvillig fulgte ham ind i ny synd. Var hun da den som —.

Nei. Nu blev hun ræd for sine egne tanker.

Og hun strævet for at stænge ute av sindet alle bekymringer for ting som hun ikke kunde gripe ind i. Hun vilde bare tænke paa de saker hvor hun kunde utrette noget med sin omsut. Det andet fik hun lægge i Guds haand. Gud hadde hjulpet hende overalt, hvor hendes eget stræv kunde hjælpe. Husaby var nu drevet op til at bli en god gaard som den før hadde været — trods de daarlige aaringer. Tre sunde, vakre sønner hadde han undt hende at føde — hvert aar hadde han skjænket hende livet paany, naar hun maatte møte døden i barnsnød; med fuld helse hadde han latt hende staa op efter hver sengefærd. Alle sine tre søte smaa hadde hun faat beholde ifjor, da sygdommen tok bort saa mange fagre smaabørn i bygderne. Og Gaute — Gaute *blev* frisk, det trodde hun sikkert.

Det maatte vel være som Erlend sa — han maatte føre sig og holde alting saa kostbart som han gjorde. Ellers vilde han ikke kunne hævde sig mellem sine jevninger og vinde frem til slik ret og slike indtægter under kongen som han var byrdig til. Hun fik tro at han skjønte dette bedre end hun gjorde.

Det var uvettig at tænke, det skulde staat bedre for ham paa nogen maate i hine dager, da han levet som i snører av synd med den anden — og med hende selv. I glimt efter glimt saa hun hans aasyn fra den gang — herjet av sorgen, forvridd av lidenskap. Nei,

nei, det var godt slik som det var nu. Han var bare litt for sorgløs og ubetænksom.

Erlend kom hjem like før Mikalsmesse. Han hadde haabet at finde Kristin i sengen, men hun gik oppe endda. Hun kom ham i møte nede i veien. Hun var forfærdelig tung paa foten denne gangen — men Gaute hadde hun paa armen som altid; de to større sønner løp foran hende.

Erlend sprang av hesten og satte gutterne op paa den. Saa tok han den mindste fra hustruen og vilde bære ham. Det lyste op i Kristins hvite, utpinte ansigt, da Gaute ikke blev ræd for faren — saa kjendte han ham vel igjen. Hun spurte ikke noget om mandens færd, men talte bare om de fire tænderne som Gaute hadde faat — han hadde været saa syk av det.

Saa skar gutten i at skrike — han hadde ripet kindet sit tilblods paa farens bringesølje. Han vilde tilbake til moren igjen, og hun vilde ta ham, alt hvad Erlend sa imot.

Først om kvelden, da de sat alene i hallen og børnene sov, spurte Kristin sin mand ut om hans Bjørgvinsreise — som var det noget hun først nu kom ihug.

Erlend saa i smug bort paa sin hustru. Arme vennen hans — hun saa saa ussel ut. Saa bar han først frem alslags smaanyt. Erling hadde bedt ham hilse og gi hende denne — det var en broncedolk, grøn og opætt av irr. De hadde fundet den i en røis ute paa Giske — slikt skulde være godt at lægge i vuggen, hvis det var svek, Gaute hadde.

Kristin svøpte duken om dolken igjen, kom sig møisommelig op av stolen og gik bort til vuggen. Hun

stak tullen ned til alt det andet som laa under sengklærne — en jordfunden stenøks, bævergjel, kors av tysbast, arvesølv og ildstaal, røtter av Mariashaand og Olavsskjeg.

«Læg dig nu, Kristin min,» bad han kjærlig. Han kom bort og drog sko og sokker av hende. Imens fortalte han det.

Haakon Ogmundssøn var kommet tilbake, og freden med russer og kareler var sluttet og beseglet. Han selv kom til at reise nord nu i høst. For sikkert var det vel ikke at der blev ro saa straks. Saa det trængtes at der sat en mand paa Vargøy som var kjendt med landet. Ja han fik fuld myndighet som kongens høvedsmand paa borgen der — den maatte gjøres fastere for at freden kunde verges deroppe ved de nye landemerkerne.

Erlend saa spændt op i hustruens ansigt. Hun syntes litt forskrækket — men hun spurte ikke meget, og det var klart at hun skjønte ikke større av, hvad hans tidender betydde. Han saa, hvor træt hun var — saa talte han ikke mere om dette, men blev sittende en stund paa sengekanten hos hende.

Selv visste han, hvad han hadde tat paa sig. Erlend lo stilt ut for sig, mens han gik og somlet med avklædningen. Det blev ikke at sitte med sølvbelte om vommen, gjøre ølgilder for venner og frænder og spikke sine negler fine og jevne, mens en skysset sine lensmænd og svendehøvdinger hit og dit — saan som de sat, kongens høvedsmænd paa borgene her syd i landet. Borgen paa Vargøy, det var nu ogsaa et fæste av et eget slag det —.

Finner, russer, kareler og blandet yngel av alle de slagene — troldpak, seidmænd, hedninghunder, fandens egne kjætelam som skulde læres til at skatte igjen til

de norske ombudsmændene og la med fred de norske heimene som laa spredt med saa langt imellem som herfra og ut til Møre etsteds. Fred — kanhænde kunde der bli landefred engang i tiden deroppe — i hans tid blev der fred de stunderne fanden var i messe. Og saa fik han sine egne gale halser at holde styr paa. Saan bortimot vaaren, naar de tok til at bli hugsyke av mørket og stormen og sjøens helvedslarm og kulden — og der blev smaat om mel og smør og drikke, og de slos om kvindfolkene sine og det var uraad at holde ut livet paa øen. Han hadde set litt av det, da han var der med Gissur Galle som ung gut. Hau, hau, det blev ikke at ligge paa latsiden —!

Ingolf Peit som sat der nu, han var bra nok. Men Erling hadde ret i det. En mand av ridderskapet maatte ta haand om sakerne deroppe — før vilde ingen skjønne at det var den norske konges faste vilje at hævde sit vælde over det landet. Haahaa — i det landet kom han til at sitte som en synaal i et aaklæde. Ikke norsk bygd før fanden i vold nede i Malang.

Ingolf var en duelig kar — naar han fik en over sig. Han vilde gi Ingolf Hugrekken at styre. Margygren var det gildeste skibet, det hadde han nu lært. Erlend lo sagte og lykkelig. Han hadde sagt det til Kristin saa ofte — den følgekonen fik hun taale at han hadde og holdt —.

Han vaagnet av at et barn graat i mørket. Borte i sengen ved den anden væggen hørte han Kristin røre sig og godsnakke sagte — det var Bjørgulf som klaget sig. Det hændte at gutten vaagnet om natten og ikke kunde faa op øinene for vaag — saa vætet moren dem med tungen sin. Han hadde altid syntes at det var stygt at se.

Kristin lullet sagte derborte. Den lille tynde tonen plaget ham.

Erlend husket hvad han hadde drømt. Han gik etsteds paa en strand — det var fjære, og han sprang fra sten til sten. Sjøen laa blek og blank og slikket i tangen langt ute — det var likesom stille, skyet sommernat, ikke sol. Mot det sølvlyse fjordgap saa han skuten ligge for anker, svart og slank, vuggende ganske litt paa dønningerne. Det lugtet saa ugudelig liflig av sjø og tare —.

Hjertet blev sykt i ham av længsel. Nu i nattens mørke, han laa her i gjestesengen og hørte ammevisens ensformige tone gnage sig i øret — nu kjendte han hvor han længtet. Bort fra hjemmet og børnene som huset flommet over av, bort fra snak om gaardsstel og husfolk og landsæter og unger — og hjerteangsten for hende som altid gik syk og som han altid maatte synes synd paa —.

Erlend knuget hænderne sammen over sit hjerte. Det var som det holdt op at slaa, bare laa og skalv av skræk inde i brystet. Han længtet bort fra hende. Naar han tænkte paa det som hun nu skulde igjennem, saa svak og kraftløs hun nu var — det kunde bli hvad time som helst, visste han — saa var det som han skulde kvæles av angst. Men skulde han miste Kristin — da skjønte han ikke, hvordan han skulde orke at leve. Men han orket ikke at leve sammen med hende heller — ikke nu; han vilde bort fra det alt og puste ut, det og var som det gjaldt livet for ham.

Jesus, min frelser — aa hvad var han da for en mand! Han saa det nu inat —. Kristin, min søte, min kjæreste ven — rigtig hjertensdyp glæde hadde han bare kjendt hos hende den tiden, da han ledte hende vild —.

Han som hadde trodd saa visst, den dagen han fik Kristin til egte og til eie for Gud og mennesker — da skulde alt vondt være strøket ut av hans liv saa aldeles at han vilde glemme det nogen gang hadde været —.

Han maatte være slik, at han taalte ikke noget rigtig godt og rent nær sig. For Kristin — ja siden hun var kommet ut av synden og urenheten, som han hadde ført hende ind i — hun hadde været som en engel fra Guds himmerike. Mild og trofast, sagtmodig, duelig, værdig til hæder. Æren hadde hun ført ind igjen paa Husaby. Hun var blit igjen den hun hadde været hin sommernat, da det skjære unge jomfrublod føiet sig ind under hans kappe der i klosterhaven og han hadde tænkt, mens han kjendte det fine unge legeme mot sin side — djævelen selv kunde ikke nenne at krænke dette barn eller volde hende sorg —.

Taarerne strømmet nedover Erlends ansigt.

— Da var det vel sandt, som de hadde sagt ham, presterne, at synden aat op en mands sjæl som rust — for han hadde ikke levende ro eller fred her hos sin elskede søte — bort fra hende og alt hendes længtet han —.

Han hadde graatt sig bort i en halvdøs, da han sanset at hun var oppe og gik paa gulvet, bysset og nynnet.

Erlend sprang ut av sengen, snublet i mørke over nogen børnesko paa gulvet, frem til hustruen og tok Gaute fra hende. Gutten skrek i, og Kristin sa klagende: «Nu hadde jeg næsten faat ham til at sove!»

Faren ristet det skrikende barn, gav ham nogen slag i enden — og da gutten skrek endda værre, hysset han paa ham saa haardt at Gaute forfærdet braatagnet. Slikt var ikke overgaat ham før i hans liv —.

«Nu faar du da bruke det vettet du har, Kristin.» Heftigheten tok aldeles magten fra ham, der han stod opskremt og naken og frysende i det nidmørke rum med en hikstende unge paa armen. «Slut skal det være, sier jeg, med dette — hvad har du barnejenterne til — ungerne faar sove med dem, du staar ikke ut med dette —»

«Kan du ikke unde mig at jeg har børnene mine hos mig, den tiden jeg har igjen,» svarte konen sagte og klagende.

Erlend *vilde* ikke skjønne hvad hun mente.

«Den tiden du har igjen, trænger du *ro*. Læg dig nu Kristin,» bad han mildere.

Han tok Gaute med sig bort i sin seng — lullet litt for ham og fandt i mørket sit belte paa sengetrinet. De smaa sølvplater, som det var sat med, gnikket og klirret, naar gutten lekte med det.

«Dolken sitter vel ikke i det,» spurte Kristin ængstelig borte fra sin seng, og Gaute satte i et friskt hyl, da han hørte morens stemme. Erlend hysset paa ham og klingret med beltet — tilslut gav barnet sig og blev rolig.

Den elendige vesalgutten maatte en vel neppe ønske levet op — det var uvisst om Gaute hadde folkevett.

Aanei, aanei, sæleste mø Maria, det mente han ikke — han ønsket da ikke livet av sin egen lille søn. Nei, nei, Erlend tok barnet helt ind i armen sin og la sit ansigt ned til det fine, lune vesle haaret.

De vakre sønnerne deres —. Men han blev saa træt av at høre om dem sent og tidlig; av at gaa og snuble over dem, hvor han kom herhjemme. At tre smaa unger kunde være alle steder paa en gang paa en stor gaard, skjønte han ikke. Men han husket hvor

brændende harm han hadde været paa Eline, fordi hun ikke brydde sig om børnene deres. En urimelig mand maatte han være — for han harmet sig ogsaa over det, at han saa ikke mere Kristin uten børn hang om hende.

Aldrig hadde han kjendt noget slikt, naar han tok sine egte sønner i favn, som han hadde følt da de første gang la Orm paa armene hans. Aa Orm, Orm, sønnen min —. Han hadde været saa træt av Eline allerede den gangen — lei av hendes egensindighet og hendes heftighet og hendes ustyrlige kjærlighet. Han hadde set, hun var for gammel til ham. Og han hadde begyndt at skjønne, hvad denne galskapen vilde komme til at koste ham. Men han hadde syntes, slippe hende kunde han ikke heller — naar hun hadde mistet alt for hans skyld. Guttens fødsel hadde git ham en aarsak til at holde ut med moren, tyktes det ham. Han hadde været saa ung da han blev far til Orm, saa han hadde ikke fuldelig skjønt barnets stilling — naar moren var en anden mands egtehustru.

Graaten kom over ham igjen, og han tok Gaute tættere ind til sig. Orm — ingen av børnene sine hadde han elsket slik som den gutten; han savnet ham slik og han angret saa bittert hvert haardt og hastig ord han hadde sagt til ham. Umulig kunde Orm ha visst, hvor hans far elsket ham. Det var forbitrelsen og fortvilelsen, efterhvert som det fuldt ut blev ham klart, at aldrig kunde Orm bli regnet for hans egte søn, aldrig kunde han ta sin fars skjoldmerke i arv. Og det var skinsyke fordi han saa, at sønnen sluttet sig mere til stedmoren end til ham selv, og det var det at Kristins jevne, milde godhet mot den unge tyktes ham ligne en bebreidelse —.

Saa kom de døgnene som han ikke orket at huske

paa. Orm laa paa likstraa i loftet, og kvinderne kom og sa, de trodde ikke at Kristin levet over dette. De hugget graven til Orm borte i kirken og spurte om Kristin skulde ligge der eller føres ind til Gregoriuskirken og sættes ned der hvor hans forældre laa.

Aa men — han holdt pusten av angst ved det. Bak ham laa hele hans liv av minder som han rømte fra, for han orket ikke tænke paa dem. Nu inat saa han det —. Han kunde glemme det paa sæt og vis i dagliglaget. Men han kunde ikke verge sig mot at det dukket op en eller anden stund som denne — og da var det som alt mod var galdret ut av ham —.

De dagene paa Haugen — han hadde næsten hat held til at glemme det til hverdags. Han hadde ikke været paa Haugen siden hin nat, han kjørte derfra, og han hadde ikke set Bjørn og Aashild siden i bryllupet sit. Det var herr Bjørn som han hadde været ræd for at møte. Og nu —. Han tænkte paa det som Munan hadde fortalt — de skulde gaa igjen der; det spøkte slik paa Haugen at husene stod øde, folk vilde ikke bo der, om de fik gaarden frit.

Bjørn Gunnarssøn hadde hat et slag av mod, som Erlend visste, han selv aldrig kunde faa. Han hadde været stø paa haanden, da han dræpte sin hustru — ret i hjertet, sa Munan.

Det blev to aar til vinteren siden Bjørn og fru Aashild døde. Folk hadde ikke set røk fra husene paa Haugen en ukes tid; saa tok nogen mænd mod til sig og gik ditbort. Herr Bjørn laa i sengen med gjennemskaaret strupe; han holdt sin hustrus lik i armen sin. Fremme foran sengen laa hans blodige dolk paa gulvet.

Alle hadde skjønt, hvordan dette var gaat til — men Munan Baardssøn og hans bror fik dog disse to i viet

jord — det kunde være stimænd, blev det sagt; endda kisten med Bjørns og Aashilds gods var urørt. Likene var urørte av mus og rotter — der fandtes forresten ikke slikt utøi paa Haugen — og det tok folk for et visst tegn paa fruens tryllekyndighet.

Munan Baardssøn var blit forfærdelig opskaket ved sin mors endeligt. Han hadde git sig paa pilegrimsfærd til Sankt Jacob i Kompostella like efter —.

Han husket den morgenen, hans egen mor var død om natten. De laa for anker indi Moldøysundet, men skodden stod hvit og saa tæt, det var bare smaa stunder indimellem det skimtet litt av fjeldvæggen, de laa indunder. Men det gav ulden gjenlyd av den dumpe lyd, da baaten rodde tillands med presten. Han stod i forrummet og saa dem ro bort fra skibet. Alt var vaatt av taaken, som han kom nær, væten perlet i hans haar og paa hans klær, og den fremmede presten og hans følgesvend sat fremme i baaten og skrukket med optrukne skuldre over helligdommen, de hadde i fanget. De lignet høker i regnveir. Aareslagene og gnikkingen i tollegangene og gjenlyden fra fjeldet blev ved at lyde dovt, længe efter at baaten var indkvervet i skodden.

Da hadde han ogsaa lovet sig paa pilegrimsfærd. Han hadde bare hat *en* tanke da — at han maatte faa se igjen sin mors yndige, søte aasyn, som det hadde været før — med den bløte, glatte, blekbrune hud. Nu laa hun død nedi der med ansigtet herjet av de forfærdelige saarene som sprak og tytet med smaa klare væskedraaper, naar hun prøvet smile til ham —.

Ikke kunde vel han for at faren hadde tat slik imot ham. Og at han hadde vendt sig til en som var utjaget, likesom han selv —. Saa hadde han slaat pilegrimsfærden av tankerne, og saa hadde han ikke brydd

sig mere om at tænke paa sin mor. Saa vondt som hun hadde hat det paa jorden, saa var hun vel nu der hvor der var fred — og det blev ikke rare freden for ham, efter han hadde tat op med Eline igjen —.

Fred — det hadde han vist bare kjendt *en* gang i sit liv — den natten han sat bak stengjærdet ut mot skogen der paa Hofvin og holdt om Kristin, som sov i hans fang — sin trygge, blide, ubrutte barnesøvn. Det var ikke længe han hadde kunnet holde sig fra at bryte hende. Og det var ikke fred han hadde fundet hos hende siden, og han fandt ikke fred hos hende nu. Endda han saa at alle andre i hjemmet, de fandt fred hos hans unge hustru.

Og nu længtet han bare efter at komme bort til ufred. Han længtet sig gal og vild efter dette utskjæret og efter de dundrende hav om forlandene der nord, efter den endeløse kysten og de vældige fjordene som kunde rumme alverdens fælder og svik, efter de folkene hvis maal han bare kjendte bitevis, efter deres seid og flygtighet og smetten, efter krig og sjø og efter sangen av sine egne og sine mænds vaaben —.

Erlend sovnet tilslut og vaagnet igjen — hvad var det nu, han hadde drømt —. Jo. At han hadde ligget i en seng med en svart finjente paa hver side av sig. Noget halvglemt som var hændt ham, dengangen han var nord med Gissur — en vild nat da de alle hadde været drukne og øre. Han husket ikke meget mere av det hele end den ramme vilddyrslugt av kvinderne —.

Og her laa han med sin lille syke søn i armen og drømte slike drømme —. Han blev saa ræd sig selv at han turde ikke lægge sig til at sove mere. Og han orket ikke ligge vaaken. Ja han maatte da være en ulykkesmand —. Stivnet av angst laa han urørlig og

kjendte hjertet klemte i sit bryst; mens han længtet mot morgengryets forløsning.

Han fik snakket Kristin til at bli liggende i sengen næste dag. For han syntes ikke at han orket se hende gaa og slæpe sig omkring i huset — saa elendig. Han sat hos hende og stelte med hendes haand. Hun hadde hat de vakreste armer — slanke, men saa runde at de fine smaa knokerne syntes ikke i de spinkle ledemot. Nu stod de ut som knuter paa den utmagrede arm, og huden var ganske blaahvit paa undersiden av armen.

Ute blaaste det og regnet, saa det sprutet i bakken. Han kom fra ridderloftet engang utpaa dagen og hørte Gaute skrike og graate saart etsteds i tunet. Inde i den trange gangen mellem to av husene fandt han sine tre smaasønner, midt i takdryppet sat de. Naakkve tviholdt den lille, mens Bjørgulf fristet at true i ham en levende metemark — han hadde haanden helt fuld av lyserøde ormer som tvinnet og vred sig.

Gutterne stod med krænkede miner, mens faren overfór dem. Det var Aan Gamle, sa de, som hadde nævnt at Gaute skulde faa tænderne sine uten møie, hvis de kunde faa ham til at bite av nogen levende mark.

De var drivende vaate fra isse til taa alle tre. Erlend brølte paa barnedejerne — de kom styrtende en fra verkmandskleven og en fra stalden. Husbonden bandet dem hit og dit, stappet Gaute opunder armen sin som en grisunge og jaget de andre foran sig ind i hallen.

Litt efter sat de smaa tørre og tilfredse i sine blaa helligdagskjortler i en rad paa trinet foran morens seng. Faren hadde trukket en krak borttil, vaaset og staaket, krammet leende ungerne indtil sig for at døive det sidste av natteskrækken i sit eget sind. Men moren

smilte glad fordi Erlend lekte med børnene deres. Erlend hadde en finneheks, sa han, hun var to hundrede vintrer gammel og indtørket saa hun var ikke større end saan. Han hadde hende i en skindhit i den store kisten som stod i naustet hans. Jo da, hun fik mat — hver julenat en kristenmands laar — med det klarte hun sig ett aar tilende. Og var de ikke stille og snille og lot være at ape paa mor sin som var syk, skulde de komme i skindhit de og —.

«Mor er syk av det hun gaar med søster vor,» sa Naakkve, kry for han visste greie paa saken.

Erlend drog gutten efter ørerne bort i knæet sit: «Ja — og naar hun er født, denne søsteren deres, da skal jeg la finkjærringen min galdre over dere tre, og dere skal bli hvitbjørner og labbe paa vilden skog, men datteren min skal arve alt jeg eier —»

Børnene skrek og veltet sig op i sengen til moren — Gaute skjønte det ikke, men han skrek og krabbet op fordi brødrene gjorde det. Kristin klaget sig — han maatte ikke skjemte saa stygt. Men Naakkve tumlet ut igjen; i en henrykkelse av latter og skræk fór han paa faren, hængte sig i beltet hans og bet efter Erlends hænder, mens han skrek og jublet.

Erlend fik ikke den datteren som han ønsket sig saa meget nu heller. Kristin fødte ham to store, vakre sønner, men de hadde nær kostet hende livet.

Erlend lot dem døpe, den ene efter Ivar Gjesling og den anden efter kong Skule. Hans navn var ellers ikke blit holdt oppe i ætten — fru Ragnrid hadde sagt at hendes far var en ulykkesmand, og derfor skulde han ikke nævnes op. Men Erlend svor paa at ingen av hans sønner bar stoltere navn end denne yngste.

Det var nu ledet saa langt paa høsten at Erlend

maatte reise nord, straks Kristin var over den værste fare. Og han mente i sit hjerte, det var like godt at han var borte, før hun kom op av sengen igjen. Fem sønner paa fem aar — det kunde være nok, og han vilde nødig trænge at ængste sig for hun skulde dø i barnsseng, mens han sat deroppe paa Vargøy.

Han skjønte at Kristin tænkte noget lignende. Hun klaget sig ikke længer for han skulde fare fra hende. Hun hadde tat hvert barn, som skulde komme, som en dyrebar Guds gave, og plagerne som det hun ikke burde kny under. Men denne gangen hadde hun hat det saa forfærdelig haardt at Erlend skjønte, alt mod var som blaast ut av hende. Hun laa hen, gul som ler i ansigtet, og saa paa de to smaa revebylter ved sin side, og hun var ikke saa lykkelig i øinene som hun hadde været med de andre.

Erlend sat hos hende og gjorde hele reisen nordover i tankerne. En haard sjøfærd blev det vel nu senhøstes — og underlig at komme dit op til den lange natten. Men han lægtet uutsigelig. Denne sidste angsten for hustruen hadde aldeles knækket al motstand i hans sind — viljeløst gav han sig sin higen bort fra hjemmet i vold.

IV.

Erlend Nikulaussøn sat som kongens landvernsmand og høvding i fæstet paa Vargøy i næsten to aar. I al den tid kom han ikke længer syd end til Bjarkøy en gang, da han og herr Erling Vidkunssøn hadde stevnet møte der. Den anden sommer Erlend var borte døde endelig Heming Alfssøn, og Erlend fik sysselen

i Orkdølafylke efter ham. Haftor Graut fór nord for at løse ham av paa Vargøy.

Han var en glad mand da han seilet sydover nogen dager efter Mariamesse om høst. Det var den opreisning han hadde stundet efter i alle disse aarene — at faa sysselen som hans far hadde hat engang. Ikke slik at dette hadde været et maal som han nogensinde hadde arbeidet for at naa. Men det hadde altid staat for ham slik som det var dette han trængte, for at kunne falde ind paa den plads, hvor han hørte hjemme — baade i sine egne og i sine jevnlikes øine. Nu gjorde det ikke noget længer, at han blev regnet for at være litt anderledes end de andre bænkesitterne — der var ikke mere noget vrangt ved hans særstilling.

Og han længtet hjem. Der hadde været fredeligere i Finmarken end han hadde ventet. Den første vinteren allerede hadde slitt paa ham — han sat der uvirksom i borgen og kunde ikke faa gjort noget med utbedringen av verket. Det var blit sat i god stand for sytten aar siden, men nu var det aldeles forfaldent.

Saa kom vaaren og sommeren med liv og uro — stevner her og der i fjordene med de norske og halvnorske skattekræverne og talsmænd for folkene indfra vidderne. Erlend laa og flakket med sine to skiber og hadde megen moro. Paa øen blev husene utbedret og verket styrket. Men det næste aaret var der heller stilt.

Haftor skulde vel sørge for at der blev uro igjen. Erlend lo. De hadde seilet sammen indover næsten til Trjanema, og der hadde da Haftor faat tak i en terfin-kone som han flyttet med sig. Erlend snakket for ham. Han fik huske, det gjaldt at hedningerne skjønte, vi har herrer — og da fik en stelle sig slik at en ikke tirret nogen unødig, med det vesle folkemon en hadde. Ikke blande sig i det, om finnefolkene slos og dræpte hinanden; den glæden maatte de faa ha ifred. Men være som en høk over russer og kolbjager og hvad pakket het for noget. Og la kvindfolkene deres ifred — et var at de var hekser alle ihop — et andet at der var nok som bød sig til —. Men Godøygutten fik stelle sig som han vilde, til han lærte.

Haftor vilde væk fra sine gaarder og fra konen sin. Nu vilde Erlend hjem til sit. Han lægtet aldeles livsalig efter Kristin og Husaby og hjembygden og alle børnene sine — efter alting hjemme hos Kristin.

I Lyngsfjorden spurte han av et skib med nogen munkeprester ombord; det skulde være brødre fra Predikarliv i Nidaros som vilde nord og friste at plante den sande tro mellem hedninger og kjættere i grænsetrakterne.

Erlend kjendte sig viss paa at Gunnulf var mellem disse. Og tre nætter senere sat han virkelig alene med sin bror i en jordgamme som hørte til en liten norsk gaard ved stranden, hvor de hadde fundet hinanden.

Erlend var underlig bevæget. Han hadde hørt messen og tat tjeneste med sine skibsfolk — for eneste gang her nord saa nær som da han var paa Bjarkøy. Kirken paa Vargøy stod presteløs; en djakn sat igjen i borgen, og han hadde da fristet at holde rede paa helligdagene for dem, men ellers hadde det været saa som saa med sjælehjælpen for de norske der nord. De fik trøste sig med at det var som at være paa etslags korstog, saa det blev vel ikke regnet saa strengt med synderne deres.

Han sat og snakket for Gunnulf om dette, og broren

hørte paa med et fjernt og rart smil om den lange smale mund. Det saa ut som han altid suget underlæben litt ind, slik som en let kommer til at gjøre, naar en tænker haardt paa en ting, er like ved at skjønne, men ikke har faat fuld klarhet i sine tanker.

Det var utpaa natten alt. Alle de andre folkene paa gaarden sov oppe i skaalen; brødrene visste at nu var de alene vaakne. Og de var begge grepne ved det underlige i at her sat de to alene —.

Lyden av sjøbruset og stormen naadde dem dovt og dæmpet gjennem torvvæggene. Av og til pustet trækvinden ind, aandet paa glørne i gruen og blaffet litt med tranlampens flamme. Der fandtes ikke bohave i gammen; brødrene sat paa den lave jordpall som løp rundt tre sider av rummet, og mellem dem laa Gunnulfs skrivebret med blækhornet, pennefjær og en sammenrullet skraa. Gunnulf hadde sittet og skrevet op ett og andet som broren sa ham om stevner og bumandsheimer, om seilmerker og veirvarsler og ord i samernes sprog — alt som Erlend kom til at tænke paa det. Gunnulf styrte selv skibet — Sunnivasuden het det, for prædikebrødrene hadde kaaret sig Sankta Sunniva til vernehelgen for sit tiltak.

«Ja bare dere ikke skal faa samme lagnad som Seljemændene saa,» sa Erlend, og igjen smilte Gunnulf litt.

«Du kalder mig urolig du, Gunnulf,» tok hin paa igjen. «Hvad skulde en da kalde dig? Først flakket du hit og dit i sydlandene i alle de aarene, og ikke før er du kommet hjem, saa stryker du fra prestekald og præbender for at præke for Puken og hans unger nord i Velli-aa. Ikke kan du deres maal, og ikke skjønner de dit. Det tykkes mig at du er endda mere ustadig end jeg er.»

«Jeg eier hverken gods eller frænder at svare for,»

sa munken. «Jeg har nu løst mig fra alle baand, men du har bundet dig, bror.»

«Aaja. Den er vel fri som intet eier.»

Gunnulf svarte:

«Alt hvad en mand eier, holder ham mere end han holder det.»

«Hm. Aanei, Guds død allikevel. La være at Kristin holder mig — men godset og børnene vil jeg nu ikke skal eie mig —»

«Tænk ikke slik, bror,» sa Gunnulf sagte. «For da vil det lettelig gaa slik at du mister det.»

«Nei jeg vil ikke bli slik som de andre kallerne — de staar i mulden sin til opunder kjakerne,» sa Erlend leende, og broren smilte ogsaa litt.

«Fagrere børn end Ivar og Skule saa jeg aldrig,» mælte han. «Jeg tænker du saa ut slik i den alderen — ikke er det underlig at vor mor elsket dig saa meget.»

Begge brødrene hvilte en haand paa skrivebrettet som laa mellem dem. Selv i det svake lys av tranlampen saaes det, hvor ulike disse to mænds hænder var. Munkens naken og bar for ringer, hvit og muskelfast, mindre og meget tættere bygget end den andens, saa meget sterkere ut allikevel — endda Erlends næve nu var haard som horn indi loven og et blaahvitt ar efter et pileskud pløiet det mørke hold fra haandleddet og op under ærmet. Men fingrene paa Erlends smale, brungarvede haand var tørre og knudret i leddene som trækvister, fuldsatte med gyldne ringer og stener.

Erlend hadde lyst til at ta sin brors haand, men han blygdes — saa drak han ham bare til og gren litt over det daarlige øl.

«Hun tyktes dig være helt sund og frisk nu, Kristin,» spurte Erlend op igjen.

«Ja hun blomstret som en rose, da jeg var paa Husaby isommer,» sa munken og smilte litt. Han biet en stund, da sa han alvorlig: «Jeg vil be dig om dette, bror — tænk noget mere paa Kristins og børnenes velfærd end du har gjort før. Og la dig raade av hende og slut de handeler som hun og Eiliv har avtalt; de bier bare paa dit samtykke for at slutte dem.»

«Jeg liker nu ikke rigtig disse planerne hendes som du taler om,» sa Erlend nølende. «— Og nu blir dog ogsaa min stilling anderledes —»

«Eiendommene dine faar mere værd, naar du samler godset mere,» svarte munken. «Mig tyktes Kristins raad forstandige, da hun holdt dem frem.»

«Der er nu vel hellerikke en kone i Norges land som raader friere end hun gjør,» sa Erlend.

«Sidst blir det dog du som raader,» svarte Gunnulf atter. «Og du — du raader nu over Kristin ogsaa, som du vil,» sa han, underlig svak i mælet.

Erlend lo sagte nede i strupen, strakte sig og gjespet. Da sa han medett alvorlig: «Du har nu raadet med hende du og, bror min. Og det er ikke frit for at dine raad somme tider er kommet mellem vort venskap.»

«Mener du det venskap som har været mellem dig og din hustru, eller venskapet mellem os to brødrene,» spurte munken langsomt.

«Begge dele,» svarte Erlend, som det var en tanke der først nu kom til ham. «Saa from trænger nu vel ikke en lægkone at være,» sa han lettere.

«Jeg har raadet hende som jeg mente var bedst. Som der *er* bedst,» rettet han sig selv.

Erlend saa paa munken i prædikebrødrenes grove, graahvite kutte med den svarte kuvl slaat tilbake, saa den laa i tykke folder rundt halsen og bakover skuldrene. Kronen var raket slik at der var nu bare en

smal krans av haar om det runde, magre og blekladne ansigt — men det var like tæt og sort som i Gunnulfs unge dager.

«Ja du er jo ikke bror min nu, mere end du er hver mands bror,» sa Erlend og undret sig selv over den dype bitterhet i sin stemme.

«Slik er det ikke — endda det burde være saan.»

«Saa hjælpe mig Gud — jeg tror det er derfor at du vil fare op til finnerne!» sa Erlend.

Gunnulf bøiet hodet. Det ulmet i hans gulbrune øine.

«I noget mon er det ogsaa derfor,» sa han sagte og fort.

De bredte ut de skind og aaklær som de hadde tat med sig. Det var for koldt og raat i rummet til at de kunde klæ noget av sig, saa bød de hinanden godnat og la sig ned paa jordpallen, som var ganske lavt ved gulvet for røkens skyld.

Erlend laa og tænkte paa de tidender han hadde faat hjemmefra. Det var ikke meget han hadde hørt i disse aarene — to brever fra hustruen var kommet ham i hænde, men de hadde været gamle, da de naadde frem. Sira Eiliv hadde skrevet dem for hende — hun kunde prente selv, baade godt og vakkert, men hun skrev nødig, fordi det syntes hende ikke ganske sømmelig for en ulærd kvinde.

Hun skulde vel bli endda frommere nu, de hadde faat en helligdom i nabobygden, og det av en mand som hun selv hadde kjendt, mens han levet — og nu hadde Gaute faat bod for sin sygdom der og hun selv vundet fuld førlighet, efter hun hadde været svak siden tvillingernes fødsel. Gunnulf fortalte at prædikebrødrene i Hamar hadde tilslut maattet gi Edvin Rikardssøns lik tilbake til hans brødre i Oslo, og disse lot nu

skrive op alting om broder Edvins liv og om de jertegn han skulde ha virket baade i live og efter sin død. Det var da deres agt at sende dette skrift til paven og forsøke at faa sagt munken sandhellig. Nogen bønder fra Gauldal og Medaldalen hadde da faret syd og vidnet om undere, som broder Edvin hadde virket ved sine forbønner der i bygderne og ved et krucifiks som han hadde skaaret ut, og som nu var paa Medalhus. De hadde lovet at bygge en liten kirke paa Vatsfjeldet, hvor han hadde levet som einsetesmand nogen somre og hvor der var en lægedomskilde efter ham. De fik da en haand av liket til at gjemme i denne kirken.

Kristin hadde ofret to sølvskaaler og den store kaapehegten med blaa stener, som hun eiet efter sin mormor Ulvhild Haavardsdatter, og latt Tiedeken Paus i kaupangen gjøre en sølvhaand til broder Edvins knoker derav. Og hun hadde været paa Vatsfjeldet med Sira Eiliv og sine børn og stort følge, da erkebiskopen viet kirken ved Jonsmessetider aaret efter at Erlend var reist nord.

Efter dette var Gaute hurtig frisknet til og hadde lært at gaa og tale, og var nu som andre børn efter sin alder. Erlend strakte sig ut — det var vel den største lykken som kunde hændt dem, at Gaute var frisk nu. Han vilde lægge noget jord til den kirken. Gaute var lys, sa Gunnulf, og ansigtsfager — lik moren. Da skulde han nu bare ha været en liten mø — og saa skulde han ha hett Magnhild. Ja — han længtet efter de vakre sønnerne sine ogsaa nu —.

Gunnulf Nikulaussøn laa og tænkte paa den vaardagen for tre aar siden, han red opover mot Husaby. Paa veien møtte han en mand fra gaarden — husfruen var ikke hjemme, sa han — hos en syk kone.

Han red paa en smal, græsgrodd vei mellem gamle

skigarer; der var ung løvskog i lerfaldsbakkerne baade opover og ned mot elven som bruste vaarlig fuldt nedi sænkningen. Han red mot solen, og det spæde grønne løv glinset som gyldne flammer paa kvistene, men indover i skogen faldt skyggen sval og dyp allerede paa græsbunden.

Han kom frem saa han saa et glimt av sjøen som laa med mørk speiling av det andet landet, med himmelen blaa og billedet av de store sommerskyer smeltet og brutt av strømkrusninger uti. Dypt nede under rideveien laa en liten gaard paa grønne, blomsterbrogede volder. En flok hvitskautede hustruer stod ute paa tunet — men Kristin var ikke mellem dem.

Litt længre fremme saa han hesten hendes; den gik inde i hagen med nogen andre. Veien dyppet ned i en hulning av grøn skygge foran ham, og hvor den slynget sig opover den næste bølge av lerbakkerne, stod hun ved skigaren under løvet og lydde paa fuglesangen. Han saa hendes smale sorte skikkelse lutet over gjærdet ind mot skogen; det hvitnet i skautet og i en hvit arm. Han tok hesten, red fot for fot frem mot hende. Men da han kom nærmere, saa han, at det var en gammel bjerkelegg som stod der.

Næste kveld, da hans tjenestefolk seilet ham ind til kaupangen, sat presten selv tilrors. Han kjendte sit hjerte fast og nyfødt i brystet. Nu kunde intet rokke hans forsæt.

Han visste nu at det som hadde holdt ham tilbake i verden var den uutslukkelige længsel, han hadde baaret paa fra guttedagene. Han vilde vinde menneskenes yndest. For at bli yndet hadde han været godgjørende, blid og skjemtsom mot smaafolk; han hadde latt sin lærdom glimre, men med maatehold og ydmyghet, blandt presterne i byen, for at de skulde

like ham, han hadde været eftergivende mot herr Eiliv Kortin siden denne var ven med hans far, og han visste hvordan herr Eiliv likte at folk var. Han hadde været kjærlig og blid mot Orm, for at vinde litt av guttens kjærlighet fra den lunefulde faren. Og han hadde været streng og krævende mot Kristin, fordi han skjønte at hun trængte møte noget som ikke veg unna, naar hun grep efter støtte, noget som ikke ledet vild, naar hun kom og var følgevillig.

Men nu hadde han skjønt — han hadde søkt at vinde hendes tillid for sig selv meget mere end at styrke hende i tillid til Gud —.

Erlend hadde fundet ordet nu ikveld. Ikke min bror mere end alle menneskers bror. Det var omveien han maatte gaa, før hans broderkjærlighet kunde gavne *nogen*.

To uker senere hadde han skiftet sit gods mellem sine frænder og kirken og tat profosdragten i Predikarliv. Og nu i vaar, da alle sind var opskaket til grunden ved den forfærdelige ulykke som gik over landet — at lynet hadde tændt Kristkirken i Nidaros og halvveis lagt Sankt Olavs hus øde — hadde Gunnulf faat erkebiskopens støtte for sin gamle plan. Sammen med broder Olav Jonssøn, som var viet prest lik ham selv, og tre yngre munker, en fra Nidaros og to fra Predikarliv i Bjørgvin, drog han nu nordover for at bringe ordets lys til de usalige hedninger som levet og døde i mørke indenfor et kristent lands grænseskjel.

Kristus, du korsfæstede. Nu har jeg solgt fra mig alt som kunde binde mig. Mig selv har jeg solgt dig i hænder, om du vil værdiges med mit liv at kjøpe fri Satans hjon. Ta mig, slik at jeg kjender, jeg er din træl, ti da eier jeg ogsaa dig. — Saa skulde vel en gang, en gang igjen hans hjerte gale og synge i

bringen, som det hadde sunget og slaat, da han gik over de grønne sletter ved Romaborg, fra pilegrimskirke til pilegrimskirke — «jeg er min elskedes, og til ham er min attraa —»

Brødrene laa og tænkte sig isøvn paa hver sin bænk i den lille gammen. En liten glo ulmet i gruen mellem dem. De tænkte sig længere og længere bort fra hinanden. Og næste dag for den ene mot nord og den anden mot syd.

Erlend hadde lovet Haftor Graut at fare ut til Godøy og ta hans søster med sydover. Hun var gift med Baard Aasulfssøn i Lensviken — han var ogsaa en frænde av Erlend, men langt ute.

Den første morgen, da Margygren skar ut av Godøysundet med seilet bugnende mot blaa fjeld i den fine bris, stod Erlend oppe paa viden bak i skibet. Ulf Haldorssøn hadde roret. Da kom Sunniva ditop. Hun hadde kaapehætten nedfældt, og vinden strøk hodelinet bakover fra hendes solskinsgule, krusede haar. Hun hadde samme slags sjøblaa, glitrende øine som broren, og som han var hun ansigtsfager, men sterkt fregnet, ogsaa paa de smaa, fyldige hænder.

Fra den første kvelden han saa hende paa Godøy — deres øine møttes, saa saa de til siden og kom til at smile saa lønsk begge to — hadde Erlend visst at hun kjendte ham — og han kjendte hende. Sunniva Olavsdatter, hende kunde han ta med bare næven, og hun ventet paa at han skulde gjøre det.

Nu, han stod med hendes haand i sin — han hadde hjulpet hende op — kom han til at se ind i Ulfs raa og mørke ansigt. Ulf visste det nok ogsaa. Han blev underlig skamfuld ved mandens blik. Han husket i et nu alt som denne hans frænde og følgesvend hadde

været medvider til — hver en galskap han hadde rotet sig op i fra de yngste ungdomsaarene. Ulf trængte ikke se saa haansk paa ham — han hadde nu ikke ment at komme fruen nærmere end hæder og dygd tilstedet, trøstet han sig selv. Han var da saa gammel nu og klok av skade, han kunde slippes nord i Haalogaland uten at væve sig bort i uvettighet med en anden mands kone. Han hadde en kone selv nu — han hadde været Kristin tro fra første dagen han hadde set hende og til nu — ett og andet, som var hændt der nordpaa, kunde ingen forstandig mand regne med. Men ellers saa hadde han end ikke set paa en kvinde — slik. Han visste det selv — med en norsk kvinde, til og med en av deres egne jevnbyrdige — nei han vilde aldrig faa en times fred i sit hjerte, hvis han sveg Kristin slik. — Men denne reisen sydover med hende her ombord — den kunde nok bli vovsom.

Noget hjalp det at de fik hellere haardt veir nedover, saa han hadde andet at gjøre end gantes med fruen. I Dynøy maatte han søke havn og bie nogen dager. Mens de laa der, hændte noget som voldte at fru Sunniva syntes ham meget mindre forlokkende.

Erlend med Ulf og etpar til av mændene sov i den samme skaalen hvor hun og hendes terner laa. En morgen var han alene derinde, og fruen var ikke staat op. Da ropte hun paa ham — sa, hun hadde mistet et fingerguld ned i sengen. Han maatte da til og hjælpe med at lete — hun krøp omkring paa knæ i sengen og var bare i serken. De snudde nu bort i hinanden ret som det var, og hvergang fik begge to tyvesmilet i øinene. Saa tok hun fat i ham —. Ja han hadde vel selv ikke baaret sig saa overlag sømmelig ad, tid og sted var ikke til det — men hun var saa frækt og ublufærdig villig, at han blev aldeles kold med ett.

Skamrød vendte han sig fra dette ansigt som var opløst av latter og kjæte; han kom sig løs uten videre paaskud og gik ut; sendte saa hendes tjenestekoner ind til fruen.

Nei saa djævelen, han var ikke en rotteunge heller som lot sig fange i sengehalmen. Ett var at lokke — at la sig lokke var en anden ting. Han maatte le ogsaa — her stod han og var rendt fra en vakker kone slik som Josef hin ebræiske. Ja litt hænder tilsjøs og tillands med.

Nei, fru Sunniva —. Aa han maatte mindes *en* — en som han kjendte. Hun hadde gaat til møtes med ham i et herberg for løse ledingskarer — og hun kom saa tugtig og værdig som en kongebaaren ungmø gaar til messen. I lunder og laaver hadde hun været hans, Gud forlate ham, han hadde glemt hendes byrd og hendes hæder; hun hadde glemt den for hans skyld, men slænge den fra sig hadde hun ikke evnet. Hendes æt yppet sig i hende, selv naar hun ikke tænkte paa den.

Gud signe dig, Kristin min — saa hjælpe mig Gud, min tro som jeg gav dig i løn og for kirkedøren, den skal jeg holde eller aldrig være mands mand. Saa er.

Saa fik han fru Sunniva sendt iland ved Yrjar, der hun hadde frænder. Det bedste var at hun syntes ikke altfor vred heller, da de skiltes. Helde med hodet og sture som en munk hadde han ikke trængt — de hadde jaget hinanden utenbords paa aarerne som en sier. Til avsked gav han fruen nogen kostbare skind til en kaape, og hun lovet, han skulde faa se hende i den kaapen. De møttes nok en og anden gang. Stakkar, manden hun hadde var ikke ung og noget sykelig —.

Men han var lykkelig fordi han kom hjem til sin hustru og ikke hadde noget paa sindet som han trængte dølge for hende, og han var kry av sin egen prøvede standhaftighet. Og han var aldeles yr og gal av

længsel efter Kristin — hun var den søteste og væneste rose og lilje allikevel — og hans var hun!

Kristin var ved ørerne og møtte ham, da Erlend la ind til Birgsi. Fiskere hadde bragt bud til Vigg at Margygren var set ute ved Yrjar. Hun hadde sine to ældste sønner og Margret med sig, og hjemme paa Husaby blev stelt til gjestebud for venner og frænder som skulde feire Erlends hjemkomst.

Hun var blit saa vakker at Erlend mistet pusten da han saa hende. Men hun var nok forandret. Det pikeagtige som var blit ved at være over hende efter hver barnsseng hun var kommet over — det spæde og skrøpelige nonnelignende under hustrulinet — det var nu borte. Hun var en ung, blomstrende kone og mor. Hendes kinder var runde og friskt røde mellem skautets hvite fliker, barmen høi og fast for kjeder og søljer at glitre paa. Hoften rundet sig mere bredt og mykt under nøklebeltet og den forgyldte slire med saks og kniv. Jo, jo, hun var bare blit vakrere — hun saa ikke ut som de kunde blaase hende til himmels fra ham saa let som før. Selv de store smale hænder var blit fyldigere og hvitere.

De laa paa Vigg om natten, i abbedens hus der. Og det var en ung, rosenrød og glad Kristin, mild og svak av lykke, som red med ham til gjestebud paa Husaby denne gangen, da de drog hjemover næste dag.

Der var saa mange alvorlige ting, som hun skulde ha talt med sin husbond om, naar han kom hjem. Der var tusen ting om deres børn, bekymringer for Margret, og der var hendes planer for at bringe godserne paa fote igjen. Men det blev borte i festrus altsammen.

De drog fra det ene gjestebud til det andet, og hun fulgte med sysselmanden paa hans færder. Erlend holdt nu endda flere mænd paa Husaby, bud og brever for mellem ham og hans lensmænd og ombudsmænd. Erlend var kaat og glad altid — skulde ikke han duge til sysselmand — han som hadde stanget skallen sin snart mot hver en bolk i lands lov og kristenret. Slikt var vel lært og ikke let glemt. Let og hurtig nemme hadde manden, og han hadde faat god lærdom i opveksten. Nu kom det frem i ham igjen. Han vænnet sig til at læse brever selv og hadde faat en islænding til skriver. Før hadde Erlend sat sit segl under alt som andre læste op for ham, og nødig set paa en linje skrift — det hadde Kristin faat erfare i disse to aarene, hun var blit fortrolig med alt som fandtes i hans brevkister.

Nu kom der et letsind over hende som hun aldrig før hadde kjendt. Hun blev selv kvikkere og mindre stille, naar hun var ute mellem folk — for hun følte at hun var svært vakker nu, og hun var helt sund og frisk for første gang, siden hun var blit gift. Og om kvelden, naar hun og Erlend laa sammen i en fremmed seng paa et loft i en av storgaardene eller i en bondestue, saa lo de og hvisket og gjønet med folk de hadde møtt, og tidender de hadde spurt. Erlend var mere flaaset i munden end nogensinde, og folk syntes at like ham bedre end nogen tid før.

Hun saa det med deres egne børn — de var som fortullet av henrykkelse, naar faren en og anden stund gav sig av med dem. Naakkve og Bjørgulf stelte bare med slikt som buer og spyd og økser nu. Saa kunde det hænde at faren stanset i sin gang over tunet, saa paa dem og viste dem tilrette «ikke slik, søn min —

slik skal du holde» — han flyttet den vesle nævens grep og la fingrene i den rette stilling. De blev da ute av sig av iver.

De to ældste sønnerne var uadskillelige. Bjørgulf var størst og sterkest av børnene, jevnhøi med Naakkve som var tre halvaar ældre, og tykkere. Han hadde stridkrøllet, ramsvart haar, det lille ansigt var bredt, men vakkert, øinene blaasorte. En dag spurte Erlend ængstelig moren om hun visste, at Bjørgulf saa ikke godt paa det ene øiet — han skjeglet ogsaa ganske litt. Kristin sa, hun trodde ikke det hadde noget paa sig, han vokste det vel av sig. Det var blit slik at hun hadde altid tat sig mindst av dette barnet — han var blit født da hun var slitt av stellet med Naakkve, og Gaute hadde fulgt saa snart efter. Han var den kraftigste av børnene, vist ogsaa den klokeste, men han var faamælt. Erlend holdt mest av denne sønnen.

Endda han ikke gjorde det klart for sig selv, saa hadde han litt imot Naakkve, fordi gutten var kommet ubeleilig og fordi han skulde kaldes efter hans far. Og Gaute var ikke slik som han hadde ventet —. Gutten hadde stort hode, som rimelig kunde være, for i to aar var det som bare hodet hadde vokset paa ham — nu grodde lemmerne godt efter. Vettet hans var godt nok, men han talte svært langsomt, for snakket han fort, kom han til at klæsse eller stamme, og da gjorde Margret nar av ham. Kristin var meget svak for denne gutten — skjønt Erlend forstod at paa et vis var nok den ældste hendes yndlingsbarn — men Gaute hadde været saa svak, og han lignet hendes far noget, med det lingule haaret og de mørke graa øinene — og han længtet svært efter moren. Han gik litt ensom mellem de to ældste, som altid holdt sam-

men, og tvillingerne, som var saa smaa endda, at de fulgte fostermødrene.

Kristin hadde nu mindre tid til at stelle med sine børn, og hun maatte mere end før gjøre som andre fruer og la tjenestekvinderne vogte dem — men de to ældste løp nu heller med mændene paa gaarden. Hun ruget ikke længer over dem med den gamle syke ømhet — men hun lekte og lo mere med dem, naar hun hadde stunder til at samle dem om sig.

Ved aarsskiftet fik de paa Husaby et brev under Lavrans Bjørgulfssøns segl. Det var skrevet med hans egen haand og sendt med presten i Orkedal, som hadde været sydover, saa det var to maaneder gammelt. Den største nyhet som stod i det var at han hadde fæstet bort Ramborg til Simon Andressøn paa Formo. Bryllupet skulde staa ved korsmessetid om vaaren.

Kristin var over al maate forundret. Men Erlend sa, han hadde nok tænkt at slik kunde det gaa — helt siden han hadde spurt at Simon Darre var blit enkemand og hadde slaat sig ned paa sin gaard i Sil efter at gamle herr Andres Gudmundssøn var død.

V.

Simon Darre hadde tat det som noget der saa skulde være, da hans far avtalte giftermaalet med Lavrans Bjørgulfssøns datter for ham. De hadde altid brukt det i hans slegt, at forældrene raadet med slikt. Han var blit glad, da han saa, bruden var saa vakker og yndefuld. Forresten hadde han aldrig tænkt andet end at han skulde bli gode venner med den konen, faren valgte til ham. Kristin og han høvet sammen i alder

og velstand og byrd — var Lavrans noget mere høiættet, saa var hans far ridder og hadde staat kong Haakon nær, mens den anden altid hadde levet stille paa sine gaarder. Og han hadde aldrig set andet end at gifte folk kom godt overens, naar de var hinandens jevnlike.

Saa kom den kvelden i loftet paa Finsbrekken — da folk vilde tyne det menløse unge barnet. Fra den stund hadde han nok visst at han holdt mere av sin fæstemø end bare slik som det nu skulde være. Han tænkte ikke meget over det — han var glad; han saa at møen var sky og blyg, men han tænkte ikke over det heller. Saa kom den tiden i Oslo, da han maatte tænke over sakerne — og saa den kvelden i Flugaloftet.

Han var kommet op i noget som han ikke hadde trodd hændte i verden — mellem hæderlige folk av god slegt og i disse tider. Blindet og forvirret stupte han ut av sin trolovelse — men av væsen hadde han været kjølig og rolig og jevn, da han snakket om sakerne med sin far og med hendes far.

Saa var han kommet utenfor sin slegts skikker, og saa gjorde han det som ogsaa var uhørt i hans æt: uten at raadføre sig med sin far engang, beilet han til den rike unge enken paa Mandvik. Det blendet ham da han skjønte, fru Halfrid likte ham — hun var meget mere rik og ætstor end Kristin, sønnedatter av baronen Tore Haakonssøn av Tunsberg, enke efter ridder Finn Aslakssøn — og hun var vakker, og hadde saa fint og adelig et væsen at han syntes, mot hende var kvinderne i hans egen kreds bare som bondekjærringer allesammen. I djævelens navn, han skulde vise dem alle sammen, han kunde faa den fineste hustru; hun var endda gjævere med rigdom og alt end denne trøn-

deren som Kristin hadde latt sig skjæmme ut av. Og en enke, det var greit og godt, det visste en hvad var — fanden skulde tro paa møer mere —.

Han hadde faat lære, det var ikke saa endefremt at leve i verden som han hadde trodd hjemme fra Dyfrin. Der raadet faren i ett og alt, og hans meninger var de rette. Nok hadde Simon været ved hirden og været kjertesvein en tid, han hadde faat nogen lærdom hos farens husprest hjemme — det kunde nok hænde at han fandt ett og andet som faren sa litt avlægs. Han mælte ogsaa imot av og til — men det var bare som skjemt, og det blev tat som skjemt — svært til kvikt hode paa Simon, lo faren og moren og hans søskende, som aldrig mælte imot herr Andres. Men alting blev som faren sa; det fandt ogsaa han selv rimelig.

De aarene han var gift med Halfrid Erlingsdatter og bodde paa Mandvik, lærte han hver dag litt grundigere, at livet kunde være mere vrangt og vrient end herr Andres Gudmundssøn nogen tid hadde drømt om.

At han ikke skulde kunne trives med en slik kone som han hadde faat — det hadde han aldrig kunnet tænke sig. Dypt i hans sind sat en pineful undren — naar han saa paa sin hustru, slik hun færdedes i huset dagen lang, saa vakker med de milde øinene, munden som var saa søt naar den var lukket — ingen kvinde hadde han set bære klær og smykker med saa megen ynde. Og i nattens mulm og mørke tæret lede ved hende al ungdom og friskhet ut av ham — hun var sykelig, hendes aande ufrisk, hendes kjærtegn plaget ham. Og saa var hun saa god at han følte en fortvilet skam ved det, men han hadde nu engang imot hende.

Saa var der det at de hadde ikke været gifte længe før han skjønte — hun kom aldrig til at føde ham et levende, fuldbaaret barn. Han skjønte at hun selv sør-

get over det endda meget mere end han — det skar i ham som kniver i hjertet, naar han tænkte paa *hendes* skjæbne i den veien. Ett og andet var kommet ham for øre — det gik slik med hende fordi herr Finn hadde sparket og slaat hende saa hun flere ganger var faret ilde, mens hun var gift med ham. Han hadde været aldeles uvettig skinsyk paa sin unge, skjønne frue. Hendes frænder hadde villet flytte hende fra ham, men Halfrid mente, det var en kristen kones skyldighet at bli hos sin egtehusbond, enten han var slik eller slik.

Men fik han ikke børn med hende, saa maatte det ogsaa bli slik, at han alle dager følte, det var *hendes* jord de sat paa, *hendes* rigdommer som han styrte med. Han styrte forstandig og omsorgsfuldt. Men i disse aarene vokste der frem i hans sind en længsel efter Formo, hans farmors ættegaard som han altid hadde været til at ta over efter faren. Han kom til at synes, han hadde hjemme der nord i Gudbrandsdalen næsten endda mere end paa Romerike.

Folk blev ved at kalde hans kone *fru* Halfrid siden førstemandens, ridderens tid. Derved kjendte han sig endda mere som hendes raadsmand bare paa Mandvik.

Saa var det en dag, de sat alene sammen i stuen, Simon og hans hustru. En av ternerne hadde netop været inde et ærinde. Halfrid saa efter hende.

«Jeg undres,» sa hun. «Jeg er ræd Jorunn er med barn isommer —»

Simon sat med en bue i fanget og stelte med laasen. Han byttet om skrujern, sigtet ned i fjerverket og svarte uten at se op:

«Ja. Og det er mit.»

Hustruen sa intet. Da han omsider saa op paa hende,

sat hun og sydde, like stadig over sit arbeide som han hadde været over sit.

Simon var hjertelig lei. Lei for han hadde krænket sin hustru slik, og lei for han hadde indlatt sig med piken, og ærgerlig for han hadde tat paa sig farskapet. Han var langtfra sikker selv — Jorunn var let gods hun. Egentlig hadde han aldrig likt hende; hun var grim, men kjap i munden og morsom at snakke med, og det hadde været hende som sat oppe efter ham altid, naar han kom sent hjem sidste vinter. Han hadde svaret overilet, fordi han hadde ventet at hustruen skulde klage og laste ham. Det var dumt tænkt, han burde ha visst, Halfrid vilde holde sig altfor god til slikt. Men nu var det gjort — gaa tilbake fra sit eget ord vilde han ikke. Saa fik han finde sig i at hete far til sin ternes barn, enten han var det eller ikke.

Halfrid nævnte ikke saken før et aarstid efter; da spurte hun en dag om han visste at Jorunn skulde giftes over til Borg. Simon visste det godt nok, for han hadde selv git hende hjemmefølget. Hvor skulde barnet være, spurte hustruen. Hos morens forældre, hvor det var nu, svarte Simon. Da sa hun:

«Det tykkes mig, det vilde være sømmeligere at din datter vokste op her i gaarden din.»

«I din gaard, mener du?» spurte Simon.

Der gik en liten skjælven over fruens ansigt.

«Det vet du vel, husbond min, at saa længe vi lever begge, saa raader du her paa Mandvik,» sa hun.

Simon gik bort og la sine hænder paa hustruens skuldre:

«Er det slik, Halfrid, at du mener, du kan taale at se det barnet her hos os, saa vil jeg vite dig stor tak for dit høisind.»

Han likte det ikke. Han hadde set barnet nogen ganger — det var en temmelig styg unge, og han kunde ikke se at den lignet paa ham eller nogen av hans folk. Han trodde mindre end nogensinde, at han var far til den. Og han hadde været inderlig harm da han spurte, Jorunn hadde latt møen døpe Arngjerd efter hans mor, uten at spørre ham om lov. Men han fik nu la Halfrid raade. Hun hentet barnet til Mandvik, fik en fostermor til det og saa selv til at intet manglet den lille. Kom barnet hende for øie, tok hun det ofte selv paa fanget og stelte med det, snilt og kjærlig. Og efterhvert som Simon saa mere til den lille, kom han til at like møen — han var svært barnekjær. Nu mente han ogsaa at se nogen likhet mellem Arngjerd og sin far. Det var vel tænkelig at Jorunn hadde været klok nok til at holde sig i skindet, efter husbonden var kommet hende for nær —. Saa var vel Arngjerd hans datter, og det som Halfrid hadde faat ham til at gjøre, var det bedste og hæderligste.

Da de hadde været gifte i fem aar, fødte Halfrid sin husbond et fuldbaaret guttebarn. Hun var som gjennemlyst av lykke, men straks efter fødselen blev hun saa syk at det snart gjordes klart for alle, hun maatte dø. Endda var hun trøstig, sidste gang, hun var ved samling en stund: «Nu skal du sitte her, Simon, og raade paa Mandvik over godset til din og min æt,» sa hun til manden.

Efter dette øket feberen saa sterkt at hun visste ikke mere av sig, og saa fik hun ikke den sorg, mens hun var paa jorden, at hun spurte, gutten døde et døgn før moren. Og i den anden heimen kjendte hun vel ikke sorg over slikt, men var glad, hun hadde Erling deres hos sig, tænkte Simon.

Simon husket siden, at den natten da de to lik laa

oppe i loftet, hadde han staat og hængt over skigaren om en aker som laa ned mot sjøen. Det var like før Jonsmesse, og natten var saa lys at fuldmaanen vandt neppe skinne. Vandet laa blankt og blekt og skvalpet og rislet litt i fjæren. Simon hadde neppe sovet mere end en time indimellem, helt siden den natten da gutten blev født — det syntes ham nu meget længe siden, og han var saa træt at han sanset neppe sørge.

Han var da syvogtyve aar gammel.

Utpaa sommeren, efterat boet var skiftet, gav Simon Mandvik over til Stig Haakonssøn, Halfrids farbrorsøn. Han drog til Dyfrin og sat der om vinteren.

Gamle herr Andres laa tilsengs med vandkalv og mange skader og plager; det led mot slutten med ham nu, og han klaget sig meget — livet hadde ikke været saa liketil for ham heller i det sidste. Det var ikke gaat slik for hans vakre og lovende børn, som han hadde villet og ventet. Simon sat hos faren og prøvet haardt at finde den jevne og skjemtsomme tonen fra før, men gamlingen jamret uavladelig. Helga Saksesdatter, som Gyrd hadde faat, hun var saa fin at hun visste ikke hvadfor urimeligheter hun skulde finde paa — Gyrd turde ikke rape her i sin egen gaard uten han spurte konen om lov. Og denne Torgrim som støtt og stadig sytet for magen sin — aldrig skulde Torgrim faat datter hans, hadde han visst at manden var saa lei at han orket hverken leve eller dø. Astrid hadde ingen glæde av sin ungdom og sin velstand saa længe manden hendes levet. Sigrid gik her, kuet og græmmet — smil og laat hadde hun aldeles mistet, gode barnet hans. At hun hadde faat det barnet — og Simon ingen børn. Herr Andres graat, usalig og gammel og syk. Gudmund hadde mælt imot alle de

giftermaal som hans far hadde bragt paa tale, og han var blit saa gammel og laak at han hadde latt drengen ride sig aldeles ned —.

— Men ulykken var begyndt med at Simon og denne dølske møen hadde sat sig op mot sine forældre. Og det var Lavrans' skyld — saa djerv en mand han var mellem mænd, han knak i knæhaserne for kvindfolket sit. Jenten hadde vel snøftet og skreket — straks dat han ned og skikket bud efter den forgyldte horbukken fra Trøndelagen som ikke kunde bie til han hadde faat bruden med vigsel engang. Men hadde Lavrans været mand i huset sit, saa skulde nok han, Andres Darre, vist at han kunde lære en skjegløs guttehvalp av søn vetug færd. Kristin Lavransdatter, hun fik børn hun — en sprellevende søn hver ellevte maaned, hadde han spurt —

«Det blir dyrt det, far,» sa Simon leende. «Arven blir svært opstykket da.» Han tok Arngjerd og satte hende op i fanget sit — hun kom tassende ind i stunen.

«Ja hun der skal ikke volde at arven blir delt for smaat efter dig — hvem som nu skal skifte den,» sa herr Andres arg. Han var glad i sønnedatteren paa et vis, men det harmet ham at Simon hadde faat et horsbarn. «Har du tænkt paa noget nyt gifte, Simon?»

«I faar da la Halfrid bli kold i graven først, far,» sa Simon og strøk over barnets blakkede haar. «Jeg skal nok gifte mig igjen — men det haster da ikke slik.»

Saa tok han buen og skiene og strøk til skogs for at puste ut litt; med hundene sine fulgte han elgen paa skaren og skjøt tiur paa top — laa om nætterne i skogsæteren til Dyfrin og syntes det var godt at være alene.

Det skrapte av skier utenfor paa skaren, hundene for i veiret, og hunder svarte utenfor. Simon lukket paa

døren ut til den maaneblaa nat og Gyrd som kom ind, slank og høi og vakker og stille. Han saa yngre ut nu end Simon, som altid hadde været noget fetladen og var blit en god del sværere i de aarene paa Mandvik.

Brødrene sat med nisteskreppen mellem sig, aat og drak og saa ind i aareilden.

«Du har vel skjønt,» sa Gyrd, «at Torgrim vil gjøre døn og braak naar far er borte — og han har faat Gudmund med sig. Og Helga. De vil ikke unde Sigrid fuld søsterlod med os —»

«Jeg har skjønt det. Søsterlodden sin skal hun faa, det skal vel du og jeg kunne drive igjennem, bror.»

«Bedst var det vel at far selv ordner dette, før han dør,» mente Gyrd.

«Nei la far dø ifred,» sa Simon. «Du og jeg kan vel greie at verge vor søster, saa de ikke skal faa ribbe hende, fordi hun har været i en slik ulykke —»

Saa skiltes arvingerne efter herr Andres Darre i bittert uvenskap. Gyrd var den eneste som Simon tok avsked med, da han for hjemmefra — og han visste at Gyrd hadde ikke for blide dager med sin hustru nu. Sigrid flyttet han med sig til Formo — hun skulde stelle hans hus og han styre hendes eiendommer.

Han red ind paa sin egen gaard en graablaa dag i snevløsningen, da olderskogen efter Laugen stod brun av blome. Da han skulde til at gaa ind av stuedøren, med Arngjerd paa armen, spurte Sigrid Andresdatter:

«Hvorfor smilte du slik, Simon?»

«Smilte jeg —?»

Han hadde tænkt, dette var en anden hjemfærd end han hadde ventet sig engang — naar den dag kom at han skulde fæste bo her paa sin farmors gaard. En

lokket søster og et frillebarn, det var nu de som hørte ham til —.

Den første sommeren saa han ikke stort til Jørundgaardsfolket — han undgik dem med flid.

Men søndagen efter sidste Marimesse om høst kom han i kirken til at staa ved siden av Lavrans Bjørgulfssøn, slik at det blev de to som skulde gi hinanden messekysset, da Sira Eirik hadde budt den hellige kirkes fred være rik i os. Og da han følte den ældre mands smale, tørre læber mot sit kind og hørte ham hviske fredsbønnen over sig, blev han underlig grepet. Han skjønte at Lavrans mente det mere end bare som at følge kirkeskikken.

Han hastet ut, da messen var tilende, men borte ved hestene traf han Lavrans, som bad ham bli med hjem til Jørundgaard og faa mat der. Simon svarte at hans datter var syk og hans søster sat hos hende. Lavrans bad da Gud bedre barnet og haandhilste til farvel.

Nogen dager efter hadde de drevet haardt paa Formo med at faa ind loen, for veiret saa utrygt ut. Det meste korn var i hus om kvelden, da den første skuren brøt løs. Simon løp over tunet i stridregn, og flommende gult sollys, som brøt gjennem skyerne, lyste paa stuehuset og bergvæggen bak — da saa han en liten mø som stod der foran stuedøren i regnet og solen. Hun hadde hans kjæreste hund hos sig — nu slet den sig og sprang op ad manden, og et vævet kvindebelte slæpte bundet efter dens halsbaand.

Han saa at piken var storfolks barn — hun var kaapeløs og barhodet, men hendes vinrøde kjole var av kjøpstadsklæde, utsydd og hegtet i brystet med en forgyldt sølje. En silkesnor holdt det storkrøllede,

regnmørke haar fra panden. Piken hadde et kvikt litet ansigt med bred pande og spids hake, store og straalende øine, og hendes kinder var luende røde, som hun skulde ha sprunget sterkt.

Simon skjønte hvem møen monne være, og hilste hende ved navn, Ramborg.

«Hvad volder at du hædrer mig slik, du kommer hit til os?»

Det var hunden, sa hun, mens hun fulgte ham ind i huset i ly for regnet. Den hadde faat for vane at løpe bort i Jørundgaard; nu bragte hun den tilbake. Ja, hun visste det var hans hund, hun hadde set den løpe efter naar han red ut.

Simon satte hende litt irette fordi hun var gaat hitover alene; han sa, han skulde la sadle hester og følge hende hjem selv. Men først maatte hun nu ha mat. Ramborg løp straks bort til sengen hvor liten Arngjerd laa og var syk; baade barnet og Sigrid blev fort glade for gjesten, for Ramborg var kvik og livlig. Hun lignet ikke søstrene sine, syntes Simon.

Han red med Ramborg saa langt som til gaardsgaten, og saa vilde han snudd, men der møtte han Lavrans som netop hadde faat vite at barnet var ikke hos sine lekesøstre paa Laugarbru, nu skulde han være ute med folk og lete — han var meget ræd. Simon maatte nu bli med ind, og da han først var kommet til sæte oppe i høienloftsstuen, gik skyheten av ham og han fandt sig fort tilrette med Ragnfrid og Lavrans. De blev sittende sent over drikken, og da veiret nu var svært stygt, sa han tak til at bli der om natten.

Der var to senger i høienloftsstuen. Ragnfrid pyntet den ene vakkert til gjesten, og nu blev der spurt, hvor Ramborg skulde sove — med forældrene eller i et andet hus.

«Nei jeg vil være i min egen seng jeg,» sa barnet. «Kan jeg ikke faa sove med dig, Simon,» bad hun.

Faren sa, gjesten skulde ikke være plaget med unger i sengen, men Ramborg blev ved at mase, hun vilde ligge sammen med Simon. Til slut sa Lavrans strengt at hun var for stor til at dele seng med en fremmed mand.

«Nei far, det er jeg ikke,» trasset hun. «Ikke er jeg for stor, Simon?»

«Du er for liten,» sa Simon leende. «Byd til at sove hos mig om fem aar, saa skal jeg visst ikke si nei. Men da vil du nok ha andet til mand end en styg og tyk gammel enkekarl, Ramborg unge!»

Lavrans syntes ikke at like spøken, han sa skarpt at nu skulde hun holde mund, gaa bort og lægge sig i forældrenes seng. Men Ramborg ropte endda:

«Nu har du bedt om mig, Simon Darre, saa min far hørte det!»

«Saa er det,» svarte Simon leende. «Men jeg er ræd han svarer mig nei, Ramborg.»

Efter denne dag var de fra Formo og Jørundgaardsfolket stadig sammen. Ramborg søkte over til nabogaarden saa ofte hun hadde leilighet til det, stelte med Arngjerd som om barnet kunde været dukken hendes, løp med Sigrid og hjalp til i husstellet, satte sig paa Simons fang, naar de var i stuen. Han faldt da i vane med at kjæle og tøve med møen slik som han hadde brukt i gamle dager, da hun og Ulvhild skulde været ham i søstres sted.

Simon hadde bodd i dalen i to aar, da Geirmund Hersteinssøn paa Kruke beilet til Sigrid Andresdatter. Slegten paa Kruke var gammel houldsæt, men omend en og anden av mændene der hadde tjent kongerne i

hirden, saa var de aldrig blit navnspurt utenfor bygden sin. Dog var det saa godt gifte som Sigrid kunde vente at gjøre, og hun selv vilde gjerne giftes med Geirmund. Saa sluttet hendes brødre denne handelen, og Simon gjorde søsterens bryllup hos sig.

En kveld like før, mens de staaket som værst med at gjøre rede til gjestebudet, sa Simon i spøk, han skjønte ikke hvordan det skulde gaa med huset hans, naar Sigrid fór fra ham. Da sa Ramborg:

«Du faar greie dig i to aar, Simon, som du bedst kan. Ved fjorten aar er en mø giftefærdig, da kan du flytte mig hjem til dig.»

«Nei dig vil jeg ikke ha,» sa Simon leende. «Jeg trøster mig ikke til at bigsle saa vild en mø som du er.»

«Det er de stilleste tjernene som har svigefuld bund, sier far min,» mælte Ramborg. «Jeg er vild nu jeg. Søster min hun var spak og stille. Har du glemt Kristin nu, Simon Andressøn?»

Simon sprang op fra bænken, tok møen i sine arme og løftet hende op mot sin skulder, han kysset hende i halsmotet saa der blev en rød flek efter. Forfærdet og forundret selv slap han hende — grep Arngjerd, kastet og krammet hende paa samme vis for at dølge sig. Han stimet og jaget med møerne, den halvstore og den lille, saa de flygtet op paa bord og bænker, sidstpaa satte han dem op paa tverbjelken nærmest døren og løp ut.

— De nævnte næsten aldrig Kristin borte paa Jørundgaard — saa han hørte det.

Ramborg Lavransdattter vokste op og blev vakker. Bygdesnakket fik travlt med at gifte hende bort. En tid var det Eindride Haakonssøn av Valders-Gjeslin-

gerne. De var skyldt i fjerde led, men Lavrans og Haakon var saa rike begge, de kunde vel ha raad til at sende brev til paven i Valland og faa dispens. Derved kunde der bli slut paa nogen av de gamle retstrætterne som hadde gaat, siden de gamle Gjeslingerne hadde været med Skule hertug, og kong Haakon tok Vaage-godset fra dem og gav det til Sigurd Eldjarn. Ivar unge Gjesling hadde faat igjen Sundbu ved giftermaal og makeskifte, men uendelig meget krangel og uenighet hadde disse saker draget efter sig. Lavrans lo av det selv; den part av byttet, som han kunde kræve for sin hustru, var ikke værd det kalveskind og voks som han hadde brukt op i saken — slit og reiser ikke at nævne. Men nu hadde han været oppe i det saa længe som han hadde været gift mand, og saa fik han holde paa —.

Men Eindride Gjesling holdt bryllup med en anden mø, og Jørundgaardsfolket syntes ikke at sørge over det. De var i gjestebudet, og Ramborg fortalte kry, da hun kom hjem, at der var fire mænd som hadde ordet frempaa til Lavrans om hende, for sig selv eller for frænder. Lavrans hadde svaret at han vilde ikke slutte nogen handel for datteren, før hun blev gammel nok til at kunne si et ord i saken selv.

Slik stod det hen til om vaaren det aar, Ramborg var fjorten vintrer gammel. Da var hun en kveld i fjøset paa Formo med Simon og saa paa en kalv, de hadde faat. Den var hvit med brun bot, og Ramborg syntes at boten hadde aldeles lignelse av en kirke. Simon sat paa kanten av bingen, møen hang over hans fang, og han lugget hende i fletterne:

«Det tyder vel du skal ride bruderidt til kirke snart da, Ramborg!»

«Ja du vet vel det at far min svarer dig ikke nei

den dagen du spørger om mig,» sa hun. «Jeg er saa voksen nu, jeg kan godt giftes iaar.»

Det kveppet litt i Simon, men han førsøkte at le: «Kommer du nu med dette vaaset igjen!»

«Du vet godt at det er ikke vaas,» sa piken og slog sine store øine op mot ham. «Jeg har visst det længe, at hit til dig paa Formo vil jeg helst flyttes. Hvorfor har du kysset mig og sat mig paa fanget dit i disse aarene baade tit og ofte, hvis du ikke vilde ha mig?»

«Ha dig vilde jeg nok gjerne, Ramborg min. Men jeg har aldrig tænkt at saa væn og ung en mø skulde være eslet mig. Jeg er sytten aar ældre end du er — du tænker nok ikke paa det, at saa skulde du ha en gammel surøiet, digervommet husbond, mens du selv er en kone i dine bedste aar —»

«*Nu* er de bedste aarene mine,» sa hun straalende, «og endda er du ikke meget avfældig, Simon!»

«Styg er jeg og — du blev snart lei av at kysse *mig!*»

«Det har du ikke aarsak til at tro,» svarte hun leende som før og rakte sin mund op mot ham. Men han kysset hende ikke.

«Jeg vil ikke vinde paa din uforstand, søte min. Lavrans vil ha dig med sig syd i landet isommer. Har du ikke skiftet sind, til du kommer tilbake, saa skal jeg takke Gud og Vor Frue for bedre lykke end jeg hadde ventet mig — men binde dig vil jeg ikke, fagre Ramborg.»

Han tok hundene sine, spyd og bue, og gik op paa fjeldet samme kveld. Der var meget sne indpaa vidden endda; han gik om sæteren sin og fik sig ski, laa indved vandet syd for Raanekampene og veidet ren en ukes tid. Men den kvelden han drog nedover mot

bygden igjen, blev han atter urolig og ræd. Det kunde være likt Ramborg, at hun hadde talt til sin far om det allikevel. Da han satte utover volden forbi Jørundgaards sæter, saa han at det røk op av taket og gnistret. Han tænkte, det var kanske Lavrans selv som var der, og gik op til selet.

Han trodde at skjønne paa den andens væsen, han hadde gjettet ret. Men de blev sittende og snakke om den sidste daarlige sommeren og om naar det tænkelig kunde høve at flytte op med bufæet iaar, om jagten og om Lavrans' nye falk som sat paa gulvet med vingerne brusende over indmaten av de fugler som stekte paa ten over varmen. Lavrans var bare gaat op for at se til hestelægeret sit i Ilmandsdalen — det skulde være ramlet ned, sa nogen alvdøler som var kommet over her om dagen. Slik led det meste av kvelden. Saa tok Simon op tilslut:

«Nu vet jeg ikke — har Ramborg sagt noget til dig om en sak, vi taltes ved her en kveld?»

Lavrans sa langsomt:

«Jeg mener, du kunde gjerne talt til mig først, Simon — du kan vel tænke, hvadslags svar du skulde faat. Ja ja — jeg skjønner at det kan ha truffet slik, du kom til at nævne det først til møen — og ikke skal det gjøre nogen skilnad. Jeg er glad til, jeg skal faa sælge barnet mit en god mand i hænder.»

Saa var der ikke stort mere at si, tænkte Simon. Underlig var det allikevel — her sat han, som aldrig hadde tænkt paa at træde en ærlig mø eller frue for nær, og var bundet ved sin ære til at gifte sig med en som han helst vilde slippe for at faa. Han fristet dog paa:

«Det er nu ikke slik heller, Lavrans, at jeg har gaat og giljet datter din bak din ryg — jeg tænkte jeg var

saa gammel, hun vilde ikke ta det for mere end broderskap fra før i tiden, at jeg snakket saa meget med hende. Og synes du at jeg er for gammel til hende, saa skal jeg ikke undre mig over det eller la det skille venskapet mellem os.»

«Faa mænd har jeg møtt som jeg hellere vilde se stod mig i søns sted end dig, Simon,» sa Lavrans. «Og jeg vilde gjerne gi bort Ramborg selv. Du vet hvem som blir hendes giftingsmand naar jeg er borte.» Det var første gang der blev tydet hen til Erlend Nikulaussøn mellem disse to. «Paa mange vis er maagen min en bedre mand end jeg tok ham for at være, da jeg først blev kjendt med ham. Men jeg vet ikke om han er den rette til at raade klokt for en ung møs giftermaal. Og jeg merker paa Ramborg, at dette vil hun gjerne selv.»

«Det mener hun nu,» sa Simon. «Men hun er neppe ute av barndommen. Saa jeg agter ikke at trænge ind paa dig, hvis du synes, det bør staa hen en tid endda —»

«Og jeg,» sa Lavrans, han rynket panden litt, «agter ikke at true datteren min ind paa dig — det bør du ikke tro.»

«*Du* faar tro,» sa Simon fort, «der er ikke mø i Norges land som jeg heller vil ha end Ramborg. Det er slik, Lavrans, at det tykkes mig være altfor stort held for mig, om jeg faar saa fager og ung og god en brud, rik og ættet fra de gjæveste slegter. Og dig til verfar,» sa han litt forlegent.

Lavrans smaalo brydd:

«Aa du vet hvad jeg mener om dig. Og du vil fare slik med barnet mit og arven hendes at vi faar aldrig aarsak til at angre paa denne handelen, hendes mor og jeg —.»

«Det lover jeg, med Guds og alle hellige mænds hjælp,» sa Simon.

Saa gav de hinanden haanden. Simon husket første gangen han hadde fæstet en slik handel med sit haandslag i Lavrans'. Hjertet blev litet og vondt i hans bryst. Men Ramborg *var* et bedre gifte end han hadde kunnet vente. Der var bare de to døtrene til at skifte arven efter Lavrans. Og han skulde træde i søns sted hos den mand som han altid hadde hædret og elsket mest av alle han kjendte. Og Ramborg var ung og søt og frisk —.

Og han maatte nu vel endelig ha faat voksen mands vett. Hadde han gaat her og tænkt at han skulde faa den som enke, han ikke hadde faat da hun var mø — efter at hin hadde nydt hendes ungdom — og et tjog stedsønner av den arten — nei da var han værd at hans brødre lyste ham umyndig og satte ham fra at stelle sine egne saker. Erlend blev saa gammel som stein i berget — det blev slike gjester altid —.

Ja de skulde nu altsaa hete maager. De hadde ikke set hinanden siden den kvelden i det huset i Oslo. Naa, det maatte være endda mindre hyggelig for den anden at mindes end det var for ham.

Han skulde bli Ramborg en god husbond, uten svig. Endda det var ikke frit for at det barnet hadde narret ham i en fælde —.

«Du sitter og ler?» spurte Lavrans.

«Lo jeg —. Det var noget som randt mig i hugen —.»

«Du faar si hvad det er, Simon — saa jeg kan faa mig en latter jeg og.»

Simon Andressøn fæstet de skarpe smaa øine paa den anden.

«Jeg tænkte paa — kvinder. Jeg undres paa om nogen kone agter mands tro og love slik som vi gjør mellem os — naar hun eller hendes kan vinde noget

ved at hun stiger over dem. Halfrid, den første konen min —. Ja dette har jeg ikke nævnt til nogen kristen sjæl før dig, Lavrans Bjørgulfssøn, og jeg nævner det ikke til nogen anden. Hun var saa god og from og retsindig en kone at hendes make tror jeg neppe har levet — jeg har sagt dig hvordan hun tok det at Arngjerd kom til. Men dengang vi skjønte hvordan det var med Sigrid — ja hun vilde at vi skulde gjemme bort min søster, og hun skulde late som hun selv var ulet og gi ut Sigrids barn for sit. Saa hadde vi en arving og barnet var velberget og Sigrid kunde bli hos os og trængte ikke skilles fra det. Ikke tror jeg hun skjønte at dette vilde være svig mot hendes egne frænder —.»

Lavrans sa litt efter:

«Du kunde sittet paa Mandvik du da, Simon —»

«Ja.» Simon Darre lo haardt. «Og kanske med like god ret som mangen mand sitter paa den jord, han kalder sin fædrene odel. Siden vi ikke har andet at lite paa i slike saker end kvinders hæder —.»

Lavrans smat hætten over falkens hode og løftet den op paa sit haandled.

«Dette er underlig tale av en mand som gaar i giftetanker,» sa han lavt. Der var noget som uvilje i hans stemme.

«Om *dine døtre* tænker vel ingen slikt,» svarte Simon.

Lavrans saa ned paa falken og kløde den med en pinde:

«Ikke om Kristin heller?» hvisket han.

«Nei,» sa Simon fast. «Vakkert handlet hun ikke mot mig, men aldrig fandt jeg at hun fôr med usandhet. Hun sa det ærlig og aapent at hun hadde møtt en mand som hun yndet mere end mig.»

«Da du saa villig gav slip paa hende,» spurte faren

sagte, «var det ikke fordi du hadde — hørt nogen — rygter — om hende?»

«Nei,» sa Simon som før. «Jeg hadde aldrig hørt rygter om Kristin.»

Det blev avtalt av fæstensøllet skulde drikkes samme sommer og bryllupet staa over paaske næste aar, naar Ramborg var fyldt femten aar.

Kristin hadde ikke set hjemmet sit siden den dag hun red bort fra det som brud — det var nu otte vintrer siden. Nu kom hun tilbake i stort følge — med sin husbond, Margret, fem sønner, barnedejer, terner, svender og hester med reisegods. Lavrans var redet dem i møte; de fandtes paa Dovre. Kristin hadde ikke længer saa let til graaten som i sin ungdom, men da hun saa sin far ride frem imot sig, randt hendes øine fulde av taarer. Hun stanset sin hest, lot sig glide av sadlen og løp sin far imøte, og da de møttes, fattet hun om hans haand og kysset den ydmygt. Lavrans sprang straks av hesten og løftet datteren op i sine armer. Saa haandhilstes han med Erlend, der hadde gjort som de andre og nu kom sin verfar imøte tilfots og med ærbødig hilsen.

Næste dag kom Simon over til Jørundgaard for at hilse paa sine nye frænder. Gyrd Darre og Geirmund av Kruke var med ham, men deres koner var blit igjen paa Formo. Simon vilde holde sit bryllup hos sig, saa kvinderne hadde travlt derborte.

Møtet faldt slik ut at Simon og Erlend hilste hinanden utvungent og frit. Simon var herre over sig selv, og Erlend var saa freidig og munter at hin tænkte, han hadde vist glemt hvor de sidst hadde set hinanden. Derefter gav Simon Kristin haanden. De var

mere usikre, og deres øine møttes saavidt et øieblik.

Kristin tænkte at han hadde tapt sig svært. I ungdommen hadde han dog været ganske vakker, endda han var alt da for tykfalden og korthalset. Hans staalgraa øine hadde syntes smaa mellem de fyldige øienlaag, munden hadde været for liten og smilehullerne for store i det barnslig runde ansigt. Men han hadde hat frisk hudfarve og bred, melkehvit pande under det vakre, lysebrune og krøllede haar. Krushaaret hadde han endda, like nøttebrunt og fyldig, men hans ansigt var brunrødt over det hele, furet under øinene, med tunge kinder og tverhake. Og han var blit svær av legeme — hadde faat litt mave ogsaa. Ikke saa han ut som en mand nu, der skulde gidde at lægge sig paa sengelist om kvelden for at hviske med sin mø. Kristin syntes synd paa sin unge søster; hun var saa frisk og yndefuld og barnslig glad for hun skulde giftes. Første dagen alt hadde hun vist Kristin kisterne sine med hjemmefølget, Simons fæstensgaver — og hun hadde fortalt det som hun hadde hørt av Sigrid Andresdatter om et forgyldt skrin som stod i brudeloftet paa Formo; der var tolv kostbare hodelin i det, og det skulde hun faa av sin mand den første morgenen. Arme vesle, hun skjønte nok ikke hvad egteskap var. Det var vondt at hun saa litet kjendte den lille søsteren sin — Ramborg hadde været paa Husaby to ganger, men der var hun altid tver og ikke snil — hun kunde ikke like Erlend og ikke Margret som var paa alder med hende.

Simon tænkte at han hadde ventet — kanske haabet — Kristin skulde se noget slitt ut, siden hun hadde hat saa mange børn. Men hun blusset av ungdom og sundhet, hun kneiste like rank i ryggen, gik like yndefuldt, endda hun nok traadte litt fastere i bakken nu.

Hun var den vakreste mor mellem sine fem vakre smaasønner.

Hun var klædt i en kjole av hjemmegjort rustbrunt uldtøi med indvævede mørkeblaa fugler — han kunde huske at han hadde staat og hængt opefter væven hendes, mens hun sat og virket paa dette tøiet.

Der blev nogen uro da de skulde sætte sig tilbords i høienloftet. Skule og Ivar gav sig til at skrike, de vilde sitte mellem sin mor og fostermoren som de var vant til. Lavrans tænkte at det sømmet sig ikke, Ramborg skulde sitte længere nede end søsterens tjenestekvinde og smaabørn — saa bad han datteren sætte sig i høisætet hos ham, siden hun nu snart skulde skilles fra hjemmet.

De smaa piltene fra Husaby var urolige og syntes ikke at ha megen bordskik. De var ikke kommet langt ut i maaltidet, da dukket den lille lyse gutten under bordet og kom op ved pallen indtil Simons knæ.

«Faar jeg se paa den rare sliren du har der i beltet dit, Simon frænde,» sa han; han talte langsomt og alvorsfuldt. Det var den store sølvbeslaatte sliren til ske og to kniver som han hadde faat øie paa.

«Det faar du, frænde. Hvad heter du, maag?»

«Gaute Erlendssøn heter jeg, maag.» Han la fra sig fleskebiten sin i fanget paa Simons sølvgraa flamske klædesklædning, drog kniven ut av sliren og saa nøie paa den. Saa tok han den kniven som Simon spiste med og skeen, satte alt paa plads, og nu kunde han da se hvordan det saa ut, naar hele stellet var i sliren. Han var meget alvorsfuld og meget fettet paa fingrene og i ansigtet. Simon saa smilende paa det lille vakre, ivrige aasyn.

Straks efter var de to ældste ogsaa inde ved mandsbænken, og tvillingerne trillet ned under bordet og tok paa at tumle derinde mellem folkenes ben — saa ut og bort til hundene ved ovnen. Matro for de voksne blev der litet av. Moren og faren snakket nok til dem og bad dem sætte sig vakkert i ro, men børnene ænset det ikke; forældrene lo ogsaa av dem hele tiden og syntes ikke at ta deres uvæsen videre alvorlig — end ikke da Lavrans i en temmelig hvass tone bad en av mændene sine bringe rakkerne ned i stuen under, saa folk kunde høre hvad de selv sa her i loftet.

Husabyfolket skulde sove i høienloftet, og efter maaltidet, mens mere drikke blev baaret frem for mændene, tok Kristin og hendes terner børnene bort i en krok for at klæ av dem. De hadde sølt sig slik til med maten, at moren vilde vaske litt av dem. Men de smaa vilde ikke vaskes, og de store skvettet vand, og alle fôr de hit og dit i stuen mellem hvert plagg kvinderne fik plukket av dem. Tilslut var de dog alle kommet op i den ene sengen, men der blev de ved at staake og tumle og puffe hinanden og le og hyle, og puter og aaklær og laken blev slængt hit og dit saa støvet føk og det lugtet høimo utover hele stuen. Kristin lo og sa likesæl, at de var saa oprømte av det de var paa et fremmed sted.

Ramborg fulgte sin fæstemand ut og gik med ham litt bortimellem gjærderne i vaarnatten. Gyrd og Geirmund var redet i forveien, Simon stod og sa godnat. Han hadde alt foten i stigbøilen — da snudde han sig igjen til møen, tok hende i sine arme og krystet det spæde barn, saa hun klynket sagte og lyksalig ved det.

«Gud signe dig, Ramborg min — saa fin og fager du er — altfor fin og fager til mig,» mumlet han ned i hendes viltre krøller.

Ramborg stod og saa efter ham, da han red bort i

det disede maanelys. Hun gned sig paa overarmen — han hadde holdt hende saa det gjorde vondt. Yr av glæde tænkte hun — nu var det bare tre døgn til hun skulde bli gift med ham —.

Lavrans stod med Kristin foran børnenes seng og saa hende lægge de smaa skrotter tilrette. De ældste var alt store gutter med magre kropper og slanke, tørre lemmer, men de to smaa var lubne og rosenhvite med læg i holdet og dokker i ledemotene. Et vakkert syn tyktes det ham at være, der de laa røde og varme, fugtige av sved i det frodige haar, pustende stilt i søvne. Det var sunde, skjønne børn — men aldrig hadde han set saa ilde optugtede unger som sine dattersønner. Godt var det endda at ikke Simons søster og brorkone hadde været her ikveld. Men han skulde vel ikke snakke om børnetugt, han —. Lavrans sukket litt og gjorde korstegn over de smaa hoder.

Saa drak Simon Andressøn sit bryllup med Ramborg Lavransdatter, og det var vakkert og prægtig i alle maater. Brud og brudgom saa glade ut, og det tyktes mange at Ramborg var vænere paa sin hædersdag end søsteren hadde været — ikke saa braafager som Kristin, men meget gladere og blidere; alle kunde se paa denne brudens klare, uskyldige øine, at hun bar Gjesling-ættens gyldne krone med fuld ære idag.

Og glad og stolt sat hun med opfæstet haar i karmstolen foran sin brudeseng, da gjesterne den første morgen kom op til de unge folk. Med latter og kaat skjemt saa de paa at Simon la husfrulinet over sin unge kones hode. Hilsningsrop og vaabenbrak stod i taket, da Ramborg reiste sig og gav sin mand haanden, rank og rødkindet under det hvite skaut.

Det var ikke saa ofte at to stormandsbørn av en bygd blev gifte — naar en skulde til at gaa ætten efter i alle grener, fandtes oftest for nært slegtskap. Saa alle regnet dette bryllup for en stor glædesfest.

VI.

Noget av det første som Kristin hadde set hjemme, var at alle de gamle karlhoderne, som hadde staat over vindski-krydsene i husgavlene, var borte. Istedet var der kommet spir med løvverk og fugler og en forgyldt veirfløi paa nyeburet. Ogsaa de gamle høisætesstolperne i aarestuen var blit byttet om med nye. De gamle hadde været skaaret ut som to mænd, stygge nok, men de hadde nu vist været der siden huset blev bygget, og de hadde brukt at smøre dem med fett og to dem med øl til høitiderne. Paa de nye stolperne hadde faren skaaret ut to mænd med korsmerkede hjelmer og skjold. Det var ikke Sankt Olav selv, sa han, for det tyktes ham usømmelig, at en syndig mand hadde billeder av de hellige i sit hus uten til at læse sine bønner foran — men det kunde likesom være to kjæmper av Olavsliden. Al den gamle træskurden hadde Lavrans selv hugget op og brændt — tjenestekarerne turde ikke gjøre det. Det var saavidt de fik lov til at bære ut mat paa den store stenen ved Jørunds haug helligkvelderne — men Lavrans syntes dog det vilde være synd at ta dette fra haugbonden som han hadde været vant til at faa, saa længe som her hadde bodd folk paa gaarden. Han var død længe før der kom kristendom til Norge, saa det var ikke hans skyld at han var en hedning.

Folk likte litet disse Lavrans Bjørgulfssøns tiltak. Det var godt nok for ham som hadde raad til at kjøpe sig trygd andetsteds. Den syntes at være like kraftig, for han hadde den samme bondelykken som før. Men det spurtes vel om ikke hint folket vilde hevne sig, naar der kom en husbond paa gaarden som var mindre from og ikke saa aapenhaandet mot alt som hørte kirken til. Og for smaafolk faldt det billigere at gi de gamle det som de var vant til at faa, end yppe strid med dem og holde sig til presterne.

Ellers var det nok uvisst, hvordan det skulde gaa med venskapet mellem Jørundgaard og prestegaarden, naar Sirik Eirik engang faldt fra. Presten var blit gammel og laak nu, saa han hadde maattet faa sig en hjælpeprest. Han hadde først snakket med biskopen om sin dattersøn, Bentein Jonssøn — men ogsaa Lavrans snakket med biskopen, som var hans ven fra før i tiden. Folk fandt dette urimelig. Trolig hadde vel den unge presten været for nærsøkende mot Kristin Lavransdatter hin kvelden og kanske skræmt jenten — men det var ikke godt at vite om hun ikke selv hadde voldt at karen blev fræk. Det hadde da siden vist sig at hun ikke var saa blyg som hun hadde latt. Men Lavrans hadde nu alle dager trodd den datteren sin for godt, baaret hende paa hænder rent som hun skulde været et helligdomsskrin.

Derefter blev det koldt en tid mellem Sira Eirik og Lavrans. Men saa kom denne Sira Solmund, og han røk straks i trætte med sognepresten om noget jordegods, enten det hørte til prestebolet eller var Eiriks eget. Lavrans hadde bedst greie av alle mænd i bygden paa jordkjøp og slikt fra alders tid tilbake, og det blev hans vidnesbyrd som gjorde utslaget. Siden hadde han og Sira Solmund ikke været venner, men Sira Eirik

og Audun, den gamle djaknen, bodde nu næsten paa Jørundgaard, kunde en si, for de gik dit hver dag og sat med Lavrans, klaget over alle de uretter og plager de maatte taale av den nye presten, og blev tjent som de kunde være to bisper.

Kristin hadde hørt litt om dette av Borgar Trondssøn fra Sundbu; han hadde faat sig kone fra Trøndelagen og hadde gjestet hende paa Husaby flere ganger. Trond Gjesling var død for nogen aar siden; det tyktes ingen stor skade, for han hadde nu mest været som en utbyrding i den gamle ætten — gjerrig, tver og sykelig. Lavrans alene hadde holdt ut med Trond, for han ynket maagen og endda mere Gudrid, konen hans. Nu var de borte, og alle fire sønnerne hans bodde sammen paa gaarden; det var lovende, djerve og vakre mænd, saa folk mente det var godt bytte. Der var stort venskap mellem disse og fastermanden paa Jørundgaard — han red til Sundbu etpar ganger hvert aar og fulgte med dem paa jagt i vestfjeldet. Men Borgar sa, det var aldeles urimelig slik som nu Lavrans og Ragnfrid plaget sig med bod og gudfrygtighet. «Vand tyller han i sig like ilde i fastetiderne, men han taler ikke til ølbollerne med det gamle gode hjertelaget som før i tiden, far din,» sa Borgar. Ingen kunde skjønne sig paa manden — det var da utænkelig at Lavrans skulde ha nogen hemmelig synd at sone, og saavidt som folk visste, maatte han nu vel ha levet saa kristelig som noget Adams barn utenom helligmændene.

Dypt og dulgt i Kristins hjerte rørte sig anelsen om, hvorfor hendes far strævet slik for at komme nær og altid nærmere ind til Gud. Men hun vaaget ikke skjønne klart.

Hun vilde ikke være ved at hun saa, hvor forandret

faren var. Han var da ikke saa svært meget ældet: han hadde holdt sig slank og førte sit legeme rankt og vakkert. Haaret var sterkt graanet, men det faldt ikke i øinene, fordi han hadde været saa lys altid. Allikevel — i hendes minde spøkte billedet av den unge, skinnende vakre mand — kindernes friske runding i det langsmale ansigt, hudens skjære rødme under solbrændtheten, munden rød og fyldig med dype viker. Nu var hans muskelfyldige krop tørket ind til bare knokler og sener, ansigtet brunt og skarpt som skaaret i træ, kinderne flate og magre med en muskelknute ved hver mundvik. Ja, men han var da ingen ung mand mere — endda han var ikke saa svært gammel heller.

Stilfarende, sindig og tænksom hadde han altid været, og hun visste at han helt fra barnedagene med særskilt iver hadde fulgt kristendommens bud, elsket messer og bønnerne i romersproget og søkt kirken, som det sted hvor han fandt sin bedste gammen. Men alle hadde følt at frit mod og livsglæde baaret bredt og rolig i den stille mands sind. Nu var det som noget var ebbet ut av ham.

Hun hadde ikke set ham drukken mere end en eneste gang, siden hun kom hjem — en kveld i bryllupet paa Formo. Da hadde han ravet noget og været tykmælt, men han hadde ikke været særlig lystig. Hun husket fra sin barndom — ved de store ølgilderne til høitiderne og i gjestebud — naar faren lo av fuldt gap og slog sig paa laarene ved hver spøk, bød til at drages og brytes med alle mænd som var navngjetne for legemskræfter, prøvet hester og sprang i dans, men lo mest selv, naar han var ustø paa foten, strødde ut gaver og strømmet over av godvilje og vennesælhet mot alle mennesker. Hun skjønte at hendes far trængte den store rusen indimellem det stadige arbeide, de strenge faster han overholdt, og det stille husliv med sine egne, som saa sin bedste ven og støtte i ham.

Hun følte ogsaa at hendes husbond hadde aldrig denne trang til at drikke sig drukken, fordi han la saa litet baand paa sig, om han var aldrig saa ædru, men han fulgte sine indfald støtt uten at gruble meget over ret og uret eller hvad folk regnet for god skik og forstandige folks færd. Erlend var den mest maateholdne mand i sterke drikke, som hun hadde kjendt — han drak for at slukke tørsten og for selskaps skyld, uten at bry sig større om det.

Nu hadde Lavrans Bjørgulfssøn mistet det gamle gode hjertelaget over ølskaalerne. Han hadde ikke det i sig længer, som han trængte løse ut i rusen. Det var aldrig kommet i hans sind at drukne sorgerne sine i ovdrik, og det kom ham ikke i sinde nu — for ham hadde det staat slik at med sin glæde skulde en mand gaa til drikkebordet.

Med sine sorger hadde han søkt andetsteds hen. Der var et billede som altid dæmret halvhusket i datterens sind — faren den nat da kirken brændte. Han stod under krucifikset som han hadde berget ut, bærende korset og støttende sig til det. Uten at hun tænkte det klart ut, ante Kristin, at frygt for hendes og hendes børns fremtid med den mand, hun hadde valgt, og følelsen av hans egen magtløshet her, var noget av det som hadde forandret Lavrans.

Denne viden gnaget dulgt paa hendes hjerte. Og hun var kommet hjem, træt av den sidste vinterens uro, av det letsind hvormed hun selv hadde slaat sig tilro i Erlends sorgløshet. Hun visste at han var og blev ødsel, hadde ikke vett paa at stelle med gods,

det minket under hans styrelse, langsomt og ustanselig. Ett og andet hadde hun faat ham til at ordne efter sine og Sira Eilivs raad — men hun orket ikke tale med ham om slikt evig og altid; det var lokkende ogsaa at være glad med ham nu. Hun var saa træt av at stri og kjæmpe med alting utenfor sig og i sit eget sind. Men hun var slik, at hun blev ængstelig og slitt av sorgløshet ogsaa.

Her hjemme hadde hun ventet at finde igjen freden fra sin barndom i farens varetægt.

— Nei, hun kjendte sig saa ufryg. Erlend hadde gode indtægter nu i sysselen, men saa fór han ogsaa frem med endda større stas, folkehold og høvdingslig følge. Og saa var han begyndt at holde hende aldeles utenfor alt i sit liv, som ikke rørte ved deres næreste fælleskap. Hun skjønte at han vilde ikke ha hendes vagtsomme øine over sin færd. Med mænd snakket han villig nok om alt som han hadde set og oplevet nordpaa — til hende nævnte han det aldrig. Og der var andre ting. Han hadde møtt fru Ingebjørg, kongsmoren, og herr Knut Porse nogen ganger i disse aarene; det hadde aldrig truffet til slik at hun hadde kunnet være med. Nu var herr Knut en hertug i Danmark, og kong Haakons datter hadde bundet sig til ham i egteskap. Det hadde vakt bitter harme i mange norske mænds sind; der var blit tat skridt mot fruen som Kristin ikke skjønte. Og biskopen i Bjørgvin hadde hemmelig sendt nogen kister til Husaby; de var nu ombord i Margygren, og skibet laa ute ved Neset. Erlend hadde faat brevskaper og vilde seile til Danmark utpaa sommeren. Han vilde endelig ha hende med — men hun satte sig imot. Hun skjønte at Erlend færdedes mellem disse storfolk som likemand og kjær-frænde, og hun ængstet sig; det var utrygt med en saa uforsigtig mand som Erlend var. Men hun dristet sig ikke til at fare med — ikke kom hun til at kunne raade ham noget der, og hun vilde ikke utsætte sig for at komme i lag med folk som ikke hun, en jevn husfrue, kunde hævde sig mellem. Og saa var hun ræd sjøen — sjøsyken stod for hende som det der var værre end den haardeste barnefødsel.

Hun gik da hjemme paa Jørundgaard, skjælvende urolig i sindet.

En dag var hun med sin far nede paa Skjenne. Og hun hadde set igjen den merkelige kostbarhet som de hadde der i gaarden. Det var en spore av det skjæreste guld, diger og gammeldags av form, med underlige utsiringer. Hun, som hvert barn i bygden, visste hvor den var kommet fra.

Det var i den første tiden efter Sankt Olav hadde kristnet dalen, at Audhild den fagre av Skjenne blev indkvervd i berget. De førte kirkeklokken op paa fjeldet og ringte efter møen — den tredje kvelden kom hun gaaende over vangen saa smykket med guld at hun skinnet lik en stjerne. Da brast repet, klokken rullet nedover uren, og Audhild maatte tilbake til berget.

Men mange aar efter kom en nat tolv kjæmper til presten — det var den første presten her i Sil. De hadde guldhjelmer og sølvbrynjer og red paa døkbrune grahester. Det var Audhilds sønner med bergkongen, og de bad om at mor deres maatte faa en kristen kones jordefærd og grav i viet muld. Hun hadde fristet at holde oppe sin tro og kirkens helligdager i berget, og bedt saa saart om dette. Men presten negtet — folk sa, for det hadde han nu selv ingen ro i graven, men om høstnætterne hørtes han

gaa i lunden nord for kirken og graate av anger over sin haardhet. Samme nat hadde Audhildssønnerne tedd sig paa Skjenne og baaret frem sin mors hilsen for de gamle forældrene hendes. Da fandt de guldsporen i tunet om morgenen. Og hint folket blev nok ved at regne slegtskapet med Skjennemændene, for de hadde en særsynt lykke i fjeldet altid.

Lavrans sa til datteren, mens de red hjemover i sommernatten:

«Disse Audhildssønnerne læste op kristenbønnerne som de hadde lært av mor sin. Guds navn og Jesu navn kunde de ikke nævne, men Fader vor, og credo læste de slik: jeg tror paa hin almægtige, jeg tror paa den enbaarne søn, jeg tror paa den sterkeste aand. Og saa læste de: hil og sæl du frue som er den signede blandt kvinder — og signet er dit livs frugt, al verdens trøst —»

Kristin saa sky op i farens magre, veirbitte ansigt. I den lyse sommernat syntes det saa herjet av sorger og grublen som hun aldrig hadde set det.

«Dette har I aldrig fortalt mig før,» sa hun sagte.

«Har jeg ikke det. Aanei, jeg tænkte vel du kunde faa tyngre tanker av det end du hadde aar til at bære. Sira Eirik sier at det staar skrevet hos Sankt Paal apostel, ikke mandheimen alene sukker i kvide —»

En dag sat Kristin og sydde paa det øverste trin av høienloftstrappen, da Simon kom ridende ind i gaarden og stanset nedenfor der hun sat, men han saa ikke hende. Forældrene kom ut begge to. Nei, Simon skulde ikke stige av, Ramborg hadde bare bedt ham spørre, naar han skulde herigjennem — den sauen, som hadde været hendes kjælelam, hadde de vel ikke sendt tilfjelds; hun vilde ha den til sig.

Kristin hørte hendes far klødde sig i haaret. Sauen til Ramborg ja —. Han lo av sinne. Dette var ilde, han hadde haabet hun hadde glemt den. For han hadde git de to ældste dattersønnerne sine en liten haandøks hver. Og det første de hadde brukt disse til, var at slaa ihjel Ramborgs sau.

Simon lo litt: «Ja, de Husaby-drengene, de var nogen ribbalder —»

Kristin løp ned av loftstrappen, løste sin sølvsaks fra beltekjeden:

«Denne skal du gi Ramborg i bod for sønnerne mine slog sauen hendes — denne vet jeg hun har ønsket sig fra hun var liten. Ingen skal si at mine sønner —,» hun hadde talt hidsig, nu taug hun braat. Hun hadde set sine forældres ansigter — de saa uvillig og forbauset paa hende.

Simon tok ikke saksen, han syntes forlegen. Da blev han var Bjørgulf og red bort til ham, lutet sig ned og løftet gutten op foran sig paa sadlen:

«Saa du gjør strandhugg her i bygderne vore du — du er nu min fange, og imorgen kan forældrene dine komme over til mig, saa skal vi tinge om løsepenger —»

Dermed hilste han leende tilbake og red bort med gutten, som sprellet og lo i hans arm. Simon var blit svært god ven med Erlendssønnerne; Kristin husket at barnetække hadde han altid hat; hendes smaasøstre hadde elsket ham. Det gjorde hende underlig harm at han skulde være saa glad i børn og ha slikt lag til at leke med dem, naar hendes husbond saa litet gad høre paa ungesnak.

Dagen efter, da de var paa Formo, skjønte hun forresten at Simon hadde ikke faat tak av sin kone fordi han hadde bragt denne gjesten med sig hjem.

«Ingen kan vente at Ramborg skal bry sig stort om

børn endda,» sa Ragnfrid, «hun er neppe ute av barndommen selv. Det blir nok anderledes, naar hun blir ældre.»

«Det gjør vel det.» Simon og hans vermor vekslet et blik og et ganske litet smil. Naa, tænkte Kristin — ja det var jo snart to maaneder siden bryllupet —.

Oprevet og urolig til sinds som Kristin nu var, saa lot hun det gaa ut over Erlend. Han tok dette ophold paa hustruens fædregaard tilfreds og fornøiet som en retfærdig mand. Han var gode venner med Ragnfrid og la klart for dagen at han holdt inderlig av sin hustrufar, ogsaa Lavrans syntes at være glad i maagen. Men saa saar og vâr var Kristin nu blit, at hun følte, i hendes fars godhet for Erlend var der meget av den overbærende ømhet, som Lavrans altid hadde hat for hvert liv der tyktes ham mindre dygtig til at greie sig selv. Hans kjærlighet til den anden dattermanden var ikke slik — Simon møtte han som en ven og staldbroder. Og endda Erlend stod verfaren meget nærmere i alder end Simon gjorde, saa sa Simon og Lavrans du til hinanden, men helt siden Erlend var blit Kristins fæstemand, hadde Lavrans sagt du til ham og Erlend I til faren. Lavrans hadde aldrig budt til at ændre dette.

Ogsaa Simon og Erlend var gode venner, naar de møttes, men de søkte ikke hinandens selskap. Kristin blev ved at føle en hemmelig sky for Simon Darre — for det han visste om hende, og endda mere fordi hun visste at hin gangen hadde han staat med æren og Erlend med skam. Det gjorde hende rasende, naar hun tænkte paa at selv dette syntes Erlend at ha kunnet glemme. Saa var hun ikke altid omgjængelig mot manden. Var Erlend da i det lune at han bar hendes

pirrelighet godmodig og med blidhet, saa tirret det hende at han ikke tok sig nær av hendes ord. En anden dag kunde det hænde at hans taalmodighet var meget kort, og da blev han hidsig, men hun svarte bedsk og koldt tilbake.

En kveld sat de paa Jørundgaard i aarestuen. Lavrans blev ved at like sig bedst i dette huset, særlig i regnveir og tung luft som idag, for i storstuen under høienloftet var der flatt tak, og der blev ovnsrøken plagsom, men i aarestuen drog røken op under mønsaasen, selv naar de maatte stænge ljoren for veiret.

Kristin sat ved aaren og sydde; hun var i ulag og kjedet sig. Midt imot hende halvsov Margret over sin søm og gjespet indimellem; hendes børn larmet og staaket i stuen. Ragnfrid var paa Formo, og de fleste av tjenestefolkene var ute. Lavrans sat i sit høisæte og Erlend øverst paa ytterbænken, de hadde schakbrettet mellem sig og flyttet brikkerne i taushet og med megen eftertanke. Engang Ivar og Skule holdt paa at trække en hvalp i to luter mellem sig, stod Lavrans op og tok det skrikende vesle dyret fra dem; han sa intet, men satte sig til spillet igjen med hunden i fanget.

Kristin gik bort til dem, stod med en haand paa sin mands skulder og saa paa leken. Erlend var meget mindre dygtig schakspiller end verfaren, saa han tapte oftest naar de drog tavl om kvelderne, men slikt bar han sagtmodig og likesæl. Denne kvelden spillet han svært daarlig. Kristin stod og lastet ham for det — ikke meget blid og søt. Da sa Lavrans tilslut, noget umildt:

«Ikke kan vel Erlend holde sine tanker ved leken, naar du staar slik og uroer ham. Hvad vil du her, Kristin — bretspil har du da aldrig hat vett paa!»

«Nei, dere synes vist ikke jeg har vett paa noget —»

«Et ser jeg at du ikke har vett paa,» sa faren hvasst, «og det er hvordan det sømmer sig at en kone taler til sin husbond. Det var bedre du gik bort og stagget ungerne dine — de bærer sig værre end julereien —»

Kristin gik bort og satte sine børn i en rad paa bænken, og sig selv hos dem.

«Vær stille nu, mine sønner,» sa hun, «morfar deres vil ikke at dere skal leke og skjemte herinde.»

Lavrans saa over paa datteren, men taug. Litt efter kom fostermødrene ind, og Kristin, ternerne og Margret gik med børnene for at lægge dem iseng. Erlend sa, da han og verfaren var blit alene:

«Jeg vilde ønske, verfar, at I hadde ikke sat Kristin irette slik. Kan det trøste hende at hakke paa mig, naar hun er i ondt lune saa — snakke til hende nytter ikke, og hun taaler ikke at nogen sier et ord om børnene hendes —»

«End du,» spurte Lavrans, «agter du at taale det at sønnerne dine vokser op saa utugtede? Hvor er de henne, de ternerne som skal gjemme og passe børnene —»

«I eders karlstue, tænker jeg,» sa Erlend leende og strakte sig. «Men ikke tør jeg mæle et ord til Kristin om hendes tjenestemøer — da blir hun storvred og saa lar hun mig høre, at ikke har hun og jeg været noget foredøme for folk —»

Dagen efter gik Kristin og plukket jordbær langsmed en eng syd for gaarden; da ropte hendes far paa hende fra smiedøren og bad hende komme ind til sig.

Kristin gik, noget vrangvillig. Det var vel Naakkve igjen — denne morgen hadde han sat oppe en grind, og hjemmekjørne var gaat ind i en bygaker.

Faren tok et gloende jern fra avlen og la paa stetten. Datteren sat og biet, og længe var der ingen lyd uten hammerslagene paa det gnistrende skjæringsemne og stettens syngende svar. Tilslut spurte Kristin, hvad han vilde hende.

Jernet var nu koldt. Lavrans satte fra sig tang og slegge og kom bort til hende. Med soten i ansigt og haar, svart paa klær og hænder og med det store forskind nedover sig, saa han strengere ut end han pleiet.

«Jeg kaldte dig til mig, datter min, for jeg vilde si dig dette. Her i min gaard faar du vise din egtehusbond slik ærefrygt som det sømmer sig for en hustru. Jeg vil ikke høre min datter svare bonden sin slik som du svarte og talte til Erlend igaar.»

«Det er nyt, far, at I mener, Erlend er en mand som folk skal vise ærefrygt.»

«Han er *din* mand,» sa Lavrans. «Jeg øvet ikke vold mot dig heller for at faa det giftermaalet istand. Det faar du mindes.»

«Dere er saa varme venner,» svarte Kristin. «Hadde I kjendt ham da som I kjender ham nu, saa hadde I vist gjerne gjort det.»

Faren saa ned paa hende, alvorlig og bedrøvet:

«Nu snakker du overilet, Kristin, og sier det som du vet er usandt. Jeg fristet ikke at tvinge dig, da du vilde kaste fra dig din lovlige fæstemand, endda du vet at jeg hadde Simon hjertelig kjær —»

«Nei — men Simon vilde nu ikke ha mig heller saa —.»

«Aa. Han var for høisindet til at han vilde staa stridt paa sin ret, naar du var uvillig. Men jeg vet ikke om han hadde hat saa meget imot det i sit hjerte, hadde jeg gjort som Andres Darre vilde — at vi skulde

ikke agte paa indfaldene til dere to unge. Og snart vet jeg ikke om ikke ridderen hadde ret — nu naar jeg ser at du kan ikke leve sømmelig med den husbond som du trodset dig til at faa —»

Kristin lo høit og stygt:

«Simon! Aldrig hadde dere faat truet Simon til at egte den konen som han hadde fundet med en anden mand i et slikt hus —»

Lavrans snappet efter pusten — «hus —?» sa han uvilkaarlig.

«Ja — slikt som dere mænd kalder porthus. Hun som eiet det, det var Munans frille, hun selv varet mig at jeg skulde ikke gaa dit. Jeg sa, jeg skulde møte min frænde — jeg visste ikke han var *hendes* frænde —,» hun lo igjen, vildt og stygt —.

«Ti!» sa faren.

Han stod litt. En skjælven trak over hans aasyn — et smil der var som en bleknen. Hun kom til at tænke paa løvlien opover fjeldet — som den hvitner, naar stormstøtet krænger hvert blad — en glitrende og blek lysning.

«Den faar meget vite, som ikke fritter —»

Kristin brøt ned, der hun sat i bænken, laa paa den ene albuen og løftet den anden haand op for sine øine. Første gang i sit liv var hun ræd for sin far — dødsens ræd.

Han snudde sig fra hende, gik og tok sleggen, stillet den paa plads mellem de andre. Saa sanket han sammen filer og smaaredskap, gav sig til at lægge det i orden paa tverbjelken mellem væggene. Han stod med ryggen til hende; hans hænder rystet voldsomt.

«Har du aldrig tænkt paa, Kristin — Erlend taug med dette.» Han stod foran hende, saa ned i det hvite, rædde ansigt. «Jeg svarte ham nei, tvert nok, da han

kom til mig i Tunsberg med sine rike frænder og bad om dig — ikke visste jeg da, at det var *mig* som skulde takket til at han vilde rette op min datters ære —. Mange mænd vilde latt mig vite det da —. *Han* kom igjen, beilet til dig med fuld hæder. Ikke alle mænd vilde været saa ihærdige for at faa en tilegte som alt var — alt var — det som du var dengangen.»

«Det tænker jeg ingen mand hadde vovet at si til eder —»

«Det er ikke koldt staal Erlend har været ræd nogen tid —.» Lavrans blev usigelig træt i ansigtet medett, hans stemme sank død og klangløs. Men saa tok han paa igjen, stilt og sterkt:

«Saa ilde som dette er, Kristin — værst tykkes det mig at du sier det, nu han er din husbond og far til sønnerne dine —.

— Er det saan som du sier, da visste du det værste om ham, før du trodset dig til at komme i hjonelag med ham. Han var dog villig til at kjøpe dig saa dyrt som om du hadde været en ærlig mø. Megen frihet til at raade og styre har han undt dig — saa faar du bøte synden din ved det at du styrer med forstand og bøter paa det som Erlend mangler i forsigtighet — det skylder du Gud og dine børn.

Selv har jeg sagt, og andre har sagt det samme — at Erlend tyktes ikke duge til andet end lokke kvindfolk. Du og har skyld i at slikt blev sagt — det har du nu selv vidnet. Siden har han vist, han duget dog ogsaa til andet — manden din har vundet sig et godt navn ved mod og raskhet i hærfærd. Det er ingen ringe vinding for dine sønner at faren er kommet i ry for djervhet og vaabenduelighet. At han var — uforstandig — det maatte *du* vite bedst av os alle.

Bedst retter du op skammen din, naar du hædrer og hjælper den husbond som du selv har valgt dig —»

Kristin hadde bøiet sig ned over sit fang, med hodet i hænderne. Nu saa hun op, blek og fortvilet:

«Grumt var det av mig at si eder dette. Aa — Simon bad mig, det var det eneste han bad mig om, at jeg skulde spare eder for at faa vite det styggeste —»

«Simon bad dig spare mig —,» hun hørte saarheten i hans røst. Og hun skjønte, det var ogsaa grumt av hende at si ham at en fremmed hadde skjønt, hun kunde trænge mindes om at spare sin far.

Da satte Lavrans sig ned hos hende, tok hendes ene haand mellem begge sine og la den over sit knæ:

«Grumt var det, Kristin min,» sa han mildt og sorgfuldt. «God er du mot alle, barnet mit gode, men jeg har skjønt det før ogsaa, at du kan være grum mot dem du har altfor kjær. For Jesu skyld, Kristin, spar mig for dette, at jeg skal trænge være saa ræd for dig. At dette vildsindet dit skal bringe mere sorg over dig og dine. Du sliter som en unghest det første den blir bundet til bolken, der du er bundet med hjerterøtterne dine.»

Hulkende seg hun ind til ham, og faren sluttet hende tæt og fast i favnen. Slik blev de sittende længe, men Lavrans sa ikke mere. Tilslut løftet han hendes hode:

«Svart er du blit,» sa han med et litet smil. «Der ligger en duk i kroken — men du blir vel bare svartere av den. Du faar gaa hjem og fli dig — det kan alle se paa dig at du har sittet i fanget til smeden —»

Han skjøv hende blidt ut av døren, stængte den og stod litt. Saa ravet han de skridtene bort til bænken, sank ned og sat med nakken ind mot vægstokkene og opvendt, forvridd ansigt. Han knuget av al magt en haand ind mot hjertestedet.

Det varte jo aldrig saa længe. Aandenøden, den svarte svimmelhet, smerten som straalet ut i lemmerne fra hjertet som kjæmpet og skalv, dunket nogen haarde slag og stod sitrende stilt igjen. Blodet hamret i halsaarerne.

Det gik nok over om en stund. Det gik altid over naar han hadde sittet litt. Men det kom igjen, oftere og oftere.

Erlend hadde stevnet sit skibsmandskap til at møte paa Veøy Jakobsmesse-aften, men saa blev han paa Jørundgaard noget længer for at følge med Simon og veide en slagbjørn som hadde gjort skade paa sæterfæet. Da han kom hjem fra jagtfærden, var der bud til ham, nogen av hans mænd hadde slaas med bymændene, og han maatte skynde sig nord for at løse dem ut. Lavrans hadde ærinde deroppe, og saa red han med maagen.

Det var ledet ut mot Olavsmessen hin sidste, da de kom ut til øen. Erling Vidkunssøns skib laa der, og ved aftensangen i Peterskirken traf de drotseten. Han blev med dem ind i munkegaarden, hvor Lavrans hadde herberge, spiste med dem der og sendte sine mænd ned til skibet efter noget særs god franskvin som han hadde faat tak i i Nidaros.

Men samtalen gik trevent, mens de drak. Erlend sat i sine egne tanker, glad i øinene som altid, naar han skulde ut til noget nyt, men adspredt, naar de andre talte. Lavrans nippet bare til vinen, og herr Erling var stille.

«Du ser træt ut, frænde,» sa Erlend til ham.

— Ja, de hadde hat haardt veir over Husastadviken inat, han hadde været oppe —.

«Og du maa ride hvasst, skal du naa til Tunsberg

Lavransmessedagen. Stor ro eller hygge faar du vel ikke der heller. Er mester Paal med kongen nu —»

«Ja. Lægger ikke du indom Tunsberg?»

«Det maatte være for at spørre om kongen vil sende kjærlig sønlig hilsen til mor sin» — Erlend lo. «Eller om biskop Audfinn vil skikke bud med til fruen —»

«Mange undrer sig over at du farer til Danmark, nu høvdingerne drager til møte i Tunsberg,» sa herr Erling.

«Ja er det ikke rart at folk altid skal undre sig over mig? Jeg kan vel ha hug til at se litt av slik folkeskik som jeg ikke har set siden jeg var i Danmark sidst — være med engang igjen i turnement — og naar vor frændekone nu har bedt os. Ingen andre av hendes slegt her i landet vil jo kjendes ved hende nu, uten Munan og jeg.»

«Munan —» Erling rynket brynene. Saa lo han: «Er der saa meget liv i den gamle raanen, hadde jeg nær sagt, at han orker flytte flesket sit endda? Saa han skal stelle til turnement, hertug Knut. Munan skal vel ride i tjosten han da?»

«Ja — det er synd paa dig, Erling, som ikke kan bli med og se det syn.» Erlend lo ogsaa. «Jeg merker nok du er ræd, fru Ingebjørg har budt os til dette barnsøllet for at vi skal brygge et andet øl og byde hende ind. Det vet du da bedst selv, at jeg er for tung paa labben og for let om hjertet til at jeg skulde kunne brukes i lønraad. Og paa Munan har dere trukket ut hver en tand —»

«Aanei, vi er ikke saa rædde for lønraad fra den kanten heller. Det maa nu vel Ingebjørg Haakonsdatter ha klart for sig at hun har spildt al ret i sit eget land, da hun giftet sig med Porsen. Uraad blir det for hende at faa en fot indenfor dørene her, siden

hun la sin haand i den mands, hvis mindste finger vi ikke vil se indenfor vore landemerker —.»

«Ja det var klokt av dere at skille gutten fra mor hans,» sa Erlend mørkt. «Han er bare barnet endda — og alt nu har vi norske mænd aarsak til at bære hodet høit, naar vi tænker paa den kongen vi har svoret at holde tro med —»

«Ti stille,» sa Erling Vidkunssøn sagte og fortvilet. «Det — det er visselig usandt —»

De to andre saa paa ham at han visste, det var sandt. Barn som kong Magnus Eirikssøn var endda, saa skulde han alt være smittet av en synd som det var usømmelig at nævne mellem kristne mænd. En svensk klerk som var blit sat til at lede hans oplæring i boken, naar han var i Sverige, hadde ført ham vild paa unævnelig vis.

Erlend sa:

«Det hvisker folk paa hver gaard og i hvert hybøle nord hos os, at Kristkirken brændte, fordi kongen vor er uværdig til at sitte i Sankt Olavs sæte —»

«I Guds navn, Erlend — jeg sier, det er uvisst om det er sandt! Og det barnet, kong Magnus, maa vi nu vel tro er uten skyld i Guds øine —. Han kan rense sig —. Sier du at *vi* har skilt ham fra mor hans! Jeg sier, Gud straffe den mor som sviger sit barn slik som Ingebjørg sveg sønnen sin — og sæt ikke lid til slik en, du Erlend — mindes at det er troløse folk, du nu farer til funds med!»

«Jeg mener, de har holdt sin tro til hinanden vakkert nok —. Men du snakker, du, som himmelbrever dat ned i kaapeskjøtet dit hver dag — det er vel derfor du dømmer at du tør være saa djerv, du byder til at bites med kirkens tignarmænd —»

«Nei hold op nu, Erlend. Snak om det du har vett

paa, gut, og ti stille ellers —,» herr Erling hadde reist sig; de stod op, han og Erlend, sinte og røde i hoderne.

Erlend vrængte munden av væmmelse:

«Et dyr, som mennesker har misfaret med, slaar vi ned og støper skrotten i fossen —»

«Erlend!» Drotseten tok om bordkanten med begge hænder. «— Du har sønner selv —» sa han sagte. «Kan du si slikt —. Aa vogt paa munden din, Erlend. Tænk dig om før du taler, dit du nu kommer. Og tænk dig om tyve ganger før du gjør noget —»

«Er det slik dere gjør som raader for rikets saker, da undrer det mig ikke alt gaar paa stel. Men du trænger vist ikke være ræd» — han gjepet — «Jeg — skal visst intet gjøre. Men det er blit gildt at leve i dette landet —.

— Nei, du skal jo tidlig ut imorgen. Og min verfar er træt —»

De to andre blev sittende efter uten at si noget, da han hadde budt godnat. Erlend sov ombord i sit skib. Erling Vidkunssøn sat og dreiet sit bæger mellem fingrene.

«I hoster?» sa han for at si noget.

«Gamle mænd blir saa let krimfulde. Vi har nu saa mange plager, kjære herre, som dere unge ikke vet av,» sa Lavrans smilende.

Saa sat de igjen. Til Erling Vidkunssøn sa, halvt som for sig selv:

«Ja slik tænker alle — at det er ilde stelt for dette riket. For seks aar siden i Oslo, da trodde jeg at det hadde vist sig klart at der var en fast hug til at holde oppe kongevældet — hos mændene av de ætter som er baarne til den gjerning. Jeg — bygget paa det.»

«Jeg tror I saa ret da, herre. Men selv sa I, vi er vant til at fylkes om kongen vor. Nu er han et barn — og halve tiden i et andet land —»

«Ja. Stundimellem tænker jeg — intet er saa galt at det er ikke godt for noget. Før i tiden, da kongerne vore sprang som grahester — der var nok av gilde foler at sætte paa; landsfolket trængte bare at kaare den som bet bedst fra sig —»

Lavrans lo litt: «Aaja —»

«Vi taltes ved for tre aar siden, Lavrans Lagmandssøn, da I kom fra eders valfart til Skøvde og hadde hilst paa eders frænder i Gautland —.»

«Jeg mindes, herre, I hædret mig med at søke mig op —»

«Nei, nei, Lavrans, I trænger ikke være saa kurteis —» den anden slog litt utaalmodig ut med haanden. «Det blev som jeg sa,» mælte han mørkt. «Herresveinerne her i landet er der nu ingen som kan samle. De holder sig frem som har bedst mathug — noget er der endda i truget. Men de som kunde traa efter at vinde magt og rigdom paa slikt vis som der fulgte hæder med før i fædrene vores tid, de kommer ikke frem.»

«Det ser slik ut. Det er nu saan, at hæderen følger høvdingens merke.»

«Da maa mænd mene, med mit merke følger liten hæder,» sa Erling tørt. — «I har nu holdt eder unna alt som kunde gjøre eders navn kjendt, Lavrans Lagmandssøn —»

«Det har jeg gjort saalænge jeg har været gift mand, herre. Det blev jeg tidlig — min hustru var sykelig og taalte litet færdes mellem folk. Og det ser ut som ætten vor vil ikke trives her i Norge. Mine sønner døde tidlig, og bare en av brorsønnerne mine levet til voksen alder.»

Han blev lei for han hadde kommet til at si dette. Erling Vidkunssøn hadde selv hat megen sorg slik i sit hjem. Døtrene hans var sunde børn og vokset op, men ogsaa han hadde bare faat beholde en eneste av sine sønner i live, og den gutten skulde være svak av helse. Men herr Erling spurte bare:

«I har ikke nærfrænder i morsætten heller, saavidt jeg mindes.»

«Nei ingen nærmere end morfars søsters børn. Sigurd Lodinssøn hadde bare de to døtrene, og de døde begge med det første barnet — min moster fik sit med sig i graven.»

Saa sat de litt igjen.

«Slike som Erlend,» sa drotseten lavt. «Det er de farligste. Som tænker litt længere end til sit eget. Men ikke langt nok. Ja er ikke Erlend som en lat unge —» han kjørte vinbægeret rundt paa bordet i ærgrelse, «evnerik er han da? Og vel byrdig og djerv? Men aldrig gidder han høre saa meget om en sak at han skjønner den tilbunds —. Og gad han høre en mand til enden, saa hadde han vel glemt det første, før en kom til slutten —.»

Lavrans saa over paa den anden. Herr Erling var ældet meget siden han sidst hadde set ham. Han saa slitt og træt ut — syntes at fylde mindre i sætet. Han hadde fine, klare ansigtsdrag, men de var litt for smaa, og saa var han likesom falmet paa lêt — hadde været det altid. Lavrans følte at denne manden — endda han var en retskaffen ridder, klok, villig til at tjene uten svig og uten at spare sig — faldt litt for liten i alle maal til at være den første. Hadde han været et hode høiere, saa hadde han vel lettere fundet fuldt følge.

Lavrans sa sagte:

«Saa klok en mand er nu ogsaa herr Knut at han ser *det* — hvis de tænker paa noget tiltak dernede — at i nogen lønlige raad kan han ikke ha større nytte av Erlend —»

«I liker denne maagen paa et vis, Lavrans,» sa den anden næsten ærgerlig. «Sandt at si, aarsak til at elske ham har I da ikke —»

Lavrans sat og tegnet med fingeren i litt spildt vin. Herr Erling la merke til at ringene sat saa romt paa hans hænder nu.

«Har *I* det?» Lavrans saa op med det lille fine smilet. «Endda saa tror jeg at I liker ham I ogsaa!»

«Aaja. Gud maa vite —

— Men I kan bande paa, Lavrans, der driver mangt i hugen til herr Knut nu — han er far til en søn som er kong Haakons dattersøn —.»

«Det maa selv Erlend kunne skjønne, at det barnets far har altfor bred ryg til at denne vesle junkeren nogengang kan komme utenom den. Og moren har hele landsfolket imot sig for dette giftermaalets skyld.»

Litt senere stod Erling Vidkunssøn og spændte paa sig sit sverd; Lavrans hadde høvisk tat gjestens kappe fra kroken, stod med den i hænderne — da svaiet han medett og skulde til at sige overende, men herr Erling fanget ham op i sine arme. Med møie fik han baaret den anden, som var stor og høi, bort paa sengen. Slag var det ikke — Lavrans laa hvit og blaa paa læberne, med slappe, myke lemmer. Herr Erling sprang over gaarden og fik vækket herbergsfaderen.

Lavrans syntes aldeles skamfuld, da han kom til sig selv igjen. Ja, det var en svakhet som meldte sig av og til — det var siden en elgjagt for to vintrer siden, han hadde gaat sig vild i snekavet. Slik skal vel til

før en mand lærer, ungdommen er ute av kroppen, smilte han undskyldende.

Herr Erling biet til munken hadde aareladt den syke, endda Lavrans bad ham ikke være brydd, han som skulde fare videre alt i otten —.

Maanen stod og skinnet høit over fjeldene paa meginlandet, og vandet laa svart indunder, men ute paa fjorden fløt lyset som sølvflaker. Ikke røk fra et ljorhul — græsset paa hustakene glitret dugget i maaneskinnet. Ikke et menneske i kaupangens eneste stutte stræte, da herr Erling raskt gik de par skridtene nedover til kongsgaarden, hvor han sov. Han saa underlig spæd og liten ut i maaneskinnet — med den store kappe tæt samlet om sig — hutrende litt. Etpar søvnige svender, som hadde sittet oppe efter ham, tumlet ut i tunet med en lygt. Drotseten tok lygten, sendte mændene tilsengs — hutret litt igjen, mens han steg opover trappen til bursloftet hvor han laa.

VII.

Like over Bartholomæusmesse gav Kristin sig paa hjemfærden med sit store reisefølge av børn, tjenestefolk og gods. Lavrans red med hende til Hjerdkinn.

De gik ute i tunet og snakket, han og datteren, den morgen han skulde ride nedover igjen. Det var tindrende sol i fjeldet — myrerne var røde alt og haugene gule som guld av smaabjerken; ute paa vidden glitret vand og mørknet igjen, eftersom skyggerne av de store blanke godveirsskyer vandret over. De valt op ustanselig og sank ned mellem fjerne skar og kløfter i alle graanuter og blaa berg med skav av nysne og gamle

fonner som ringet ind synet vidt ute. De smaa graagrønne kornakrer, som hørte til saalstuen, skilte saa underlig i lêt mot denne høstskinnende fjeldverden.

Vinden blaaste skarp og frisk — Lavrans drog op Kristins kaapehætte, som var blaast bakover hendes skuldre, glattet med fingeren linskautets snip indimellem.

«Det tykkes mig du er blit blek og smalkindet hjemme i gaarden min,» sa han. «Har vi ikke stelt godt med dig, Kristin —?»

«Det har dere. Ikke er det det —»

«Det er ogsaa en slitsom reise for dig med alle de børnene,» mente faren.

«Aaja. Endda det er ikke for de fem at jeg bærer bleke kinder —» hun smilte flygtig, og da faren saa forskrækket og spørgende paa hende, nikket hun og smilte litt igjen. Faren saa bort, men om en stund spurte han:

«Det er slik da, skjønner jeg, at kanhænde blir det ikke saa snart, du kan komme hjem hit til dalen igjen —?»

«Otte aar skal det nu vel ikke bli denne gangen,» sa hun som før. Da saa hun et glimt av mandens ansigt. «Far! Aa — far!»

«Hyss, hyss, datter min —» uvilkaarlig tok han om hendes overarme og stanset hende, da hun vilde kaste sig ind til ham. «Nei Kristin —»

Han tok hendes haand fast i sin og gav sig til at gaa bortover med hende. De var kommet væk fra husene, gik nu paa en liten sti indigjennem den gule bjerkeskog, sanset ikke, hvor de vanket. Faren hoppet over en liten bæk som skar stien, snudde sig mot datteren og bød hende haanden over.

Hun saa, selv paa den lille rørslen, han var ikke ledig og spænstig mere. Hun hadde set og ikke fæstet sig ved det før — han sprang ikke længer i og av sadlen saa let som han hadde gjort, han løp ikke i en loftstrap, løftet ikke en tung ting saan som før. Han førte sit legeme stivere og mere forsigtig — som han bar en slumrende smerte i kroppen og fór stilt for ikke at vække den. Blodet banket synlig i halsaarerne, naar han kom ind fra et ridt. Sommetider hadde hun set at han var som svullen eller pløset under øinene — hun husket, en morgen hun kom ind i stuen, laa han halvklædd i sengen med nakne ben utover sengestokken; moren sat paa huk foran og gned hans ankelled.

«Skal du sørge for hver mand som ælde fælder, da faar du meget at syte for, barn,» snakket han jevnt og stilt. «Du har store sønner selv nu, Kristin, ikke kan det vel komme uventet paa dig at du ser din far blir snart en gammel kall. Naar vi skiltes, mens jeg var ung — vi kunde ikke vite mere da end vi vet det nu, om det var slik laget at vi skulde møtes igjen her paa jorden. Endda kan jeg leve længe — det gaar som Gud vil det, Kristin —»

«Er I syk, far,» spurte hun tonløst.

«Nogen skrøpeligheter følger med aarene,» svarte faren let.

«I er ikke gammel, far. I er toogfemti aar —»

«Min far blev ikke saa gammel. Kom og sæt dig her med mig —.»

Det var som en lav græsgrodd hylde under en bergvæg som lutet utover bækken. Lavrans hegtet av sig kappen, foldet den sammen og drog datteren ned til sæte med sig paa den. Bækken klunket og rislet over smaastenene foran dem, vugget med en viergren som laa nedi vandet. Faren sat med blikket vendt ut

mot de blaa og hvite fjeld langt bortom den høstlige vidde.

«I fryser, far,» sa Kristin, «— ta min kappe —.» Hun hegtet den op, da tok han og slog en snip av den over sine skuldre, saa de sat i den begge. Han la sin ene arm om hendes midje indunder.

«Det vet du nu vel, Kristin min, uvis er den som graater et menneskes bortgang — hellere have dig Krist end jeg, har du vel hørt sagt; jeg trøster mig fast til Guds miskund. Den er ikke saa lang, den tid venner er skilt ad. Slik vil det kanske tykkes dig undertiden, nu mens du er ung, men du har børnene dine og din husbond. Naar du kommer i mine aar, da vil du synes, det er ingen stund siden du saa os som er gaat bort, og du vil undre dig, naar du regner de vintrer som er gaat, at det var saa mange —. Nu tykkes mig, det er ikke længe siden jeg selv var gut — og saa er det saa mange aar siden du var den vesle lyse møen min som rendte efter mig, hvor jeg stod og gik — du fulgte saa kjærlig far din — Gud lønne dig, Kristin min, for al den glæde jeg hadde av dig —»

«Ja lønner han mig som jeg lønnet dig —» hun seg ned i knæ foran hans fang, tok hans haandled og kysset indi hans hænder, mens hun gjemte sit graatende ansigt i dem. «Aa far, min kjære far — ikke før blev jeg voksen mø før jeg lønnet eders kjærlighet med det at jeg gjorde eder den bitreste sorg —»

«Nei nei, barn, graat ikke slik.» Han drog hænderne til sig, løftet hende op til sig, og de sat som før.

«Megen glæde har jeg hat av dig ogsaa i disse aarene, Kristin. Vakre og lovende børn har jeg set vokse op ved knæet dit, dygtig og forstandig kone er du blit — og jeg har skjønt, mere og mere har du vænnet dig til at søke hjælp, der den bedst er at

finde, naar du var i nogen vanskelighet. Kristin, gulldet mit bedste, graat ikke saa saart. Du kan skade den du gjemmer under beltet dit med det,» hvisket han. «Sørg da ikke slik!»

Men han evnet ikke stagge hende. Da løftet han datteren helt op i fanget sit og satte hende paa sit knæ; nu hadde han hende som da hun var liten — hendes arme laa om hans hals og hendes ansigt indtil hans skulder.

«Ett er der som jeg ikke har sagt til nogen mors barn uten til presten min — nu vil jeg si det til dig. Den tiden jeg var fremvokstring — hjemme paa Skog og det første jeg var ved hirden, da hadde jeg hug til at klostergi mig, saasnart jeg blev gammel nok. Ja jeg hadde ikke git noget løfte, ikke i mit eget hjerte heller. Mangt drog mig den anden veien ogsaa —. Men naar jeg laa og fisket ute paa Botnfjorden og jeg hørte klokkerne ringe hos brødrene paa Hovedø — saa syntes jeg at det drog mest allikevel —.

Saa da jeg var seksten vintrer gammel, lot far gjøre til mig denne platebrynjen min av spanske staalplater med sølvsmelt — Rikard engelskmand i Oslo satte den sammen, og jeg fik sverdet mit — det som jeg altid bruker — og hestepanseret. Det var ikke saa fredelig i landet da som i din opvekst, vi hadde krig med danskerne, saa jeg visste jeg fik nok snart bruke mine skjønne vaaben. Og jeg orket ikke lægge fra mig dem. — Jeg trøstet mig med det at min far vilde ikke like, hans ældste søn blev munk, og at jeg skulde ikke gjøre mine forældre imot.

Men selv valgte jeg verden, og jeg fristet at tænke, naar verden gik imot mig, umandig vilde det være at klage over den lagnad som jeg selv kaaret mig. For det har jeg skjønt mere og mere med hvert aar jeg

har levet — ikke gives der værdigere idræt for det menneske som har faat naade til at fatte litt av Guds miskund end at tjene ham og vaake og bede for de mennesker som endda gaar med skyggen av verdens saker for synet. Endda saa faar jeg nok si, Kristin min — tungt vilde det falde mig at ofre for Guds skyld det livet som jeg har levet paa mine gaarder, med omsut for timelige ting og med verdslig gammen — med din mor ved min side og med dere børnene mine. Saa faar en mand taale det, naar han avler avkom av sit legeme, at det svir i hjertet, om han mister dem eller verden gaar dem imot. Gud, som gav dem sjælen, eiet dem og ikke jeg —»

Graaten skaket Kristins krop; saa gav faren sig til at rugge hende som et litet barn i sin favn.

«Mange ting skjønte jeg ikke, da jeg var ung. Far var glad i Aasmund ogsaa, men ikke slik som i mig. Det var for min mors skyld, skjønner du — hende glemte han aldrig, men han tok Inga fordi hans far vilde det. Nu ønsker jeg det at jeg kunde møtt min stedmor alt i denne heimen og faat be hende tilgi mig, at jeg ikke agtet noget paa hendes godhet —»

«Du har da sagt ofte, far, din stedmor gjorde dig hverken vondt eller godt,» sa Kristin indimellem graaten.

«Ja Gud hjælpe mig, jeg skjønte ikke bedre. Nu tykkes det mig at være en stor ting, hun la mig ikke for had og sa aldrig et vondt ord. Hvordan vilde du like det, Kristin, at se stedsønnen bli sat foran sønnen din, i ett og alt og altid —»

Kristin var blit noget roligere. Hun laa med ansigtet vendt utover nu og saa frem mot fjeldmarken. Det mørknet av en stor graablaa skybunke som gik under solen — nogen gule straaler stak igjennem, det glitret skarpt op fra bækkens vand.

Saa brøt hendes graat ut paany.

«Aanei — far, min far, skal jeg ikke se eder igjen mere i livet saa —»

«Gud berge dig, Kristin, barnet mit, saa vi findes paa hin dagen, alle vi som var venner i livet — og hver menneskesjæl —. Krist og Maria mø og Sankt Olav og Sankt Thomas vil verne dig alle dager.» Han tok hendes ansigt mellem sine hænder og kysset hende paa munden. «Gud være dig huld, Gud lyse for dig i denne verdens lys og i hint det store lyset —»

Nogen timer senere, da Lavrans Bjørgulfssøn red fra Hjerdkinn, blev datteren ved at gaa ved siden av hans hest. Svenden var kommet et godt stykke i forveien, men han blev ved at ride fot for fot. Det var saa vondt at se paa hendes forgraatte, fortvilede ansigt. Slik hadde hun sittet inde i gjesteskaalen ogsaa, hele tiden mens han spiste og snakket med hendes børn, skjemtet med dem og tok dem i fanget, ett for ett.

Lavrans sa sagte:

«Sørg ikke mere for det som du har at angre mot *mig*, Kristin. Men husk det, naar børnene dine vokser til og det kanske tykkes dig, at de er ikke mot dig eller mot far sin slik som du kunde finde det rimelig. Og husk da ogsaa paa det som jeg sa dig av ungdommen min. Trofast er din kjærlighet til dem, det vet jeg, men du er mest strid, naar du elsker mest, og egensind bor i disse drengene dine, har jeg set,» sa han med et litet smil.

Tilslut bad Lavrans, at nu maatte hun snu og gaa tilbake, «jeg vil ikke at du skal gaa ensom længere bort fra husene.» De var kommet ind i et draag mellem smaa hauger med bjerkeskog om foten og stenrøis opefter siderne.

Kristin kastet sig ind til farens ben i stigbøilen. Hun

trevlet med fingrene paa hans klær og hans haand og sadelen og hestens hals og lænd, gnugget hodet hit og dit og graat med saa dype, jammerfulde støn at faren syntes, hans hjerte maatte briste av at se hende stedt i saa stor sorg.

Han sprang av hesten og tok datteren i sine arme, holdt hende i sin favn for sidste gang. Igjen og igjen gjorde han korsets tegn over hende og gav hende Gud og helgenerne i varetægt. Sidst sa han at nu maatte hun slippe ham.

Saa skiltes de. Men da han var kommet et stykke bort, saa Kristin at faren sagtnet hestens gang, og hun skjønte at han graat, der han red bort fra hende.

Hun løp ind i bjerkeskogen, ilte fremover og gav sig til at klyve opover den lavgyldne ur i nærmeste haugen. Men den var storstenet og vond at komme opover, og det lille berget høiere end hun hadde trodd. Endelig kom hun paa toppen, men da var han blit borte i haugene. Hun la sig ned i mosen og melbærlyngen som grodde paa kollens top, og der blev hun liggende og graate med ansigtet ned i sine arme.

Lavrans Bjørgulfssøn kom hjem til Jørundgaard sent paa kvelden. Der gik en liten god varme gjennem ham da han saa, endda var folk oppe i aarestuen — det flakket svakt av ildskin bak den ørlille glasruten ut mot svalgangen. I det huset hadde han altid følt mest av hjemmet.

Ragnfrid sat alene derinde med et stort syarbeide foran sig paa bordet — et talglys paa messingstikke stod hos hende. Hun reiste sig straks, bød godkveld, la mere ved paa aaren og gik selv efter mat og drikke. Nei, hun hadde sendt ternerne tilro for længe siden — de hadde hat en strid dag, men nu var ogsaa byg-

brød bakt op like til jul. Paal og Gunstein hadde reist tilfjelds for at berge mose. Mens de snakket om mose — vilde Lavrans ha til vinterklædning den væven som var farvet med litmose eller den lynggrønne? Orm i Moar hadde været her imorges og bedt om at faa kjøpe nogen lærrep. Hun hadde tat de repene som hang fremst i skjulet, og sagt han kunde faa dem til gave. Jo det var litt bedre med datteren nu — saaret paa benet grodde pent igjen nu —.

Lavrans svarte og nikket, mens han og svenden aat og drak. Men husbonden blev fort færdig med at faa sig mat. Han stod op, tørket kniven av bak paa laaret og tok op et nøste som laa ved Ragnfrids plads. Traaden var vundet paa en pinde som var utskaaret med en fugl i hver ende — den ene var litt istykkerbrukket i stjerten. Lavrans benket bruddet, snittet litt paa den saa den blev stubrumpet. Han hadde gjort en hel del slike nøstepinder til sin kone engang for længe siden.

«Skal du lage dette selv,» spurte han og saa paa sømmen hendes. Det var etpar av hans lærhoser; Ragnfrid satte bot paa indsiden av laarene, hvor de var slitt mot sadlen. «Det er haardt arbeide for fingrene dine, Ragnfrid —»

«Aa —.» Hustruen la skindstykkerne kant i kant og stak huller med sylen.

Svenden bød godnat og gik ut. Mand og kone var alene. Han stod ved aaren og varmet sig, med en fot oppe paa kanten og en haand om ljorestangen. Ragnfrid saa bort paa ham. Da blev hun var at han hadde ikke den lille ringen med rubinerne — sin mors brudering. Han saa at hun hadde set det.

«Ja jeg gav den til Kristin,» sa han. «Den har jo altid været eslet hende — jeg mente hun kunde likegodt faa den nu.»

Saa sa den ene til den anden — de skulde vel lægge sig nu. Men han blev staaende som før, og hun sat med sit arbeide. De vekslet nogen ord om Kristins reise, om arbeide som laa for paa gaarden, om Ramborg og om Simon. Saa snakket de igjen litt om at de fik vel gaa til ro — men ingen av dem rørte sig.

Da drog Lavrans fingerguldet med den blaa og hvite sten av sin høire haand og gik bort til sin hustru. Sky og forlegen tok han hendes haand og trædde ringen indpaa — maatte flytte den etpar ganger før han fandt den finger som den passet paa. Det blev paa langfingeren over vigselsringen.

«Denne vil jeg nu du skal ha,» sa han lavt og saa ikke paa hende.

Ragnfrid sat dørgende stille — blodrød i kinderne. «Hvorfor gjør du dette,» hvisket hun tilslut. «Tænker du jeg under ikke vor datter ringen hendes —»

Lavrans rystet paa hodet og smilte litt:

«Aa du skjønner vel, hvorfor jeg gjør det.»

«Du har sagt før, denne ringen vilde du ha med dig i graven,» sa hun som før. «Den skulde ingen bære efter dig —»

«Derfor skal du heller aldrig ta den av haanden din, Ragnfrid — lov mig det. Efter dig vil jeg ingen skal bære den —»

«Hvorfor gjør du dette,» spurte hun igjen og holdt pusten.

Manden saa ned i hendes ansigt:

«I vaar var det fire og tredve aar siden vi blev git sammen. Jeg var en umyndig gut — hele manddommen min var du ved min side, naar jeg hadde en sorg og naar det gik mig vel. Gud bedre det, jeg skjønte altfor litet hvor meget tungt du gik og bar paa, mens

vi levet sammen. Men nu tykkes mig, jeg syntes alle dager det var godt at du var der —.

Jeg vet ikke om det er slik at du har trodd, jeg hadde Kristin vor kjærere end dig. Det var saan at hun var min høieste glæde og hun voldte mig den værste sorg —. Men du var moren til dem alle. Nu synes jeg at dig blir det værst at forlate, naar jeg gaar bort —.

Derfor skal du aldrig gi ringen min til nogen — ikke til nogen av døtrene vore heller, men si at de skal ikke ta den av dig —.

Kanhænde synes du, hustru, du har hat mere sorg hos mig end glæde — vrangt gik det med os paa et vis, men endda tykkes mig, vi har været fuldtro venner. Og jeg har tænkt dette, at siden vil vi findes igjen slik at det vrange skal ikke skille mellem os mere, men det venskap som var, vil Gud bygge op igjen bedre —»

Konen løftet det bleke, furede ansigt — det brændte i de store indsunkne øine, da hun saa op paa manden. Han holdt hendes haand endda — hun saa paa den, slik den laa i hans, litt opløftet. De tre ringer glinset efter hverandre — nederst fæstensringen, ovenfor den viede ring og ytterst denne —.

Det kom saa underlig for hende. Hun husket da han satte paa hende den første — foran ljorestangen i stuen hjemme paa Sundbu, deres fædre stod hos dem. Han var rød og hvit, rund i kinderne, neppe ute av barndommen — litt undselig da han steg det skridt frem fra herr Bjørgulfs side.

Den anden hadde han sat paa hendes finger foran kirkedøren i Gerdarud, i Guds trefoldige navn, under prestens haand.

Hun følte det, med denne sidste ringen hadde han viet sig til hende igjen. Naar hun snart sat over hans

avsjælede legeme, saa vilde han at hun skulde vite, med denne ringen hadde han fæstet til hende den sterke og levende kraft som hadde bodd i dette støv og aske —.

Det kjendtes som hjertet sprak sund i hendes bryst, blødde og blødde, ungt og voldsomt. Av sorg over den varme og levende elskov som hun endda kved lønlig for hun hadde gaat mist om, av angstfuld lykke over denne bleke, lysende kjærlighet som drog hende med sig mot jordlivets ytterste grænser. Gjennem nidmørket som skulde komme saa hun skjæret av en anden og mildere sol, kjendte duften av urterne i hagen ved verdens ende —.

Lavrans la hustruens haand tilbake i hendes fang og satte sig ned paa bænken, litt fra hende, med ryggen til bordet og en arm ind paa platen. Han saa ikke paa hende, men ind i aareilden.

Hun sa allikevel stilt og rolig, da hun igjen tok til orde:

«Jeg hadde ikke tænkt, husbond min, at du hadde mig saa kjær —»

«Jo,» svarte han like jevnt.

De sat tause litt. Ragnfrid flyttet sømmen fra sit fang bort paa bænken ved sin side. Om en stund spurte hun sagte.

«Det som jeg sa dig hin natten — har du glemt det —»

«Glemme slikt kan vel en mand ikke i denne heimen. Og det er saa, jeg har følt selv, det blev ikke bedre mellem os efter jeg hadde faat vite dette. Endda Gud vet, Ragnfrid, jeg stred saa haardt for at du skulde aldrig merke, jeg tænkte saa meget paa det —»

«Jeg visste ikke, du tænkte saa meget paa det.»

Han vendte sig braat imot hende og saa paa hustruen. Da sa Ragnfrid:

«Min skyld er det at det blev værre mellem os, Lavrans. Jeg syntes at kunde du være mot mig aldeles som før — efter den natten — da maatte du ha brydd dig endda mindre om mig end jeg hadde trodd. Var du blit mig en haard husbond efter dette, hadde du slaat mig, om saa bare en eneste gang naar du hadde en rus — da kunde jeg baaret min sorg og min anger bedre. Men at du tok det saa let —»

«Har du trodd at jeg tok det let —»

Den svake dirren i hans røst gjorde hende vild av længsel. Ind i ham vilde hun stupe sig, tilbunds i det bevægede dyp som fik stemmen til at bølge spændt og anstrengt. Hun flammet op:

«Ja, hadde du tat mig i favn en eneste gang, ikke for jeg var din kristne egtehustru som de hadde lagt ved din side, men den hustru som du hadde tragtet efter at faa, og slaas for at vinde —. Ikke hadde du da kunnet være mot mig som om de ordene var usagte —»

Lavrans tænkte efter:

«Nei. Det — hadde jeg vel ikke. Nei.»

«Hadde du blit saa glad for den fæstemøen du fik som Simon blev for Kristin vor — »

Lavrans svarte ikke. Litt efter sa han, som mot sin vilje, sagte og ræd:

«Hvorfor nævnte du *Simon?*»

«Ligne dig med den anden kunde jeg nu vel ikke,» svarte hustruen forvirret og skræmt selv, men hun prøvet at smile. «Dere er dog altfor ulike.»

Lavrans reiste sig op, gik nogen skridt, urolig — saa sa han endda sagtere:

«Gud vil ikke svige Simon.»

«Tyktes dig aldrig,» spurte hustruen, «at Gud hadde sveget dig?»

«Nei.»

«Hvad tænkte du, den natten vi sat der i laaven — da du fik vite i *en* stund, at vi som du hadde holdt kjærest og elsket mest trofast, vi hadde begge sveget dig saa meget som vi hadde evne til —»

«Jeg tænkte vist ikke meget,» svarte manden.

«End siden,» blev hustruen ved, «naar du tænkte paa det altid — som du sier at du gjorde —»

Lavrans vendte sig bort fra hende. Hun saa at en rødme flommet nedover den solbrændte hals:

«Jeg tænkte paa hver gang jeg hadde sveget Kristus,» sa han meget lavmælt.

Ragnfrid reiste sig — stod litt før hun vaaget at gaa bort og lægge sine hænder paa mandens herder. Da han tok omkring hende, bøiet hun panden ind mot hans bryst; han kjendte at hun graat. Husbonden drog hende tættere ind til sig og la sit ansigt ned paa hendes isse.

«Nu, Ragnfrid, vil vi gaa tilro,» sa han litt efter.

Sammen gik de frem foran krucifikset, neiet sig og tegnet sig med korset. Lavrans læste kveldsbønnerne, han sa dem paa kirkesproget, lavt og klart, og hustruen tok op ordene efter ham.

Saa klædde de av sig. Ragnfrid la sig inderst i sengen, hvor hodegjærdet nu var blit redt meget lavere, fordi manden i den sidste tiden ofte hadde været plaget av svimmelhet. Lavrans stængte døren med bolt og slaa, karret over ilden paa aaren, blæste ut lyset og steg ind til hende. I mørket laa de, saa deres arme rørte hinanden. Om litt flettet de fingrene i hinandens.

Ragnfrid Ivarsdatter tænkte — det var som en ny brudenat, og en underlig brudenat. Lykke og ulykke randt sammen og bar hende paa baarer saa stride

at hun kjendte, nu begyndte sjælen at løsne de første røtter i hendes legeme — nu hadde dødens haand snudd ved hende ogsaa — første gang.

Slik maatte det gaa — naar det var begyndt som det var. Hun husket den første gangen hun saa sin fæstemand. Han hadde da været glad mot hende — litt forlegen, men villig nok til at holde av sin fæstemø. Selve det at den unge drengen var saa skinnende vakker hadde opirret hende, haaret hans som hang saa tykt og glat og lyst om det røde og hvite, gulddunede ansigt. Hendes hjerte var et eneste brændende saar av tanken paa en mand som ikke var vakker og ikke var ung og ikke blid av melk og blod, og hun forgik av længsel efter at gjemmes i hans favn og kjøre sin kniv i hans strupe imens —. Og første gangen hendes fæstemand hadde fristet at ville kjæle hende — de sat sammen i en burstrap hjemme, og da tok han med en haand om hendes fletter — fór hun op, vendte sig mot ham, hvit av vrede, og gik.

Aa, hun husket nattefærden deres, da hun red med Trond og Tordis gjennem Jerndalen til den trylske frue paa Dovre. Paa knæ hadde hun ligget, ringer og armbaand hadde hun vridd av sine hænder paa gulvet for fru Aashild, forgjæves hadde hun tryglet om at faa et middel saa hendes brudgom skulde ikke kunne fremme sin vilje hos hende —. Hun husket den lange reisen, med faren og frænderne og brudemøerne og hjemmefølget, nedigjennem dalen, utover flatbygderne, til bryllupet paa Skog. Og hun husket den første natten — og alle de nætter siden — da hun hadde tat imot den nygifte guts klodsede kjærtegn, kold som sten, ikke skjult hvor litet det var hende til gammen.

Nei, Gud hadde ikke sveget hende. Barmhjertig hadde han hørt hendes nødskrik, naar hun kaldte paa

ham, mens hun sank og sank i sin ulykke — selv naar hun ropte uten at tro, hun skulde bli bønhørt. Det var som svarte sjøen hadde styrtet over hende — nu løftet baarerne hende mot en sælhet saa underlig og søt, hun visste, den vilde bære hende ut av livet —.

«Tal til mig, Lavrans,» bad hun sagte. «Jeg er saa træt —»

Manden hvisket:

«Venite ad me, omnes qui laborate et onerati estis. Ego reficiam vos*) — har drotten sagt.»

Han skjøv en arm ind under hendes skulder, drog hende helt ind til sin side. De laa litt, kind indtil kind. Saa sa hun sagte:

«Nu har jeg bedt Guds moder bede for mig den bøn, at jeg maa ikke leve efter dig, husbond min, i aar og dag.»

Hans læber og hans øienhaar streifet hendes kind i mørket smaat som fryvilvinger:

«Ragnfrid min, Ragnfrid min —»

VIII.

Kristin sat hjemme paa Husaby denne høsten og vinteren og vilde ingensteds fare — hun skyldte paa at hun var ufrisk. Men hun var bare træt. Saa træt hadde hun aldrig været før i sit liv — træt var hun av at være lystig og træt av at sørge og mest træt av at grunde.

Det blev bedre naar hun hadde faat dette nye barnet, tænkte hun — hun længtet saa forfærdelig efter

*) Kommer til mig, alle som arbeider og er besværede. Jeg vil give eder hvile.

det; det var som det skulde berge hende. Hvis det blev søn og hendes far døde før det blev født, saa skulde det bære hans navn. Og hun tænkte paa, hvor hun skulde elske dette barnet og fostre det selv ved sit eget bryst — det var saa længe siden hun hadde hat spædbarn nu, saa hun kom til at graate av længsel, naar hun tænkte paa at nu skulde hun snart ha et sugebarn i favnen igjen.

Hun samlet sine sønner om sit knæ igjen som før i tiden og strævet for at bringe litt mere tugt og skik i deres opfostring. Hun følte at hun handlet efter sin fars ønske i dette, og det gav likesom litt fred i hendes sjæl. Sira Eiliv var nu begyndt at lære Naakkve og Bjørgulf bokstaver og latinsk tungemaal, og Kristin sat da ofte over i prestehuset, naar børnene var der og skulde lære. Men de var ikke meget kundskapsgriske læresveiner, og alle børnene var ustyrlige og viltre saanær som Gaute, saa han blev ved at være morens skjødebarn som Erlend kaldte det.

Erlend var kommet hjem fra Danmark ved Helgemessetider, meget oprømt. Han var blit fagnet paa det hæderligste av hertugen og av sin frændekone fru Ingebjørg; de hadde takket meget for hans gaver av skind og sølv, han hadde redet i tjost og veidet hjort og hind, og da de skiltes, hadde herr Knut skjænket ham en kulsort spansk hingst, men fruen hadde sendt kjærlig hilsen, og to sølvgraa mynder til hans hustru. Kristin syntes at disse utenlandske hundene saa lumske og troløse ut, og hun var ræd, de skulde gjøre hendes børn skade. Og folk i bygderne snakket om kastalênen. Erlend saa godt ut paa den høibente, letbyggede hest, men slikt dyr passet ikke her i landet, og Gud maatte vite, hvordan hingsten vilde greie sig i fjeldet. Imidlertid saa kjøpte nu Erlend ind, hvor han fór i sysselen, de gildeste svarte merrer, og han hadde nu et sto som var vakkert at se paa ialfald. Ellers hadde Erlend Nikulaussøn brukt at sætte fine og utenlandske navner paa ridehestene sine: Belkolor og Bajard og slikt, men denne sa han var saa gild at den trængte ikke slik prydnad — den het bare Soten.

Erlend ærgret sig meget over at hustruen ikke vilde følge med ham nogen steder. Syk kunde han ikke merke at hun var — hun hverken daanet bort eller brækket sig denne gangen, det saaes ikke paa hende endda — og blek og træt blev hun vel av at sitte inde støtt og grunde og ruge over hans misgjerninger. Det var ved juletider — det kom til heftige trætter mellem dem. Og nu kom ikke Erlend og gjorde avbigt for sin hidsighet, som han altid hadde pleiet før. Indtil nu hadde han altid trodd, naar der var uenighet mellem dem, saa bar han skylden. Kristin var god, hun hadde altid ret, og naar han iltrivdes og kjedet sig hjemme, saa var det hans natur som var slik at han blev træt av det gode og det rette, hvis han fik for meget av det. Men denne sommeren hadde han mere end en gang merket at verfaren gav ham medhold og syntes at mene, Kristin lot det skorte paa hustruelig blidhet og fordragelighet. Det faldt ham da ind at hun var smaalig nærtagende og vanskelig tilgav ham smaa synder som ikke hadde været saa vondt ment fra hans side. Altid hadde han bedt om hendes tilgivelse, naar han fik tænkt sig litt om — og hun hadde sagt at hun tilgav, men bakefter hadde han faat se, at det var gjemt, ikke glemt.

Saa var han meget hjemmefra, og nu tok han ofte datteren, Margret, med sig. Møens opfostring hadde altid været en kilde til uenighet mellem dem. Sagt

noget om det hadde Kristin aldrig, men Erlend visste nok hvad hun — og andre folk — mente. Han hadde i alle maater holdt Margret som sit egtefødte barn, og folk tok mot hende, naar hun fulgte med faren og stedmoren, som hun kunde været det. I Ramborgs bryllup hadde hun været en av brudeternerne og baaret guldkrans over sit utslagne haar. Mange av kvinderne likte det daarlig, men Lavrans hadde snakket for dem, og Simon hadde ogsaa sagt at ingen maatte mæle imot det til Erlend, eller si noget om det til møen; ikke kunde det fagre barnet for at hun var saa ulykkelig baaret. Men Kristin skjønte at Erlend hadde den plan, han vilde faa Margret gift med en svend av vaaben, og at han trodde, med den stilling som han nu hadde, skulde det lykkes ham at faa det drevet igjennem, endda møen var avlet i hor og vanskelig kunde sættes i en helt tryg, urokkelig stilling. Dette kunde kanske gaat, om folk hadde hat nogen rigtig tro paa at Erlend vilde evne bevare og øke sin magt og rigdom. Men endda Erlend blev likt og hædret paa et vis, saa var det som ingen hadde fuld tillid til at velstanden paa Husaby skulde holde. Saa Kristin var ræd for at sine planer med Margret vilde han vanskelig faa fremmet. Og endda hun ikke likte Margret svært meget, ynket hun møen og gruet for den dag, da pikens overmod kanske skulde bli knækket — hvis hun maatte nøie sig med et meget ringere gifte end hendes far hadde lært hende til at vente, og ganske andre kaar end slike som han hadde opfødt hende i.

Saa kom tre mænd fra Formo til Husaby like over kyndelsmesse; de hadde gaat paa ski over fjeldet og bragt Erlend ilbud fra Simon Andressøn. Simon skrev at deres verfar nu var syk og det var uventelig at han skulde leve meget længe; Lavrans lot bede at Erlend

maatte komme til Sil, hvis det var mulig for ham; han vilde gjerne tale med begge maagerne sine om hvordan alt skulde ordnes efter ham.

Erlend gik og skottet til sin hustru. Hun var barntung nu, meget blek og smal i ansigtet — og hun saa saa bedrøvet ut, hvert øieblik vilde taarerne frem. Saa angret han sin færd mot hende i vinter — farens sygdom kom hende ikke uventet, og hadde hun gaat her med en slik lønlig sorg, saa fik han tilgi at hun hadde været urimelig.

Alene kunde han gjøre denne færden til Sil temmelig raskt, naar han gik paa ski over fjeldet. Skulde han føre med sig hustruen, saa blev det en sen og besværlig reise. Og da maatte han bie til over vaabentingene i fasten, stevne møte med sine lensmænd først; der var ogsaa nogen stevner og ting som han selv maatte være over. Inden de kunde komme avsted, vilde det være vovelig nær den tiden, hun ventet sin forløsning — og Kristin som ikke taalte sjøen naar hun var frisk engang. Men han nennet ikke at tænke paa, hun skulde ikke faa se sin far før han døde. Om kvelden, da de hadde lagt sig, spurte han sin kone om hun turde vove reisen.

Han syntes han blev lønnet, da hun graat ut i hans arme, taknemmelig og angerfuld over sin uvenlighet mot ham i vinter. Erlend blev myk og øm som altid, naar han hadde voldt en kvinde sorg og var nødt til at se hende sørge den ut for sine øine. Saa bar han taalelig vel Kristins paafund. Han hadde sagt straks, børnene vilde han ikke ha med. Men moren talte om at Naakkve var dog saa gammel nu, han kunde ha gavn av at se sin morfars hedenfart. Erlend sa nei. Saa syntes hun at Ivar og Skule var for smaa til at være igjen i tjenestekonernes varetægt. Nei, sa faren.

Og Gaute hadde Lavrans været saa glad i. Nei, sa Erlend — det var vanskelig nok, slik som det stod til med hende — for Ragnfrid at faa en barnkone i gaarden, mens hun hadde sin husbond paa sottesengen — og for dem med den nyfødte hjemover. Enten maatte hun sætte barnet til opfostring paa en av Lavrans' gaarder, eller maatte hun bie paa Jørundgaard til det blev sommer — men da maatte han reise hjem i forveien. Han holdt det frem for hende, op og op igjen, men han strævet for at tale rolig og indtrængende.

Saa kom han i tanker om at han burde føre med fra Nidaros ett og andet som vermoren kunde trænge til gravøllet — vin og voks, hvetemel og paradisgryn og slikt. Men endelig kom de dog avsted, og naadde frem til Jørundgaard dagen før Jardtrudmesse.

Men det blev saa rent anderledes for Kristin at være hjemme, end hun hadde tænkt.

Hun maatte være storglad for hun hadde faat se sin far endda engang. Naar hun husket paa hans glæde, da hun kom, og hvordan han hadde takket Erlend for dette, saa var hun glad. Men hun følte at hun stod utenfor saa meget nu, og det var saart.

Det var en snau maaned til hun ventet sig; saa forbød Lavrans aldeles at hun fik række en haand til hans pleie; ikke fik hun lov til at vaake hos ham om nætterne med de andre, og ikke vilde moren taale at hun rørte sig til den mindste hjælp i al travelheten. Hun sat hos faren hele dagen, men det var sjelden at de blev alene nogen stund. Næsten daglig kom gjester tilgaards — venner som vilde se Lavrans Bjørgulfssøn i live endda engang. Det glædet faren, endda han blev svært træt av det. Han talte muntert og

hjertelig med alle, kvinder og mænd, ringe og rike, unge og gamle, takket for deres venskap, bad om deres forbøn for sin sjæl, og Gud la os findes paa glædens dag! Om nætterne, naar bare hans egne var hos ham, laa hun ovenpaa i højenloftet, stirret i mørket og kunde ikke sove fordi hun maatte tænke paa farens bortgang og paa sit eget hjertes urimelighet og ondskap.

Det led fort mot slutten med Lavrans. Han hadde holdt sig oppe til Ramborg hadde faat barnet sit og Ragnfrid ikke trængte at være paa Formo saa meget; han hadde ogsaa latt sig kjøre ned en dag og set sin datter og datterdatteren; Ulvhild var den lille møen blit døpt. Men saa la han sig ned og han kom nok ikke op mere.

Han laa i storstuen under højenloftet. De hadde gjort istand enslags seng til ham i høisætesbænken der, for han taalte ikke at ha det høit under hodegjærdet; da blev han straks svimmel, fik avmagtsrier og hjertekramper. De turde ikke aarelate ham mere; det hadde de maattet gjøre saa ofte utover høsten og vinteren, at han nu var rent blodfattig, og han orket litet mat eller drikke.

Farens fine og vakre ansigtsdrag var skarpe nu, og brunheten var falmet av hans veirfriske aasyn; det var gult som ben og blodløst blekt paa læberne og indi øienkrokene. Det fyldige lyse og hvitsprængte haar laa uklippet, vissent og kraftløst utover putens blaamønstrede drag, men det som forandret ham mest, var den grove og graa skjegrot som nu grodde over underansigtet og nedpaa den lange og brede hals, hvor senerne traadte frem som sterke strenger. Lavrans hadde altid været saa nøie med at rake sig før hver messedag. Kroppen var avmagret saa den var næsten bare som

en bengrind. Men han sa at han hadde det godt, naar han laa utstrakt og rørte sig litet. Og han var altid munter og glad.

De slagtet og brygget og bakte til gravøllet, hadde sengklær ute og saa efter dem — alt som kunde unnagjøres, blev gjort nu, saa her kunde være stilt naar den sidste striden kom. Det livet Lavrans svært op at høre om disse forberedelser — hans sidste gilde skulde ikke bli det ringeste som hadde staat paa Jørundgaard: hæderlig og værdig skulde han skilles fra sit husbondsstyr. En dag vilde han se de to kjyr som skulde føres med i hans likfærd, til Sira Eirik og Sira Solmund, og de blev da ført ind i stuen. De hadde faat dobbelt fór hele vinteren og var da ogsaa saa fine og fete som sæterkjyr ved Olavsmessetider, endda det nu var like i vaarknipen. Selv lo han allermest, da den ene tapte noget paa stuegulvet. Men han var ræd for at hustruen skulde aldeles slite sig ut. — Kristin hadde trodd at hun selv var flink husfrue, det hadde hun da ord for hjemme i Skaun, men hun syntes nu at lignet med mor sin var hun aldeles uduelig. Ingen kunde skjønne, hvordan Ragnfrid greiet at række over alt hun gjorde — og endda syntes hun aldrig at være lang stund borte fra sin husbond; hun var ogsaa med og vaaket hver nat.

«Tænk aldrig paa mig, husbond,» sa hun og la sin haand i hans. «Naar du er død, da vet du at jeg skal hvile aldeles fra alt slikt stræv.»

Lavrans Bjørgulfssøn hadde for flere aar siden kjøpt sig leiested hos prædikebrødrene i Hamar, og Ragnfrid Ivarsdatter vilde følge hans lik dit og bli hos det; hun skulde ha provent i en gaard som munkene eiet i byen. Først skulde kisten føres ind i kirken her hjemme, med store gaver til den og presterne, hans

hingst skulde føres efter med rustning og vaaben, og disse skulde Erlend løse ut med femogfirti mark sølv. En av hans og Kristins sønner skulde vel faa dette — helst det barnet som hun nu gik med, hvis det blev søn — kanske blev det Lavrans i Jørundgaard engang i tiden, smilte den syke. Paa færden ned igjennem Gudbrandsdalen skulde liket ogsaa føres ind i flere kirker og staa der over nat; disse var betænkt med pengegaver og vokslys i Lavrans' testamente.

En dag nævnte Simon at nu hadde verfaren faat liggesaar — han hjalp Ragnfrid med at løfte og stelle den syke.

Kristin fortvilet over sit eget skinsyke hjerte. Hun kunde saa daarlig taale at forældrene viste Simon Andressøn slik fortrolighet. Han var hjemme paa Jørundgaard saan som Erlend aldrig hadde været det. Næsten hver dag stod den digre borkede hesten hans bundet borte i tungjærdet, Simon sat inde hos Lavrans med hat og kappe paa; han skulde ikke stanse nogen stund. Litt efter kom han i døren og ropte, de fik sætte ind hesten hans allikevel. Han var inde i alle farens saker, hentet brevskrinet og fandt frem skjøter og avskrifter, utrettet erender for Ragnfrid og snakket med raadsdrengen om gaardsstellet. Kristin tænkte paa, at hun hadde ønsket over alt i verden, hendes far skulde bli glad i Erlend — og første gang faren hadde git ham medhold mot hende selv, hadde hun straks gjort det allerværste —.

Simon Andressøn sørget svært meget over at han saa snart skulde bli skilt fra sin hustrufar. Men han var storglad for han hadde faat den lille datteren. Lavrans og Ragnfrid talte meget om liten Ulvhild, og Simon kunde svare paa alt de spurte om den lille møens vekst og trivsel. Ogsaa her følte Kristin skin-

syken bite sig i hjertet — Erlend hadde aldrig brydd sig om deres børn paa det viset. Samstundes tyktes det hende litt latterlig naar denne ikke helt unge manden med det tunge, brunrøde ansigt sat og snakket saa kyndig om et sugebarns mageknip og mathug.

Simon hentet hende med slæde en dag; hun maatte da komme syd og se sin søster og søsterdatter.

Han hadde helt latt ombygge den gamle svarte aarestuen, hvor kvinderne paa Formo i nogen hundrede aar hadde brukt at gaa ind, naar de skulde føde børn. Aaren var kastet ut, en ovn var muret, og en fin utskaaret seng var bygget lunt og godt indtil ovnens ene side, og paa væggen midt imot stod et vakkert utskaaret billede av Guds moder, slik at den som laa i sengen kunde ha det for øie. Der var kommet gulvtiljer og glasvindu i væggen, vakkert smaat bohave og nye bænker. Simon vilde at Ramborg skulde ha dette huset til fruerstue, her kunde hun ha sit stel, beverte husfruer, og naar der var gjestebud paa gaarden kunde de ty hit, de kvinder som ikke likte sig saa godt naar mændene utpaa kvelden blev overvældet av drikken.

Ramborg var gaat iseng til ære for gjesten. Hun hadde pyntet sig med silkeskaut og en rød trøie med hvite skindkanter over brystet, hadde silketrukne puter bak ryggen og et blommet fløilsklæde over sengetepperne. Foran sengen stod Ulvhild Simonsdatters vugge. Det var den gamle svenskevuggen som Ramborg Sunesdatter haddeført med til Norge; i den hadde Kristins far og farfar, hun selv og alle hendes søskende ligget. Efter skik og bruk skulde hun som den ældste datteren faat denne vuggen med i sit hjemmefølge, men den var ikke blit nævnt, da hun

giftet sig. Hun hadde nok skjønt, forældrene glemte den med vilje — agtet de ikke Erlends og hendes børn værdige til at sove i den —.

Siden undslog hun sig for at fare til Formo — sa, hun orket ikke.

Syk følte hun sig ogsaa, men det var av sorg og sjæleangst. For hun kunde ikke dølge for sig selv, det gjorde mere vondt, jo længer hun var hjemme. Slik var hun, at det gjorde hende vondt — hun saa at nu, da det led mot døden med hendes far, saa var nok hustruen den som stod ham allernærmest.

Altid hadde hun hørt sine forældres samliv holdt frem som et foredøme paa vakkert og værdig egteskap i enighet, troskap og godvilje. Men hun hadde følt, uten at tænke over det, der var allikevel noget som skilte mellem dem — en ubestemt skygge, men den gjorde livet stilt hjemme, endda de hadde det fredelig og godt sammen. Nu var der ingen skygge mellem hendes forældre mere. De snakket jevnt og stilt sammen, mest om dagligdagse smaating, men Kristin følte at der var noget som var nyt i deres øine og i deres stemmers klang. Hun skjønte at faren savnet sin hustru altid, naar hun ikke var inde hos ham. Naar han selv hadde faat overtalt hende til at gaa og søke litt hvile, laa han som i en liten uro og ventet, og naar hun traadte ind, var det som fred og glæde fulgte med hende til den syke. En dag hørte hun at de talte om sine døde børn; de saa dog lykkelige ut. Naar Sira Eirik kom over og læste for Lavrans, sat Ragnfrid altid hos dem; da tok han ofte konens haand, laa og lekte med hendes fingre og dreiet paa hendes ringer.

Hun visste at faren elsket ikke hende mindre end før. Men hun hadde ikke skjønt før nu, at han elsket

hendes mor. Og hun skjønte skilnaden paa mandens kjærlighet til hustruen, som hadde levet med ham hele det lange liv i tunge og gode dager, og hans kjærlighet til barnet, som bare hadde delt hans glæder og tat imot hans inderligste ømhet. Og hun graat og bad Gud og Sankt Olav hjælpe sig — for hun husket paa hint graattunge og ømme farvel ihøst paa fjeldet, men det *var* ikke slik at hun nu ønsket, det hadde blit det sidste.

Sommerdagen fik Kristin sin sjette søn, og allerede femte dagen efter stod hun op og gik over i stuehuset for at sitte hos sin far. Lavrans likte ikke dette — det hadde aldrig været skik i hans gaard at en barnkone kom under aapen himmel før den dag da hun gik til kirken. Ialfald maatte hun da ikke færdes over tunet uten naar sol raadet paa himmelen. Ragnfrid hørte paa, mens han snakket om dette.

«Nu tænker jeg paa det, husbond,» sa hun, «at aldrig har vist vi kvinderne dine været dig meget lydige, men vi har oftest gjort det som vi selv vilde.»

«Har du ikke skjønt det før,» spurte manden leende. «Da er det ikke din bror Tronds skyld — mindes du ikke han kaldte mig en vott altid for jeg lot dere raade med mig.»

Næste messedag holdt Ramborg sin kirkegang, og efterpaa kom hun ned i Jørundgaard første gang siden sin barnsseng. Helga Rolvsdatter var med hende — hun var nu ogsaa gift. Da var Haavard Trondssøn fra Sundbu hos Lavrans. Disse tre unge var jevnaldrende og hadde i tre aar levet sammen som søskende paa Jørundgaard. Da hadde Haavard været den gjæveste og raadet mest med lekene deres, for han var gutten. Nu lot de to hvitskautede unge husfruerne ham klarlig føle, at de var erfarne kvinder med mænd og børn og gaardsstel, men han var bare et umyndig og vettløst barn. Lavrans moret sig meget over dette.

«Bare bi til du faar husfrue selv du, Haavard fostre, da faar du nu først rigtig vite hvor litet du har vett paa,» sa han, og alle mændene i stuen lo og samstemmet.

Sira Eirik kom daglig over til den døende. Deres gamle sogneprest var nu svaksynt, men skapelsessagaen paa norsk maal og evangelier og psalter paa latin læste han like greit og flytende, for han kjendte bøkerne saa vel. Men Lavrans hadde for nogen aar siden handlet til sig en svær bok nede paa Saastad; den vilde han helst høre ut av, men Sira Eirik klarte ikke at læse i den med sine daarlige øine. Da bad faren Kristin friste om hun kunde læse i den. Og da hun var blit litt tilvant med boken, klarte hun ogsaa dette godt og vakkert, og det var en stor glæde for hende at der nu var noget som hun kunde gjøre for sin far.

I denne boken stod slikt som samrøder mellem Frygt og Mod, mellem Tro og Tvil, Legeme og Sjæl. Der stod ogsaa nogen helligmandssagaer og flere beretninger om mænd som alt i levende live hadde været borttagne i aanden og set kvalverdenens pinsler, skjærsildens prøvelser og himmerikes sælhet. Lavrans talte nu meget om skjærsilden som han ventet at han nu snart skulde gaa ind i, men han var aldeles uten frygt. Han haabet paa stor hugsvalelse av sine venners og presternes forbønner og trøstet sig til at Sankt Olav og Sankt Tomas vilde styrke ham i den sidste prøven, som han saa ofte hadde følt at de styrket ham her i livet. Han hadde altid hørt at den som var fast i troen, skulde intet øieblik tape av syne den sælhet

som sjælen gik til gjennem den hete ild. Kristin syntes hendes far glædet sig som til en manddomsprøve. Hun husket tydelig fra sin barndom, dengang kongens haandgangne mænd fra dalen drog ut i ledingen mot hertug Eirik — nu tyktes det hende at faren saa frem mot sin død som han hin gang hadde set frem mot eventyr og bardager.

Da sa hun en dag, det syntes hende som faren hadde hat saa mange prøvelser her i livet, han maatte vel slippe let fra disse hinsides. Lavrans svarte, slik tyktes det ham ikke nu; rik mand hadde han været, han var blit født i en ypperlig æt, venner hadde han hat og fremgang i verden. «De tungste sorgerne mine var at jeg har aldrig set min mors aasyn, og at jeg mistet mine børn, men nu er dette snart ikke mere sorger. Og slik er det med andre ting som har tynget mig mens jeg levet — de er ikke sorger længer.»

Moren var ofte inde naar Kristin læste, ogsaa fremmedfolk, og Erlend vilde nu gjerne sitte og høre paa. Alle disse hadde glæde av det, men hun selv blev opskaket og fortvilet — hun tænkte paa sit eget hjerte som saa vel visste hvad ret og godt var og dog altid hadde hug til uretfærdighet. Og hun var ræd for sit lille barn, turde neppe sove om nætterne av frygt for at det skulde dø hedensk. To vaakekvinder maatte være hos hende altid, og endda var hun ræd for at sovne ind selv. Hendes andre børn var alle blit døpt inden de var tre døgn gamle, men de ventet med dette, siden det var stort og sterkt, og de vilde gjerne nævne det efter Lavrans — men her i dalen holdt folk strengt paa den skik, at levende mænd skulde ikke nævnes op.

En dag hun sat inde hos faren og hadde barnet i fanget, bad han, at hun skulde løse op reven; han

hadde endda ikke set mere end piltens ansigt. Hun gjorde saa og la gutten bort i farens arm. Lavrans strøk over det lille hvælvede bryst og tok en av de smaa tætte hænder i sin:

«Underlig er det, frænde, at du skal staa i min brynje — nu vilde du ikke tylde mere i den end en mark i en hul nøt, og denne haanden maa vokse meget, før den kan fatte om sverdhjaltet mit. Naar en ser slike som denne svenden, saa kan en næsten skjønne, Guds vilje med os var ikke at vi skulde bære vaaben. Men du skal ikke bli meget større, du vesle, før du længter efter at ta dem op. Det er de færreste mænd født av kvinder som har saa stor kjærlighet til Gud at de vil forsverge vaabenbyrd. Ikke hadde jeg det.»

Han laa litt og saa paa den spæde:

«Du bærer dine børn under et kjærlig hjerte, Kristin min — gutten er fet og stor, men du er blek og smal som en vaand, og slik sa din mor det var med dem alle, naar du var skilt fra dem. Ramborgs datter var tynd og liten,» sa han leende, «men Ramborg blusser som en rose.»

«Endda tykkes det mig underlig at hun ikke vil ha barnet sit ved brystet selv,» sa Kristin.

«Simon vilde det ikke heller — han sier han vil ikke lønne hende slik for gaven at hun skal tynes — da faar mindes, Ramborg var ikke fulde seksten aar endda. Og hadde neppe slitt ut barneskoene selv, da hun fik datteren — og aldrig hadde hun kjendt en times vanhelse før —det er ikke underlig at hun hadde kort taalmodighet. Du var voksen kvinde, da du blev gift, Kristin min!»

Medett kom en voldsom graateri over Kristin — hun visste neppe selv, hvad hun graat slik for. Men det var saa sandt — hun hadde elsket sine børn fra første

stund hun visste at hun gjemte dem i sit fang, hun hadde elsket dem mens de plaget hende med uro, tynget hende og skjæmte hende ut. Hun hadde elsket deres smaa ansigter fra hun saa dem første gang, og elsket dem hver time, mens de vokste og forandret sig og blev mandige. Men ingen hadde rigtig elsket dem med hende og glædet sig med hende — Erlend var ikke slik, han holdt nok av dem — men Naakkve hadde han syntes kom for tidlig, og de andre hadde han altid ment var en for mange —. Det dæmret for hende hvad hun hadde tænkt om syndens frugt, den første vinteren hun sat paa Husaby — hun skjønte at hun hadde faat smake dens bitterhet, om ikke slik som hun hadde frygtet. Det var noget blit vrangt mellem hende og Erlend den gangen, og det kunde visst aldrig rettes op.

Mor sin hadde hun aldrig staat nær, hendes søstre hadde været smaabørn, da hun var voksen mø, lekefæller hadde hun aldrig hat. Hun var fostret mellem mænd, og hun hadde helt kunnet gi sig hen i at være blid og bløt, for altid hadde der været mænd om hende som holdt skjermende og vernende hænder mellem hende og alt i verden. Nu syntes det hende saa rimelig at hun selv fødte bare sønner, fik svendbørn at fostre med sit blod og ved sit bryst, elske og skjerme og pleie til de blev saa store at de kunde træde ind mellem mændene. Hun husket at hun hadde hørt om en dronning som hadde det tilnavn Drengemoder. Hun hadde vel hat et gjærde om sin børnestue av vagtsomme mænd —.

«Hvad er det nu, Kristin,» spurte faren stilt om en stund.

Hun kunde ikke si ham dette. Saa mælte hun om en stund, da hun kunde tale for graat:

«Skulde jeg ikke sørge, far, naar I ligger her —»

Tilslut, da Lavrans trængte ind paa hende, nævnte hun sin frygt for det udøpte barnet. Han bød da straks at gutten skulde føres til kirken næste messedag — han sa at han trodde ikke han døde før Guds time var for den saks skyld:

«Og ellers saa har jeg da ligget her længe nok nu,» sa han og lo. «Vesalt verk følger vor indgang og vor utgang, Kristin — i sygdom blir vi født og i sygdom dør vi, den som ikke faar braadød. Det tyktes mig den bedste død, da jeg var ung, at bli veiet paa val. Men en syndig mand kan vel trænge sottesengen — endda nu kan jeg ikke kjende at min sjæl grødes mere, om jeg ligger her længer.»

Gutten blev da døpt næste søndag og fik sin morfars navn. Kristin og Erlend blev meget lastet for dette verk ute i bygderne, endda Lavrans Bjørgulfssøn sa til alle som kom, at han hadde krævet dette: han vilde ikke ha en hedning i sit hus naar døden kom til døren.

Lavrans tok nu til at ængste sig for hans død skulde træffe midt i vaaronnen, til stor ulempe for de mange folk som gjerne vilde hædre hans likfærd med at følge i den. Men fjorten dager efter barnets daab kom Erlend ind til Kristin i den gamle vævstuen, hvor hun hadde ligget siden fødselen. Det var sent paa morgenen, over dagmaalstid; hun laa endda, for gutten hadde været urolig. Erlend var sterkt bevæget, han sa hende stilt og kjærlig, at nu maatte hun staa op og gaa ind til sin far. Lavrans hadde hat nogen forfærdelig haarde rier av hjertekrampe ved daggry, og siden længe ligget i avmagt. Nu var Sira Eirik hos ham og hadde netop hørt hans skriftemaal.

Det var femte dagen efter Halvardsmesse. Det reg-

net støtt og mildt. Da Kristin kom ut i tunet, kjendte hun i det blide søndendrag muldlugten fra nypløiede og gjødslede akrer. Bygden laa brun under vaarregnet, luften blaanet mellem de høie fjelde, og skodden drev halvveis oppe i lierne. Det pinglet av smaabjelder fra lundene langs den vandmætte, graa elv — gjeteflokken var utsluppen og gik og nippet i de knopfulde kvister. Det var slikt veir som altid hadde frydet hendes fars hjerte, slut paa vinter og kulde for folk og for fæ, bølingerne forløste fra trange, mørke fjøs og knap næring.

Hun saa straks paa farens ansigt at nu var døden meget nær. Han var snehvit rundt om næsevingerne, blaaagtig paa læberne og omkring de store øine, haaret hadde delt sig og laa i fugtige strenger om den brede duggede pande. Men han var ved fuld samling nu og talte klart, omend langsomt og med svakt mæle.

Husfolket gik frem til leiet en efter en, Lavrans tok dem alle i haanden, takket for deres tjeneste, bad dem levvel og tilgi ham, dersom han nogensinde hadde forbrutt sig mot dem paa noget vis, han bad dem mindes ham med en bøn for hans sjæl. Saa tok han avsked med sine frænder. Døtrene bad han at de skulde bøie sig ned, saa han kunde kysse dem, han ønsket Guds og alle helliges velsignelse over dem. De graat bitterlig begge to, og den unge Ramborg kastet sig ind i søsterens arme. Sammenslyngede gik de to Lavransdøtrene bort til sin plads ved farens fotgjærde, og den yngste blev ved at graate ind mot Kristins bryst.

Erlends ansigt bævret, og taarerne løp nedover hans kinder, da han løftet op Lavrans' haand og kysset den, mens han sagte bad sin hustrufar tilgi sig alt han hadde brutt imot ham i alle aar. Lavrans sa, det gjorde han av fuldt hjerte, og han bad Gud være med ham

alle dager. Der var et underlig blekt lys over Erlends vakre ansigt, da han stille kom bort og stod ved sin hustrus side, haand i haand med hende.

Simon Darre graat ikke, men han knælte ned, da han tok verfarens haand til kys, og han blev liggende slik en stund og holdt den fast. «Varm og god er haanden din, maag,» sa Lavrans med et svakt smil. Ramborg vendte sig mot sin husbond, da han kom hen til hende, og Simon la sin arm om hendes spæde pikeskuldre.

Sidst sa han levvel til sin hustru. De hvisket nogen ord til hinanden som ingen hørte, og vekslet et kys i alles paasyn, som det kunde sømme sig, naar døden var i stuen. Derefter knælte Ragnfrid ned foran mandens leie, laa med sit aasyn vendt mot hans; hun var hvit, stille og rolig.

Sira Eirik blev i huset efter han hadde salvet den døende med oljen og git ham viaticum. Han sat ved hodegjærdet og læste bønner, Ragnfrid sat paa sengestokken nu. Der led nogen timer. Lavrans laa med halvlukkede øine. Av og til rørte han urolig hodet paa puten, kavet litt med hænderne paa teppet, aandet tungt og stønnende en og anden gang. De trodde han hadde mistet mælet, men nogen dødskamp var der ikke.

Det mørknet tidlig og presten tændte et lys. Folket sat stille, saa paa den døende og lyttet efter regnets sig og silren ute om huset. Saa kom der som en uro over den syke, kroppen skalv, ansigtet blaanet, og han syntes at ha aandenød. Sira Eirik tok indunder hans skuldre, løftet ham op i sittende stilling, mens han støttet hans hode mot sit bryst og holdt korset op for hans aasyn.

Lavrans aapnet øinene, fæstet blikket paa krucifikset

i prestens haand og mælte sagte, men saa klart at de fleste i stuen hørte det:

«Exsurrexi, et adhuc sum tecum.»*)

Der gik endda nogen brytninger gjennem kroppen, og hans hænder famlet paa aaklædet. Sira Eirik blev ved at holde ham indtil sig en stund. Saa la han varsomt vennens lik tilbake paa puterne, kysset dets pande og glattet haaret omkring, før han trykket igjen øienlaag og næsebor, reiste sig og tok til at si frem en bøn.

Kristin fik lov til at være med og sitte over liket om natten. De hadde strakt Lavrans paa straa oppe i høienloftet, for der var mest rum, og de ventet mange folk til vaakestuen.

Faren syntes hende usigelig skjøn der han laa i kjerteglansen, med det gyldentbleke ansigt blottet. De hadde brettet svededuken ned for at den ikke skulde bli tilsmudset av de mange som kom og vilde se liket. Sira Eirik og sogneprestn fra Kvam sang over ham — denne var kommet op om kvelden for at si Lavrans det sidste farvel, men hadde ikke truffet ham ilive.

Men allerede næste dag tok gjesterne til at ride i gaarden, og nu maatte hun for sømmelighets skyld lægge sig ned, siden hun ikke hadde været i kirken endda. Nu var det hende som fik sin barnsseng redt med silketepper og husets fineste puter. Vuggen fra Formo blev laant hjem; der laa nu Lavrans unge, og alle dagene gik folk ind og ut for at se hende og barnet.

Farens lik blev ved at holde sig vakkert, hørte hun — det var bare gulnet noget mere. Og ingen

*) Jeg vaagnet, og jeg er endnu hos dig. Ps. 139, 18.

hadde set saa mange lys bli baaret til en død mands baare.

Femte dagen begyndte gravøllet, det var overmaade prægtig i alle maater — der var mere end hundrede fremmede hester i gaarden og paa Laugarbru, ogsaa paa Formo laa der gjester. Syvende dag skiftet arvingerne i enighet og venskap — Lavrans hadde selv ordnet alt før han døde, og alle fulgte nøie hans ønsker.

Næste dag skulde liket, som nu stod i Olavskirken, føres ut paa reisen til Hamar.

Kvelden før — det var snarere ut paa natten — kom Ragnfrid ind i aarestuen, hvor datteren laa med sit barn. Husfruen var meget træt, men hun var klar og stille i ansigtet. Hun bad tjenestekonene gaa ut:

«Fuldt er her i alle hus, men dere finder vel en krok; jeg har hug til at vaake selv over min datter, denne sidste natten jeg er paa gaarden min.»

Hun tok barnet ut av Kristins arme, bar det bort til aaren og stelte det til natten.

«Underlig maa det være for eder, mor, at skulle flytte fra denne gaarden, hvor I har levet med min far I alle disse aarene,» sa Kristin. «Jeg skjønner neppe at I orker det.»

«Jeg orket nok meget mindre at gaa her,» svarte Ragnfrid og vugget Lavrans liten i fanget, «og ikke se far din færdes mellem husene.»

«Du har aldrig hørt hvordan det bar til at vi flyttet hit til dalen og kom til at bo her,» tok hun paa om en stund. «Den tiden der kom bud, at Ivar, min far, ventedes at skulle utaande, var jeg ufør til at ride; Lavrans maatte reise nord alene. Jeg mindes det var saant vakkert veir den kvelden han drog — han likte alt dengangen saa godt at ride silde, naar det var svalt; saa vilde han til Oslo om aftenen —

det var like før midtsommer. Jeg fulgte ham op til der hvor veien fra gaarden skjærer kirkeveien — husker du, der er nogen store flaberg og skrinn jord omkring — de daarligste jorderne paa Skog, der tar tørken altid, men det aaret stod kornet vakkert paa de teigene, og vi snakket om det. Lavrans gik og leiet hesten sin, og jeg hadde dig ved haanden — du var fire vintrer —.

Da vi kom til veiskjellet, vilde jeg at du skulde springe hjem til husene. Du hadde liten lyst, men saa sa din far at du skulde se om du kunde finde fem hvite stener og lægge dem i kors i bækken nedenfor ilen — det skulde berge ham for troldene paa Mjørsaskog, naar han seilet der forbi. Da løp du —.»

«Er det noget som folk sier det,» spurte Kristin.

«Jeg har ikke hørt det hverken før eller siden. Jeg tænker din far fandt paa det, der han stod. Mindes du ikke, han fandt paa saa meget, naar han lekte med dig?»

«Jo. Jeg mindes.»

«Jeg fulgte med ham gjennem skogen, like til dvergestenen. Da bad han mig snu, og saa gik han med mig tilbake til veiskjellet igjen — han lo og sa, jeg kunde nu vel vite at han vilde ikke taale jeg gik alene gjennem skogen, helst naar solen var nede og. Da vi stod der ved veikorset, la jeg armene mine om halsen hans; jeg var saa ilde ved for jeg kunde ikke komme hjem — jeg kunde aldrig rigtig trives paa Skog, og jeg længtet altid nord til dalen. Lavrans trøstet mig, og saa sa han tilslut: naar jeg kommer tilbake, hvis jeg finder dig med sønnen min paa armen, da kan du be mig om hvad du vil, og staar det i mands magt at gi dig det, skal du ikke ha bedt forgjæves.» Saa svarte jeg at da vilde jeg be om at vi

kunde flytte hitop og bo paa min odel. Din far likte dette litet, og han sa ogsaa: kunde du ikke fundet en større ting at be om — han lo litt, og jeg tænkte, dette gjør han aldrig, og det tyktes mig rimelig ogsaa. Saa vet du at det gik slik, Sigurd, din yngste bror, levet ikke en time — Halvdan døpte ham, og han døde straks efter —.

Far din kom hjem en morgen tidlig — han hadde spurt om kvelden i Oslo, hvordan det stod til hjemme, og saa red han utover med det samme. Jeg laa i sengen endda, jeg var saa sorgfuld at jeg gad ikke staa op — helst syntes jeg at jeg vilde aldrig reist mig mere. Gud forlate mig, naar de tok dig ind til mig, snudde jeg mig mot væggen og vilde ikke se dig, vesalbarnet mit. Men da sa Lavrans, der han sat paa sengekanten min, baade med kappen og sverdet endda, at nu skulde vi friste, om det blev bedre for os at leve her paa Jørundgaard, og slik kom vi til at flytte fra Skog. Men nu kan du nok tænke at jeg gidder ikke bo her, naar Lavrans er borte.»

Ragnfrid kom bort med barnet og la det ved morens bryst. Hun tok silketeppet, som hadde været bredt over Kristins seng om dagen, foldet sammen og la tilside. Saa stod hun litt og saa paa datteren, rørte ved den tykke, gulbrune flette som laa ned mellem de hvite bryster:

«Far din spurte mig saa ofte om haaret dit var like stort og vakkert. Det var en slik glæde for ham at du mistet ikke vænheten din av de mange børnene du fik. Han glædet sig saa meget over dig de sidste aarene, at du var blit saa duelig en kone og stod frisk og fager med alle de fagre smaasønnerne omkring dig.»

Kristin svelget graaten etpar ganger.

«Til mig, mor, talte han ofte om det, at I hadde været den bedste hustru — han sa, det skulde jeg si eder —,» hun taug forlegen, og Ragnfrid lo sagte:

«Lavrans kunde nu visst at han trængte ikke la nogen bære frem ord for mig om hans godvilje til mig.» Hun strøk over barnets hode og datterens haand, som holdt om den lille. «Men kanhænde han vilde —. Det er ikke slik, Kristin min, at jeg har misundt dig din fars kjærlighet nogen dag. Ret og rimelig er det at du har elsket ham mere end du elsket mig. Du var saa søt og frid en liten mø — jeg skjønte ikke nok paa at Gud lot mig beholde dig. Men jeg tænkte altid mere paa det som jeg hadde mistet end paa det som jeg eiet —.»

Ragnfrid satte sig paa sengekanten:

«De hadde andre skikker paa Skog end hjemme hos os. Jeg kan ikke mindes at min far har kysset mig — han kysset min mor, da hun laa paa likstraa. Mor kysset Gudrun i messen, for hun stod hende næst, saa kysset søster mig — ellers brukte vi aldrig slikt hos os —.

Paa Skog hadde de den sed, at naar vi kom fra kirken og hadde tat corpus domini og vi stod av hestene hjemme i tunet, da kysset herr Bjørgulf sine sønner og mig paa kindet, men vi kysset hans haand. Siden kysset alle egtefolk hinanden, og saa haandtokes vi med alt husfolket som hadde været til tjenesten og bad hinanden at ha godt av dette maaltid. De brukte meget det, Lavrans og Aasmund, at kysse sin far paa haanden, naar han gjorde dem gaver og slikt. Naar han eller Inga kom ind, reiste sønnerne sig altid og stod til de blev bedt om at sitte ned. Dette tyktes mig først at være narreskikker og utenlandsk væsen —.

Siden, i de aarene jeg levet med far din, da vi mistet sønnerne vore, og alle de aarene da vi taalte saa stor angst og sorg for Ulvhild vor — da var det godt for mig at Lavrans var opfostret slik — til at følge blidere og kjærligere seder.»

Om en stund sa Kristin sagte:

«Far har aldrig set Sigurd han da?»

«Nei,» svarte Ragnfrid, like stilt. «Jeg saa ham ikke mens han levet jeg heller.»

Kristin laa litt, da sa hun:

«Endda, mor, saa tykkes mig, I har dog hat meget godt i eders liv —.»

Taarerne begyndte at dryppe nedover Ragnfrid Ivarsdatters hvite ansigt:

«Gud hjælpe mig, ja. Det tykkes mig nu slik selv.»

Litt efter tok hun varsomt spædbarnet, som var sovnet, fra morens bryst og la det ned i vuggen. Hun heftet sammen Kristins serk med den lille søljen, strøk over datterens kind og bad hende sove nu. Kristin løftet en haand.

«Mor —,» bad hun.

Ragnfrid bøiet sig ned, drog datteren ind til sig og kysset hende mange ganger. Hun hadde ikke gjort dette i alle de aarene siden Ulvhild døde.

Næste dag var det fagreste vaarveir, da Kristin stod bakom stuehusets nov og saa mot lierne bortenfor elven. Det lugtet av gro, det sang av løste bækker alle vegne, der var grønskjær i alle lunder og paa enger. Hvor veien gik i fjeldsiden ovenfor Laugarbru, lyste et teppe av vinterrug friskt og skinnende — Jon hadde brændt ned smaaskogen der ifjor og saadd rug i sveden.

Naar likfærden kom frem dit, skulde hun kunne se den bedst.

Og saa drog følget frem under uren, ovenfor den friske nye rugaker.

Hun kunde skjelne alle presterne som red først, der var ogsaa kirketjenere som bar kors og kjerter i den første sveit. Flammerne kunde hun ikke se i den klare dag, men hun saa lysene som spæde hvite streker. Saa kom de to hestene som bar farens kiste paa en baare mellem sig, og saa kunde hun kjende Erlend paa den svarte hesten, moren, Simon og Ramborg og mange av sine frænder og venner i det lange følge.

En stund hørte hun grant presternes sang over bruset av Laagen, men saa døde hymnens tone i elvesuset og surlingen av vaarbækkene i lierne. Kristin blev staaende og stirre, længe efter at den sidste kløvhest med reisegods var blit borte i lunden derover.

III.

ERLEND NIKULAUSSØN

I.

Ragnfrid Ivarsdatter levet ikke fulde to aar efter sin husbond, hun døde tidlig paa vinteren i 1332. Det er langt fra Hamar til Skaun, saa paa Husaby spurte de ikke hendes død før hun hadde ligget i jorden mere end en maaned. Men ved hvitsøndagstider kom Simon Andressøn dit; der var nu ett og andet at avtale mellem frænderne om arven efter Ragnfrid. Kristin Lavransdatter eiet nu Jørundgaard, og det blev da slik at Simon skulde ha opsyn med hendes gods og ta mot regnskap av hendes bønder; han hadde styrt sin vermors jordegods i dalen, mens hun sat i Hamar.

Netop ved denne tid hadde Erlend endel bry og ærgrelse med nogen saker, som hadde baaret til i sysselen. Høsten før hadde bonden paa Forbregd i Updal, Huntjov, dræpt sin granne, fordi denne hadde kaldt hans hustru troldkjærring. Bygdemændene bragte drapsmanden bunden til sysselmanden, og Erlend tok ham i forvaring paa et loft. Men da kulden øket utpaa vinteren, lot han manden gaa løs mellem sine svender. Huntjov hadde været med Erlend nord i landet paa Margygren, og da hadde han synt stort drengskap. Da Erlend sendte ind skrivelse om Huntjovs sak og bad om landsvist for ham, stillet han ogsaa manden i det vakreste lys, og da Ulf Haldorssøn stillet borgen for at Huntjov skulde møte i rette

tid til tinget i Orkedal, lot Erlend bonden fare hjem i julehelgen. Men saa drog han og hans kone op for at gjeste saalhuskarlen i Drivdalen — det var deres frænde — og paa den færden blev de borte. Erlend mente at de var kommet avdage i det svære uveir som hadde været paa den tiden, men mange folk sa at de var rømt — nu kunde sysselmandens folk plystre i farene efter dem. Og saa blev nye saker baaret paa de bortkomne — at Huntjov nogen aar i forveien hadde dræpt en mand inde i fjeldet og gravet liket i en røis — en mand som Huntjov trodde hadde skaaret merren hans i lænden. Og det kom paa det rene at konen hadde drevet trolddom.

Nu tok presten i Updal og erkebiskopens ombudsmand til at forske i disse trolddomsrygter. Og det førte til at leie ting kom op om hvordan folk holdt ved sin kristendom mange steder i Orkdølafylke. Det var mest i avbygderne, Rennabu, Updalsskogen, men ogsaa en gammel mand fra Budviken blev ført for erkebiskopens dom i Nidaros. Her viste Erlend saa liten nidkjærhet, saa folk snakket om det. Der var denne gamlingen, Aan, som hadde bodd nede ved sjøen under Husaby og næsten maatte regnes til Erlends huslyd. Han hadde drevet med runer og galdrer, og han hadde nok hat nogen lignelser i stuen sin som folk sa, at han blotet til. Men intet slikt blev fundet i hybølet efter ham. Erlend selv og Ulf Haldorssøn hadde nok været hos ham, da han utaandet — og de hadde vist vraket unna baade ett og andet før presten kom, sa folk. Ja naar folk nu kom til at tænke paa det, saa hadde Erlends kjødelige moster da været skyldt for trolddom, hor og husbondsmord — endda fru Aashild Gautesdatter var for klok og behændig og vel ogsaa hadde hat for mægtige venner til at noget kunde bli

ført hende over. Saa kom folk med det samme i hug, at Erlend hadde i sin ungdom levet saare litet kristelig og trodset kirkens ban —.

Enden paa dette blev at erkebiskopen stevnet Erlend Nikulaussøn til samtale med sig i Nidaros. Simon fulgte med maagen ind til kaupangen; han skulde hente sin søstersøn paa Ranheim, for det var meningen at gutten skulde være med ham hjem til dalen og gjeste sin mor en tid.

Det var en ukes tid før Frostatinget skulde holdes i byen, og der var folksomt i kaupangen. Da maagerne kom til erkebiskopsgaarden og blev vist ind i samtalestuen, var flere av korsbrødrene der og nogen verdslige herrer — mellem dem Frostatings-lagmanden Harald Nikulaussøn, Olav Hermanssøn, lagmand i Nidaros, ridder Guttorm Helgessøn, sysselmand i Jemtland, ogsaa Arne Gjavvaldssøn, som straks gik bort til Simon Darre og hilste ham hjertelig. Arne drog Simon med sig bort i en vindusfordypning, og de satte sig der.

Simon var ikke saa vel tilmote. Han hadde ikke truffet den anden siden han var paa Ranheim for ti aar siden, og endda folkene der hadde fagnet ham saa vakkert, saa hadde den færden i det ærinde sat et arr i hans sind.

Mens Arne skrøt av ung Gjavvald, sat Simon og holdt øie med maagen. Erlend stod og talte med fehirden — han het herr Baard Peterssøn, men var ikke i slegt med Hestnesætten. En kunde ikke si at hans holdning skortet paa høviskhet; han var dog svært fri og utvungen, der han stod og snakket med den gamle herre — vippende litt paa taa og hæl, med hænderne lagt i hinanden paa ryggen. Som han mest pleiet, var han klædt i mørke farver, men meget vakkert — violblaat kothardi som sat trangt efter kroppen og var opsplit-

tet i siderne, sort skulderkrave med kaprun slaat tilbake saa det graa silkefor vistes, sølvbeslaat belte og høie røde støvler som var snørt stramt om læggene og synte frem mandens slanke, vakre ben og føtter.

I det skarpe lys fra stenstuens glasvinduer saaes det nok at Erlend Nikulaussøn hadde ikke saa litet graat haar ved tindingerne. Omkring munden og under øinene var det fine, solbrunte ansigt nu noget ripet av rynker, der var kommet tverfurer paa den lange, vakkert buede hals. Endda saa han svært ung ut mellem de andre herrer — skjønt han var aldeles ikke den yngste mand i stuen. Men han var like slank og mjaa, førte kroppen sin paa den samme ledige, litt skjødesløse maaten som i ungdommen, gik like let og mykt, da han nu, efter at fehirden hadde gaat fra ham, gav sig til at drive op og ned i stuen, fremdeles med hænderne lagt ihop paa ryggen. Alle de andre herrer sat ned; de snakket litt sig imellem med lave, tørre stemmer. Erlends lette trin og klirringen av hans smaa sølvsporer hørtes altfor meget.

Tilslut var der en yngre mand som ærgerlig bad ham sitte ned: «og staak ikke slik da, mand!»

Erlend braastanset, rynket brynene — saa snudde han sig leende til den som hadde talt:

«Hvor drak du ikveld, Jon frænde, siden du er saa hodesaar » sa han og satte sig ned. Da Harald lagmand kom bort til ham, reiste han sig nok op og stod, til den anden hadde sat sig, men saa slap han sig ned ved lagmandens side, slog det ene ben over det andet og sat med hænderne kneppet om knæet, mens hin talte.

Erlend hadde fortalt Simon meget aapenhjertig om alle de ugreier han hadde faat av det at drapsmanden og troldkonen slik var sluppet ham av hænderne. Men

en mand kunde umulig se mere sorgløs ut end Erlend, der han sat og drøftet saken med lagmanden.

Nu kom erkebiskopen. Han blev leiet til sit høisæte av to mænd som støttet puter op omkring ham. Simon hadde aldrig før set herr Eiliv Kortin. Han saa gammel ut og svak, syntes at fryse, endda han var klædt i pelskappe og hadde en pelskantet lue paa. I sin tur førte Erlend sin maag frem for ham, og Simon knælte ned paa et knæ, mens han kysset herr Eilivs ring. Ogsaa Erlend kysset ærbødig ringen.

Han holdt sig ogsaa meget sømmelig og ærbødig, da han tilslut stod frem for erkebiskopen — efterat denne en god stund hadde talt med de andre herrer om forskjellige ting. Men han svarte temmelig let paa de spørsmaal som en av kannikerne stillet til ham, og hans mine var freidig og uskyldig.

Jo, han hadde hørt dette folkesnakket om trolddom i mange aar. Men saa længe som ingen hadde vendt sig til ham som retviser, saa kunde han dog umulig være skyldig at granske i alt saant snak som gaar mellem kvindfolk i en bygd. Det maatte vel være presten som skulde forske om her var nogen grund til at reise sak.

Saa blev der spurt om denne gamle manden som hadde bodd paa Husaby og som folk sa var trylsk.

Erlend smilte litt: Jo, Aan hadde selv skrytt av det, men prøver paa hans kunst hadde Erlend aldrig set. Fra han var barn hadde han hørt Aan snakke om nogen koner som han kaldte for Hærn og Skøgul og Snotra — men det hadde han aldrig tat for andet end eventyr og skjemt. «Min bror Gunnulf og presten vor, Sira Eiliv, har nok spurt ham ut flere ganger, men de har vel ikke fundet nogen sak ved ham, siden de

intet har gjort. Manden kom da til kirken hver messedag og kunde kristenbønnerne sine.» Stor tro paa Aans kunster hadde han aldrig hat, og siden han nordpaa hadde set noget til fingan og galder, hadde han da skjønt, at det som Aan fór med var bare narrestreker.

Da spurte presten om det var sandt at Erlend hadde selv engang faat noget av Aan — noget som skulde bringe ham held i amor?

Ja, svarte Erlend fort og greit og smilende. Det var da han var i femtenaarsalderen vist — for en otteogtyve aar siden. En skindpung med en liten hvit sten i og nogen indtørkede deler av dyr vist. Men han hadde ikke trodd meget paa slikt da heller — han hadde git det bort aaret efter, det første aaret han var i kongsgaarden. Det var i en badstue oppe i byen — i kaathet hadde han vist frem trolddommen til nogen andre unge drenger. Saa var der en av hirdmændene som siden hadde kommet til ham og villet kjøpe den — Erlend hadde git ham den for en fin rakekniv.

Der blev spurt hvem denne herre monne være.

Først vilde Erlend ikke ut med det. Men erkebiskopen selv æsket ham til at tale. Erlend saa op med et skøierglimt i de blaa øine:

«Det var herr Ivar Ogmundssøn —»

Folk blev litt rare i ansigterne. Fra gamle herr Guttorm Helgessøn kom der nogen underlige prust. Herr Eiliv selv strævet for ikke at smile. Da vaaget Erlend sig til at si, med nedslagne øine, mens han bet sig litt i underlæben:

«Herre min, I vil da vel ikke bry den gode ridderen med denne gamle sak. Som jeg sa eder — jeg trodde ikke selv stort paa dette — og jeg merket aldrig at det gjorde nogen skilnad paa nogen av os at jeg gav ham dette godset —»

Herr Guttorm brøt forover i et brøl, saa gav mændene sig over, den ene efter den anden, og lo høit. Erkebiskopen smaaknistret og hostet og rystet paa hodet. Det var vel kjendt at herr Ivar hadde altid hat bedre vilje end lykke i visse saker.

Om en stund var der dog en av korsbrødrene som fattet sig saa meget at han kunde minde om, de var kommet sammen for at tale om alvorlige ting. Erlend spurte litt hvasst om der var reist sak mot ham fra nogen kant og om dette var forhør — han hadde ikke skjønt bedre end at han var blit stevnet til samtalemøte. Samtalen blev da fortsat, men det voldte nogen forstyrrelse at Guttorm Helgessøn sat der og sprutet ut i smaa latterknis ret som det var.

Dagen efter, da maagerne red hjem fra Ranheim, bragte Simon paa bane dette samtalemøtet. Simon syntes at Erlend tok det svært let — han mente dog at ha skjønt, der var flere av stormændene som nok gad gjøre ham nogen pretter, hvis de kunde.

Erlend sa, han visste nok at det vilde de gjerne, hvis de evnet. For her nord heldet nu de fleste til kansleren — uten erkebiskopen, i ham hadde nu Erlend en fuldtro ven. Men Erlends fremfærd var i alle saker efter loven — han raadførte sig i alle saker med sin klerk, Kløng Aressøn, som var overmaate lovkyndig. Erlend talte nu alvorlig, smilte bare flygtig da han sa, at ingen hadde visst ventet, han skulde ha saa god greie paa sine saker som han hadde — hverken hans kjære venner her i bygderne eller herrerne i raadet. Forresten var han ikke viss paa at han gad ha sysselen, hvis andre vilkaar skulde gjælde end de som han hadde hat, mens Erling Vidkunssøn stod for styret. Hans kaar var nu slike, især efter hustruens forældres død, at han trængte ikke tinge om deres gunst som var kommet til magten ved det at

kongen var blit sagt myndig. Ja den raatne gutten kunde de da likegjerne si myndig nu som siden, han blev vist ikke mere mandig, om han blev gjemt. Desto før vilde det synes, hvad han bar i skjoldet — eller de svenske herrerne som raadet med ham. Folk skulde faa sande, Erling hadde set klart allikevel. Os skulde det staa dyrt, om kong Magnus vilde lægge Skaane under den svenske krone — og det vilde bære i krig med danskerne samme stund som *en* mand, dansk eller tysk, fik magten der i landet. Og freden nordpaa som skulde staa ved magt i ti aar — nu var halve tiden gaat, og uvisst var det om russerne vilde holde sig til forliket end saa længe. Erlend trodde litet paa det — det gjorde ikke Erling heller. Nei Paal kansler var jo en *lærd* mand, forstandig ogsaa paa mange vis, — kanske. Men disse herrerne i raadet, som hadde tat ham til sin viser, hadde da tilsammen ikke saa meget vett som Soten her. Men nu var de da kvit Erling — saalænge. Og saa længe kunde ogsaa Erlend gjerne stige tilside. Men Erling og hans venner saa nok helst at Erlend holdt sin magt og velstand oppe her nord, saa han visste ikke rigtig.

«Det tykkes mig at du har lært at kvæde herr Erlings vise nu,» kunde Simon Darre ikke holde sig fra at si.

Erlend svarte, ja det var saa. Han hadde bodd i herr Erlings gaard ifjor sommer, da han var i Bjørgvin, og han hadde nu lært at skjønne manden bedre. Det var slik at Erling vilde foran alle ting holde oppe landefreden. Men han vilde at Norgesvælde skulde ha løvens fred — det skulde gjælde at ingen fik bryte ut tand eller klippe klo paa deres frænde kong Haakons løve — og ikke skulde den rettes av til at være jagthund heller for

et andet landsfolk. Forresten laa det nu Erling paa hjerte at faa bragt tilende de gamle tvistigheter mellem nordmændene og fru Ingebjørg. Nu da hun sat enke efter herr Knut, kunde en bare ønske at hun skulde faa nogen magt over sønnen igjen. Det var nok saa, at hun bar saa ovstor kjærlighet til de børnene som hun hadde født Knut Porse, saa det syntes som hun i noget mon hadde glemt sin ældste søn — men det blev vel anderledes, naar hun kom til funds med ham igjen. Og det var ikke slik at fru Ingebjørg kunde ha nogen grund til at ønske, kong Magnus skulde blandes ind i uroen i Skaane, fordi om hans halvbrødre hadde sine len der.

Simon tænkte det kunde nok høres ut som Erlend var ganske vel underrettet. Men han undret sig over Erling Vidkunssøn — trodde den forrige drotseten at Erlend Nikulaussøn eiet nogen evne til at dømme i slike ting, eller var det slik at Erling grep nu efter hvilken støtte som helst. Bjarkøridderen gav nok nødig fra sig magten. Det hadde aldrig kunnet sies ham paa at han brukte den til sin egen fordel, men han var da hellerikke slik stillet at han trængte det. Og det sa alle, at han var med aarene blit mere og mere envis og selvraadig, og eftersom de andre herrerne av riksraadet hadde forsøkt at reise bust mot ham, var han blit saa myndig, at han gad neppe høre nogen anden mands maal.

Det var likt Erlend at han nu omsider saa at si var steget ombord i Erling Vidkunssøns skib med begge ben — da det hadde faat motbør og det syntes uvisst om det kunde gavne enten herr Erling eller Erlend selv at han med hel hug syntes at ha sluttet sig til sin rike frænde. Endda Simon maatte tilstaa for sig selv, at saa uvorrent sprog som Erlend brukte baade om folk og om saker, saa syntes hans tale ikke helt uforstandig.

Men om kvelden var han aldeles yr og kaat. Erlend sat nu i Nikulausgaarden som hans bror hadde git ham, da han gav sig i kloster. Kristin var hos ham med tre av børnene, de to ældste og den mindste, og hans datter Margret.

Utpaa kvelden kom en hel del folk ind til dem, derimellem flere av de herrer som hadde været til maalstevnet hos erkebiskopen morgenen før. Erlend lo og larmet over bordet, da de sat og drak efter kveldsmaten. Han hadde tat et eple fra en skaal paa bordet, krotet og rispet i det med kniven sin — saa trillet han det bort i fanget til fru Sunniva Olavsdatter som sat midt imot ham.

Den fruen som sat ved Sunnivas side, vilde nu se paa det og tok efter eplet, den anden vilde ikke slippe det, og de to kvinder puffet til hinanden under skrik og latter. Men Erlend ropte at fru Eyvor skulde faa et eple av ham, hun ogsaa. Inden længe hadde han kastet epler til alle kvinderne i laget, og der stod ristet elskovsruner paa dem alle, sa han.

«Du blir slitt ut, gut, skal du løse ind alle de panterne,» ropte en mand.

«Saa lar jeg være at løse dem ind da — det har jeg maattet gjøre før,» svarte Erlend tilbake, og der blev megen latter igjen.

Men islændingen Kløng hadde set paa et av eplerne og ropte at det var ikke runer, men bare noget meningsløst krot. Nu skulde han vise dem, hvordan runer rettelig skulde ristes. Da ropte Erlend, det maatte han ikke:

«Saa kræver de vel at jeg skal binde dig, Kløng — og jeg kan ikke greie mig dig foruten.»

Under al denne tummel var Erlends og Kristins yngste søn kommet tutlende ind i stuen. Lavrans Erlendssøn

var nu litt over to aar gammel og et særsynt vakkert barn, lys og lubben, med silkefint gult og krøllet haar. Kvinderne paa ytterbænken skulde da ogsaa straks ha fat i gutten — de sendte ham fra fang til fang og kjælte ham, noksaa løssluppent, for de var nu øre og kaate allesammen. Kristin, som sat inde ved væggen i høisætet med sin mand, krævet at faa barnet bort til sig, og den lille sutret og vilde til hende, men det nyttet ikke.

Medett sprang Erlend over bordet og tok barnet, som nu skrek, fordi fru Sunniva og fru Eyvor drog ham mellem sig og slos om ham. Faren tok gutten op i armene sine, godsnakket med ham, og da den lille graat endda, gav han sig til at hulle og lulle, mens han bar ham op og ned paa gulvet ute i halvmørket. Nu var det som Erlend aldeles hadde glemt sine gjester. Barnets lille lyse hode laa paa farens skulder indunder mandens svarte haar, og indimellem kjælte Erlend med halvaapne læber den vesle haanden som støttet foran paa brystet hans. Slik gik han til den ternen kom ind som skulde vogtet barnet og ha lagt ham iseng for længe siden.

Nu ropte nogen av gjesterne at Erlend skulde synge en dans for dem — han hadde saa vakker røst. Først undslog han sig — men saa gik han bort dit hans unge datter sat paa kvindebænken. Han tok om Margret og lempet hende ut paa gulvet.

«Du faar komme da, Margret min — danse ved far dins haand!»

En ung mand kom frem og tok møen i haanden — «Margit har lovet at danse hos mig ikveld —» men Erlend løftet datteren i armene sine og satte hende ned paa sin anden side:

«Dans med konen din du, Haakon — ikke danset jeg med andre den tiden jeg var saa nygift som du er —»

«Ingebjørg sier, hun orker ikke — og jeg har lovet Haakon at danse hos ham, far,» sa Margret.

Simon Darre vilde ikke danse. Han stod en stund med en gammel frue og saa paa — av og til streifet hans blik Kristin. Mens hendes tjenestemøer ryddet og tørket av bordet, bar ind mere drikke og vælske nøtter, stod hun op ved bordenden. Siden satte hun sig fremme ved kaminen og talte med en prest som var mellem gjesterne. Om en stund satte Simon sig ned hos de to.

De hadde danset en vise eller to, da kom Erlend bort til sin hustru:

«Kom og dans med os, Kristin,» sa han bønlig og holdt ut sin haand.

«Jeg er træt,» sa hun og saa op et øieblik.

«Bed hende du, Simon — hun kan ikke negte at danse med dig.»

Simon reiste sig halvt i sætet og rakte frem sin haand, men Kristin rystet paa hodet: «Ikke bed mig, Simon — jeg er saa træt —»

Erlend stod litt; han saa ut som han blev lei for dette. Saa gik han tilbake til fru Sunniva, tok hendes haand i dansekjeden, mens han ropte at nu kunde Margit synge for dem.

«Hvem er han som danser din steddatter næst?» spurte Simon. Han tænkte at den karens ansigt likte han litet — endda det var en staut og drengelig ung mand — med frisk brun ansigtsfarve, vakre tænder og glitrende øine, men de sat tæt sammen indtil næseryggen, og han hadde stor sterk mund og hake, men ansigtet var smalt over panden. Kristin sa, det var Haakon Eindridessøn fra Gimsar, sønnesøn til Tore Eindridessøn, sysselmanden i Gauldølafylke. Haakon var netop blit gift med den lille vakre unge konen som

sat i fanget til Olav lagmand — han var hendes gudfar. Simon hadde lagt merke til denne kvinden, for hun lignet noget hans første hustru, endda hun var ikke saa vakker. Da han nu fik rede paa at der var ogsaa noget slegtskap, gik han bort og hilste paa Ingebjørg, satte sig ned og talte med hende.

Danseringen brøt sund om en tid. De ældre folk slog sig til med drikkevarerne, men ungdommen blev ved at synge og leke paa gulvet. Erlend kom bortover til ildstedet sammen med nogen ældre mænd, men han leiet endda fru Sunniva ved haanden, likesom tankeløst. Mændene satte sig ned nær ilden, der blev ikke plads til fruen, men hun stod op foran Erlend og spiste valnøtter, som han knækket mellem fingrene til hende.

«Du er nu en uhøvisk mand, Erlend,» sier hun medett. «Du sitter, og her skal jeg staa op for dig —»

«Sit du,» sa Erlend leende og nappet hende ned paa sit fang. Hun stred imot, lo og ropte paa husfruen, om hun saa, hvordan manden for frem mot hende.

«Det gjør Erlend fordi han er god,» svarte Kristin leende tilbake. «Aldrig stryker kjætten min sig om hans ben, uten han skal ta og lægge hende i fanget sit.»

Erlend og fruen blev sittende som før og lot som ingenting, men de var blit røde begge to. Han holdt en arm løselig om hende, som han neppe sanset at hun sat der, mens han og herrerne igjen talte om dette uvenskapet mellem Erling Vidkunssøn og Paal kansler som stod folk slik i tankerne. Erlend sa, Paal Baardssøn viste nu mange ganger sit sindelag mot Erling rent paa kjærringvis — her kunde de høre et døme:

Ifjor sommer var en av de unge sønnerne fra Finnen kommet ind til høvdingmøtet for at gaa kongen til-

haande. Nu var denne stakkars vorsingen saa ivrig efter at lægge sig til hirdskik og hovmandsvæsen, saa skulde da ogsaa han pryde sin tale med svenske ord — fransk var det da jeg var ung, men nu er det svensk — saa spør gutten en dag nogen andre hvad traakig tyder paa norsk maal. Herr Paal hører det og sier: «traakig, frænde, det er slik som fru Elin, herr Erlings, er det.» Finnendrengen tror nu det er vakker eller høvisk, for det er hun jo, og han stakkar hadde vel ikke hat større leilighet til at høre fruen *snakke*. Men en dag møter Erling ham paa trappen utenfor hallen, og han stanser og taler venlig til den unge, om han har likt sig i kaupangen og slikt, og ber ham hilse far sin. Gutten takker og sier, det blir nok den største glæde for hans far naar han kommer hjem med hilsninger «fra eder, kjære herre, og fra eders traakige frue.» Dermed slaar Erling ham blakk under øret, saa drengen tumler baklængs ned trefire trin, til en mand fanger ham op i armene sine. Nu blev der opstyr, folk kom til og saken blev opklaret. Erling var rasende — han blev jo til latter ved det — men han lot som ingenting. Og alt som kansleren mælte om det, var at han lo og sa, han maatte heller ha sagt, traakig det var slik som drotseten — saa hadde vel gutten ikke kunnet mistyde slik.

Folk var enige om at en slik adfærd av kansleren var litet værdig — men de lo en hel del. Simon hørte paa i taushet, der han sat med haanden under kindet. Han tænkte, Erlend synte allikevel sit venskap for Erling Vidkunssøn paa en underlig maate — ja det gjordes da klart av denne historien, at Erling maatte være noget ute av likevegt, naar han kunde tro at en gutunge, fersk indkommet fra bygden, turde staa og spotte ham op i hans aasyn paa kongsgaardens hallartrap. At Erlend skulde

bry sig om hans forrige svogerskap med fru Elin og herr Erling, kunde han vel neppe ventet.

«Hvad tænker du paa, Kristin,» spurte han — hun sat saa stille, rank i ryggen, med hænderne korslagt i fanget. Men hun svarte:

«Nu tænkte jeg paa Margret.»

Utpaa natten, da Erlend og Simon var et ærinde ute i gaarden, skræmte de fra hinanden to som stod bakom hushjørnet. Nætterne var daglyse, og Simon kjendte Haakon fra Gimsar og Margret Erlendsdatter. Erlend saa efter dem — han var temmelig ædru, og den anden skjønte at dette likte han ilde, men han sa som undskyldende, at de to hadde kjendt hinanden fra barnsben av og altid hat saa meget erting for sig. Simon tænkte at hadde det ikke noget paa sig, saa var det ialfald synd for den unge konen, Ingebjørg.

Men dagen efter var ung Haakon et ærinde inde i Nikulausgaarden, og han spurte ogsaa efter Margit. Da for Erlend op imot ham:

«Min datter er ikke Margit for dig. Og fik dere ikke uttalt igaar, saa faar du gjemme det du har at si til hende —»

Haakon trak paa skuldrene, og da han gik, bad han hilse *Margareta*.

Husaby-folket blev i Nidaros over tinget, og Simon hygget sig bare maatelig. Erlend var grætten ret som det var, naar han sat i bygaarden sin, fordi Gunnulf hadde git hospitalet, som laa paa den anden side av apallgaarden, bruksret til nogen av de husene som vendte mot denne, og ogsaa nogen retter i hagen. Erlend vilde endelig kjøpe sykehuset ut av disse retter; han likte ikke at ha de syke i hagen og paa gaardstunet —

mange av dem var ogsaa stygge at se paa — og han var ræd for smitte paa børnene sine. Men han kunde ikke komme til enighet med munkene som stod for spitalet.

Saa var det Margret Erlendsdatter. Simon forstod at folk snakket endel om hende og at Kristin tok sig nær av det, men faren syntes likesæl; han var vel viss paa at han kunde verge møen sin og at det ikke betydde noget. Dog nævnte han en dag til Simon at Kløng Aressøn vilde nok gjerne ha hans datter, og han visste ikke rigtig, hvordan han skulde handle i denne sak. Han hadde ikke andet mot islændingen end det at han var prestesøn — det skulde ikke gjerne kunne sies om Margrets børn at der klæbet flek ved begge forældrenes byrd. Ellers var Kløng en likendes mand, gladlynt, klok og meget lærd. Hans far Sira Are hadde fostret ham hos sig selv og lært ham op, han hadde agtet sønnen til at bli prest og hadde nok alt gjort skridt til at skaffe ham dispens, men saa vilde ikke Kløng ta vigsel. Det syntes som Erlend tænkte at la saken staa hen — bød intet bedre gifte sig til, saa kunde han altid gi møen til Kløng Aressøn.

Ellers hadde nok Erlend allerede hat et saa godt tilbud til datteren, saa folk hadde snakket meget om hans overmod og uforstand, da han lot den handelen gaa fra sig. Det var en sønnesøn til baronen Sigvart i Leirhole — Sigmund Finssøn het manden; han var ikke rik, for Finn Sigvatssøn hadde hat elleve børn i live; og han var ikke helt ung — paa Erlends alder omtrent — men en anset og forstandig mand. Og med det jordegods som Erlend hadde git sin datter, da han egtet Kristin Lavransdatter, og med alt som han utigjennem aarene hadde git barnet av smykker og dyrgriper og med det hjemmefølge som han hadde avtalt med Sigmund, kunde Margret kommet i de bedste kaar. Erlend var ogsaa blit storglad over at faa en slik beiler til sin horsdatter. Men da han kom hjem til sin datter med denne brudgom, saa fandt møen paa at hun vilde ikke ha ham, fordi Sigmund hadde nogen kjøtvorter i kanten av det ene øielok, og det sa hun gav hende en slik stygge ved ham. Erlend tok tiltakke med dette, og da Sigmund blev harm og snakket om haandsalsbrudd, blev Erlend ogsaa hidsig, sa at den anden maatte vel kunne skjønne, alle avtaler var gjort paa det vilkaar at møen samtykket; ikke skulde hans datter gaa nødtvungen i brudeseng. Kristin var vel enig med sin mand i dette, han skulde ikke øve vold mot piken — men hun hadde nok syntes at Erlend burde talt alvorlig med sin datter og faat hende til at skjønne, Sigmund Finssøn var et saa godt gifte at Margret kunde umulig vente bedre, slik som hun var byrdig. Men Erlend var blit meget vred paa sin hustru, bare forat hun hadde dristet sig til at mæle om dette til ham selv. Alt dette hadde Simon hørt inde paa Ranheim. Der spaadde de, at det kunde umulig ende godt — vel var Erlend nu en mægtig mand og møen var braavakker, men det kunde dog umulig gavne hende at faren hadde skjemt hende bort og pustet til hendes egensind og overmod i alle aar.

Efter Frostatinget for Erlend hjem til Husaby med hustruen, børnene og Simon Darre som nu hadde sin søstersøn, Gjavvald Gjavvaldssøn, hos sig. Han var ræd for at dette gjensynet, som Sigrid hadde glædet sig saa usigelig til, skulde ikke falde godt ut. Sigrid paa Kruke sat i gode kaar, hadde tre vakre børn med sin husbond, og Geirmund var saa god en mand som kunde træde

paa jorden; det var ham som hadde talt med maagen sin om dette at han maatte faa Gjavvald med syd, saa moren kunde faa se ham — for det barnet var aldrig ute av Sigrids tanker. Men Gjavvald var slik tilvænnet hos farsforældrene — de gamle folkene elsket barnet aldeles uvettig, gav ham alt han pekte paa og føiet ham i alle paafund — og der var ikke slik paa Kruke som paa Ranheim. Uventelig var det ogsaa at Geirmund skulde like det, naar hans hustrus frillesøn kom paa gjesting og hadde vaner som et kongsbarn — sin egen svend, en ældre mand, som ungen styrte med og bød over og som ikke turde kny mot nogen urimelighet av gutten. Men for Erlendssønnerne blev det marknadstider, da Gjavvald kom i gaarden. Erlend syntes ikke at hans sønner trængte staa tilbake for Arne Gjavvaldssøns sønnesøn, og saa fik Naakkve og Bjørgulf av sin far alt som de kunde fortælle at gjesten eiet.

Nu da de ældste sønnerne var saa store at de kunde færdes ute med Erlend og ride med ham, tok han sig mer av gutterne. Simon merket at Kristin var ikke bare glad for det — hun syntes de lærte ikke bare godt av at gaa mellem farens mænd. Det var netop helst om børnene at der faldt uvenlige ord mellem egtefolkene — selv om de ikke bent frem trættet — de var nu ialfald mange ganger nærmere ved det end Simon syntes var sømmelig. Og det tyktes ham at Kristin hadde mest skyld. Erlend blev let hidsig — men hun talte ofte som ut av et dypt og dulgt nag. Slik var det en dag hun bar frem nogen klagemaal over Naakkve. Faren svarte, han skulde tale i alvor med gutten — paa noget som hustruen derefter sa, brøt han sint ut, at dænge den store sønnen kunde han dog ikke for husfolkets skyld.

«Nei det er sent nu — hadde du gjort det mens han var yngre, saa hadde han nu hørt paa dig. Men da saa du aldrig til den kanten, der han gik.»

«Aa jo, det gjorde jeg da. Men det var nu vel rimelig, at jeg lot ham følge dig, da han var liten — og verk for en mand er det da ikke at dænge brokløse smaaunger.»

«Du tænkte ikke slik i uken som var,» sa Kristin haanlig og bittert.

Erlend svarte ikke, han stod op og gik ut. Og Simon syntes dette var ikke vakkert sagt av hustruen. Kristin sigtet til noget som var hændt uken før. Erlend og Simon kom ridende ind i tunet, da løp Lavrans liten imot dem med et træsverd, og idet han skulde springe forbi farens hest, slog han av kaathet til den over benet med sverdet sit. Hesten steilet, straks efter laa gutten under hestebenene. Erlend rygget tilbake og kastet hesten tilside, slængte tømmen til Simon, han var hvit av skræk i ansigtet, da han løftet den lille op i sine arme. Men da han saa at barnet var aldeles uskadt, la han ungen over sin venstre arm, tok træsverdet og dængte Lavrans med det i den bare bak — gutten hadde ikke faat brok endda. I den første sindsbevægelse sanset han ikke, hvor haardt han slog, og Lavrans gik med en blaagrøn ende endda. Men siden gik han hele dagen og fristet at bli godvenner med gutten igjen — den vesle furtet, holdt sig til moren og slog og truet mot sin far. Og da Lavrans om kvelden var stedt til ro i egtesengen, hvor han sov, for han fik endda die av moren om nætterne, sat Erlend hele den aften borte i sengen; alt i ett rørte han litt ved det sovende barn og saa ned paa det. Han sa selv til Simon, at denne gutten elsket han mest av sønnerne sine.

Da Erlend drog ut til sommertingene, gav Simon sig paa hjemveien. Han for syd efter Gauldalen saa gnisterne føk under hestehoverne. Engang de red langsommere opover nogen motbakker, spurte hans svender leende om de skulde ride tre dages frist paa to. Simon lo igjen og sa, det agtet han helst — «for nu længter jeg til Formo.»

Det gjorde han altid, naar han hadde været fra gaarden sin en tid — han var en hjemkjær mand og glædet sig altid naar han snudde sin hest paa hjemveien. Men han syntes at slik som denne gangen hadde han aldrig stundet efter at komme tilbake til dalen og gaarden og de smaa døtrene sine — ja han længtet efter Ramborg ogsaa nu. Igrunden syntes det ham urimelig at han skulde kjende det slik — men der paa Husaby hadde han været tilmode slik at nu tyktes han vite fra sig selv, hvordan fæet har det i kroppen naar uveir trækker op.

II.

Sommeren igjennem gik Kristin og tænkte ikke paa stort andet end det som Simon hadde fortalt om hendes mors død.

Ragnfrid Ivarsdatter var død alene — ingen hadde været nær da hun drog det sidste suk, uten en tjenestekone som sov. Det hjalp ikke stort, det som Simon sa — at hun var dog død vel forberedt. Det var som en særskilt Guds førelse at hun nogen faa dager i forveien hadde kjendt i sig en slik hunger efter Frelserens legeme, saa hun hadde skriftet og faat tjeneste hos den prestmunken i klostret som var hendes sjælesørger.

Visselig hadde hun faat en god død — Simon hadde set hendes lik og sa, det hadde tyktes ham et merkelig syn. Hun var blit saa fager i døden; hun var jo en kone paa nær de tre snese aar, og hun hadde jo allerede i mange aar været meget furet og rynket i ansigtet — men det var blit aldeles forandret, forynget og glattet ut, hun hadde rent set ut som en ung kvinde der sov. Nu var hun blit sendt til hvile ved sin husbonds side; dit hadde de ogsaa ført Ulvhild Lavransdatters levninger kort tid efter farens død. Over gravene var lagt en stor stenhelle som tvedeltes av et vakkert uthugget kors, og paa et slynget baand stod skrevet et langt latinsk vers som prioren i klostret hadde digtet — men Simon kunde ikke huske det ordentlig, for han skjønte ikke stort av det sprog.

Ragnfrid hadde hat et hus for sig selv i den gaarden oppe i byen, hvor klostrets proventsfolk bodde — en bod og ovenpaa et vakkert loftsrum. Der bodde hun alene med en fattig bondekone som hadde git sig ind hos brødrene for en ringe betaling, mot at hun skulde gaa en eller anden av de rikere proventskvinder tilhaande. Men ialfald det sidste halvaaret hadde det nok været Ragnfrid som tjente den anden, for enken — Torgunna het hun — hadde været skrøpelig, og Ragnfrid pleiet hende med stor kjærlighet og omhu.

Sidste kvelden hun levet hadde hun været til natsang i klosterkirken og efterpaa inde i ildhuset i proventsgaarden; hun kokte en god suppe med noget styrkemiddel i og sa til de andre kvinderne som var derinde, at denne vilde hun gi Torgunna, saa haabet hun konen skulde være saa frisk imorgen, at de kunde følges til ottesangen. Det var det sidste nogen saa Jørundgaardsenken i live. De kom ikke til mattin, hverken hun eller bondeko-

nen, og ikke til prim. Da nogen av munkene i koret la merke til at Ragnfrid heller ikke var i kirken til dagmessen, undret de sig — hun hadde aldrig før mistet tre tjenester i ett døgn. De sendte da bud op i byen, om Lavrans Bjørgulfssøns enke skulde være syk. Da folk kom i loftet, fandt de suppeskaalen staaende urørt paa bordet; i sengen sov Torgunna sødelig indtil væggen, men Ragnfrid Ivarsdatter laa fremme ved sengestokken med hænderne i kors over brystet, død og næsten helt kold allerede. Simon og Ramborg kom ned til hendes jordefærd, som var meget vakker.

Nu da der var saa stort folkehold paa Husaby og Kristin hadde seks sønner, kunde hun ikke mere naa til at gaa med i alle de enkelte arbeider som laa for i husholdningen. Hun maatte ha en raadskone under sig, og det blev til at husfruen mest sat i hallen med et syarbeide; der var altid nogen som trængte klær, Erlend, Margret eller drengene.

Det sidste hun hadde set av sin mor var at hun red efter husbondens baare — hin lyse vaardag da hun selv stod i engen utenfor Jørundgaard og saa sin fars likfærd drage frem over det grønne teppe av vinterrug under uren.

Kristins naal fløi og fløi, og hun tænkte paa forældrene og hjemmet paa Jørundgaard. Nu da alting var minder, syntes hun at hun øinet saa meget som hun ikke hadde set, da hun gik midt i det, tok som noget selvgivet farens ømhet og vern og den tause, tungsindige mors stadige og stile omsut og arbeide. Hun tænkte paa sine egne børn — hun hadde dem kjærere end blodet i sit eget hjerte, de var ikke ute av hendes sind nogen vaaken stund. Endda var der mangt og meget i hugen hendes som hun *grundet* mere over — børnene elsket hun uten at gruble

noget ved det. Selv hadde hun aldrig, mens hun var hjemme, tænkt andet end at forældrenes hele liv og al deres id og gjerning var for hende og søstrene hendes. Nu syntes hun at skjønne, mellem disse to, som i ungdommen var blit git sammen av sine fædre, næsten uspurt, hadde der rundet stride strømme av sorg og av glæde — hun visste ingenting om det andet end at de hadde fulgtes ad ut av hendes liv. Nu skjønte hun at disse to menneskers liv hadde rummet meget andet end kjærlighet til børnene — og dog hadde den kjærlighet været sterk og vid og bundløst dyp, mens hendes gjenkjærlighet hadde været svak og tankeløs og selvsyk, ogsaa dengang, i hendes barndom, da de to var hele verden for barnet. Hun syntes at se sig selv staa langt, langt borte — saa liten paa den avstand av tid og vei; hun stod under flommen av sollys som silet ned gjennem ljoren i den gamle aarestuen hjemme, vinterstuen fra hendes barndom. Forældrene stod litt tilbake i skyggen, de ruvet saa store som de hadde gjort for hendes syn da hun var liten, og de smilte til hende — slik som hun nu selv visste en smiler, naar et litet barn kommer og skyver tilside tunge og vanskelige tanker.

«Jeg tænkte, Kristin, naar du selv har født barn, saa vil du vel skjønne bedre —»

Hun husket da moren sa dette. Sorgfuld tænkte datteren — det var vist ikke slik at hun skjønte sin mor nu heller. Men hun begyndte at skjønne, hvor meget hun ikke skjønte.

Denne høst døde erkebiskop Eiliv. Omtrent ved samme tid lot kong Magnus gjøre om vilkaarene for flere av sysselmændene i landet, men ikke for Erlend Nikulaussøn. Han hadde, da han var i Bjørgvin den sidste

sommeren under kongens umyndighetsalder, faat brev paa at han skulde ha fjerdedelen av sakefaldet i fredkjøp, brevbrudd og aaleiemaal — der var blit snakket meget om at han fik slik forlening mot slutten av et formynderstyre. Da Erlend nu eiet meget jord i fylket og oftest tok ind paa sine egne gaarder naar han fór i sysselen, men lot bønderne kjøpe sig fri for skyldveitslerne, hadde han store indkomster. Rigtignok fik han da litet ind i landskyld, og han holdt sig kostbart; foruten gaardsfolket hadde han aldrig færre end tolv væbnede svender hos sig paa Husaby; disse red de bedste hester og var fortræffelig rustet, og naar han fór omkring i sysselen, levet hans mænd paa herrekost.

Der blev snakket om dette en dag, da lagmand Harald og sysselmanden i Gauldølafylke var paa Husaby. Erlend svarte at mange av disse svendene hadde været med ham, da han laa nord i landet: «da delte vi kaar som faldt der, tørfisk og besk øl. Nu vet de mænd som jeg gir klær og føde, at jeg under dem hvitt brød og bjor, og om jeg ber dem fare til helvede, naar jeg blir harm, saa skjønner de dog at jeg mener ikke de skal gi sig paa færden før jeg selv rider fore —»

Ulf Haldorssøn, som nu var Erlends svendehøvedsmand, sa ogsaa siden til hustruen at det var slik. Erlends mænd elsket ham, og han hadde dem ganske i sin haand.

«Det vet du selv, Kristin — der skal ingen regne større paa det som Erlend sier, men ham faar en dømme efter det som han gjør.»

Forøvrig blev der tale om at Erlend foruten sine huskarler hadde mænd sittende ute i bygderne — ogsaa utenfor Orkdølafylke — som han hadde edfestet til sig paa sit sverdhjalte. Sidst kom kongens brev i dette

maalet, men Erlend svarte at disse mænd hadde været hans skibsmandskap og at han hadde tat dem i ed den første vaaren, da han skulde seile nordover. Han blev saa paalagt at løse mændene ved næste ting som han holdt for at kundgjøre domme og vedtak fra lagtinget, og de utenfylkes mænd skulde han stevne dit og koste deres reise. Til tinget i Orkedal hadde han virkelig også stevnet dit nogen av sine gamle haaseter utenfra Møre — men ingen hørte om at han hadde løst dem eller nogen anden mand, hvis høvding han hadde været. Imidlertid blev saken ikke videre bragt paa bane, og utover høsten sluttet folk med at snakke om det.

Senhøstes reiste Erlend syd i landet og var om julen hos kong Magnus, som det aar sat i Oslo. Han var ærgerlig for han ikke kunde faa sin hustru med sig, men Kristin hadde ikke mod paa den besværlige vinterreisen og blev paa Husaby.

Han kom tilbake tre uker efter jul og hadde vakre gaver med til sin kone og alle børnene. Kristin fik en sølvbjelde til at ringe paa sine terner med, men Margret fik en spænde av purt guld, for det eiet hun ikke før, skjønt hun hadde en masse smykker av sølv og forgyldt av alle slag. Men da kvinderne stod og skulde gjemme bort disse kostbarheter i skrinene sine, blev noget hængende fast i Margrets ærme. Piken tok fort og gjemte det med haanden, mens hun sa til stedmoren:

«Jeg har dette efter min mor — derfor vilde far at jeg skulde ikke vise det til dig.»

Men Kristin var blit endda meget mere rød end møen. Hendes hjerte hamret av angst, men det tyktes hende, hun *maatte* tale et ord med den unge og vare hende ad.

Om en stund sa hun sagte og usikkert:

«Det ligner det guldneste som fru Helga paa Gimsar pleiet bære til høitids —»

«Ja der er meget guld det andet likt,» svarte møen kort.

Kristin laaste sit skrin og blev staaende med hænderne støttet paa det forat Margret ikke skulde se, hvor de skalv.

«Margret min,» sa hun sagte og blidt — maatte stanse, men saa samlet hun al sin styrke:

«Margret min, jeg har angret bittert — aldrig var jeg fuldglad i nogen glæde, endda min far tilgav mig av hele sit hjerte alt som jeg hadde brutt imot ham — du vet det at jeg syndet meget mot mine forældre for din fars skyld. Men jo længer jeg lever og jo mere jeg lærer at skjønne, desto tyngere blir det for mig at mindes at jeg lønnet deres godhet med det jeg voldte dem sorg. Margret min — din far har da været dig god i alle dine levedager —»

«Du trænger ikke være ræd, mor,» svarte piken. «Ikke er jeg din rette datter; du trænger ikke være ræd at jeg skal drage i din skidne serk eller stige i dine sko —»

Kristin vendte sit harmgnistrende ansigt mot steddatteren. Saa klemte hun korset som hun bar om halsen haardt i sin haand og bet i sig de ord som laa hende paa tungen.

Hun gik til Sira Eiliv med dette samme kveld efter vesper, og hun stirret forgjæves efter et tegn i prestens aasyn — var der allerede hændt en ulykke, og visste han det? Hun husket sin egen forvildede ungdom og hun husket Sira Eiriks aasyn som intet røbet, mens han gik mellem hende og hendes troskyldige forældre, med hendes syndige hemmelighet nedlaast i sin barm — og

hun stum og forhærdet under hans haarde advarsler og trusler. Og hun husket da hun selv viste sin mor Erlends gaver som han hadde git hende i Oslo — det var efter hun var blit lovlig fæstet til ham. Morens mine var urokkelig rolig, mens hun tok sakerne i haand, en for en, saa paa dem, roste dem og la dem væk.

Hun var dødsens ræd og fortvilet og gjætet Margret av al sin evne. Erlend merket at der var noget som feilet hustruen, og en kveld, da de hadde lagt sig, spurte han om det var det at hun gik med barn igjen.

Kristin laa litt før hun svarte at hun trodde det. Og da manden kjærlig tok hende i sin arm og ikke spurte mere, orket hun ikke at si, der var noget andet som tynget hende slik. Men da Erlend hvisket til hende, at denne gangen fik hun gjøre vel og gi ham en datter, evnet hun ikke svare, men laa stiv av angst og tænkte, Erlend kunde tidsnok faa vite hvad for glæde en mand hadde av døtrene sine —.

Nogen nætter senere var folkene paa Husaby kommet iseng noget drukne og meget forspiste, for det var de sidste dagene før fasten gik ind, de sov derfor tungt. Men utpaa natten vaagnet Lavrans liten inde i sengen hos forældrene, skrek og bar sig i halvsøvne for at komme til morens bryst. Men det var nu den tiden at han skulde vænnes fra. Erlend vaagnet, gryntet sint, men tok gutten, gav ham melk av en kop som stod paa sengetrinet, og la ham derpaa ned ved sin anden side.

Kristin var langt inde i søvnørsken igjen, da hun kjendte at Erlend satte sig op i sengen. Halvvaaken spurte hun hvad det var — han hysset paa hende med en stemme som hun ikke kjendte. Lydløst gled han ut av sengen, hun skjønte at han tok paa sig nogen plagg,

men da hun reiste sig paa albuen, klemte han hende ned i puterne igjen med den ene haand, mens han bøiet sig ind og tok sit sverd som hang over hodegjærdet.

Han færdedes saa stilt som en gaupe, men hun skjønte at han gik til stigen som førte op til Margrets bur over forstuen.

Et øieblik laa hun aldeles magtesløs av angst — saa satte hun sig op, fandt sin serk og kjolen og lette i mørket efter sine sko paa gulvet utenfor sengen.

I det samme skar et kvindeskrik oppe fra loftet — det maatte høres over hele gaarden. Erlends stemme ropte et ord eller to — saa hørte hun klirring av sverd som møttes og traakk av føtter deroppe — saa lyden av et vaaben som faldt i gulvet og Margret skrek av skræk.

Kristin knælte sammenhuket ved aaren — karret væk den hete asken med bare hænderne og blaaste paa gløрne. Da hun hadde faat ild paa tyristikken og løftet den i de skjælvende hænder, saa hun Erlend oppe i mørket — han hoppet ned uten at bry sig om stigen, sverdet bar han nakent i haanden — han løp ut av forstuedøren.

Alle vegne fra i mørket tittet gutternes hoder ut. Hun gik til den nordre sengen hvor de tre ældste sov, bad dem lægge sig ned og lukke døren. Ivar og Skule, som sat op i bænken og blunket rædde og forvildede mot lyset, bød hun krype ind i husbondssengen og stængte ogsaa dem inde. Saa tændte hun et lys og gik ut i tunet.

Det regnet — et øieblik mens hendes lys speilet i den blankvaate haalke, saa hun at der stod fuldt av folk utenfor døren til nabohuset — borgstuen hvor Erlends huskarler sov. Saa blaaste hendes lys ut — et øieblik var det kulsvart nat — men saa kom en lygt fra borgstuen, Ulf Haldorssøn bar den.

Han bøiet sig over en mørk krop som laa sammenkrøket paa den vaate issvul. Kristin knælte ned og tok med hænderne paa manden — det var ung Haakon fra Gimsar, han var sanseløs eller død. Hun fik straks hænderne sine fulde av blod. Sammen med Ulf fik hun rettet ut og snudd legemet. Blodet fossløp ut av den høire arm, hvor haanden var hugget av.

Uvilkaarlig kastet hun et blik op dit hvor luken for gluggen i Margrets bur slog for blaasten. Hun kunde ikke skjelne noget ansigt deroppe — men det var ogsaa meget mørkt.

Mens hun knælte i vaspytterne og klemte av al magt om Haakons haandled for at stanse blodspruten, sanset hun Erlends svender som stod halvklædte omkring. Saa saa hun Erlends graa, forvridde ansigt — med en snip av sin kjortel tørket han av det blodige sverd — han var naken indunder og stod paa bare føtter.

«En av dere — find mig et baand — og du, Bjørn, gaa op og væk Sira Eiliv — vi faar bære ham op i prestehuset —»

Hun tok den lærrem som blev rakt hende, og surret om armstumpen. Medett sa Erlend, haardt og vildt:

«Ingen røre ham! La manden ligge der han selv har lagt sig —»

«Det skjønner du vel, husbond,» sa Kristin rolig, endda hendes hjerte slog saa det var som hun skulde kvæles, «at det kan ikke ske.»

Erlend støtte sverdet tungt mot bakken:

«Ja — dit kjød og blod er det ikke — det fik jeg føle hver dag i disse aarene.»

Kristin reiste sig, hun mælte sagte ind til ham:

«Endda saa under jeg hende at dette blir dulgt — om raad er dertil. Dere karer,» vendte hun sig til svendene

som stod omkring «er husbond deres saa tro, dere vil ikke mæle om dette før han har snakket med dere om hvordan denne trætten mellem Haakon og ham kom op —»

Alle mændene svarte ja. En vaaget sig frempaa — de hadde vaagnet av at de hørte en kvinde skrike som hun blev tat med vold — like efter sprang nogen ned paa taket deres, men saa hadde han vel glidd paa issvullen, de hørte det raset nedover og saa et dunk i bakken. Men Kristin bad svenden tie. Nu kom Sira Eiliv løpende.

Da Erlend vendte sig og gik ind, sprang hustruen efter, vilde trænge sig forbi ham. Da han gik til loftstrappen, løp hun atter imellem og tok om hans arme:

«Erlend — hvad vil du gjøre med barnet,» spurte hun hastig op i hans vilde graa ansigt.

Han svarte ikke, prøvet at slænge hende unna, men hun holdt fast i ham.

«Vent, Erlend, vent — barnet dit! Du vet da ikke — manden var jo fuldklædd,» prøvet hun fortvilet.

Han skrek høit før han svarte — hun blev likblek av gru — hans ord var saa raa og hans stemme ukjendelig av den vilde smerte.

Saa brøtes hun stum med den rasende mand — han knurret og skuret tænderne sammen. Til hun fanget hans blik i halvmørket:

«Erlend — la mig gaa til hende først. Jeg har ikke glemt den dag, jeg var ikke bedre end Margret —»

Da slap han hende og ravet bakover ind mot klevevæggen, stod der og skalv som et døende dyr. Kristin var borte og tændte et lys, kom tilbake og gik forbi ham op til Margret i buret.

Det første som lyset synte frem, var et sverd, som laa

paa gulvet ikke langt fra sengen, og den avhugne haand like ved. Kristin rev av sig hodeduken som hun uten at vite av det hadde dækket løselig over sit utslaatte haar, før hun gik ut til mændene. Nu slap hun den over det som laa paa gulvet.

Margret sat opkrøpen paa hodegjærdets puter — stirret mot Kristins lys med store vildt opspilte øine. Hun holdt sengklærne op om sig, men de hvite skuldre skinnet nakne indi det gyldne, lokkede haar. Der var en masse blod utover i rummet.

Kristins spænding brast i voldsom graat — det var saa elendig et syn at se det fagre unge barnet og denne rædsel. Da skrek Margret høit:

«Mor — hvad vil far gjøre med mig —»

Kristin kunde ikke hjælpe for at midt i hendes dype medynk med piken blev hjertet likesom mindre og haardere i hendes bryst. Margret spurte ikke hvad hendes far hadde gjort med Haakon. Det kom for hende i et glimt — Erlend liggende paa jorden og hendes egen far over ham med det blodige sverd, og hun selv —. Men Margret hadde ikke rørt sig av flekken. Hun evnet ikke hindre at den gamle, foragtfulde uvilje mot Elines datter mindet sig, da Margret kastet sig ind til hende, rystende, næsten avsindig av angst, og hun satte sig paa sengestokken og prøvet at stagge barnet litt.

Slik sat de da Erlend dukket op i trappen. Han hadde nu klædt sig helt paa. Margret skrek igjen og gjemte sig i stedmorens favn — Kristin saa op paa sin mand et øieblik — han var rolig nu, men blek og fremmed i ansigtet. For første gang saa han saa gammel ut som han var.

Men da han rolig sa: «du faar gaa ned, Kristin — jeg vil tale toene med datter min» — lystret hun. Hun

la varsomt piken ned i sengen, dækket op over hende til haken og gik saa ned.

Hun gjorde som Erlend, klædte helt paa sig — der fik vist ingen mere søvn paa Husaby denne natten — og gav sig til at tale de opskræmte børn og tjenestefolk tilro.

Næste morgen, det var blit snedrev, gik Margrets terne graatende av gaarde med sine eiendeler i en sæk paa ryggen. Husbonden jóg hende ut med de værste ord og truet hende med at hun skulde miste huden, fordi hun hadde solgt sin frue slik.

Saa tok han de andre tjenestefolk i forhør — om ikke ternerne hadde anet uraad siden Ingeleiv i høst og ivinter ret som det var hadde sovet hos dem og ikke i buret hos Margret. Og hundene som var blit lukket inde hos dem. Men de negtet som rimelig var.

Da tok han tilslut sin hustru for sig i enerum. Hjertesyk og dødstræt hørte Kristin paa ham og strævet for at møte hans uretfærdighet med sagtmodige svar. Hun negtet ikke at hun hadde været ræd, og hun holdt sig fra at si, hun hadde ikke talt til ham om sin frygt, fordi hun aldrig hadde faat andet end utak, naar hun forsøkte at raade enten ham eller Margret til møens bedste. Og hun svor ved Gud og Maria mø at hun hadde aldrig skjønt eller kunnet tænke noget slikt som at denne manden kom til Margret paa loftet om nætterne.

«Du!» sa Erlend haanlig. «Du sier selv at du mindes den tiden du var ikke bedre end Margret. — Og Gud Herren vet i Himmerike at du har latt mig merke hver dag i de aarene vi levet sammen, du husket den uret jeg gjorde mot dig — endda din vilje var like god som min, og far din og ikke jeg voldte meget av ulykken med det at han negtet mig at faa dig til hustru —

jeg var villig nok til at rette op synden fra første stund jeg. Da du saa Gimsar-guldet» — han grep haardt om konens haand og løftet den op, derpaa glimret to ringer som Erlend hadde git hende mens de var sammen i Gerdarud, «kunde du ikke tyde det, du har baaret hver dag i disse aarene de ringene jeg gav dig, da du gav mig din ære —»

Kristin var segnefærdig av træthet og av sorg; hun svarte sagte:

«Jeg undres, Erlend, om du mindes endda den tiden du vandt min ære —»

Da slog han armene op omkring sit hode, kastet sig ned paa bænken og virret og vred sig. Kristin satte sig ned et litet stykke borte — hun ønsket at hun kunde hjælpe manden. Hun skjønte at denne vanskjæbne faldt endda meget tungere paa ham, fordi han selv hadde syndet mot andre slik som der nu var blit syndet mot ham. Og han, som aldrig hadde likt at ta skylden for nogen ulykke som han selv hadde voldt, orket umulig at bære skylden for dette — og der var ingen andre end hende som han kunde velte den paa. Men hun blev ikke saa harm som sorgfuld og ræd for hvad nu vilde ske —.

Indimellem var hun oppe hos Margret. Piken laa aldeles urørlig og hvit og stirret. Endda hadde hun ikke spurt efter Haakons skjæbne — Kristin visste ikke om det var fordi hun ikke turde, eller om hun var blit aldeles sløv av sin egen jammer.

Utpaa eftermiddagen saa Kristin at Erlend og Kløng islænding gik sammen gjennem snefoket til ridderloftet. Men det varte bare en kort stund, saa vendte Erlend alene tilbake. Kristin saa op et øieblik, da han kom ind i lyset og gik forbi hende — siden vaaget hun ikke vende

sine øine mot den krok av stuen, hvor han gjemte sig bort. Hun hadde set at han var aldeles brutt.

Siden, hun var over paa buret et ærinde, kom Ivar og Skule løpende og meldte moren at Kløng islænding skulde reise ikveld — guttene var sorgfulde, for klerken var deres gode ven. Han pakket sakerne sine nu, vilde ned til Birgsi inat —.

Hun hadde alt gjettet hvad som var hændt. Erlend hadde budt sin datter til skriveren, og han hadde ikke villet ha den lokkede møen. Men hvad denne samtalen hadde været for Erlend — hun blev svimmel og syk og orket ikke tænke tanken ut.

Dagen efter kom der bud fra prestehuset. Haakon Eindridessøn bad om at faa Erlend i tale. Erlend lot svare tilbake at han hadde intet utalt med Haakon. Sira Eiliv sa til Kristin, at hvis Haakon kom til at leve, saa vilde han bli aldeles krøpling — foruten at han hadde mistet sin høire haand, hadde han ogsaa forslaat ryg og hofter svært, da han faldt fra borgstuetaket. Men hjem vilde han, slik han var, og presten hadde lovet at skaffe ham slæde. Han angret nu sin synd av fuldt hjerte — han sa at Margrets far hadde været i sin ret, hvordan saa loven blev at tyde, men han vilde helst at alle gjorde sit til at dysse ned denne sak, saa hans brøde og Margrets skam kunde skjules saa meget raad var til. Om eftermiddagen blev han baaret ut i slæden, som Sira Eiliv hadde faat laane paa Repstad, og presten red selv med ham over til Gauldalen.

Saa næste dag, som var askeonsdag, maatte folk fra Husaby gaa til bygdens kirke nede paa Vinjar. Men ved vespertid fik Kristin medhjælperen til at lukke sig ind i kirken hjemme.

Hun kjendte endda asken paa sit hode, da hun knælte ned ved sin stedsøns grav og læste paternosterne for hans sjæl.

Der var vel ikke stort andet end benknokerne igjen av gutten nu, dernede under stenen. Ben og haaret og noget av de klær som de var lagt ned i. Hun hadde set resterne av sin lille søster, da de tok hende op for at føre hende til faren i Hamar. Støv og aske — hun tænkte paa sin fars fagre ansigt, paa moren med de store øine i det furede ansigt og skikkelsen som blev ved at holde sig underlig ung og spæd og let, endda hun saa tidlig blev gammel av aasyn. De laa under en sten og faldt fra hinanden som huser falder sammen, naar folket er bortflyttet. Billeder kvarv for hende — de brændte rester av kirken hjemme, en gaard i Silsaadalen som de red forbi, naar de skulde over til Vaage: husene stod øde og sank sammen, de som drev jorden turde ikke gaa nær efter sol var nede. Hun tænkte paa sine kjære døde — deres miner og deres stemmer og smil og vaner og later — naar de selv var bortfarne til hint andet land, saa var det saa saart at tænke paa deres skikkelser; det var som at mindes sit hjem, naar en visste at nu stod det øde og de raatnende stokker skred ned i torven.

Hun sat paa pallen i den tomme kirke, lugten av gammel kold røkelse holdt hendes tanker bundet til billeder av død og timelige tings henfald. Og hun orket ikke løfte sin sjæl til at se et glimt av det land, hvor de *var*, hvor al godhet og kjærlighet og troskap tilslut blev flyttet hen og *varet*. Hver dag, naar hun bad for deres sjælefred, syntes det hende selv urimelig, at *hun* skulde bede for dem som alt her paa jorden hadde eiet meget mere fred i sjælen end hun selv hadde visst av nogen

stund, siden hun blev voksen kvinde. Sira Eiliv sa nok at bønnen for de døde var altid god — god for en selv, dersom hine alt var i freden hos Gud.

Men det hjalp ikke hende. Det tyktes hende, at naar hendes mødige legeme tilslut raatnet under en sten, saa maatte endda hendes urolige sjæl vimre omkring et sted nær ved, som en usalig gjenganger flakker og klager omkring de sammensunkne husene paa en øde gaard. For i hendes sind blev synden ved at være, som ugræssets rotnet gjennemvæver mulden. Det blomstret ikke og blusset og duftet ikke mere, men i mulden var det der, blekt og sterkt og levende. Endda for al den ømhet som vældet i hendes sind, da hun saa sin husbonds fortvilelse — hun eiet ikke vilje til at døve stemmen som spurte i hende, krænket og forbitret — kan du tale slik til *mig*, har du glemt da jeg gav dig min tro og min ære, har du glemt da jeg var din elskede ven —. Endda hun skjønte, at saa længe som denne stemme spurte i hende, saa vilde hun selv tale til ham, som om *hun* hadde glemt. —

Hun kastet sig i sine tanker for Sankt Olavs skrin, grep efter broder Edvins muldne haandknoker borte i kirken paa Vatsfjeldet, knyttet sine hænder om relikvigjemmene med de smaa rester av en død kones likklær og et ukjendt pinselsvidnes bensplinter — grep til vern om de smaa levninger som gjennem død og tilintetgjørelse hadde bevaret litt av den henfarne sjæls kraft — lik den tryllemagt som kan være ved gamle kjæmpers jordfundne, rustætte sverd.

Dagen efter red Erlend ind til kaupangen, bare fulgt av Ulf og en svend til. Han kom ikke hjem til Husaby i hele fasten, men Ulf hentet hans svendefølge og for ut for at møte ham til midfastetinget i Orkedal.

I enerum med Kristin fortalte Ulf at Erlend hadde avtalt med Tiedeken Paus, den tyske guldsmed i Nidaros, Margret skulde giftes med Tiedekens søn Gerlak like over paaske.

Erlend kom hjem til helgen. Han var nu rolig og fattet, men Kristin syntes at skjønne, dette vilde han ikke komme over slik som han var kommet over saa meget andet — enten det nu var fordi han dog ikke var saa ung mere, eller fordi intet hadde ydmyget ham saa dypt. Margret syntes aldeles likeglad med det som faren hadde ordnet for hende.

En kveld da mand og hustru var alene, sa Erlend dog:

«Hadde hun været mit egte barn — eller mor hendes en ugift kvinde — aldrig skulde jeg git hende til en fremmed mand, mens det er slik med hende; jeg kunde undt baade hende og hendes ly og vern. Dette er det styggeste — men slik som hun er byrdig, saa kan en egtehusbond bedst verge hende. —»

Men mens Kristin gjorde alting rede til steddatterens bortfærd, sa Erlend en dag kort:

«Du er vel ikke saa frisk du, at du orker fare med os til kaupangen?»

«Hvis du ønsker det, kan du vite at jeg skal fare,» sa Kristin.

«Hvorfor skulde jeg ønske det? Har du ikke staat hende i mors sted før, saa kan du faa slippe nu — noget gammensbryllup blir det ikke. Og fru Gunna paa Raasvold og sønnekonen hendes har lovet at mindes frændskapet og komme.»

Saa sat Kristin paa Husaby, mens Erlend i Nidaros gav sin datter til Gerlak Tiedekenssøn.

III.

Denne sommeren, like før Jonsvaka, vendte Gunnulf Nikulaussøn tilbake til sit kloster. Erlend var i byen under Frostatinget; han sendte bud hjem og lot spørre sin kone, om hun trodde, hun orket drage ind og hilse paa maagen. Kristin hadde det bare maatelig, men hun fór dog. Da hun møttes med Erlend, sa denne, at broren syntes ham aldeles helsebrutt. De hadde ikke hat synderlig fremgang med sit tiltak, brødrene der nord i Munkefjord. Kirken som de hadde bygget fik de aldrig indviet, for erkebiskopen kunde ikke fare nord i disse urostider; de hadde hele tiden maattet si messe ved sit reisealter. Tilslut kom de i mangel paa baade brød og vin og lys og olje til tjenesterne, og da broder Gunnulf og broder Aslak skulde seile til Vargøy for at hente det, hadde finnerne ganet, saa de kuldseilet og maatte sitte tre døgn paa et skjær; siden hadde de begge været syke, og broder Aslak døde efter nogen tids forløp. De hadde lidt meget av skjørbuk i langfasten, for de manglet baade melmat og urter til den tørre fisken. Saa hadde biskop Haakon av Bergen og mester Arne, som stod i spidsen for domkapitlet i Nidaros, mens hr. Paal var ved kurien og blev indviet, befalet de munkene som endda var i live at vende hjem, og presterne paa Vargøy skulde røgte hjorden i Munkefjord indtil videre.

Men endda hun ikke var uforberedt, saa blev Kristin allikevel forfærdet, da hun saa igjen Gunnulf Nikulaussøn. Hun fulgtes med Erlend bort til klostret næste dag, og de blev ført til talestuen. Munken kom ind — han holdt sig kroket, haarkransen var blit rent graa, under de indsunkne øine var han rynket og mørkebrun, men paa den glatte hvite ansigtshud var der blyfarvede flekker, og slike flekker hadde han ogsaa paa haanden, da han drog den ut av kutteærmet og holdt den ut mot hende. Han smilte — og hun saa at han hadde mistet flere tænder.

De satte sig ned og snakket en stund, men det var som Gunnulf hadde glemt at tale ogsaa. Han nævnte det selv, før de andre gik:

«Men du, Erlend, er den samme — du synes ikke at være blit ældre,» sa han og smilte litt.

Kristin visste godt nok selv, at hun saa elendig ut nu. Og Erlend var vakker, der han stod, høi og slank og mørk og velklædt. Endda tænkte Kristin i sit hjerte at han var dog blit meget forandret, han med — det var underlig at ikke Gunnulf saa det — han hadde før altid været saa skarpsynt.

Sidst paa sommeren var Kristin en dag paa klædesloftet, og fru Gunna fra Raasvold var med hende — fruen var kommet til Husaby for at hjælpe Kristin, naar hun nu atter skulde i barnsseng. Da hørte de Naakkve og Bjørgulf synge i tunet, mens de slipte sine kniver — en raa og liderlig vise, som de skraalte av fuldt gap.

Moren blev ute av sig av vrede, hun gik ned til svendene og talte til dem i de haardeste ordelag. Og saa vilde hun vite, hvem de hadde lært slikt av — det var vel i borgstuen, men hvem av mændene lærte slikt til børn. Gutterne vilde ikke svare. Da kom Skule frem under loftstrappen; han sa at moren kunde tie, for visen hadde de lært av at høre faren synge den —.

Fru Gunna tok i: frygtet de ikke Gud mere end at de sang slikt — nu da de ikke kunde vite nogen kveld naar de la sig, om de ikke var morløse før hønsene gol. Kristin sa intet og gik stille ind i huset.

Siden, da hun hadde lagt sig litt ned paa sin seng, kom Naakkve ind og gik bort til hende. Han tok morens haand, men sa intet, og saa gav han sig til at graate ganske sagte. Hun talte da mildt og skjemtsomt til ham, bad ham ikke sørge eller kvide, hun hadde nu staat over dette seks ganger, saa stod hun vel over den syvende. Men gutten graat mere og mere. Tilslut maatte han faa lov til at krype ind mellem hende og væggen, der laa han og graat med armene om hendes hals og hodet ind til morens bryst, men hun kunde ikke faa ham til at si, hvad han sørget saa for, endda han laa hos hende helt til tjenestekonerne bar ind nadverden.

Naakkve var nu paa tolvte aaret, han var stor for sin alder og vilde gjerne syne et mandig og voksent væsen, men han hadde et bløtt sind, og moren fik sommetider se at han var meget barnslig. Han var gammel nok til at han hadde kunnet skjønne ulykken med halvsøsteren; moren undret sig paa om han ogsaa forstod, hvor faren var blit anderledes efter den.

Erlend hadde altid været slik, at naar han blev hidsig, kunde han si de værste ting — men før hadde han aldrig sagt et menneske onde ord uten i vrede, og han hadde været snar til at gjøre det godt igjen, naar han selv blev god. Nu kunde han si haarde og stygge ting med koldt aasyn. Han hadde været den værste mand til at bande og sverge; dog hadde han i noget mon lagt av denne onde vane fordi han saa, det gjorde hustruen ondt og krænket Sira Eiliv, som han efterhvert hadde faat stor agtelse for. Men aldrig hadde han været uhøvisk eller liderlig i munden, og han hadde aldrig likt sig naar andre mænd førte slik tale — paa det vis hadde han været meget blygere end mangen

mand som hadde levet et renere liv. Saa saart som det krænket Kristin at høre slikt i sine umyndige sønners mund, helst nu hun selv gik slik, og faa vite at de hadde lært dette av faren, saa var der endda et som gav hende den bitreste smak i munden: hun skjønte at Erlend var endda barnagtig nok til at mene, han satte haardt mot haardt, naar han nu efter skammen med datteren tok urene og sedesløse ord og talemaater i munden.

Fru Gunna hadde fortalt hende at Margret hadde faat et dødfødt guttebarn en stund før Olavsmesse. Fruen vilde ogsaa vite at Margret skulde allerede ha trøstet sig noksaa bra — hun enedes godt med Gerlak, han var snil mot hende. Erlend gik til datteren, naar han var kaupangen, og Gerlak gjorde megen stas av sin hustrufar, men Erlend var ikke synderlig villig til at kjende den anden for frænde. Men Erlend selv hadde ikke nævnt sin datter hjemme paa Husaby, siden hun fór fra gaarden.

Kristin fik en søn igjen, han blev døpt Munan efter Erlends farfar. I al den tid hun laa i lillestuen, kom Naakkve daglig ind til moren med bær og nøtter som han hadde plukket i skogen, eller kranser som han hadde flettet av lægedomsurter. Erlend kom hjem da det nye barnet var tre uker gammelt; han sat meget hos sin hustru og strævet for at være blid og kjærlig — og denne gangen klaget han ikke over at den nyfødte ikke var et møbarn eller over at det var svakt og utrivelig. Men Kristin svarte litet paa hans kjærlige tiltale, hun var stille og fortænkt og bedrøvet — og det gik svært langsomt for hende med at vinde igjen helsen denne gang.

Hele vinteren igjennem skrantet Kristin, og barnet

syntes litet likt til at kunne leve op. Moren hadde da ikke tanke for stort andet end den vesle armingen. Saa hørte hun bare med halvt øre paa al snakken om de stortidender som spurtes denne vinter. Kong Magnus var kommet i den haardeste pengeknipe ved sine forsøk paa at skaffe sig herrevældet i Skaane, og han hadde begjæret hjælp og utredsler av Norge. Somme av herrerne i raadet var nok villige til at støtte ham i denne sak. Men da kongens utsendinger kom til Tunsberg, var fehirden bortreist, og Stig Haakonssøn, som var høvding paa Tunsberghus, stængte borgen for kongens mænd og gjorde sig rede til at verge den med vaabenmagt. Han hadde faa folk, men Erling Vidkunssøn, som var hans fastermand og laa paa sin gaard Aker, sendte fyrgetyve av sine væbnede mænd op i fæstet, da han selv seilte vestpaa. Ved samme leite satte kongens systrunger, Jon og Sigurd Haftorssønner, sig op mot kongen for en doms skyld som var gaat nogen av deres mænd imot. Erlend lo av dette og sa at Haftorssønnerne hadde her vist sig unge og dumme. Misnøien med kong Magnus var nu stor i landet. Stormændene krævet at en drotsete skulde stilles i spidsen for riksstyrelsen og rikets segl gives en norsk mand i hænder, naar kongen for sin skaanske handels skyld syntes at ville bli i Sverige den meste tid. Bymændene og geistligheten i kjøpstæderne var blit skræmt op av rygterne om kongens pengelaan hos de tyske stæder. Tyskernes overmod og vrangvilje mot dette lands love og seder var alt mere end nok utaalelig, og nu sagdes det at kongen hadde lovet dem endda større rettigheter og friheter i norske stæder, saa det vilde bli aldeles ulidelig at taale for de nordmænd som drev handel og allerede hadde vanskelige kaar. I almuen holdt sig rygtet om kong Magnus' hemmelige synd, og mange

av sogneprésterne paa bygden og omvandrende munker var ialfald enige om dette at de trodde, dette var grunden til at Olavskirken i Trondheim var brændt op. Saa søkte bønderne ogsaa her aarsaken til de mange uheld som i de sidste aar hadde gaat snart over en og snart over en anden bygd — sygdommer paa fæet, brandaks i kornet som voldte sott og plager paa mennesker og dyr, daarlige avlinger av korn og høi. Saa Erlend sa, hadde Haftorssønnerne hat vett til at fare stilt endda en stund og sanke sig ry for vennesælhet og høvdingslig færd, saa skulde folk nok kommet i hug at de var kong Haakons dattersønner de og.

Men denne uro faldt ned, og der kom det ut av det, at kongen gjorde Ivar Ogmundssøn til drotsete i Norge. Erling Vidkunssøn, Stig Haakonssøn, Haftorssønnerne og alle deres følgeslagere blev truet med landraadssak. De faldt da til føie, fór ind og forlikte sig med kongen. Der var en mægtig mand fra Oplandene som het Ulf Saksesøn, han hadde været med paa Haftorssønnernes tiltak, og han fór ikke til forlik med kongen, men kom til Nidaros efter jul. Han var meget sammen med Erlend i kaupangen, og av ham fik folk nordenfjelds besked om sakerne, slik som Ulf saa paa dem. Kristin hadde meget imot denne mand; hun kjendte ham ikke, men hun kjendte hans søster Helga Saksesdatter som var gift med Gyrd Darre paa Dyfrin. Hun var vakker, men meget hovmodig, og Simon likte hende ikke, skjønt Ramborg kom godt overens med hende. Litt ut i fasten kom der brever til sysselmændene, at Ulf Saksesøn skulde lyses utlegd paa tingene, men da var han alt seilet fra landet midt i vintertiden.

Denne vaar sat Erlend og Kristin i bygaarden om paaske og hadde det mindste barnet, Munan, med sig,

for der var en søster i Bakke kloster som var saa dygtig lægekone at alle syke børn som hun fik i hænder blev friske, hvis det ikke var Guds raad at de skulde dø.

En dag like efter helgen kom Kristin hjem fra klosteret med den lille. Svenden og ternen, som hadde fulgt hende, blev med ind i stuen. Erlend var alene derinde, han laa paa en av bænkene. Da svenden var gaat ut og kvinderne hadde lagt av sig kaaperne — Kristin sat ved ilden med barnet, og ternen varmet nogen olje, som de hadde faat av nonnen — spurte Erlend fra der hvor han laa, hvad søster Ragnhild hadde sagt om barnet. Kristin gav korte svar, mens hun løste op reven, tilslut svarte hun ikke.

«Er det saa ilde med gutten, Kristin, at du vil ikke si det,» spurte han og var litt utaalmodig i tonen. —

«Du har spurt om dette før, Erlend,» svarte hustruen kjølig, «og jeg har gjort rede for det mange ganger. Men naar du ikke bryr dig saa meget om gutten at du husker det fra dag til anden —»

«Det har hændt mig og det, Kristin,» sa Erlend, han reiste sig og kom bort til hende, «at jeg har maattet svare dig baade to og tre ganger paa det som du selv hadde spurt mig om, for du gad ikke huske hvad jeg svarte —»

«Det var vist ikke om saa store ting som børnenes helse,» sa hun som før.

«Ikke var det om smaatidender heller — nu i vinter; mig laa de sterkt paa sindet.»

«Det er ikke sandt, Erlend. Det er aar og dag siden du talte til mig om de saker som laa dig mest paa sindet —»

«Gaa ut du, Signe,» sa Erlend til piken. Han var blit rød i panden, han vendte sig til hustruen: «Jeg

skjønner hvad du sigter til. Om det vil jeg nu ikke snakke med dig, saa din terne hører paa — selv om du er saa god ven med hende at du regner det for intet om hun er hos, naar du ypper trætte med din husbond og sier at jeg taler usandt —»

«Sidst nemmer en deres seder som en bor i bu med,» sa Kristin kort.

«Det er ikke godt at skjønne hvad du mener. Aldrig har jeg talt ublidt til dig saa fremmede hørte paa, eller glemt at vise sømd og hæder for vore tjenestefolk.»

Kristin brast i en underlig syk og skjælvende latter.

«Du glemmer godt, Erlend! I alle disse aarene har Ulf Haldorssøn levet hos os. Mindes du da du lot ham og Haftor følge mig til dig i soveloftet hos Brynhild i Oslo?»

Erlend sank ned i bænken — stirret paa sin hustru med halvaapen mund. Men hun blev ved:

«Der er ikke meget hændt paa Husaby — eller andetsteds — av usømd og uhæderlighet, som du tænkte paa at dølge for dine tjenere — om det var til skam for dig selv eller for din hustru —»

Erlend sat som før og saa forfærdet paa hende.

«Mindes du den første vinteren vi var gifte — jeg gik med Naakkve, det var slik at det kunde falde vanskelig nok for mig at kræve lydnad og hæder av mit hus — mindes du, hvordan du støttet mig —? Mindes du, din fosterfar gjestet os med fremmede fruer og terner og svender, vore egne folk sat over bordet med os — mindes du at Munan drog av mig hver trevl jeg kunde skjult mig med, og du sat kyrr og turde ikke stoppe munden hans —»

«Jesus! Har du gaat og gjemt paa dette i femten

aar!» Saa slog han øinene op imot hende — de syntes saa underlig lyseblaa i blikket, og hans stemme var svak og hjælpeløs. «Endda, Kristin min — tykkes det mig ikke at være slik som at vi to sier uvenlige og bedske ord til hinanden —»

«Nei,» sa Kristin, «det skar ogsaa værre i mit hjerte dengangen i julegildet vort da du skjeldte mig ut for jeg hadde kastet kappen min over Margret — og fruer fra tre fylker stod omkring og hørte paa det —»

Erlend svarte ikke.

«Endda saa laster du mig for det gik som det gik med Margret — hvergang jeg fristet at lære hende med ett ord, saa løp hun til dig, og du bød mig med uvenlige ord at jeg skulde la møen være ifred — hun var din og ikke min —»

«Lastet dig — har jeg ikke!» svarte Erlend møisommelig, han kjæmpet haardt for at tale rolig. «Hadde ett av børnene vore været datter, saa hadde du vel lettere skjønt at slikt som dette med datter min — det stinger gjennem faren ind til margen —»

«Jeg trodde at jeg hadde vist dig ifjor vaar at jeg skjønte,» sa hustruen sagte. «Jeg trængte vel bare mindes min egen far —»

«Allikevel,» mælte Erlend rolig som før, «saa var dette værre. Jeg var ugift svend. Hin manden — var — gift. Jeg var ikke bundet — jeg var ikke bundet slik,» rettet han sig selv, «at jeg aldrig kunde bli løst —»

«Og endda løste du dig ikke,» sa Kristin. «Mindes du hvordan det bar til at du blev løst —?»

Erlend sprang op og slog til hende i ansigtet. Efterpaa stod han forfærdet og stirret — der kom et rødt merke paa den hvite kind. Men hun sat stiv og stille med haarde øine. Barnet hadde git sig til at graate

forskrækket — hun rugget det litt i fanget og tysset paa det.

«Det — det var ondt sagt, Kristin,» sa manden usikkert.

«Sidst du slog mig,» mælte hun lavt, «bar jeg barnet dit under mit hjerte. Nu har du slaat mig mens jeg sat med sønnen din paa fanget —»

«Ja vi faar jo disse ungerne støtt —» skrek han utaalmodig —.

De taug. Erlend gav sig til at gaa fort op og ned paa gulvet. Hun bar barnet ind i kleven og la det i sengen; da hun igjen kom i klevedøren, stanset han foran hende:

«Jeg — jeg skulde ikke slaat dig, Kristin min. Jeg ønsker jeg hadde ikke gjort det — jeg kommer vel til at angre det like længe som jeg angret den forrige gangen. Men du — du har latt mig høre før at du synes, jeg glemmer altfor let. Men du glemmer intet — ingen uret jeg har gjort dig. Jeg har da fristet — fristet at være dig en god husbond, men det tykkes dig vel ikke værd at mindes. Du — du er vakker, Kristin —» han saa efter hende, da hun gik forbi ham.

Aa, husfruens stille og værdige lader var like skjønne som ungmøens svaie ynde, hun var bredere over barmen og hofterne, men hun var ogsaa høiere; hun holdt sig rank, og halsen bar det lille runde hode like stolt og deilig. Det bleke, stængte ansigt med de store mørkegraa øine egget og hidset ham like meget som det runde, rosenrøde barneaasyn hadde egget og hidset hans urolige sind ved sin underlige ro. Han gik bort og tok hendes haand:

«For mig, Kristin, blir du alle dager den vakreste av alle kvinder, og den kjæreste —»

Hun lot ham holde haanden, men gjengjældte ikke

trykket. Og han slængte den fra sig; hidsigheten tok vold over ham igjen:

«Glemt, sier du jeg har. Det er vel ikke altid den største synden det — at glemme. Jeg har aldrig tedd mig som nogen from mand, men jeg mindes det som jeg lærte av Sira Jon da jeg var barn, og Guds tjenere har mindet mig om det siden. Synd er det at ruge og mindes de synder vi har skriftet for presten og bøtet for Gud og faat hans forlatelse for av prestens haand og mund. Og ikke er det av fromhet, Kristin, at du altid river op disse gamle synderne vore, men du vil holde kniven imot mig, hvergang jeg gjør dig imot —»

Han gik fra hende og kom tilbake:

«Herskesyk —. Gud vet at jeg elsker dig, Kristin — endda jeg ser at du er herskesyk, og aldrig har du tilgit mig at jeg gjorde uret mot dig og lokket dig til uret. Jeg har taalt meget av dig, Kristin, men jeg vil ikke mere taale at jeg aldrig skal faa fred for disse gamle ulykkerne og ikke at du taler til mig som jeg var trællen din —»

Kristin skalv av sindsoprør, da hun svarte:

«Ikke har jeg talt til dig som du var en træl. Har du *en gang* hørt mig tale haardt eller heftig til noget menneske som kunde regnes for min mindremand — om det end var det udueligste og daarligste blandt vore tjenestehjon — jeg vet mig fri for Gud i den synd at ha krænket hans fattige i ord eller daad. Men du skulde være min *herre,* dig skulde jeg lyde og hædre, bøie mig for og støtte mig til næst Gud — efter Guds lov, Erlend! Og har jeg tapt taalmodigheten og har jeg talt til dig slik som det ikke sømmer sig en hustru at tale til bonden sin — saa har det vel været fordi du gjorde det vanskelig for mig mangen gang at bøie min uforstand under dit bedre skjøn, hædre og lyde min

husbond og herre saa meget som jeg helst vilde — og kan hænde jeg ventet at du — kanhænde jeg trodde at jeg kunde egge dig til at vise, du var mand og jeg bare en arm kvinde —

— Men trøst dig, Erlend. Jeg skal ikke krænke dig med ord mere, og efter denne dagen skal jeg aldrig glemme at tale til dig saa blidt som du var trællers ætling —»

Erlend var blit mørkerød i ansigtet — han løftet knytnæven mot hende — saa snudde han braat om paa hælen, grep sin kappe og sverdet fra bænken ved døren og fór ut.

Det var solskin og hvass blaast ute — koldt i luften, men blanke gnister av frosne tøvandsdraaper stænket mot ham fra takskjeg og fra vindruskede trækroner. Sneen paa hustakene lyste som sølv, og bakom de svartgrønne skogaaser omkring byen tindret fjeldene kaldblaa og blankhvite i den hvasse og lysende vintervaardag.

Erlend strøk gjennem gaterne og veiterne — fort, paa maa og faa. Det kokte i ham — *hun* hadde hat uret, saa soleklar uret fra først av, og han hadde hat ret, og han hadde forløpet sig og slaat til hende og minket sin ret — men hun *hadde* uret. Hvor han nu skulde gjøre av sig, visste han ikke. Ikke hadde han hug til at gaa ind hos kjendinger, og hjem vilde han ikke gaa —.

Der var nogen uro i kaupangen. En stor byrding fra Island — den første ivaar — var kommet ind til bryggerne om formiddagen. Erlend drev vest gjennem veiterne og kom ut ved Marteinskirken, gik ned mot gjeilerne. Der var allerede staak og skrik i skytningerne og fra tavernerne, skjønt det var tidlig paa eftermiddagen. I sin ungdom hadde han selv kunnet gaa ind i slike huser — med venner og fæller. Men nu vilde

folkene glo øinene ut av hoderne sine og slite op kjæftlæret efterpaa, hvis sysselmanden i Orkdølafylke, gaardfast i kaupangen, med øl og mjød og vin i overflod hjemme hos sig selv, gik ind paa en skytning og bad om en drik av det vonde øllet deres. Men sandelig var det det, som han hadde mest hug til — sitte og drikke med smaabønder som var i by og tjenestekarer og sjøfolk —. Der blev ikke leven om de karerne la til kvinderne sine pust under øret, og vel var de farne da — i røde helvede, hvordan skulde en mand raade med en kone, naar han ikke kunde pryle hende for hendes æts og sin egen hæders skyld — tevles i ord med kvinder kunde da ikke puken selv. Trold hun var — og saa vakker — han skulde bare kunne slaa hende til hun blev god —.

Klokkerne tok til at ringe folk sammen til vesper fra alle byens kirker — vaarvinden veltet tonerne til et røre over ham i den urolige luft. Hun gik vel til Kristkirken nu, det hellige troldet — skulde klage for Gud og Maria mø og hellig Olav at hun hadde faat blakk under øret av bonden sin. Erlend sendte sin kones vernehelgener en hilsen av syndige tanker, mens klokkerne klang og gjaldet og ringet. Han styrte sin gang mot Gregoriuskirken.

Hans forældres grave var foran Anna-alteret i langhusets nordre omgang. Mens han læste sine bønner, blev han var at fru Sunniva Olavsdatter med sin terne kom ind av kirkedøren. Da han var færdig med at bede, gik han bort og hilste hende.

Det hadde været slik mellem dem i alle aarene, siden han blev kjendt med fruen, at de skulde tøve og skjemte noksaa frit, hvergang de møttes. Og denne kvelden, mens de sat paa pallen og biet paa at aften-

sangen skulde begynde, var han saa kaat, at hun maatte flere ganger minde ham om, de var da i kirken og der kom stadig folk ind.

«Jaja,» sa Erlend, «men du er saa fager ikveld, Sunniva! Det er godt at skjemte med en frue som har saa blide øine —»

«Du var nu ikke værd, Erlend Nikulaussøn, at jeg skulde se paa dig med blide øine —» sa hun leende.

«Da vil jeg komme og skjemte med dig naar det er blit mørkt,» svarte Erlend likeens. «Naar messen er utsungen, skal jeg følge dig hjem —»

Nu kom presterne i sanghuset, og Erlend gik over i det søndre skib, stillet sig mellem mændene.

Da tjenesten var tilende, gik han ut av hoveddøren. Han saa fru Sunniva og hendes terne et stykke nede i gaten — tænkte, det var bedre han ikke fulgte hende, men gik like hjem. I det samme kom en flok islændinger fra byrdingen op over gaten, de gik og holdt i hinanden og ravet og syntes at ville stænge veien for de to kvinder. Erlend løp efter fruen. Straks sjøfolkene saa en herre med sverd ved beltet komme imot sig, veg de tilside og lot kvinderne faa gangrum.

«Det blir nok bedst jeg følger dig hjem allikevel,» sa Erlend, «her er urolig i kaupangen ikveld.»

«Kan du vite, Erlend — saa gammel kone som jeg er — kanhænde liker jeg ikke ilde at nogen mænd synes jeg er saa vakker endda, de gidder stænge veien min —»

Der var ikke mere end ett, som en høvisk mand kunde svare til det.

Han kom hjem til sin egen gaard næste morgen i graalysningen, stod litt utenfor stuehusets stængte dør, frossen, dødtræt, hjertesyk og led. Dundre op husfolket,

gaa ind og krype iseng til Kristin som laa med barnet ved barmen — nei. Han hadde paa sig nøkkelen til det østre bursloftet; der laa noget gods som han var ansvarlig for. Erlend laaste sig ind, drog av støvlerne og bar sammen noget vadmelsvæv og tomsækker op-paa halmen i sengestedet. Han tullet kappen om sig, krøp under sækkerne og hadde held til at sovne fra alting, uttræt og fortumlet som han var.

Kristin var blek og forvaaket da hun satte sig til morgenmaaltidet med sit husfolk. En av svendene sa at han hadde bedt husbonden komme tilbords — han laa oppe i østburet — men Erlend hadde bedt ham fare fienden ivold.

Erlend skulde møte ute paa Elgeseter efter dagmessen, være vidne ved nogen gaardhandeler. Men han fik vridd sig fra maaltidet efterpaa i refektoriet og fra Arne Gjavvaldssøn, som hellerikke kunde bli og drikke med brødrene, men endelig vilde ha Erlend med sig ind til Ranheim.

Efterpaa angret han at han hadde skilt lag med de andre — blev forfærdet da han gik alene mot byen — nu var han nødt til at tænke over, hvad han hadde gjort. Et øieblik var han fristet til at gaa like ned i Gregoriuskirken — han hadde lov til at skrifte for en av presterne der, naar han var i Nidaros. Men hvis han gjorde det igjen, efter han hadde skriftet, saa var synden meget større. Han maatte hellere bie litt —.

Hun maatte tro det nu, Sunniva, at han var en kjykling som hun hadde tat med bare næven. Men nei saa djævelen heller om han hadde trodd, en kvinde skulde evnet at lære ham saa meget nyt — her gik han endda og gispet over det som han var kommet ut for. Han hadde bildt sig ind at han var taalelig forfaren i ars

amoris eller hvad de lærde mænd kaldte det. Hadde han været ung og grøn, saa vilde han vel været kry og syntes det var gildt. Men han likte ikke konen — det gale kvindfolket, han var lei hende, han var lei *alle* kvinder uten sin hustru — og han var lei av hende med! Ved korset, han hadde været saa gift med hende at han var blit aldeles from selv — for han hadde trodd paa hendes fromhet — men det var en vakker løn han hadde faat av sin fromme husfrue for sin trofasthet og kjærlighet — trold som hun var! Han husket hendes sviende ondskapsfulde ord fra kvelden forut — saa hun syntes han bar sig som han skulde være ættet fra træller —. Og hun den anden, Sunniva, mente vel at han var aldeles uerfaren og valen, for han hadde latt sig overrumple og synt nogen forskrækkelse over hendes elskovskunster. Han skulde nu vise hende, han var ikke mere hellig mand end hun var kone —. Han hadde lovet hende at komme ned i Baardsgaarden til natten — saa kunde han like gjerne gaa; synden hadde han gjort, han kunde like gjerne ta med den gammen som bød sig til —.

Naar han allerede hadde brutt sin tro til Kristin — og hun selv hadde voldt det med sin onde og urimelige færd mot ham —.

Han gik hjem, drev i staldene og uthusene og lette efter noget at bruke mund for, trættet med prestens deje fra spitalen fordi hun hadde baaret malt ind i tørkehuset, endda hun visste godt, hans husfolk fik ikke bruk for kjølnen denne gang, mens de var i byen. Han ønsket han hadde hat gutterne sine her, der hadde været selskap i dem —. Han ønsket han kunde reist hjem til Husaby med det samme. Men han var nødt til at bie i kaupangen paa brevene sørfra — det var for vaagalt at ta mot slike bud i sit hjem ute paa bygden.

Husfruen kom ikke ind til kveldsmaaltidet — hun laa paa sengen inde i kleven, sa Signe, hendes terne, og saa bebreidende paa sin husbond. Erlend svarte barsk at han hadde ikke spurt efter hendes frue. Da folkene hadde forlatt stuen, gik han ind i kleven. Der var stummende mørkt. Erlend bøiet sig over hende i sengen:

«Graater du?» spurte han meget sagte, for hun pustet saa rart. Men hun svarte tykmælt at det gjorde hun ikke.

«Er du træt? Ja jeg vil nu ogsaa gaa tilro,» sa han sagte.

Kristins stemme dirret, da hun mælte:

«Da vilde jeg helst, Erlend, at du gaar og lægger dig inat der hvor du laa sidste natten.»

Erlend svarte ikke. Han gik ut og bar lyset fra stuen ind i kleven, laaste op sin klædeskiste. Han var godt nok klædt til at kunne gaa, hvor det skulde være, for han bar det violblaa kothardi siden han hadde været paa Elgeseter om formiddagen. Men nu byttet han klær, langsomt og eftertrykkelig — fór i rød silkeskjorte og en musegraa, halvsid fløilskofte med smaa sølvbjelder paa ærmesnipperne, børstet sit haar og tvættet hænderne. Alt imens saa han bort til hustruen — hun taug og rørte sig ikke. Saa gik han uten at byde godnat. Næste dag kom han aapenlyst hjem til gaarden ved dugurdstid.

Dette stod hen en ukes tid. Da kom Erlend hjem til sig selv en kveld, han hadde været et ærinde oppe ved Hangrar, og fik vite at Kristin var redet hjem til Husaby om morgenen.

Det var han allerede klar over at aldrig hadde en mand hat mindre gammen av en synd end han hadde

av denne handelen sin med Sunniva Olavsdatter. Han var i sit hjerte saa herjende kjed det avsindige mennesket — lei hende mens han lekte og kjælte. Uvorren hadde han ogsaa været — det var vel ute over by og bygd alt, at han hadde faat sin nattegang i Baards gaard — og ikke var Sunniva værd at han skulde flekke til sit rygte for hendes skyld. Av og til hadde han ogsaa tænkt paa at det kunde drage følger efter sig — en husbond hadde konen da, slik han var, halvgammel og sykelig, det var synd paa Baard som var gift med slik en vild og vettløs kvinde, han var vist neppe den første som hadde gaat mandens ære for nær. Og Haftor — men han hadde ikke husket paa, da han indlot sig med Sunniva, at hun var Haftors søster, det kom han først i hug da det var forsent. Det var saa ilde som det kunde være — og nu skjønte han at Kristin visste det.

Hun kunde nu vel ikke finde paa at gi ham sak for erkebiskopen — kræve lov til at flytte fra ham. Hun hadde Jørundgaard at ty til — men det var umulig for hende at fare over fjeldet paa denne aarstid, aldeles umulig hvis hun vilde ha de smaa børn med, og Kristin reiste ikke fra dem. Nei hun kunde ikke fare paa skib heller med Munan og Lavrans saa tidlig paa vaaren, trøstet han sig. Aa men det vilde være ulikt Kristin at kræve erkebiskopens hjælp mot ham — hun hadde grund til det — men han skulde godvillig vige sengen deres — til hun skjønte at han angret oprigtig. Kristin kunde aldrig ville la dette bli aapenbar sak. Men han skjønte det var en god stund siden han rigtig hadde visst om sin kone hvad hun kunde gjøre eller ikke gjøre.

Han laa om natten i sin egen seng og tænkte hit og dit. Det gik op for ham at han hadde stelt sig endda

mere uvettig end han hadde skjønt fra først av — da han indlot sig paa dette elendige eventyr, nu mens han stod midt oppe i de største raad.

Han bandet sig selv som endda var en slik nar for sin kone, at hun hadde kunnet drive ham til dette. Han bandet Kristin og Sunniva. I djævelens navn, han var da ikke mere kvindekjær end andre mænd — hadde heller hat med færre at skaffe end de fleste andre som han visste om. Men det var som fienden selv laget det for ham — han kunde ikke komme nær en kvinde uten han stod i vasemyren opunder armene —.

Nu skulde det være slut. Gud være lovet og priset for han hadde andet under hænder. Snart, snart saa fik han vel fru Ingebjørgs brev. Ja kvindfolktul slap han ikke i denne saken heller, men det var vel Guds straf for hans synder i ungdommen. Erlend lo ut for sig i mørket. Fruen maatte skjønne at det var slik som de klart hadde lagt frem for hende. Det gjaldt om det skulde bli en av hendes sønner eller hendes frillesøsters sønner som nordmændene satte op mot kong Magnus. Og hun elsket sine børn med Knut Porse slik som hun aldrig hadde elsket de andre børnene sine —.

Snart, snart — saa var det den hvasse vind og det salte brim som skulde fylde hans favn. Gud i Himmerike det skulde bli godt at la sig bløte igjennem av havsbaarerne og blaase frisk ind til margen — være kvit alt kvindekyn en liflig lang tid.

Sunniva — hun kunde tænke hvad hun vilde. Han gik ikke dit mere. Og Kristin kunde gjerne fare til Jørundgaard for ham. Det vilde kanhænde netop være det tryggeste og bedste for hende og børnene om de var vel avveien i Gudbrandsdalen isommer. Siden blev han nok venner med hende igjen —.

Næste morgen red han op i Skaun. Han hadde allikevel ikke ro paa sig, før han fik vite hvad hustruen agtet at gjøre.

Hun tok imot ham, høvisk, blid og kjølig, da han utpaa dagen kom til Husaby. Uspurt sa hun ikke et ord til ham, hellerikke et uvenlig, og hun mælte ikke imot da han om kvelden, likesom prøvende, kom bort for at lægge sig i husbondsengen. Men da de hadde ligget en stund, forsøkte han nølende at lægge sin haand paa hendes bryst.

Kristins stemme skalv, men Erlend kunde ikke skjønne, om det var av sorg eller av forbitrelse, da hun hvisket:

«Saa ringe mand er du vel ikke, Erlend, at du vil gjøre dette værre for mig. Ikke kan jeg yppe trætte med dig, børnene vore sover omkring os. Og siden jeg har syv sønner med dig, vil jeg helst at husfolket vort skal ikke skjønne at jeg vet, jeg er en krænket kone —»

Erlend laa længe før han vaaget sig til at svare:

«Ja. Gud naade mig, Kristin, jeg har krænket dig. Jeg hadde ikke — hadde ikke gjort det hvis jeg kunde tat det lettere at du talte saa grumme ord til mig den dagen i Nidaros. — Det er ikke slik at jeg er kommet hjem for at tigge dig om forlatelse, for jeg vet vel at det vilde være en stor ting at be dig om nu —»

«Jeg skjønner at Munan Baardssøn sa sandt,» svarte konen, «den dag kommer aldrig da du staar op og selv tar skylden for det du har ustelt. Gud faar du vende dig til og søke forlik med — mig trænger du mindre at be om tilgivelse end ham —»

«Ja jeg skjønner det,» sa Erlend bittert. Saa taltes de ikke mere ved. Og næste morgen red han tilbake til Nidaros.

Han hadde været i byen nogen dager da fru Sunnivas terne kom til ham i Gregoriuskirken en kveld. Erlend syntes, han fik dog tale med fruen en sidste gang, og bad piken holde vagt ikveld, saa skulde han komme den samme veien som ellers.

Han hadde maattet krype og klyve som en hønsetyv for at komme op i det loftet hvor de hadde holdt til. Nu skammet han sig syk for han hadde gjort sig slik til nar — i sin alder og stilling. Men i førstningen hadde det moret ham at fare frem saa ungdommelig.

Fruen tok imot ham i sengen:

«Du kommer sent omsider?» lo hun og gjespet. «Skynd dig nu, ven, og kom iseng, saa kan vi siden tales ved, hvor du har været saa længe —»

Erlend visste ikke rigtig hvad han skulde gjøre eller hvordan han skulde faa sagt hende det som laa ham paa sinde. Uvilkaarlig tok han til at løse op klærne sine.

«Uvorrent har vi to stelt os, Sunniva — det er vist uraadelig at jeg blir her inat. Baard maa da vel være ventendes hjem engang?» sa han.

«Er du ræd husbond min?» spurte Sunniva ertende. «Du har da selv set, Baard ikke saa meget som la paa ørerne, naar vi skjemtet like før øinene hans. Faar han spurt at du har hat din gang her i gaarden, saa skal jeg nok faa gjort ham klok paa at det er bare det gamle vaaset. Han tror mig altfor godt —»

«Ja han synes at tro dig altfor godt,» lo Erlend, og grov sine fingre ind i det lyse haaret og de faste, hvite skuldre.

«Sier du det —» hun tok op om hans haandled. «Du tror konen din du og? Jeg var endda blyg og ærbar jeg, da Baard fik mig —»

«*Min* kone vil vi holde utenfor dette,» sa Erlend hvasst og slap hende.

«Hvi saa —? Tykkes dig mere usømmelig at vi taler om Kristin Lavransdatter end om herr Baard, husbond min?»

Erlend bet tænderne sammen og svarte ikke.

«Du er vist av de mændene du, Erlend,» sa Sunniva spotsk, «som tror at du er saa vindende og vakker, det kan neppe regnes en kvinde til last at hendes dygd var som skrøpelig glar for dig — hun kan være fast som staal ellers.»

«Jeg har aldrig trodd det om dig,» svarte Erlend raat.

Sunnivas øine glitret:

«Hvad vilde du mig da, Erlend — naar du var saa vel gift?»

«Jeg har sagt, du skal ikke nævne min hustru —»

«Din hustru eller min mand —»

«Du var altid den som tok paa at tale om Baard, og du var værst til at spotte ham,» sa Erlend forbitret. «Og om du ikke hadde spottet ham i ord — jeg kunde vel vite hvor kjær du hadde hans ære, naar du tok dig en anden mand under bonden din. *Hun* — blir ikke ringere av det at jeg har misgjort.»

«Er det det du vil si mig — at du har Kristin kjær, endda du liker mig vel nok til at leke med mig —»

«Jeg vet ikke hvor vel jeg liker dig — du visste at du likte mig —»

«Og Kristin skjønner ikke paa din kjærlighet?» haanet hun. «Jeg har da set hvor blidt hun bruker at se til dig, Erlend —»

«Hold mund nu,» skrek manden. «Hun visste kanhænde hvad jeg var værd,» sa han haardt og hadefuldt. «Du og jeg kan vel være hinandens like —»

«Er det slik,» spurte Sunniva truende, «at jeg skulde være en svepe for dig, som du vilde tugte din hustru med —?»

Erlend stod og pustet:

«Du kan kalde det det. Men du la dig selv for haanden min —»

«Vogt dig,» sa Sunniva, «at ikke den svepen rammed dig selv —»

Hun sat op i sengen og biet. Men Erlend gjorde ikke mine til at si imot eller søke utsoning med sin veninde. Han klædte sig færdig og gik uten at si mere til hende.

Han var ikke meget fornøiet med sig selv eller den maaten som han hadde skilt sig fra Sunniva paa. Der var ikke nogen ære ved det for ham selv. Men det fik være det samme — han var ialfald kvit hende nu.

IV.

Denne vaar og sommer saa de ikke stort til husbonden hjemme paa Husaby. De gangene han var paa gaarden sin, møttes han og husfruen med høviskhet og venlighet. Erlend fristet ikke paa noget vis at bryte den væg, hun nu reiste mellem dem, endda han nok ofte saa forskende efter hende. Ellers syntes han at ha meget at tænke paa utenfor hjemmet. Efter gaardens drift spurte han aldrig med ett ord.

Dette nævnte ogsaa husfruen, da han like efter korsmesse vilde ha at hun skulde følge med ham til Raumsdalen. Han hadde ærinde paa Oplandene — vilde hun ikke ta med børnene, dvæle en stund paa

Jørundgaard, se til frænder og venner i dalen? Men det vilde ikke Kristin paa nogen vilkaar.

Han var i Nidaros i lagtingstiden og siden ute i Orkedalen, saa kom han hjem til Husaby, men fik straks travlt med at bu sig til en Bjørgvinsreise. Margygren laa ute ved Nidarholm, og han biet bare paa Haftor Graut, som han skulde seile i følge med.

Tre dager før Margretmesse begyndte de slaatonnen paa Husaby. Det var det vakreste veir, og da folket gik tilbake til engene efter dagmaalshvilen, vilde Olav raadsdreng at ogsaa børnene skulde følge med.

Kristin var paa klædesburet som laa i andet stokverk av ridderloftet. Huset var bygget slik at en utvendig trap førte op til dette rum, og der var en sval utenfor, men tredje stokverk raket utover, og op til dette var der bare en løsstige og en lem fra klædesburet. Den stod aapen, for Erlend var oppe i vaabenloftet.

Kristin bar ut den pelskappen som Erlend vilde ha med paa sjøreisen, og rystet den i svalen. Da blev hun var daanet av en stor rytterflok, og i det samme saa hun folk ride ut av skogen paa Gauldalsveien. Næste nu stod Erlend ved hendes side:

«Var det slik, sa du, Kristin, at ilden blev slukket i ildhuset imorges?»

«Ja Gudrid veltet soddkjelen, vi maa laane varme hos Sira Eiliv —»

Erlend saa over til prestehuset:

«Nei han maa ikke bli blandet ind i dette. Gaute,» kaldte han sagte ned til gutten som somlet under bursvalen, lettet paa den ene riven efter den anden og hadde ulyst til at gaa i høibergningen. «Kom hit op i trappen — ikke længer, ellers kan de se dig.»

Kristin stirret paa sin mand. Slik hadde hun ikke set ham før — den spændte, vaakne ro i hans stemme, i ansigtet, mens han speidet syd mot veien — over hele hans lange, smidige skikkelse da han løp ind i loftet og straks efter kom tilbake med en flat pakke, indsydd i lerret. Han gav den til gutten:

«Gjem den indpaa barmen din — og merk vel hvad jeg sier dig. Du maa berge disse brevene — det gjælder mere end du kan skjønne, Gaute min. Ta riven din over akselen og gaa rolig nedover jordet til du kommer til olderkjerrene. Hold dig indimellem buskene ned til skogen — du er vel kjendt der, vet jeg — snig dig gjennem det tætteste tykke hele veien over til Skjoldvirkstad. Se dig vel for om der er rolig paa gaarden. Merker du tegn til uro eller fremmedfolk omkring, saa gjem dig. Men er du viss paa der er trygt, saa gaa ned og gi det til Ulf, hvis han er hjemme. Men kan du ikke faa lagt brevene i hans haand mens du er viss paa at ingen er nær, saa brænd dem det snareste som raad er til. Men ta vel vare paa at baade skrift og segl gaar aldeles tilgrunde, og at det ikke kommer i anden mands vold end Ulfs. Gud hjælpe os, søn min — det er store saker at lægge en tivintrers gut i hænderne, mange gode mænds liv og velfærd — skjønner du at det gjælder meget, Gaute?»

«Ja, far. Jeg har skjønt alt som I har sagt mig.» Gaute løftet sit lille lyse, alvorsfulde ansigt der i trappen.

«Si til Isak, hvis ikke Ulf er hjemme, at han maa ride bent ut til Hevne og fare i hele nat — si til dem som han vet nok, at jeg tror her er sprunget op motbør, og jeg frygter, der er galdret for færden min. Skjønner du?»

«Ja, far. Jeg mindes alt I har sagt mig.»

«Gaa da. Gud verge dig, søn min.»

Erlend løp op i ridderloftet, vilde slippe ned lemmen, men Kristin var alt halvveis indigjennem hullet. Han biet til hun var oppe, saa lukket han og sprang bort til en kiste, tok op nogen brevskaper. Han rev seglene av og traakket dem ut paa gulvet, slet skindene i filler og knyttet dem sammen om nøkkelen, slap alt ut av gluggen mot jordet, ned i neslerne som grodde høit bakom buret. Med hænderne om lukekarmen stod han og stirret efter den lille gut som gik i randen av kornakeren ned mot engen, hvor slaattefolket skred i rad med ljaaer og river. Da Gaute blev borte i det lille holtet mellem akeren og engen, stængte han luken. Hovslagene lød høit og nært ved gaarden.

Erlend snudde sig mot sin hustru:

«Kan du faa skaffet unna det som jeg kastet ned nu — la Skule, han er klok — si at han faar støpe det ned i kulen bakom fjøset. Dig vil de vel ha et øie med og kanske ogsaa med de store drengene. Men ransake dig vil de vel neppe —,» han puttet seglbrotene ind paa hendes barm. «Kjendelige er de vel ikke mere, men —»

«Er du i nogen fare, Erlend,» spurte hun stilt. Da han saa ned i hendes aasyn, tok han imot de utbredte arme. Et øieblik knuget han hende ind til sig:

«Jeg vet ikke, Kristin. Det vil snart vise sig. Tore Eindridessøn rider i brodden for svendene, og herr Baard er med, saa jeg ret. Jeg venter mig ikke at Tore kommer hit for det gode —»

Nu var rytterne i tunet. Erlend stod et øieblik. Saa kysset han hustruen heftig, aapnet luken og løp ned. Da Kristin kom ut paa svalen, stod Erlend i gaarden og hjalp fehirden, som var en ældre mand og tung-

før, av sadlen. Der var mindst tredve væbnede svender med herr Baard og sysselmanden i Gaudølafylke.

Idet Kristin gik fremover tunet, hørte hun den sidste si:

«Jeg kan hilse dig fra maagerne dine, Erlend. Borgar og Guttorm nyter kongens gjestevenskap i Veøy de, og jeg tænkte at Haftor Toressøn har alt gjestet Ivar og gutungen hjemme paa Sundbu ved dette leite. Grauten tok herr Baard i kaupangen igaarmorges.»

«Og nu er du kommet hit for at byde mig til det samme hirdmandsstevnet, kan jeg skjønne,» sa Erlend smilende.

«Det er saa det, Erlend.»

«Og saa skal dere vel ransake her paa gaarden? Aa, jeg har da været med paa slikt saa mange ganger at jeg skulde kjende fremfærden —»

«Saa store saker som landraadssak har du nu ikke hat under hænder,» sa Tore.

«Nei, ikke før nu,» sa Erlend. «Og det ser ut som jeg spiller med de svarte brikkerne, Tore, og du har gjort mig mat — ikke saa, frænde?»

«Vi skulde nu finde de brevene du har faat fra fru Ingebjørg Haakonsdatter,» sa Tore Eindridessøn.

«De er i den kisten med de røde hinderne paa, oppe i ridderloftet — men der staar ikke stort uten slike hilsener som kjærlige frænder bruker at skikke hinanden i dem — og gamle er de alle. Stein her kan følge dere op —»

De fremmede svendene var steget av hestene, og husfolket paa gaarden stimet ind paa tunet nu.

«Der stod mere i det som vi tok fra Borgar Trondssøn,» mælte Tore. Erlend plystret sagte.

«Vi kan vel gaa ind i stuen,» sa han, «her tar til at bli folksomt.»

Kristin fulgte efter mændene ind i hallen. Paa et tegn av Tore blev etpar av de fremmede svendene med.

«Du faar gi fra dig sverdet dit, Erlend,» sa Tore av Gimsar, da de stod derinde, «til tegn paa at du er vor fange.»

Erlend slog sig paa lænderne for at vise, han bar ikke andet vaaben end dolken i beltet. Men Tore sa igjen:

«Du faar række os sverdet dit til tegn —»

«Ja, skal det gaa saa fint til saa —,» sa Erlend, han lo litt. Han gik bort og tok sit sverd fra knaggen, holdt om balgen og bød Tore Eindridessøn hjaltet med en liten bøining.

Gamlingen fra Gimsar løste fatlerne, drog det helt ut og strøk med en finger efter blodriflen.

«Var det dette sverdet, Erlend, som du —?»

Erlends blaa øine glitret som staal, munden hans blev en smal stripe:

«Ja. Det var med dette sverdet jeg tugtet din sønnesøn, da jeg fandt ham hos datter min.»

Tore stod med sverdet, han saa ned paa det og mælte truende:

«Du som selv skulde hævde loven, Erlend — du maatte vel vite at den gangen gik du litt længere end loven følger med dig —»

Erlend slængte hodet tilbake, heftig og blussende:

«Det er en lov, Tore, som ikke kan skiples av konger eller tingalmue — at sine kvinders ære verger en mand med sverdet —»

«Det er godt for dig, Erlend Nikulaussøn, at ingen mand har latt den loven gjælde mot dig,» svarte Tore av Gimsar hadefuldt. «Da kunde du trængt at ha saa mange liv som katten —»

Erlend sa tirrende langsomt:

«Er ikke dette maalet saa alvorlig, at det tykkes dere utidig, dere blander ind de gamle sakerne fra min ungdom —?»

«Jeg vet ikke om Baard i Lensviken synes det er saa gamle saker.» Erlend fór op og vilde til at svare, men Tore skrek i: «Du skulde friste først, Erlend, om frillerne dine er saa kloke, de kan læse skrift, før du løper paa nattegjesting med lønbrever i brokbaandet. — Spørg du Baard der, hvem som varet os ad, at du fór med svikraad mot kongen din, som du har svoret troskap og tat syssel i len av —»

Uvilkaarlig førte Erlend en haand op mot brystet — et øieblik saa han paa sin hustru, og blodrødmen skyllet mørkt over hans aasyn. Da løp Kristin frem og kastet sine arme om hans hals. Erlend saa ned i hendes ansigt — han saa intet i det uten kjærlighet.

«Erlend — husbond!»

Fehirden hadde hittil holdt sig næsten ganske taus. Nu gik han bort til de to og mælte sagte:

«Kjære husfrue — kanhænde det var bedst at I tok børnene og tjenestekvinderne med eder ind i fruerstuen og var der, saa længe som vi er paa gaarden.»

Erlend slap sin hustru med et sidste tryk av sin arm om hendes skulder:

«Det er bedst, Kristin min egen — gjør som herr Baard raader, du.»

Kristin løftet sig paa taa og bød ham sin mund. Saa gik hun ut i tunet. Og frem av den forvirrede folkemasse samlet hun sine børn og tjenestekonerne, fik dem med sig ind i lillestuen — anden fruerstue var der ikke paa Husaby.

I flere timer sat de der, og husfruens ro og fatning holdt den rædde flok nogenlunde i tømme. Saa kom

Erlend ind, vaabenløs og reiseklædt. To fremmede svender blev staaende nede ved døren.

Han tok de ældste sønner i haanden og løftet de mindste i sine arme, mens han spurte hvor Gaute var henne: «— men du faar hilse ham, Naakkve. Han er vel strøket tilskogs med buen sin som han pleier. Si, han kan gjerne faa ha den engelske fotbuen min allikevel, som jeg negtet ham isøndags.»

Kristin knuget ham indtil sig uten at si noget.

«Naar kommer du tilbake, Erlend ven?» hvisket hun bønlig.

«Det blir naar Gud vil, hustru min.»

Hun stod tilbake, kjæmpende for ikke at bryte sammen. Han pleiet ellers aldrig at tale til hende anderledes end at han kaldte hende ved døpenavnet hendes, og disse hans sidste ord rystet hende ind til hjerterøtterne. Det var som hun først nu fuldelig skjønte, hvad der var hændt.

Ved soleglads leite sat Kristin oppe i haugen nord for husene.

Hun hadde aldrig set himmelen saa rød og gylden før. Over aasen midt imot laa en stor sky; den hadde form som en fugleving, det glødet i den som jern i avlen, det lyste klart som rav. Smaa gyldne fnug som fjær løste sig op og svam ut i luften. Og dypt nede paa sjøen i dalens bund laa en speiling av himmelen og skyen og aasen derover — det syntes som det skulde være nede der fra dypet at brandskjæret flommet op og la sig over alt hun saa.

Græsset i engene var utvokset, og straaenes silkehaler skinnet mørknende rødt under det røde lys fra himmelen; byggen hadde skutt aks og fanget glansen paa de unge silkeblanke snerp. Gaardens hustak bug-

net av syre og smørblomster i græstorven, og solen laa i brede straaler bortover dem; den sortladne spaan paa kirketaket glødet mørkt, og murens lyse sten gylldes blidelig.

Solen brøt frem under skyen, stod paa aaskanten og lyste utover skogaas bak skogaas. Det var saa klar en kveld — lyset aapnet utsyn til smaagrænder indigjennem granlierne, hun kunde skjelne sætrer og smaa gaarder indpaa skogene som hun aldrig før hadde visst en kunde se fra Husaby. Svære bergkropper steg frem i syd indmot Dovre, rødfiolette, der hvor altid ellers pleiet at ligge dis og skyer.

Den mindste klokken nede i kirken tok til at ringe, og kirkeklokken paa Vinjar svarte. Kristin sat bøiet over sine sammenlagte hænder til det sidste av de tre ganger tre slag tonet bort i luften.

Nu var solen under aasen — guldglansen bleknet og rødmen blev mere rosenrød og blid. Efter klokkeklangen var tystnet, vokste suset fra skogen og bredte sig utover igjen; den vesle bækken gjennem løvskogen nede i dalen lød sterkere op. Fra hagen like ved kom den kjendte klunkingen av hjemmefæets bjelder, en flyvende skalvinge surret en halv gang omkring hende og blev borte.

Hun sendte et sidste suk efter sine bønner — en bøn om tilgivelse, fordi hendes tanker hadde ikke været hos, mens hun bad —.

Den fagre store gaard laa nedenfor hende i bakken — som et smykke paa aasens brede barm. Hun saa utover al den jord som hun hadde eiet med sin husbond. Tankerne paa dette godset, omsut for det, hadde fyldt hendes sjæl til bredden. Hun hadde arbeidet og kjæmpet — aldrig før ikveld hadde hun visst selv, hvor hun hadde kjæmpet for at bringe dette gods paa fote og

holde det oppe — hvad hun hadde orket og hvor meget hun hadde naadd.

Hun hadde tat det som sin lagnad, den hun maatte bære taalmodig og med rak ryg — at dette hvilte paa hende. Som hun hadde strævet for at være taalmodig og holde sig rank under sit livs vilkaar, hvergang hun kjendte, at nu hadde hun atter faat et barn at bære under barmen — igjen og igjen. Med hver søn som øket flokken hadde hun kjendt at nu øket hendes ansvar for slegtens trivsel og trygge stilling — hun saa ikveld at ogsaa hendes evne til at se omkring over det hele, hendes vagtsomhet, hadde øket med hvert nyt barn hun fik at vaake for. Aldrig hadde hun set det saa klart som denne kvelden, hvad skjæbnen hadde krævet av hende og hvad den hadde skjænket hende med de syv sønnerne. Om igjen og om igjen hadde glæden over dem kviknet hendes hjertes slag, angst for deres skyld flænget det — de var hendes børn, de store drengene med magre, kantede gutteskrotter, som de hadde været det, da de var saa smaa og lubne at de kunde neppe slaa sig, naar de trillet overende paa sine færder mellem bænken og hendes knæ. De var hendes som de hadde været det, den tid hun løftet dem av vuggen op til sit melkebryst og maatte støtte under hodet for det nikket paa den spæde hals som en blaabjelde nikker paa stilken. Hvor de kom til at vandre i verden, hvor henne de fór og glemte mor sin — hun syntes at deres liv maatte for hende være en rørsel i hendes eget liv, de maatte være som ett med hende selv som de hadde været det, da hun alene paa jorden visste om det nye liv som laa i gjemsel og drak av hendes blod og gjorde hendes kinder bleke. Om igjen og om igjen hadde hun prøvet den syknende, sveddryppende

angst naar hun kjendte, nu igjen var det hendes time, nu igjen skulde hun drages under i barnsnødens grundbrott — til hun bares op med et nyt barn i favnen; hvor meget rikere og sterkere og modigere av hvert barn, det skjønte hun først i kveld.

Og endda saa hun ikveld at hun var den samme Kristin fra Jørundgaard som ikke hadde lært at taale et umildt ord, fordi hun var blit vernet alle sine dager av saa sterk og blid en kjærlighet. I Erlends hænder var hun endda den samme —.

Ja. Ja. Ja. Det var sandt at hun hadde gaat og husket aar ut og aar ind hvert saar som han hadde slaat hende — endda hun hadde visst altid, at han hadde ikke saaret hende som et voksent menneske vil det andet ondt, men som et barn slaar til sin lekefælle i leken. Hun hadde stelt med mindet om hver gang han krænket hende, som man steller et eddrende saar. Og hver ydmygelse han hadde bragt over sig selv ved at følge hvert sit hugskott — den ramte hende som et svepeslag i holdet og den voldte hende væskende saar. Det var ikke slik at hun med vilje og forsæt gjemte paa nag mot sin husbond, hun visste at hun var ikke smaasindet ellers, men hun blev det naar det gjaldt ham. Naar Erlend var med i det, saa kunde hun intet glemme — og hvert mindste risp i hendes sind blev ved at svi og blø og svelle og verke, naar han hadde voldt hende det.

Mot ham blev hun aldrig klokere, aldrig sterkere. Hun kunde stride for at synes dygtig og djerv og from og sterk ogsaa i sit samliv med ham — det var ikke sandt at hun var det. Altid, altid hadde det klaget i hende av længsel, hun vilde være Kristin hans fra skogene ved Gerdarud.

Da hadde hun hellere villet gjøre alt som hun visste

var galt og syndig, end hun vilde miste ham. For at binde Erlend til sig hadde hun git ham alt hun eiet, sin kjærlighet og sit legeme, sin ære og sin arv av Guds frelse. Og hun hadde git det hun kunde finde at gi, som ikke var hendes: sin fars hæder og hans tillid til sit barn, alt hvad voksne og kloke mænd hadde bygget op for at trygge en liten umyndig mø, hadde hun veltet; mot deres planer om ættens velfærd og fremgang, mot deres voner om frugt av sit arbeide naar de selv laa under mulden, hadde hun sat sin elskov. Meget mere end sit eget liv hadde hun sat ind paa det spil, hvor den eneste vinst var Erlend Nikulaussøns kjærlighet.

Og hun hadde vundet. Hun hadde visst fra han kysset hende første gang i haven paa Hofvin til han kysset hende nu idag i lillestuen, før han blev ført fangen bort fra sit hjem — Erlend elsket hende saa høit som sit eget liv. Og hadde han ikke raadet vel for hende, saa hadde hun da visst næsten fra første stund hun møtte ham, hvordan han hadde raadet med sig selv. Hadde han ikke handlet vel mot hende altid — han hadde dog handlet bedre mot hende end mot sig selv.

Jesus, hvor hun hadde vundet ham! Hun tilstod det for sig selv iaften — selv hadde hun drevet ham til egteskapsbrud med sin kulde og med sine giftige ord. Hun tilstod det for sig selv nu — selv i disse aarene da hun stadig hadde set paa hans usømmelige ganteri med denne kvinde, Sunniva, og harmet sig, saa hadde hun midt i sin vrede følt en hovmodig og trodsig glæde — ingen visste om noget aapenbar flek paa Sunniva Olavsdatters rygte, men Erlend talte og skjemtet med hende som en leiesvend med en ølhusterne. Om hende selv hadde han visst at hun kunde

lyve og svike dem som trodde hende bedst, at hun villig lot sig lokke til de værste steder — han hadde trodd hende allikevel, han hadde allikevel hædret hende saa godt som han visste. Saa let som han glemte frygten for synden, saa let som han tilslut hadde brutt sit løfte til Gud foran kirkedøren — han hadde sørget over sine synder mot hende, han hadde kjæmpet i aarevis for at kunne holde sine løfter til hende.

Selv hadde hun valgt ham. Hun hadde valgt ham i en rus av elskov, og hun hadde valgt paany hver dag i de haarde aarene hjemme paa Jørundgaard. Hans uvorne elskov fremfor farens kjærlighet som ikke nennet at en vind blaaste umildt paa hende. Hun hadde vraket den skjæbne som faren undte hende, da han vilde lægge hende i armene paa en mand som sikkerlig skulde ha ført hende paa de tryggeste veier og endda vilde ha bøiet sig for at ta unna hver liten sten som hun kunde støtt foten sin paa. Hun hadde valgt at følge med den anden som hun visste fór paa vildstier. Munker og prester hadde pekt paa angerens og bodens vei hjem til fred — hun hadde valgt ufreden hellere end hun vilde slippe sin dyrebare synd.

Saa var der bare det ene for hende — ikke kny eller klage, hvad som nu skulde gaa over hende ved denne mands side. Svimlende langt tilbake i tiden syntes hun nu at hun hadde forlatt sin far. Men hun saa hans elskede ansigt, husket hans ord den dagen i smien, da hun drev det sidste knivsting i hans hjerte, husket da de taltes ved deroppe paa fjeldet i den stund hun skjønte at dødens dør stod paa glyt bak hendes far. Uværdig er det at klage over den lagnad en selv har valgt sig —. Hellige Olav, hjælp mig, saa jeg nu ikke maa vise mig aldeles uværdig til min fars kjærlighet —.

Erlend, Erlend —. Da hun møtte ham i ungdommen, blev livet for hende som en strid elv i løp over stup og stener. Disse aarene paa Husaby hadde livet bredt sig ut, ligget vidt og rummelig som en sjø, speilende alt omkring hende. Hun husket hjemme, naar Laagen i vaartiden flommet over, laa bred og graa og mægtig i dalbunden, bærende drivgodset som kom flytende, og løvkronene som var rotfaste i bunden vugget paa vandet. Uti viste smaa mørke, truende hvirvler, hvor strømmen gik strid og vild og farlig under den blanke flate. Nu visste hun at slik hadde hendes kjærlighet til Erlend gaat som en strid og farlig strøm under hendes liv i alle disse aarene. Nu bar det utfor — hun visste ikke til hvad.

Erlend, elskede ven —!

Endda engang bad Kristin et Ave ut mot den røde kveld. Hil og sæl, Maria, fuld av naade! Jeg tør ikke be dig om mere end ett, det ser jeg nu: Berg Erlend, berg min husbonds liv —!

Hun saa ned paa Husaby og tænkte paa sine sønner. Nu gaarden laa i aftenlyset lik et drømmesyn som kunde bli bortkvervet, nu angsten for børnenes uvisse skjæbner rystet hendes hjerte, kom hun det i hug: fuldtakket Gud hadde hun aldrig for de rike frugter hendes møie hadde baaret i disse aar, aldrig hadde hun fuldtakket fordi hun syv ganger hadde faat en søn.

Ut av kveldshimmelens kuppel, fra bygderne under hendes syn mumlet messetonen som hun hadde hørt tusener av ganger, farens røst som hadde tydet ordene for hende da hun var barn og stod ved hans knæ: saa synger Sira Eirik i Præfatio, naar han snur mot alteret, og det sier paa norsk maal:

«Sandelig det er værdig og ret, rimelig og frelsende, at vi altid og alle steder takker dig, hellige Herre, almægtige Fader, evige Gud —»

Da hun løftet ansigtet op fra sine hænder, saa hun Gaute komme opover bakken. Kristin sat stille og biet til gutten stod foran hende, da rakte hun ut sin haand og tok hans. Der var græsvold og ingen skjulesteder et godt stykke omkring stenen som hun sat paa.

«Hvordan har du røgtet din fars ærinde, søn min?» spurte hun sagte.

«Som han bad mig, mor. Jek kom til gaarden saa ingen saa det. Ulf var ikke hjemme, og saa brændte jeg det som far hadde flidd mig, paa aaren i stuen. Jeg tok det ut av duken.» Han nølet litt. «Mor — der var ni segl ved det —»

«Gaute min.» Moren flyttet hænderne op paa hans herder og saa ind i guttens ansigt. «Far din har maattet lægge store saker i dine hænder. Trøster du dig ikke til andet, men du synes du maa tale om det for nogen — saa si til mor din det som hviler paa dig. Men bedst vilde det huge mig om du kunde tie aldeles, søn!»

Det lyse aasyn under det glatte, lingule haar, de store øine, den fulde, faste røde mund — saa lik han var hendes far nu. Gaute nikket. Saa la han en arm om morens skulder. Smertefuldt søtt kjendt Kristin, hun kunde læne sit hode til guttens spæde bryst; han var saa høi nu at naar han stod og hun sat, saa naadde hendes hode til like over hans hjerte. Første gang var det hende som lænet sig ind til barnet.

Gaute sa:

«Isak var alene hjemme. Jeg synte ham ikke hvad jeg bar, sa bare, jeg hadde noget som jeg maatte brænde. Saa gjorde han op en stor ild paa aaren før han gik og sadlet hesten.»

Moren nikket. Da slap han hende, vendte sig mot hende og spurte, barnslig ræd og undrende i røsten:

«Mor, vet I hvad de sier — de sier at far — vilde bli *konge* —»

«Det høres litet rimelig, gut —» svarte hun med et smil.

«Men han har æt til det, mor min,» sa gutten alvorlig og stolt. «Og det tykkes mig at far kunde duge dertil bedre end de fleste mænd —»

«Hyss.» Hun tok igjen hans haand. «Gaute min — du bør skjønne efter far har vist dig slik tillid — du og alle vi bør intet si eller mene, men vogte vel paa munden vor til vi har faat visst noget, slik at vi kan dømme om vi bør tale og hvorledes. Jeg rider ind til Nidaros imorgen — og faar jeg tale to ene med far din nogen stund, skal jeg nok si ham at du har røgtet hans ærinde vel —»

«Ta mig med eder, mor!» bad gutten heftig.

«Vi maa ikke sætte nogen paa de tanker, Gaute, at du er andet end et tankeløst barn. Du faar friste, søn liten, at leke og være glad som du kan herhjemme — med det tjener du ham bedst.»

Naakkve og Bjørgulf kom langsomt opover bakken. De gik frem til moren, stod der saa unge og spændte og bevægede. Kristin saa, de var endda saa meget børn at de tydde til mor sin i denne ængstelse — og saa langt fremkomne mot mandsalderen at de vilde gjerne trøste eller trygge hende, om de kunde finde noget raad til det. Hun rakte en haand til hver av drengene. Men de talte ikke stort sammen.

Litt efter gik de nedover, Kristin med en haand paa hver av de to ældste sønnernes skuldre.

«Du ser slik paa mig, Naakkve?» Men gutten blev rød, snudde hodet og svarte ikke.

Han hadde aldrig før tænkt over hvordan moren saa

ut. Det var aar og dag siden han hadde tat til at ligne sin far med andre mænd — faren var den vakreste og mest høvdingslike. Moren var moren som fik nye børn; de vokste fra kvindernes hænder ind i brødreflokkens liv og samhold og strid og venskap; moren hadde aapne hænder som alt de trængte strømmet igjennem, moren visste raad for det meste som var ilt, moren var paa gaarden som ilden paa aaren, hun bar hjemlivet som jorderne om Husaby bar aarenes avlinger, livet og varmen anget av hende som kvikfæet i nautefjøset og hestene paa stalden. Gutten hadde aldrig tænkt paa at ligne hende med andre kvinder —.

I aften saa han det medett: hun var en stolt og fager frue. Med den brede, hvite pande under linklædet, og staalgraa øines bene blik under brynenes rolige buer, med den tunge barm og de lange, like lemmer. Hun førte sit høie legeme rankt som en klinge. Men han kunde ikke mæle om det, gik rødmende og taus med hendes haand paa sin nakke.

Gaute gik bakom Bjørgulf og holdt ved morens belte i ryggen. Den ældre bror begyndte at mukke fordi hin traakket ham i hælene — de gav sig til at knubbe og puffes saa smaat. Moren tysset paa dem og skilte deres trætte — og hendes alvorsfulde ansigt myknet i smil ved det. De var dog ikke andet end børn, sønnerne hendes —.

Hun laa vaaken om natten — hadde Munan sovende ved sit bryst og Lavrans mellem sig og væggen.

Kristin prøvet at gjøre sig op et skjøn om sin husbonds sak.

Hun kunde ikke tro at det var saa farlig; Erling Vidkunssøn og kongens systrunger paa Sudrheim hadde været saket for landraad og drotsvik — de sat like

trygge og rike i landet, om de nu ikke stod like høit i kongens gunst.

Ventelig hadde Erlend indlatt sig paa nogen ulovligheter for at tjene fru Ingebjørg. Han hadde jo i alle aarene holdt oppe venskapet med sin høie frændekone; hun visste at han hadde git hende en eller anden ulovlig haandsrækning som maatte holdes hemmelig, for fem vintrer siden da han gjestet hende i Danmark. Nu da Erling Vidkunssøn hadde tat paa sig fruens sak og vilde skaffe hende vold over det godset hun eiet i Norge — det var vel tænkelig at Erling hadde vist hende til Erlend eller at hun selv hadde vendt sig til sin fars næstsøskendebarn, efterat det var blit koldt mellem Erling og kongen. Og at Erlend hadde faret uvorrent frem med saken —.

Men da var det ikke godt at skjønne, hvordan hendes frænder paa Sundbu kunde være indblandet i dette —.

Men det kunde umulig ende med andet end at Erlend kom til fuldt forlik med kongen, hvis han ikke hadde gjort andet end været for ivrig i hans mors tjeneste.

Landraadssak. Hun hadde hørt om Audun Hugleikssøns nedfald — det var hændt i hendes fars ungdom. Men det var forfærdelige ugjerninger som blev sagt herr Audun paa. Hendes far sa det var løgn — jomfru Margret Eiriksdatter var død paa Bjørgvinsbiskopens arm, og Audun hadde ikke været med paa færden, saa kunde han vel ikke ha solgt hende til hedningerne. Jomfru Isabel var tretten aar, men Audun mere end halvhundrede, da han hentet hende til kong Eiriks brud — det var synd for et kristent menneske bare at laane øre til slike rygter som det om den brudefærden. Auduns viser vilde faren ikke høre kvædet hjemme i

sin gaard. Endda saa var det uhørte ting som blev sagt om Audun Hestakorn — han skulde ha solgt kong Haakons hele krigsmagt til den franske konge og lovet at seile ham tilhjælp med tolv hundrede ledingsskiber — derfor hadde han latt sig betale syv tønder guld. Men det var aldrig blit fuldelig opklaret for almuen i landet, hvi Audun Hugleikssøn maatte dø i galgen paa Nordnes —.

Hans søn for ut av landet — folk sa at han hadde tat tjeneste i den franske konges hær. Aalhusridderens sønnedøtre, Gyrid og Signe, hadde fulgtes fra farfarens rettersted med hans hestedreng. De skulde leve som fattige bondehustruer etsteds i en fjeldbygd i Haddingjadal.

Det var godt allikevel at de ikke hadde døtre sammen hun og Erlend. Nei hun vilde ikke tænke paa slikt. Det var saa litet rimelig at Erlends sak skulde faa en værre utgang end — end Erling Vidkunssøns og Haftorsønnernes til døme —.

Nikulaus Erlendssøn av Husaby. Aa nu syntes hun det selv — Husaby var den vakreste gaarden i Norges land.

Hun vilde gaa til herr Baard og faa fuld besked. Fehirden hadde altid været hendes ven. Olav Lagmand ogsaa — før i tiden. Men Erlend hadde tat slik paa vei, dengang lagmandens ordskurd gik imot ham i denne saken om bygaarden. Og Olav tok sig saa nær av ulykken med sin guddatters husbond.

Nære frænder hadde de ingen av, hverken Erlend eller hun — saa stor slegt som de eiet. Munan Baardssøn gjaldt ikke stort nu mere. Han hadde faret frem med ulov da han hadde sysselen paa Ringerike; han søkte altfor hidsig at bringe sine mange børn frem i verden — fire hadde han i egteskap og fem utenom.

Og han skulde være faldt svært meget av siden fru Katrin døde. Inge i Ryfylke, Julitta og hendes husbond, Ragnrid som var gift ind til Sverige, kjendte Erlend litet — dette var de børnene som var efter herr Baard og fru Aashild. Mellem Hestnesfolket og Erlend hadde der ikke været venskap siden herr Baard Peterssøn døde; Tormod paa Raasvold gik i barndommen, og hans og fru Gunnas børn var døde og børnebørnene umyndige.

Selv eiet hun her i landet ikke andre frænder i farsætten end Ketil Aasmundssøn paa Skog og Sigurd Kyrning som var gift med farbrorens ældste datter. Den anden sat enke og den tredje var nonne. Sundbumændene syntes indblandet i saken alle fire. Med Erlend Eldjarn var Lavrans blit saa uvenner i skiftet efter Ivar Gjesling at de hadde ikke villet se hinanden siden — saa hun kjendte ikke sin mostermand og hans søn.

Den syke munken i Predikarliv var Erlends eneste nærfrænde. Og den som stod hende nærmest i verden, var Simon Darre, siden han var gift med hendes eneste søster.

Munan vaagnet og sutret. Kristin snudde sig i sengen og la barnet til ved den anden side. Hun kunde ikke ta ham med til Nidaros, saa uvisst som alting var. Kanske blev det sidste drikken som denne vesle fik ved sin egen mors barm. Kanske var det sidste gang i verden hun laa slik og holdt et litet barn ind til sig, saa godt, saa godt —. Hvis det blev livssak mot Erlend —. Sæle Guds moder Maria, hadde hun nogen dag eller time været utaalmodig for de børn som Gud undte hende at faa —. Skulde dette være det sidste kys hun fik av slik en liten melkesøt mund —.

V.

Kristin gik til kongsgaarden næste kveld, straks hun var kommet til kaupangen. Hvor i denne gaarden har de mon gjort av Erlend, tænkte hun og saa om sig paa de mange stenhuser. Hun syntes, hun tænkte mere paa hvordan Erlend monne ha det end paa hvad hun skulde faa vite. Men det blev sagt hende at fehirden var av byen.

Hendes øine sved efter den lange baattur i solglitret, og melken sprængte i hendes overfyldte bryster. Da tjenestefolkene som laa i stuen var sovnet, stod hun op og gik paa gulvet hele natten.

Næste dag sendte hun Haldor, sin egen svend, til kongsgaarden. Han kom hjem, forfærdet og ulykkelig — Ulf Haldorssøn, hans farbror, var blit tat til fange paa fjorden, da han forsøkte at komme over til klosteret paa Holm. Fehirden var endda ikke kommet tilbake.

Denne tidende skræmte ogsaa Kristin forfærdelig. Ulf hadde ikke bodd paa Husaby det sidste aaret, men sittet som sysselmandens lensmand, for det meste paa Skjoldvirkstad som han nu eiet storparten av. Hvad kunde dette være for en sak som saa mange mænd syntes indblandet i. Hun kunde ikke verge sig for den værste angst, syk og forvaaket som hun nu var.

Tredje dags morgen var herr Baard endda ikke hjemkommen. Og et bud som Kristin hadde fristet at faa sende til sin husbond, kom ikke frem. Hun tænkte paa at søke op Gunnulf i klosteret, men orket ikke. Hun gik og gik og gik paa gulvet hjemme i stuen, med halvlukkede, brændende øine. Indimellem var det

som hun gik i halvsøvne, men straks hun la sig nedpaa, kom frygten og smerterne over hende slik at hun maatte op igjen, lysvaaken, og gaa for at holde ut.

Like efter non kom Gunnulf Nikulaussøn ind til hende. Kristin gik hastig frem mot munken:

«Har du set Erlend — Gunnulf, hvad er det de skylder ham for —?»

«Det er tunge tidender, Kristin. Nei de vil ikke la noget menneske gaa nær Erlend — mindst os klosterfolk. De tror at abbed Olav har kjendt til hans forehavende. Pengene har han laant der, men brødrene sverger alle paa at de visste intet om hvad han skulde med dem, da de hængte konventets segl ved. Og herr Olav negter at gjøre rede for noget —»

«Ja. Men hvad er det — er det hertuginden som har lokket Erlend til dette —»

Gunnulf svarte:

«Det synes nok snarere som de har maattet trænge haardt ind paa hende, før hun gik med. Det brevet som — nogen — har set koncepter til, som Erlend og hans venner sendte hende ivaar, faar de vel ikke fingre i, uten de kan faa truet fruen til at gi det fra sig. Og de har ingen koncepter fundet. Men efter det svarbrevet og herr Aage Laurisens brev som de tok fra Borgar Trondssøn i Veøy, saa synes det visst nok, at hun har faat en slik skrivelse fra Erlend og de mænd som hadde bundet sig til at gaa med ham i dette raadet. Det tykkes være klart at hun længe var ræd for at sende junker Haakon til Norge — men at de har holdt frem for hende, at hvilket utfald saa saken fik, saa kunde kong Magnus umulig gjøre barnet noget, det var hans bror. Vandt ikke Haakon Knutssøn kongedømmet i Norge, saa var han ikke

meget anderledes stillet end tilforn — men disse mænd var villige til at vove liv og gods for at faa ham løftet op i kongesætet.»

Længe sat Kristin aldeles stille.

«Jeg skjønner. Det er større saker dette, end det som var mellem herr Erling eller Haftorsønnerne og kongen.»

«Ja,» sa Gunnulf dæmpet. «Det skulde hete at Haftor Olavssøn og Erlend seilet til Bjørgvin. Men det var Kalundborg som færden gjaldt, og de skulde føre junker Haakon med sig til Norge, mens kong Magnus er utenlands og beiler —.»

Litt efter sa munken som før:

«Det er vel — snart hundrede aar nu, siden nogen norsk stormand har vaaget slikt, fristet at velte ned den som var konge efter arvetallet og sætte op motkonge —»

Kristin sat og stirret ut for sig, Gunnulf kunde ikke se hendes aasyn:

«Ja. De sidste mændene som vaaget det spil var Erlends og dine ætfædre. — Den gangen og stod de fremfarne frænderne mine av Gjesling-ætten paa kong Skules side,» sa hun litt efter tankefuldt.

Hun møtte Gunnulfs forskende blik, og hun for ut, het og heftig:

«Jeg er bare en enfoldig kone, Gunnulf — litet gav jeg agt paa det, naar min husbond talte med andre mænd om slike saker — uvillig var jeg til at høre efter, naar han vilde snakke med mig om det — Gud hjælpe mig, jeg hadde ikke forstand til at fatte saa vigtige emner. Men saa uforstandig kvinde som jeg er, uten vett paa andet end mit husfrustjorn og børnefostring — ogsaa jeg vet at retten hadde altfor lang vei at fare, før nogen sak fandt frem til denne

kongen og hjem igjen til bygderne, jeg ogsaa har skjønt at almuen i dette landet har mindre trivsel og vanskeligere kaar nu end da jeg var barn og hin sæle kong Haakon var vor overherre. Min husbond —» hun aandet hastig og skjælvende nogen ganger, «min husbond hadde tat op en sak som var saa stor at ingen av de andre høvdingerne i dette landet vaaget løfte den, det skjønner jeg nu —»

«Det hadde han.» Munken knuget hænderne i hinanden, hans stemme blev bare til en hvisken. «Saa stor sak at det vil tykkes mange ilde, han skulde selv volde dens nedfald — slik —»

Kristin skrek og for op. Ved det at hun rørte sig saa voldsomt, drev smerten i brysterne og armene sveden ut over hendes hele krop. Vild og feberyr snudde hun sig mot den anden og ropte høit:

«Ikke voldte Erlend det — det var slik laget — hans ulykke var det —»

Hun kastet sig fremstupt ned i knæ med hænderne mot bænken, løftet det rødflammede, fortvilede ansigt mot munken:

«Du og jeg, Gunnulf, du hans bror og jeg hans hustru i tretten aar, vi skulde ikke laste Erlend, nu han er en fattig fangen mand, i livs fare kanhænde —»

Gunnulfs ansigt sitret. Han saa ned paa den knælende kone:

«Gud lønne dig, Kristin, at du kan ta dette slik.» Igjen vred han de uttærede hænder i hinanden. «Gud — Gud unde Erlend liv og slike kaar at han kan lønne din trofasthet. Gud vende dette onde fra dig og børnene dine, Kristin —»

«Tal ikke slik!» Hun reiste sig saa hun stod paa knærne, saa op i mandens ansigt: «Det har ikke været for det gode, Gunnulf, naar du tok dig av mine og

Erlends saker. Ingen har dømt ham saa haardt som du — hans bror og Guds tjener!»

«Aldrig har jeg villet dømme Erlend haardere end — end jeg maatte.» Det hvite ansigt var blit endda hvitere. «Ingen paa jorden har jeg hat kjærere end min bror. Det er vel derfor — det sved i mig som det var mine egne synder, dem jeg skulde bøte for selv, naar Erlend handlet ilde mot dig. Saa er der Husaby — Erlend alene skulde føre frem den ætten som ogsaa er min. Jeg gav storparten ogsaa av farsarven min i hans hænder. Dine sønner er de mænd som staar mig nærmest efter blodet —»

«Erlend *har* ikke handlet ilde mot mig! Ikke var jeg bedre end han! Hvorfor taler du slik til mig, Gunnulf — aldrig var du min skriftefar. Sira Eiliv lastet ikke min husbond for mig — han revset *mig* for synderne mine, naar jeg klaget mine vanskeligheter for ham. Han var bedre prest end du — og ham er det som Gud har sat over mig, at jeg skal høre paa ham — og han har aldrig talt om at jeg led uret. Jeg vil høre paa ham!»

Gunnulf hadde reist sig, da hun stod op. Blek og rystet mumlet han:

«Du sier sandt. Sira Eiliv skal du høre paa —»

Han snudde sig for at gaa, da tok hun heftig hans haand:

«Nei gaa ikke fra mig slik! Jeg mindes, Gunnulf — jeg mindes at jeg gjestet dig her i denne gaarden, da var den din; du var god mot mig. Jeg mindes første gang jeg møtte dig — jeg var stedt i nød og angst, jeg husker du talte til mig for at gjøre Erlends aarsakning, du kunde ikke vite —. Du bad og bad for mit liv og mit barns liv. Jeg vet at du undte os vel, du hadde Erlend kjær —

Aa tal ikke haardt om Erlend, Gunnulf — hvem av os er ren for Gud? Far min blev glad i ham, børnene vore elsker sin far. Husk, han fandt mig svak og let at lokke, og han førte mig ind til gode og hæderlige kaar. Aaja der er fagert paa Husaby — sidste kvelden før jeg fór hjemmefra var det saa fagert, solefaldet var saa vakkert den kvelden. Vi har levet mangen god dag der, Erlend og jeg. — Ihvor det gaar, ihvor det gaar, saa er han min husbond, min husbond som jeg elsker —»

Gunnulf støttet sig med begge hænder paa staven, som han nu altid brukte, naar han kom ut av sit kloster:

«Kristin —. Byg ikke paa solefaldsrødme og paa den — elskov — som du mindes, nu du er ræd for hans liv.

— Jeg mindes, mens jeg var ung — subdjakn bare. Gudbjørg, som Alf paa Uvaasen fik, hun tjente paa Siheim da; hun blev skyldt for hun hadde stjaalet en guldring. Det kom op at hun var uskyldig, men skammen og skrækken hadde rystet hendes sind slik at fienden fik magt over hende; hun gik ned til sjøen og vilde lægge sig uti. Det vidnet hun for os ofte siden, at da syntes verden hende saa fager rød og gylden og vandet lyste og kjendtes lunt og liflig, men da hun stod i det til midjen, kom hun til at nævne Jesu navn og gjøre korsets tegn — og da blev alverden graa og vandet koldt og hun saa, hvor hun hadde agtet sig at fare hen —»

«Da vil jeg ikke nævne det.» Kristin talte sagte; hun stod stiv og rank i ryggen. «Trodde jeg det, at jeg skulde da bli fristet til at svige min herre, naar han er i nød. Men jeg tænker ikke at Kristi navn, men hellere fiendens kunde volde det —»

«Jeg mente ikke det, jeg mente —. Gud styrke dig, Kristin, at du maa evne dette, bære din husbonds feil med kjærlig sind —»

«Du ser at jeg gjør det,» sa konen som før.

Gunnulf snudde sig fra hende, hvit og skjælv. Han tok sig over ansigtet:

«Jeg vil gaa hjem. Jeg kan lettere — hjemme kan jeg lettere samle mig — til at gjøre det som jeg evner for Erlend og dig. Gud — Gud og alle hellige mænd berge min bror til liv og frelse. Aa Kristin — tro ikke at jeg har ikke bror min kjær —»

Men efter at han var gaat, syntes Kristin, nu var alt blit værre. Hun vilde ikke ha tjenestefolket inde, men gik og gik og vred sine hænder og jamret sagte. Det var allerede sent paa kvelden da folk red ind i tunet. Straks efter blev stuedøren aapnet, en stor før mand i reisekappe skimtet frem i tusmørket dernede, kom fort frem mot hende med ringlende sporer og slæpende sverd. Da hun kjendte Simon Andressøn, brast hun ut i høi hulken og løp mot ham med utstrakte armer, men hun skrek av smerte, da han tok hende ind til sig.

Simon slap. Hun blev staaende med hænderne paa hans herder og panden lutet ned mot hans bryst, hulkende raadløst. Han tok let om hendes hofter:

«I Guds navn, Kristin!» Der var som bergning allerede i hans tørre, varme røst, i den levende mandslugt av ham — sved, landeveisstøv, hest og lærplagg. «I Guds navn, det er altfor tidlig at miste mod og haab endda —. Der maa vel findes raad, kan du vite —»

Om litt hadde hun fattet sig saa meget at hun kunde be ham undskylde. Hun var aldeles ussel av det at hun hadde maattet ta det yngste barnet sit fra brystet saa braat.

Simon fik rede paa, hvordan hun hadde hat det disse tre døgnene. Han ropte paa hendes terne og spurte heftig om der da ikke fandtes et kvindfolk her i gaarden som hadde vett nok til at skjønne hvad der feilte husfruen. Men ternen var en uerfaren ung mø, og Erlends gaardsfoged i byen var enkemand med to ugifte døtre. Simon sendte en mand ut i byen efter en lægekone, men bad Kristin gaa iseng. Naar hun hadde faat litt lindring, vilde han komme ind og snakke med hende.

Mens de ventet paa lægekonen, fik han og hans svend mat inde i stuen. Imens samtalte han med hende som klædde av sig inde i kleven. Ja, han hadde redet nord straks han hørte hvad som var hændt paa Sundbu — han hit og Ramborg dit for at være hos Ivars og Borgars hustruer. Ivar hadde de ført til Mjøskastellet, men Haavard lot de være paa frifot, dog hadde han maattet love at bli i bygden. Det sagdes at Borgar og Guttorm skulde ha faat held til at undfly — Jon fra Laugarbru var redet ut til Raumsdal for at spørre tidender og skulde sende bud hit. Simon hadde været paa Husaby i middags, men han hadde ikke stanset længe. Drengene hadde det godt, men Naakkve og Bjørgulf hadde stortigget om at faa bli med ham ind.

Kristin hadde faat tilbake ro og mod da Simon sent om kvelden sat paa sengekanten inde hos hende. Hun laa i den gode mathet som kommer efter svære smerter, og saa paa maagens tunge, solbrændte ansigt og de smaa sterke øine. Det var en stor støtte at han var kommet. Simon blev nok meget alvorlig da han hørte nærmere om saken, men han talte dog fortrøstningsfuldt.

Kristin laa og saa paa elghudsbeltet om hans dryge

midje. Det store flate spænde av kobber med tyndt sølvbelæg, uten anden forsiring end et gjennembrutt A og M som tydet Ave Maria, den lange dolk med de forgyldte sølvbeslag og store bergkrystaller paa skjeftet, den usle lille matkniven med sprukket hornskaft som var bøtet med messingbaand — alt det hadde hørt til hendes fars hverdagsbunad siden hun var barn. Hun husket da Simon fik dette — straks før faren døde, hadde han villet gi Simon sit forgyldte stasbelte og sølv til at faa gjort saa mange flere plater at maagen kunde passe det. Men Simon bad om at faa dette — og da Lavrans sa at nu snøt han sig selv, mente Simon at dolken var dog et kostbart stykke. «Ja, og saa kniven,» sa Ragnfrid og smilte litt, og mændene lo og sa, ja kniven ja. Om denne kniven hadde faren og moren hat saa mange trætter; Ragnfrid harmet sig dagstøtt over at se den stygge, usle kniven ved mandens belte. Men Lavrans svor paa at hun skulde aldrig faa held til at skille ham og den. «Aldrig har jeg da draget den mot dig, Ragnfrid — og det er saa gild kniv som nogen i Norges land til at hugge i smør med — naar den er varm.»

Hun bad om at faa se paa den, laa en stund og holdt den i hænderne.

«Denne kniven skulde jeg ønske jeg eiet,» sa hun sagte og bønlig.

«Ja, det tror jeg gjerne — jeg er glad jeg eier den, jeg vilde ikke sælge den for tyve mark.» Han grep leende om hendes haandled og tok kniven til sig igjen. Simon var altid saa god, passe varm og tør, paa de smaa, fyldige hænder.

Litt efter bød han godnat, tok lyset og gik ind i stuen. Hun hørte han knæbøiet foran korset derinde, stod op, slap støvlerne i gulvet — litt efter la han sig

tungt op i sengen ved nordvæggen. Saa sank Kristin ned i bundløst dyp og søt søvn.

Hun vaagnet først langt utpaa næste dag. Simon Andressøn var gaat ut for mange timer siden, og husfolkene skulde be hende fra ham at hun maatte holde sig rolig hjemme i gaarden.

Han kom ikke tilbake før bortimot non og sa straks: «Jeg har hilsninger til dig fra Erlend, Kristin — jeg fik tale med ham.»

Han saa hvor ung hun blev i ansigtet, myk og angstfuldt øm. Saa tok han hendes haand i sin, mens han berettet. Meget hadde ikke han og Erlend kunnet si til hinanden, for den manden som hadde ført Simon op til fangen, hadde blit inde hele tiden. Olav Lagmand hadde skaffet Simon denne samtalen for det svogerskaps skyld som hadde været mellem dem da Halfrid levet. Erlend sendte kjærlige hilsener til hende og børnene, han hadde spurt meget efter dem alle, men mest efter Gaute. Simon mente at om nogen dager vilde vel Kristin faa lov til at se sin mand. Erlend hadde syntes rolig og vel tilmode.

«Hadde jeg gaat ut med dig idag, saa hadde ogsaa jeg set ham nu,» sa hustruen sagte.

Simon mente nei, det var for han var kommet alene. «Det kan dog bli lettere for dig paa mange vis, Kristin, at komme frem, naar en mand gaar foran dig.»

Erlend sat i et rum i østtaarnet ut mot aaen — et av herrekamrene, om det end var litet. Ulf Haldorssøn skulde sitte i mørkestuen, Haftor i et andet kammer.

Varsomt og prøvende, mens han speidet, hvor meget hun orket at bære, fortalte Simon hvad han hadde kunnet spørre i byen. Da han saa at hun selv skjønte det tilfulde, la han ikke skjul paa at ogsaa han mente,

det var en farlig sak. Men alle de som han hadde talt med sa, Erlend kunde umulig ha dristet sig til at planlægge et slikt tiltak og føre det frem saa langt som han hadde gjort, uten han visste sig tryg paa at han hadde en stor del av ridderne og herresveinene bak sig. Men naar de misfornøiede stormænds fylking var saa dyp, saa var det ikke ventelig at kongen vilde vove at gaa haardt frem mot deres høvding, men han maatte la Erlend komme til forlik med sig paa noget vis.

Kristin spurte lavmælt:

«Hvor staar Erling Vidkunssøn i denne sak?»

«Det har jeg skjønt at mangen mand vilde gi litt for at vite,» sa Simon.

Han sa det ikke til Kristin og han hadde ikke sagt det til de mænd som han hadde talt med om dette. Men ham tyktes det litet rimelig at der bak Erlend skulde staa nogen flok av mænd som hadde bundet sig til at støtte opunder med liv og gods i en saa farlig sak; de vilde da neppe ha valgt ham til høvding — at Erlend var upaalidelig, visste dog alle hans jevninger. Det var sandt at han var fru Ingebjørgs og kongsemnets frænde; han hadde nydt nogen magt og anseelse i de sidste aarene, han var ikke saa aldeles uøvet i krig som de fleste av sine jevnaldrende, og han hadde ord for at kunne vinde og føre ledingsmænd — og endda han saa mange ganger hadde stelt sig uvettig, saa kunde han føie sin tale vel og forstandig, saa det laa nær at tro, han hadde nu sent omsider lært forsigtighet av skade. Simon tænkte, rimeligvis var der dem som hadde visst om Erlends forehavende og puffet ham frem, men det skulde undre ham om de hadde bundet sig saa fast at de ikke kunde dra sig unna nu og Erlend blev staaende med ryggen bar.

Simon mente at ha skjønt, Erlend selv ventet ikke andet, og han syntes fattet paa at han maatte bøte dyrt for sit vaagespil. «Naar kjyr ligger i myr, faar den ta i ved rompen som eier,» sa han og lo litt. Ellers hadde jo Erlend ikke kunnet si meget i en tredje mands nærvær.

Simon undret sig selv over at gjensynet med maagen hadde rystet ham slik. Men det vesle trange taarnkammeret hvor Erlend bød ham ta sæte paa sengen — den gik fra væg til væg og fyldte halve rummet — Erlends ranke, smekre skikkelse, slik han stod ved den lille lysaapning i muren — Erlend aldeles uræd, klarøiet, ikke brydd hverken av frygt eller haab — det var en frisk, kjølig, mandig kar, nu da alt det lumre kingel av elskovskjæte og kvindfolktull var blaast av ham. Endda det var kvinder og elskovshandel som hadde bragt ham hit med alle hans djerve planer, som var endt, endda før han hadde sat dem ut i verden. Men det syntes Erlend selv ikke at tænke paa. Han stod som en mand, der har vaaget det dristigste spil, tapt, og visste at bære nederlaget mandig og vel.

Og hans undrende og glade taknemmelighet, da han saa maagen, klædte ham vakkert. Simon hadde da sagt:

«Mindes du ikke, maag, den natten vi vaaket sammen hos vor verfar. Vi gav hinanden vore hænder, og Lavrans la sin haand oppaa — vi lovet hinanden og ham at vi skulde alle dager staa sammen som brødre.»

«Ja.» Erlends ansigt lyste av smilet. «Ja Lavrans tænkte vist ikke at *du* nogen tid skulde trænge min hjælp.»

«Det var da rimeligst,» sa Simon urokkelig, «at han mente, *du* i dine kaar kunde bli en støtte for *mig*, og ikke at du skulde trænge hjælp av *mig*.»

Erlend smilte som før: «Lavrans var en klok mand, Simon. Og saa underlig som det kan høres — jeg vet at han holdt av mig!»

Simon tænkte, ja det visste Gud at underlig var det, men han selv — trass i alt som han visste om Erlend og trass i alt som den anden hadde gjort ham — han kunde ikke verge sig mot det at han nu kjendte noget som en brors ømhet mot Kristins husbond. Da spurte Erlend efter hende.

Simon nævnte, hvordan han hadde fundet hende, syk og fuld av angst for manden. Olav Hermanssøn hadde lovet at virke for, hun skulde faa komme ind til ham, straks herr Baard kom hjem.

«Ikke før hun er frisk!» bad Erlend fort og ræd. Den underlig pikeagtige rødme drev over hans brune, urakede aasyn. «Det er det eneste jeg frygter, Simon — jeg skal ikke kunne bære det vel, naar jeg møter hende!»

Men litt efter sa han rolig som før:

«Jeg vet at du vil staa trofast ved hendes side, hvis hun blir enke iaar. Fattige blir de dog ikke, hun og børnene, med arven hendes efter Lavrans. Og da har hun dig nær sig, naar hun skal bo paa Jørundgaard.»

Dagen efter nativitas Mariae kom drotseten, herr Ivar Ogmundssøn, til Nidaros. Der blev nu opnævnt en dom av tolv kongens haandgangne mænd nordenfjelds fra som skulde skille i Erlend Nikulaussøns sak. Herr Finn Ogmundssøn, drotsetens bror, var blit valgt til at føre frem maalet mot ham.

I sommerens løp hadde det imens hændt at Haftor Olavssøn av Godøy hadde dræpt sig med den lille dolken som hver fange hadde faat beholde til at skjære sin mat med. Indespærringen skulde nok ha tat slik

paa Haftor, saa han hadde ikke hat sin forstands fulde bruk. Erlend sa til Simon, da han hørte det, at saa trængte han ikke at ængste sig for Haftors mund. Men han var dog meget rystet.

Efterhaanden var det blit slik at vagten undertiden gik ut et ærinde, naar Simon eller Kristin var hos Erlend. Begge disse skjønte og talte sig imellem om det, at Erlends første og sidste tanke var at komme igjennem denne sak uten at hans medskyldige blev røbet. Til Simon sa han det en dag bent ut. Han hadde lovet alle som han hadde samraadet med, at han skulde holde i repet slik at han selv fik hugget over labberne, hvis det kom til det, «og endnu har jeg da aldrig sveget nogen som satte sin lid til mig.» Simon saa paa manden — Erlends øine var blaa og klare; det var greit at han sa dette om sig selv i god tro.

Det var heller ikke lykkedes kongens ombudsmænd at spore op nogen anden som hadde del i Erlends landraad end brødrene Greip og Torvard Toressønner paa Møre, og disse vilde ikke indrømme at de hadde visst, Erlends plan gik ut paa andet end at han og flere mænd hadde formaaet hertuginden til at la junker Haakon Knutssøn fostre i Norge. Siden skulde høvdingerne holde frem for kong Magnus at det vilde være til begge hans rikers gavn, om han gav sin halvbror kongsnavn i Norge.

Borgar og Guttorm Trondssønner hadde hat held til at undkomme fra kongsgaarden i Veøy — ingen skjønte hvordan, men folk gjettet paa at Borgar hadde faat kvindehjælp; han var meget vakker og noget letsindig. Ivar av Sundbu sat endda i Mjøskastellet; ung Haavard syntes brødrene at ha holdt utenfor sine raadslagninger.

Samtidig med at hirdstevnet blev holdt i kongsgaar-

den, hadde erkebiskopen concilium i sin borg. Simon var en mand som hadde mange venner og kjendinger; han kunde da melde Kristin nyt. Alle mente at Erlend blev vel dømt til at fare utlegd og ha forbrutt sine godser til kongen. Erlend sa ogsaa, slik vilde det nok gaa; han var ved godt mod — han agtet at ty til Danmark. Slik som sakerne stod her i landet, var der altid aapen vei for en rask og vaabenduelig mand, og fru Ingebjørg vilde sikkert fagne hans hustru som sin frændekone og holde hende hos sig i sømmelig hæder. Børnene fik Simon ta til sig, men de to ældste sønnerne vilde Erlend dog helst ha med ut —.

Kristin hadde ikke været utenfor kaupangen en dag i al denne tid og hadde ikke set sine børn — saa nær som Naakkve og Bjørgulf; de var kommet ridende til gaarden en kveld alene. Moren beholdt dem hos sig nogen dager, men saa sendte hun dem til Raasvold, hvor fru Gunna hadde tat de smaa til sig.

Erlend ønsket det slik. Og hun var ræd for de tanker som kunde komme op i hende, hvis hun skulde se sine sønner om sig, høre deres spørsmaal og friste at sætte dem ind i sakerne. Hun kjæmpet for at skyve unna alle tanker og minder om de aarene hun hadde været gift paa Husaby. Saa rike hadde de været, at nu syntes de hende som *en* stor ro — som der er enslags ro over havet i bølgegang, hvis en ser det høit nok oppe fra en berghammer. Baarerne som jager hverandre, er som evindelige og ens; slik hadde livet bølget gjennem hendes sind i disse rummelige aar.

Nu var det igjen som i de unge aarene, da hun hadde sat sin vilje til Erlend mot alt og mot alle. Nu igjen var hendes liv en eneste forventning fra stund til stund mellem de stundene da hun fik se sin husbond, sat ved hans side paa sengestedet i taarnrummet i kongsgaarden, talte med ham rolig og jevnt — til det kunde hænde at de blev alene et litet øieblik og de kastet sig ind til hinanden i hete, endeløse kys og vild omfavnelse.

Ellers sat hun i Kristkirken, timer ad gangen. Hun laa paa knæ og stirret op mot Sankt Olavs gyldne skrin bak høikorets gitterdører. Herre, jeg er hans hustru. Herre, jeg holdt fast ved ham da jeg var hans i synd og uret. Ved Guds miskund blev vi to uværdige helliget sammen ved hellig vigsel. Brændemerket av syndens brandsaar, tynget av syndens byrde kom vi sammen til Guds hus's dørstokker, tok vi sammen mot Frelserens legeme av prestens haand. Skulde jeg nu klage, om Gud prøver min troskap, skulde jeg nu tænke paa andet end at jeg er hans hustru og han er min husbond saa længe vi lever begge —.

Torsdag før Mikalsmesse blev hirdmandsstevne holdt og dom fældt over Erlend Nikulaussøn av Husaby. Han blev fundet skyldig i at ha villet svige land og tegner fra kong Magnus, villet reise oprør mot kongen indenlands og føre ind i Norge leiet ledingsmagt. Efterat ha forsket i slike saker fra fortiden, kjendte domsmændene, at Erlend Nikulaussøn hadde forbrutt liv og gods i kong Magnus' hænder.

Arne Gjavvaldssøn kom ned til Simon Darre og Kristin Lavransdatter i Nikulausgaarden. Han hadde været tilstede ved stevnet.

Erlend hadde ikke forsøkt at gjøre sin undanførsel. Klart og fast hadde han erkjendt for sit forsæt, han hadde med disse tiltak villet tvinge kong Magnus Eirikssøn til at gi sin unge halvbror, junker Haakon Knutssøn Porse, kongedømmet i Norge. Erlend hadde talt ypperlig, syntes Arne. Han hadde holdt frem de store vanskeligheter som kom over landsfolket ved det at kongen

i de sidste aar neppe hadde været indenfor Norges grænser og stedse hadde synt ulyst til at sætte stedfortrædere som kunde skifte ret og øve kongelig myndighet. Ved kongens tiltak i Skaane, ved den ødselhet og det uvett til at stelle med pengesaker som blev lagt for dagen av de mænd, han mest hørte paa, blev folket utsat for overfærd og utarming og kunde aldrig vite sig sikret for nye bønner om hjælp og skatter over det vanlige. Siden de norske riddere og svender av vaaben hadde meget mindre retter og friheter end det svenske ridderskap, blev det vanskelig for de førstnævnte at tevles med de sidste, og det var bare rimelig at den unge og uforstandige mand herr Magnus Eirikssøn hørte mere paa sine svenske herrer og elsket dem mere, siden disse hadde meget mere rigdom og derfor mere evne til at støtte ham med væbnede og krigsvante mænd.

Hans og hans forbundne venner hadde nu ment at kjende saa visst hugen hos storparten av landsfolket, herresveiner, bønder og bymænd nord og vest i Norge, saa de hadde ikke tvilet om at de vilde faa fuldt følge der, naar de kunde føre frem et kongsemne som var like nær i slegt med vor kjære herre, hin sæle kong Haakon, som han vi har nu. Da hadde han ventet at landsfolket vilde samle sig om dette, at vi skulde formaa kong Magnus til at la sin bror stige i kongssætet her, men junker Haakon skulde sverge at holde fred og brorskap med herr Magnus, verge Norgesvælde efter de gamle landegrænser, hævde Guds Kirkes ret og lands lov og skik efter gammel sed, bønders og bymænds rettigheter og friheter, men holde nede utlændingers indtrængen i riket. Dette raadet hadde det været hans og hans venners mening at holde frem for kong Magnus paa fredelig vis. Endda det hadde altid været

norske bønders og høvdingers ret før i verden at vrake en konge som fristet at herske med ulov.

Om Ulf Saksesøns færd i England og Skotland sa han, at Ulfs maal var alene at vinde yndest der for herr Haakon, om Gud vilde unde os ham til drotten. Med ham i disse tiltak hadde ingen norsk mand været uten Haftor Olavssøn av Godøy, hvis sjæl Gud være huld, hans maager Trond Gjeslings tre sønner av Sundbu og Greip og Torvald Toressønner av Hatteberg-ætten.

Erlends ord hadde gjort meget indtryk, sa Arne Gjavvaldssøn. Men saa hadde han tilslut, da han nævnte at de hadde ventet støtte av Kirkens mænd, tydet hen paa disse gamle rygterne fra den tid kong Magnus var i voksteren, og det hadde været uklokt, mente Arne. Erkebiskopens official hadde tat skarpt til orde mot det — erkebiskop Paal Baardssøn hadde jo, baade mens han var kansler og nu, baaret stor kjærlighet til kong Magnus for hans gudelige sindelags skyld; og folk vilde helst glemme at disse rygterne nogensinde hadde gaat om kongen deres; nu skulde han jo ogsaa gifte sig med en jomfru, grevens datter av Namur — hadde der nogensinde været sandhet i det, saa hadde vel nu Magnus Eirikssøn aldeles vendt sig fra slikt.

— Arne Gjavvaldssøn hadde vist Simon Andressøn det største venskap mens denne var i Nidaros. Det var nu ogsaa Arne som mindet Simon om at Erlend maatte kunne indanke denne dom som ulovlig fældt. Efter bokens ord skulde maalet mot Erlend være baaret frem av en av hans jevninger, men herr Finn av Hestbø var ridder og Erlend væpner. Det var da trolig, mente Arne, at en ny dom vilde finde, haardere straf end utlegd kunde ikke Erlend dømmes til.

Hvad det angik som Erlend hadde holdt frem, om et slikt kongsstyre som han mente at landet skulde være

tjent med — det hadde hørtes vakkert ut ja. Og alle visste hvor den mand var at finde som nok gjerne vilde staa tilrors og styre denne kurs, mens kongen var i umyndig alder — Arne klorte sig i den graa skjegroten, skottet over paa Simon.

«Der har hverken været hørt eller spurt til ham isommer?» sa Simon like sagte.

«Nei. Ja han sier han er i kongens unaade og utenfor alle slike saker, har jeg hørt. Det er aar og dag siden han har holdt ut at sitte hjemme hos sig selv saa længe og høre paa fru Elin snakke. Døtrene hans er like vakre og like dumme som moren, sier folk.»

Erlend hadde hørt sin dom med urokkelig rolig mine, og han hadde hilst herrerne i hirdstevnet like høvisk, frit og vakkert, da han blev ført ut som da han kom ind. Han var rolig og munter, da Kristin og Simon fik tale med ham næste dag. Arne Gjavvaldssøn var med dem, og Erlend sa at han vilde følge Arnes raad:

«Aldrig kunde jeg faa Kristin her med mig til Danmark før i verden,» sa han og la en arm om hustruens midje. «Og jeg hadde altid slik hug til at fare ut i verden med hende —.» Der løp som en sitring over hans ansigtsdrag — og medett kysset han heftig hendes bleke kind, uten at bry sig om de to som saa paa.

Simon Andressøn reiste ut til Husaby for at ordne med flytningen av Kristins løsøre til Jørundgaard. Han raadet hende ogsaa til at sende børnene til Gudbrandsdalen ved samme leilighet. Kristin sa:

«Sønnerne mine skal ikke vige ut av farsgaarden, før de blir drevet.»

«Jeg vilde ikke bie paa det, hvis jeg var dig,» sa Simon. «De er saa unge, de kan ikke rettelig skjønne

dette maalet. Det var bedre du lot dem fare fra Husaby i den tro at de skal bare gjeste sin moster og se til morsarven sin i dalen.»

Erlend gav Simon ret i dette. Det blev dog til at bare Ivar og Skule fulgte med mostermanden sydover. Kristin orket ikke at sende de to smaa saa langt av lei fra sig. Da Lavrans og Munan blev bragt til hende i bygaarden og hun saa at den yngste kjendte hende ikke igjen, brast det for hende. Simon hadde ikke set hende fælde en taare siden den første kvelden han kom til Nidaros — nu graat og graat hun over Munan som sprellet og kavet i morens knugende favntak og vilde til sin fostermor, og hun graat over Lavrans unge som krøp op i morens fang og tok hende om halsen og graat med, fordi hun graat. Hun beholdt nu de to smaa hos sig, og Gaute som ikke vilde fare med Simon — det syntes hende ogsaa uraadelig at slippe det barnet, som bar en altfor tung byrde for sin alder, ut av sit øiesyn.

Sira Eiliv hadde bragt børnene til kaupangen. Han hadde søkt erkebiskopen om orlov fra sin kirke og tillatelse til at gjeste sin bror i Tautra; det fik Erlend Nikulaussøns husprest gjerne. Nu mente han at Kristin kunde ikke sitte i byen med saa mange børn at drage omsorg for, og han bød til at ta med Naakkve og Bjørgulf ut i klosteret.

Sidste kvelden før presten og gutterne skulde fare — Simon var da reist med tvillingerne — skriftet Kristin for den fromme og renhjertede mand som hadde været hendes aandelige fader i alle disse aarene. De sat sammen i mange timer, og Sira Eiliv la hende paa hjertet at være ydmyg og lydig mot Gud, taalmodig, trofast og kjærlig mot sin egtehusbond. Hun laa paa knæ ved bænken, der han sat; da stod Sira Eiliv op, knælte ned

ved hendes side, endda med den røde stola, tegnet paa Kristi kjærlighets aag, og han bad længe og brændende, uten ord. Men hun visste at han bad for den far og mor og de børn og hele den huslyd, hvis sjælehelse han i alle disse aarene saa trofast hadde strævet for at fremme.

Dagen efter stod hun paa Bratøren og saa lægbrødrene fra Tautra sætte seil paa baaten som skulde føre bort presten og hendes ældste to sønner. Paa hjemveien gik hun indom minoritternes kirke og dvælet der, til hun trodde hun var sterk nok til at vaage sig hjem i sin egen gaard. Og om kvelden, da de to smaa var sovnet, sat hun med spindingen sin og fortalte for Gaute, til det blev sengetid ogsaa for gutten.

VI.

Erlend sat i kongsgaarden til frem imot Klemensmesse. Da kom bud og brev om at han skulde føres til funds med kong Magnus, under trygt leide. Kongen agtet at drikke jul paa Baagahus det aar.

Kristin blev forfærdelig ræd. Med usigelig møie hadde hun vænnet sig til at synes rolig, mens Erlend sat fangen, under dødsdom. Nu skulde han føres langt bort paa det uvisse, om kongen blev der sagt saa ymse, og i den kreds av mænd, som stod ham nær, hadde hendes husbond ikke venner. Ivar Ogmundssøn, som nu var slotshøvding paa Baagahus, hadde brukt de haardeste ord om Erlends drotsvig. Og han skulde være blit yderligere opirret ved det at han hadde faat høre igjen noget flaaseri som Erlend hadde talt om ham.

Men Erlend var glad til. Kristin saa nok at han tok

ikke deres tilstundende skilsmisse let. Men denne lange indespærring begyndte nu at lete slik paa ham, saa han grep begjærlig utsigten til den lange sjøreise og syntes næsten likesæl med alt andet.

I løpet av tre dager var dette ordnet, og Erlend seilte med herr Finns skib. — Simon hadde lovet at komme tilbake til Nidaros før advent, naar han hadde faat omraadet sig litt med sine gjøremaal hjemme; blev der nogen nye tidender forinden, hadde han bedt Kristin sende bud, saa skulde han komme straks. Nu kom hun paa at hun vilde fare syd til ham, og derfra vilde hun drage til kongen, falde for hans føtter og be om naade for sin husbond — gjerne byde alt hun eiet i løsning for hans liv.

Erlend hadde solgt og pantsat sin gaard i kaupangen til forskjellige; Nidarholms kloster eiet nu stuehuset, men abbed Olav hadde kjærlig tilskrevet Kristin og bedt hende bruke det, saa længe hun trængte det. Hun sat der nu alene med en tjenestemø, Ulf Haldorssøn som var kommet paa frifot, siden de ikke hadde kunnet føre ham nok over, og hans brorsøn Haldor, Kristins egen svend.

Hun raadslog med Ulf, og han stillet sig først noget tvilende — han mente at det blev en haard reise for hende over Dovre; der var alt kommet meget sne i fjeldet. Men da han saa konens sjæleangst, raadet han til. Fru Gunna tok de to smaa børn ut til Raasvold, men Gaute vilde ikke skilles fra sin mor, og hun turde hellerikke godt slippe den gutten ut av sit øiesyn her nordenfjelds.

De fik saa haardt veir, da de kom syd paa Dovre, at efter Ulfs raad lot de hestene sine være igjen paa Drivstuen og laante ski der — om de skulde bli nødt til at lægge sig for ute næste natten. Kristin

hadde ikke hat ski paa føtterne siden hun var liten mø, saa det blev tungt for hende at fare frem, endda mændene støttet hende av yderste evne. De naadde ikke længere den dag end midt ind paa fjeldet mellem Drivstuen og Hjerdkinn, og da det tok til at mørkne, maatte de søke ly i en bjerkeli og grave sig ned i sneen. Paa Toftar fik de leiet sig hester; her møtte de skodde, og da de kom litt ned i dalen, fik de regnveir. Da de flere timer efter mørkets frembrud red ind i Formotunet, ulte vinden om noverne, elven bruste og det suste og duret fra lierne. Tunet var som en bløtmyr og dæmpet lyden av hovslagene — i lørdagskveldens nonshelg syntes ikke tegn til liv paa den store gaard, og hverken folk eller hunder lot til at bli vâr deres komme.

Ulf dundret paa stuehusets dør med sit spyd; en karl kom og lukket op. Straks efter stod Simon selv i forstudøren, bred og mørk mot lysskjæret bak, med et barn paa armen; han drev de gjøende hunder bakom sig. Han gav et rop, da han kjendte sin konesøster, satte ned barnet og drog hende og Gaute ind, mens han selv skilte dem ved de vastrukne ytterplagg.

Det var godt og varmt i stuen, men svært tung luft, for det var en ovnsstue med flat himling, under høienloftet. Og der var fuldt av folk — og børn og hunder yret utav hver krok. Saa skjelnet Kristin sine to smaasønners ansigter, røde, varme og glade, inde bak bordet hvor et lys stod og brændte. De kom frem nu og hilste litt fremmed paa moren og broren — Kristin skjønte at her hadde hun brutt ind midt i folks hygge og gammen. Forøvrig var stuen i ett urydde, og for hvert skridt hun gik indover stuen, traadte hun i knasende nøtteskaller — de var utover hele gulvet.

Simon sendte tjenestemænd og koner i ærinder, og

stuen tømtes for folk og storparten av børnene og hundene — det var grander og deres følge. Mens han spurte og hørte paa hende, fæstet han sammen skjorten og kjortelen som hadde staat aapen helt ind paa den bare, haarede barm. Børnene hadde rakket ham slik til, sa han undskyldende. Han var forfærdelig uflidd, beltet sat snudd skakt, han var meget skidden paa klærne og paa hænderne, sotet i ansigtet og fuld av rusk og støv i haaret.

Straks efter kom to tjenestekoner og førte Kristin og Gaute over i Ramborgs fruerstue. Der var ild i ovnen nu, travle terner tændte lys, redte seng og hjalp hende og gutten til tørre klær, mens andre dækket bordet med drik og mat. En halvstor mø med silkeflettet haar bragte hende ølbollen som frohatten stod over. Piken var Simons ældste datter, Arngjerd.

Saa kom han ind selv; han hadde stelt sig og var mere som Kristin var vant til at se ham, vakkert og staselig klædt. Han leiet sin lille datter ved haanden, og Ivar og Skule fulgte med ham.

Kristin spurte efter sin søster, og Simon svarte, Ramborg hadde fulgt Sundbukonerne ned til Ringheim; Jostein hadde hentet sin datter Helga og saa hadde han villet ha ogsaa Dagny og Ramborg med sig — han var slik en munter, vennesæl gammel mand og hadde lovet at ta godt vare paa de tre unge koner. Saa kanske Ramborg blev der i vinter. Hun ventet et barn ved Mathiasmessetider — og Simon selv hadde jo tænkt at han kunde komme til at maatte være hjemmefra i vinter; saa hadde hun det hyggeligere hos de unge frændekonerne. Nei, for husstellet her paa Formo gjorde det ingen skilnad om hun var hjemme eller borte, lo Simon — han hadde da aldrig krævet at det unge barnet, Ramborg, skulde slite med det store styr.

Om Kristins planer sa Simon straks at han vilde reise med hende sydover. Der hadde han saa mange frænder og sin fars og sine egne venner fra gammelt av, saa her haabet han at kunne tjene hende bedre end i Trondheimen. Om det vilde være klokt av hende at opsøke kongen selv, vilde han der lettere kunne faa skjøn av. Hun skulde være reisefærdig om tre — fire dager.

De fulgtes til messen næste morgen som var søndag, og siden gjestet de Sira Eirik hjemme paa Romundgaard. Presten var nu gammel; han tok kjærlig mot Kristin og syntes meget sorgfuld over hendes vanskjæbne. Saa gik de bortom Jørundgaard.

Husene var de samme, og i stuerne var de samme sengene og bænkerne og bordene. Det var nu hendes egen gaard; det saa likest ut til at her skulde hendes sønner vokse op og her skulde hun selv engang lægge sig ned og lukke sine øine. Men aldrig hadde hun følt det saa klart som i denne stund, at livet i dette hjemmet hadde hendes far og mor baaret. Hvad de end maatte ha hat at kjæmpe med i det dulgte, til alle som levet omkring dem hadde der strømmet varme og hjælp, fred og tryghet.

Urolig og tungsindig som hun var, trættet det hende litt, naar Simon snakket om sine egne saker, gaarden og børnene. Hun skjønte selv at det var urimelig; han var villig til at hjælpe hende av al sin evne, hun saa at det var vakkert han vilde fare fra hjemmet i julehelgen og fra sin kone, naar det stod slik til — han tænkte sikkert meget paa om han nu skulde faa en søn, han hadde jo bare det ene barnet med Ramborg, endda de hadde snart været gifte i seks aar. Hun kunde ikke vente at han skulde ta sig hendes og Erlends ulykke slik til hjerte at han derover aldeles

skulde glemme al glæde ved sine egne gode kaar — men det var underlig at gaa sammen med ham, her han syntes saa glad og varm og tryg i hjemmet sit.

Uvilkaarlig hadde Kristin tænkt at Ulvhild Simonsdatter skulde været lik hendes egen lille søster som hun hadde faat navn efter — været lys og spæd og skjær. Men Simons lille datter var rund og lubben, med kinder som epler og mund som et rødt bær, snare graa øine som lignet farens i ungdommen, og det vakre brune og krøllete haar. Simon var svært glad i det væne, livlige barnet sit og kry av hendes kvikke snak.

«Endda denne jenten er saa ljot og lei og styg,» sa han, la sine hænder om hendes brystkurv og rullet hende, mens han lettet hende op i veiret, «jeg tror det er en bytting som troldene her oppe i kampen har lagt i vuggen til mor din og mig, saa grim og grum en unge er det,» saa satte han hende braat ned og gjorde hastig tre ganger korstegn over barnet, som skræmt av sine egne uforsigtige ord.

Hans frilledatter, Arngjerd, var ikke vakker, men hun saa snild og forstandig ut, og faren hadde hende i følge med sig saa ofte der var leilighet til det. Han roste hendes dygtighet tidlig og sent — Kristin maatte se i Arngjerds kiste, alt som hun allerede selv hadde spundet og vævet og sydd til sit hjemmefølge.

«Den stund jeg lægger denne datteren mins haand i en god og trolynt fæstemands,» sa Simon og saa langt efter barnet, «blir en av de gladeste dager jeg har levet.»

For at spare utgifter og for at reisen kunde gaa fort, vilde Kristin ikke ta med nogen terne og ikke anden mand end Ulf Haldorssøn. Fjorten dager før jul red saa hun og han fra Formo i følge med Simon Andressøn og hans to unge, raske svender.

Da de kom til Oslo, fik Simon straks spurt at kongen kom ikke til Norge — han vilde nok drikke jul i Stockholm. Erlend sat i borgen paa Akersnes; høvedsmanden var bortreist, saa indtil videre var det uraad for nogen av dem at faa se ham. Men underfehirden, Olav Kyrning, lovet at la Erlend vite, de var i kaupangen. Olav var meget venlig mot Simon og Kristin, for hans bror var gift med Ramborg Aasmundsdatter fra Skog, saa han regnet maagskap langt ute med Lavransdøtrene.

Ketil av Skog kom ind til byen og bad dem drikke jul ute hos ham, men Kristin vilde ikke ture i helgen, naar Erlend var slik stedt. Og da vilde hellerikke Simon fare, endda hun bad ham meget; Simon og Ketil var noget kjendt, men Kristin hadde bare set sin farbrorssøn en gang, siden han blev voksen.

Kristin og Simon hadde herberge i den samme gaarden hvor hun engang hadde været hans forældres gjest, den tiden de to var trolovede, men de bodde i et andet hus. Der var to senger i stuen, hun sov i den ene og Simon og Ulf i den anden; svendene laa i stalden.

Julenatten vilde Kristin gaa til midnatsmessen i Nonneseters kirke — hun sa, det var fordi søstrene sang saa fagert. De fulgtes da dit alle fem. Natten var stjerneklar, mild og vakker, og det hadde snedd litt i kveldingen, saa det var noksaa lyst. Da klokkerne tok til at ringe fra kirkerne, strømmet folk ut av alle gaarder, og Simon maatte leie Kristin. Av og til saa han bort paa hende i smug. Hun var blit meget mager denne høsten, men det var som hendes høie, ranke skikkelse hadde faat igjen noget av ungmøens myke og stille ynde. Over det bleke ansigt var igjen kommet hendes ungdoms uttryk av ro og blidhet som dækket en dyp og dulgt, lyttende spænding. Hun hadde faat

en underlig gjenfærdsagtig likhet med hin unge Kristin fra den julen for længe siden —. Simon knuget hendes haand og visste ikke at han hadde gjort det, før hun krystet hans fingrer til svar. Han saa op — hun smilte og nikket, og han forstod, hun hadde tat hans haandtryk for en maning, at hun maatte holde sig modig — og nu strævet hun for at vise ham, jo hun var det.

Da de høie helligdager var fordi, gik Kristin ut til klosteret og bad om at faa yde abbedissen og de søstrene som levet endda siden hendes tid ærbødig hilsen. Hun var da i abbedissens talestue en liten stund. Bakefter gik hun ind i kirken. Hun skjønte at indenfor klosterets murer hadde hun intet at skaffe. Søstrene hadde tat venlig imot hende, men hun saa at for dem var hun bare en av de mange ungmøer som hadde været her et læreaar — hadde de hørt noget snak om at hun hadde skilt sig ut fra de andre ungdøtrene paa noget vis, og ikke for det gode, saa lot de sig ikke merke med det. Men det aaret her i Nonneseter, som ruvet saa stort i hendes liv, gjaldt saa litet i klosterets. Hendes far hadde kjøpt sig og sine del i klosterets forbønner for sjælene; den nye abbedissen, fru Elin, og søstrene vilde be for hendes og hendes husbonds bergning, sa de. Men hun skjønte hun hadde ingen ret til at trænge ind og uroe nonnerne med sine besøk. Kirken deres stod aapen for hende som for alle mennesker; hun kunde staa i den nordre omgang og høre sangen av de skjære kvinderøster fra koret, se sig om i det kjendte rum, paa altrene og billederne — og naar søstrene hadde forlatt kirken ut av døren til klostergaarden, kunde hun gaa op og knæbøie ved fru Groa Guttormsdatters liksten, tænke paa den kloke og kraftfulde, værdige moder hvis raad

hun ikke hadde skjønt eller vyrdet — anden hjemstavnsret hadde hun ikke i dette Kristi tjenestekvinders bo.

Sidst i helgen kom herr Munan til hende — han hadde først nu spurt at hun var i kaupangen, sa han. Han hilste hjertelig paa hende, paa Simon Andressøn og paa Ulf som han alt i ett kaldte sin frænde og kjære ven. Det turde bli vanskelig for dem at faa se Erlend, mente han, de vogtet strengt paa ham — han hadde det ikke lykkedes at faa indgang hos systrungen sin. Men Ulf sa leende, da ridderen var redet bort, at han trodde ikke Munan hadde trængt saa haardt paa heller — han var saa livende ræd for at bli indblandet i saken, saa han turde mest ikke høre den nævnt. Munan var blit svært gammel, meget skallet og avmagret, belgen hang aldeles slunken om den digre skrotten. Han sat ute paa Skogheim og hadde en av frilledøtrene sine som var enke hos sig. Faren vilde gjerne været kvit hende, for ingen av de andre børnene hans, hverken egte eller uegte, vilde komme nær ham, naar denne halvsøsteren skulde styre huset; hun var en herskesyk, pengegrisk og skarptunget kvinde. Men Munan turde ikke be hende reise.

Endelig, ut paa nyaaret, skaffet Olav Kyrning Erlends hustru og Simon lov til at se ham. Saa var det igjen for Simon at følge den sorgfulde konen til de hjerteslitende møter. Der blev vogtet meget strengere her end i Nidaros paa at Erlend fik ikke tale med nogen, uten at slotshøvdingens folk var hos.

Erlend var rolig som før, men Simon skjønte at nu begyndte denne tilstand at slite paa manden. Han klaget aldrig, men sa at han led ingen overfærd, fik alt saa godt som det kunde skaffes ham, men han indrømmet at kulden plaget ham endel; der var ikke ild-

sted i rummet. Og det var ikke meget han kunde gjøre sig tilgode med renslighet — skjønt hadde han ikke hat lusene at slaas med, saa hadde vel tiden faldt endda længer herute, lo han.

Ogsaa Kristin var rolig — saa rolig at Simon ventet i aandeløs angst paa den dag da hun vel brøt aldeles sammen.

Kong Magnus red sin Eriksgata i Sverige, og der var ikke utsigt til at han skulde komme til landegrænsen med det første eller at der vilde bli nogen forandring i Erlends stilling saa snart.

Gregorsmessedagen hadde Kristin og Ulf Haldorssøn været i kirken paa Nonneseter. Da de paa hjemveien var kommet over broen over nonnebækken, tok hun ikke veien nedover mot herberget som laa nær biskopsgaarden, men hun snudde østover mot Klemenskirkealmenningen og ind i de trange veiter mellem kirken og aaen.

Dagen var graagrugget og det hadde været lindveir en stund, saa deres fottøi og kappefliker blev for vaate og tunge av den gule lere herute ved elven. De kom ut paa jorderne mot aabakken. En gang møttes deres øine. Ulf lo stilt, brettet munden til enslags gjeip, men hans øine var sorgfulde; Kristin smilte underlig sykelig.

Straks efter stod de paa kanten av bakken; leren hadde faldt ut her engang i tiden, og gaarden laa ret under den, saa tæt indunder den skiddengule skrænt, hvor litt svart, strantet ugræs grodde opover, at stanken fra svinestien, som de saa ned i, slog stram op mot dem — to fete sugger gik og snasket i det mørke dynd. Elvebredden var som en smal stripe her, aaens graa og gjørmede strøm med gnuslende isflak uti randt like op til de forfaldne huser med de vissenbleke tak.

Mens de stod der, kom en mand og en kvinde frem til indgjærdingen og saa paa grisene — han lænet sig indover og klødde en av purkerne med skaftenden av den sølvbeslaatte tyndøks som han brukte til stav. Det var Munan Baardssøn selv, og konen var Brynhild. Han saa op og blev var dem — stod og maapet opover, da ropte Kristin muntert hilsende ned til ham.

Herr Munan satte i at skoggerle:

«Kom ned og faa en varm øldrik i dette dritveiret,» ropte han op.

Paa veien ned til gaardsgrinden fortalte Ulf at Brynhild Jonsdatter holdt hverken herbergshus eller øltap mere. Hun hadde været i vanskeligheter flere ganger og var tilslut blit truet med at hun skulde miste huden, men Munan hadde frelst hende og gaat i borgen for hende, hun skulde aldeles slutte med sine ulovlige næringer. Hendes sønner sat nu ogsaa i slike stillinger at moren for deres skyld maatte tænke paa at bedre sit rygte. Efter sin hustrus død hadde Munan Baardssøn tat op med hende igjen og holdt stadig til i Flugagaarden.

Han tok imot dem i gaardsgrinden:

«Vi er da frænder alle fire paa en gjerd,» kniste han — han var litt øllet, men ikke meget. «Du er en god kvinde, Kristin Lavransdatter, from og ikke hovmodig — Brynhild er hæderlig, ærbar kone nu, hun — og jeg var ugift mand da jeg avlet de to sønnerne vi har sammen — og de er de gjæveste av alle børnene mine — det har jeg da ogsaa sagt dig hver dag i alle aarene, Brynhild. Inge og Gudleik har jeg kjærest av børnene mine—»

Brynhild var vakker endda, men gulblek og saa ut som huden hendes maatte være klam at komme nær, Kristin tænkte, som naar man har staat en hel dag over fettgryterne. Men stuen hendes var velstelt, maten og

drikken som hun bar paa bordet udmerket og kjørrelerne rene og vakre.

«Ja jeg snur indom her naar jeg har ærinde i Oslo,» sa Munan. «Du skjønner, moren vil gjerne spørre tidender om sønnerne sine. Inge skriver til mig ret som det er, for han er en lærd mand, Inge, det maa en biskops ombudsmand være, kan du vite — godt gifte skaffet jeg ham og, Tora Bjarnesdatter fra Grjote; tænker du mange mænd hadde faat slik kone til en frillesøn? Saa sitter vi her og snakker om dette, og Brynhild bærer mat og øl til mig som før i tiden, da hun bar nøklerne mine paa Skogheim. Det er tungt at sitte derute nu og tænke paa min sæle hustru —. Saa rider jeg hit ind for at finde litt hygge — naar hugen staar slik paa hende Brynhild, at hun under mig litt venlighet og hygge?»

Ulf Haldorssøn sat med haanden under haken og saa paa Husaby-husfruen. Kristin sat og hørte paa og svarte saa stilt og blidt og høvisk — like rolig og fin som hun kunde været til gjestebud paa en av storgaarderne hjemme i Trondheimen.

«Ja, du Kristin Lavransdatter fik hustrunavn og hæder,» sa Brynhild Fluga, «endda du kom villig nok til Erlend i bursloftet mit. Jeg blev hetende tik og løskjerring alle dager — min stedmor solgte mig i hænderne paa ham der — jeg bet og rev, og merkerne efter hver min negl stod i hans aasyn, før han fik fremmet viljen sin med mig —»

«Skal du nu snakke om dette igjen,» sutret Munan. «Du kan vel vite — jeg har da sagt det saa tidt ogsaa — jeg hadde latt dig gaa med fred, hadde du tedd dig paa folkevis og bedt mig spare dig, men du fór i synet paa mig som en vildkatte endda før jeg var helt indkommet av døren —»

Ulf Haldorssøn lo sagte ut for sig.

«Og jeg handlet da vel med dig alle dager efter det,» sa Munan. «Du fik alt du gad peke paa — og børnene vore — ja de sitter da bedre og tryggere de end de arme sønnerne til Kristin — Gud verge de armingerne, slik som Erlend har stelt for sine børn! Jeg mener det maa være mere værd end hustrunavn for en mors hjerte — og du vet at jeg ønsket mangen gang, du hadde været slik byrdig, at jeg hadde kunnet lovfæste dig — ingen kone har jeg likt saa godt som dig — endda du var sjelden blid eller snil mot mig — og den hustru som jeg fik, Gud lønne hende. Jeg har stiftet et alter for Katrin min og mig ute i kirken hos os, Kristin — jeg har takket Gud og Vorfrue hver dag for giftet mit, ingen mand har hat bedre —» han snufset og smaagraat.

Litt efter sa Ulf Haldorssøn at nu maatte de gaa. Han og Kristin vekslet ikke et ord paa hjemveien. Men utenfor stuedøren rakte hun sin haand til manden:

«Ulf — min frænde og min ven!»

«Kunde det hjælpe noget,» sa han sagte, «saa skulde jeg gjerne gaa til galgen i Erlends sted — for hans skyld og for din.»

Om kvelden, litt før sengemaal, sat Kristin alene i stuen med Simon. Da gav hun sig medett til at fortælle, hvor hun hadde været denne dagen. Hun berettet om samtalen derute.

Simon sat paa en krak litt fra hende. Litt foroverlut, med armene hvilende paa laarene og hængende hænder sat han og saa op paa hende med et underlig forskende uttryk i de smaa, skarpe øine. Han mælte ikke et ord og ikke en muskel rørte sig i hans tunge, svære ansigt.

Da nævnte hun at hun hadde sagt det til sin far og hvad han hadde sagt.

Simon sat som før, ubevægelig. Men om en stund sa han rolig:

«Det er den eneste bøn jeg har bedt dig i alle de aarene vi har været kjendte — om jeg mindes ret — at du skulde — men kunde du ikke tie med det for at spare Lavrans saa —»

Hele Kristins legeme dirret:

«Ja. Men —. Aa Erlend, Erlend, Erlend —»

Ved det vilde skrik for manden op — Kristin hadde kastet sig fremover, med hodet nede i armene sine rugget hun fra den ene side til den anden og blev ved at rope paa Erlend, mellem bævende, stønnende hulk som syntes at slite sig ut av hendes krop, fylde hendes mund med graat, boble og sprute utover —.

«Kristin — i Jesu navn!»

Da han grep om hendes overarme og prøvet at stagge hende, kastet hun sig ind til ham med hele sit legemes tyngde, tok ham om halsen, mens hun graatende blev ved at rope og rope sin husbonds navn.

«Kristin — styr dig —» han knuget hende i sin favn og merket at hun sanset det ikke, hun graat saa hun kunde ikke staa opreist alene. Da løftet han hende op i sine arme — knuste hende indtil sig et øieblik, saa bar han hende bort og la hende ned paa sengen.

«Styr dig,» bad han igjen, kvalt og næsten truende — la sine hænder over hendes ansigt, og hun fattet om hans haandled og arme og klynget sig ind til ham:

«Simon — Simon — aa han maa berges —»

«Jeg gjør hvad jeg kan, Kristin — nu *skal* du styre dig!» Han braasnudde, gik til døren og ut. Han ropte saa det ljomet mellem husene, paa den tjenestemø som

Kristin hadde fæstet sig her i Oslo. Hun kom springende, og Simon bød hende gaa ind til husfruen. Straks efter kom møen ut igjen — hendes frue vilde være alene, sa hun forskrækket til Simon som stod paa samme flekken.

Han nikket og gik over til stalden, blev der til Gunnar, hans svend, og Ulf Haldorssøn kom for at kveldsfore. Simon gav sig i snak med dem og gik i følge med Ulf op i stuen igjen.

Kristin saa ikke stort til maagen sin den næste dag. Men efter non, da hun sat og sydde paa et plagg som hun vilde bringe ut til sin husbond, kom han løpende ind, sa intet til hende og saa ikke paa hende, men han slængte aapent sit reiseskrin, fyldte sølvbægeret sit med vin og for ut igjen. Kristin stod op og gik efter. Foran stuedøren stod en fremmed mand og holdt endda hesten sin — Simon drog en guldring av sin finger, slap den op i bægeret og drak kommemanden til.

Kristin gjettet hvad det var, og ropte glad:

«Du har faat en søn, Simon!»

«Ja.» Han slog sendebudet paa skulderen, da denne takkende forvaret bægeret og ringen indenfor sit belte. Saa tok Simon sin hustrus søster om livet og snurret hende rundt. Han saa saa glad ut at Kristin maatte lægge sine hænder paa hans herder — da kysset han hende midt paa munden og lo høit.

«Det blir nok Darre-slegten som skal sitte paa Formo efter dig da, Simon,» sa hun glad.

«Saa blir det — om Gud vil. — Nei ikveld vil jeg gaa alene,» sa han, da Kristin spurte om de skulde følges ad til aftensangen.

Om kvelden sa han til Kristin at han hadde spurt, Erling Vidkunssøn skulde være paa sin gaard, Aker ved Tunsberg. Og denne formiddag hadde han tinget sig skibsleilighet nedover fjorden — han vilde tale med herr Erling om Erlends sak.

Kristin sa ikke stort. De hadde saavidt rørt ved det før, men undgaat at komme nærmere ind paa saken — om herr Erling hadde kjendt til Erlends forehavende eller ikke. Simon sa han vilde raadspørge Erling Vidkunssøn, hvad han mente om Kristins plan, at Simon skulde følge hende ind til Lavrans' mægtige frænder i Sverige, kræve kyn og frændehjælp av dem.

Da sa hun det:

«Men nu du har faat en slik stortidende, maag, saa tykkes mig det vilde være rimeligst at du sætter ut denne reisen til Aker — først farer op til Ringheim, ser til Ramborg og sønnen din.»

Han maatte snu sig bort, saa svak blev han. Han hadde ventet slik paa dette — om Kristin vilde vise et tegn paa at hun skjønte, han længtet efter at se sin søn. Men da han var blit litt herre over sin bevægelse, sa han, undselig i røsten:

«Jeg har tænkt det, Kristin — Gud vil kanhænde unde den gutten bedre trivsel, hvis jeg kan være taalmodig og styre min længsel efter at se ham, til jeg har vundet hjælpe Erlend og dig litt fremover i dette maalet.»

Dagen efter gik han ut og kjøpte rike og prægtige gaver til sin hustru og gutten — ogsaa til alle de koner som hadde været hos Ramborg, da hun fik barnet. Kristin tok frem en vakker sølvske som hun eiet efter sin mor, den skulde Andres Simonssøn ha, men til sin søster sendte hun den tunge forgyldte sølvkjede, som hun engang i barndommen hadde faat av Lavrans sam-

men med relikviekorset. Dette flyttet hun nu over i Erlends fæstensgave-kjede. Næste dag ved middagstider seilet Simon.

Om kvelden la skibet ind under en ø i fjorden. Simon blev ombord, laa i et hudfat med nogen vadmelsvæver bredt oppaa og saa paa stjernehimmelen, hvor billederne syntes at hugge og dukke, mens baaten duvet paa de døsig glidende sjøer. Vandet klasket og isflakene skuret og dunket mot fartøiets sider. Det var næsten godt at kjende kulden smyge længre og længre indigjennem kroppen. Det dulmet —.

Endda, nu var han viss paa, saa iide som det hadde været, kunde det aldrig mere bli. Nu naar han hadde en søn. Det var ikke det at han trodde, han kunde bli gladere i gutten end han var i døtrene sine. Men det var noget andet. Saa hjerteglad som de smaa møerne hans kunde gjøre ham, naar de søkte ind til far sin med sin lek og latter og snak, saa liflig som det kjendtes at ha dem i fanget og føle det myke barnehaar under sin hake — en mand stod ikke paa den maaten i kjeden av sin æts mænd, hvis hans gaard og gods og mindet om hans færd i verden skulde følge med en datters haand over til en fremmed slegt. Men nu, naar han turde haabe, vilde Gud unde denne vesle gutten at vokse op, saa skulde paa Formo søn følge efter far — Andres Gudmundssøn, Simon Andressøn, Andres Simonssøn — da var det som saa selvgivet, at for Andres maatte han staa slik som faren hadde staat for ham selv, en redelig mand, i sine lønlige tanker likefuldt som i sin aapenbare færd.

— Sommetider hadde det været slik at han skjønte ikke, hvordan han skulde orke længer. Hadde han endda set *ett* tegn til at hun forstod noget. Men hun

var mot ham som de skulde være kjødelige søskende — omsorgsfuld for hans vel, snil og kjærlig og blid —. Og han visste ikke hvor længe det skulde vare — at de skulde leve i hus sammen paa denne maaten. Tænkte hun aldrig paa at han kunde ikke glemme — fordi om han var nu gift med hendes søster, kunde han ikke aldeles glemme, de to hadde engang været agtet til at leve sammen som egtefolk —.

Men nu hadde han denne sønnen. Han hadde altid blygdes ved at lægge til med sine egne ord noget enten om ønske eller tak, naar han læste sine bønner. Men Kristus og Maria visste vel hvad han hadde ment med det at han hadde sagt dobbelt saa mange Paternoster og Ave om dagene i det sidste. Og det skulde han bli ved med saa længe han var hjemmefra. Og vise sin taknemmelighet paa høvelig og rundhaandet vis ellers og. Saa fik han kanhænde hjælp paa denne reisen og.

Egentlig syntes det ham selv urimelig at vente noget utbytte av denne færden. Det var aldeles koldt mellem herr Erling og kongen nu. Og om den forrige riksstyrer var aldrig saa mægtig og byrg og aldrig saa litet trængte at frygte den unge kongen, som var meget vanskeligere stillet end Norges rikeste og høibyrdigste mand — det var ikke ventelig at han skulde ville opirre kong Magnus endda mere mot sig ved at tale Erlend Nikulaussøns sak og drage paa sig mistanken om at han hadde kjendt til Erlends svikraad. Selv om han hadde hat del i dem, ja om han hadde staat bak hele tiltaket, færdig til at gripe ind og la sig sætte over landsstyret samme stund her igjen var en umyndig konge i landet — saa kunde han ikke føle sig bunden til at vove noget for at hjælpe den mand som hadde bragt hele planen til at strande for et skammelig elskovseventyrs skyld. Det var som

han halvveis glemte det, naar han var sammen med Erlend og Kristin — for de to syntes neppe at huske det mere. Men det var nu slik at Erlend selv hadde voldt, der kom ikke mere ut av hele tiltaket end ulykke for ham selv og de gode mænd som var blit røbet ved hans taapelige letfærdighet.

Men han maatte friste alle utveier for at hjælpe hende og hendes husbond. Og nu begyndte han at haabe; for kanske Gud og jomfru Maria eller nogen av de helgener, som han hadde pleiet at vise ære med offer og almissegjerd, vilde støtte opunder her ogsaa.

Han kom til Aker temmelig sent næste kveld. En gaardsstyrer tok imot ham og sendte svender ivei, nogen med hestene, nogen med hans svend til karlstuen, men selv gik han til det loft hvor ridderen sat og drak. Straks efter kom herr Erling selv ut i loftssvalen og stod der mens Simon steg op ad trappen; da hilste han gjesten velkommen høvisk nok og førte ham ind i buret, hvor Stig Haakonssøn fra Mandvik sat og en ganske ung mand som var Erlings eneste søn, Bjarne Erlingssøn.

Han blev da fagnet vakkert nok, tjenestefolk tok hans ytterplagg og bar ind mat og drikke. Men han gjettet at mændene gjettet — ialfald herr Erling og Stig — hvad han var kommet for, og følte at de holdt sig tilbake. Saa da Stig tok til at snakke om at han var en sjelden mand at se paa denne kanten av landet, han slet ikke ned dørstokkerne hos sine maager fra før i tiden — ja hadde han været længer syd end til Dyfrin siden Halfrid døde — svarte Simon, nei ikke før i vinter. Men nu hadde han været i Oslo nogen maaneder med sin hustrus søster, Kristin Lavransdatter, som var gift med Erlend Nikulaussøn.

Dertil taug de litt. Saa spurte herr Erling høflig til Kristin og til Simons hustru og søskende, og Simon spurte til fru Elin og Erlings døtre og hvordan Stig levet og om nyt fra Mandvik og efter gamle naboer der.

Stig Haakonssøn var en førladen, mørkhaaret mand, nogen aar ældre end Simon, søn av Halfrid Erlingsdatters halvbror herr Haakon Toressøn og brorsøn av Erling Vidkunssøns frue Elin Toresdatter. Han hadde mistet Skidusyssel og befalingen paa borgen i Tunsberg for to vintrer siden, da han blev uvenner med kongen, men sat ellers godt nok i det, der han sat paa Mandvik, men han var barnløs og enkemand. Simon kjendte ham ganske godt og hadde været god ven med ham som med alle sin første kones frænder — om venskapet end ikke hadde været ovhett. Han visste saa inderlig vel hvad de alle hadde tænkt om Halfrids andet giftermaal — herr Andres Gudmundssøns yngre søn kunde være baade velstaaende og godættet, men jevngifte for Halfrid Erlingsdatter var han ikke og ti aar yngre end hende; de kunde ikke skjønne hvorfor hun hadde sat sin hug til denne unge manden, men de fik unde hende at gjøre som hun vilde — siden hun hadde hat det saa ulidelig vondt hos førstemanden sin.

Erling Vidkunssøn hadde Simon bare møtt etpar ganger før, og da hadde han altid været i følge med fru Elin, og da var der aldrig laat i ham; ingen trængte si mere end ja og ha, hvor hun var i stuen. Herr Erling var ældet ikke litet siden den tid — han var blit noget mere førladen, men han hadde endda en vakker og staselig skikkelse, for han førte sig overmaate smukt, og det klædte ham godt at hans bleke, rødgule haar nu var blit sølvgraat og glinsende.

Den unge Bjarne Erlingssøn hadde Simon ikke set

før. Han var vokset op nær Bjørgvin i huset hos en geistlig herre, Erlings ven — i slegten sa de fordi faren vilde ikke ha ham gaaende ute paa Giske i alt det kvindfolkvaaset der. Erling selv var der ikke mere end han maatte, og føre gutten med sig paa sine stadige reiser turde han ikke, for Bjarne hadde været meget svak av helse i opveksten, og to andre sønner hadde Erling Vidkunssøn mistet mens de var smaa.

Gutten saa overmaate vakker ut, slik han sat med lyset bak sig og viste ansigtet fra siden. Sort, kraftig kruset haar bruste frem over panden, de store øine syntes sorte, næsen var stor og vakkert krøket, munden fast og fuld og fin og haken veldannet. Dertil var han høi, herdebred og slank. Men saa skulde Simon sætte sig indtil bordet og spise, matsvenden flyttet lyset, og nu saa han at paa halsen var Bjarnes hud aldeles opætt av kjertelarr — det bredte sig paa begge sider helt opunder ørerne og bort til under haken, døde blankhvite hudflak og blaarøde striper og svulne knuter. Og saa hadde Bjarne den vane at han drog alt i ett op hætten paa den runde, skindbremmede fløiels skulderkrave som han sat med herinde i stuen ogsaa — halvveis opover hodet til ørerne. Litt efter blev det vel varmt for ham, saa drog han den ned, og saa trak han op i den igjen — han syntes ikke at vite om at han gjorde det. Simon blev rent urolig i hænderne selv tilslut av at se paa det — endda han prøvet at la være at se dit.

Herr Erling hadde neppe sine øine fra sønnen — men han syntes hellerikke at vite om at han sat slik og saa ufravendt paa gutten. Erling Vidkunssøns ansigt var ikke meget bevægelig og der var ikke synderlig uttryk i hans blekblaa øine — men under det litt vage

og vandagtige blik syntes endeløse aars bekymring og tanker og kjærlighet at ligge bundfældt.

Saa snakket de tre ældre mænd sammen, høvisk og trevent, mens Simon spiste, og den unge sat der og tuklet med kravehætten. Siden drak de alle fire en sømmelig tid, og saa spurte herr Erling om ikke Simon var reisetræt, og Stig bad ham tækkes med at sove hos ham. Simon var glad til at han fik utsættelse med at snakke om sit ærinde. Denne første kvelden paa Aker hadde trykket ham noksaa meget ned.

Næste dag, da han kom frem med det, svarte herr Erling paa det nærmeste som Simon hadde ventet. Han sa at godvillig hadde kong Magnus aldrig hørt paa ham, men han hadde skjønt, fra den stund at Magnus Eirikssøn blev gammel nok til at mene noget, hadde han ment, at Erling Vidkunssøn skulde ikke faa ha noget at si hos ham, naar han engang blev myndig. Og siden denne tvist mellem ham og hans venner paa den ene siden og kongen paa den anden var blit forlikt, hadde han hverken hørt eller spurt til kongen og kongens venner. Om han talte Erlends sak for kong Magnus, saa vilde det neppe gavne manden stort. Men han visste vel nok at mange her i landet trodde, han hadde staat bak Erlends forehavende paa noget vis. Simon fik tro ham eller ikke tro ham — hverken han eller hans venner hadde kjendt noget til at dette var igjære. Men var denne saken blit røbet paa en anden maate, eller hadde disse eventyrlystne unge halseneført frem sit vovestykke og mislykket — saa vilde han traadt frem og fristet at mægle. Men slik som det var gaat, saa syntes han ikke at nogen med rimelighet kunde kræve, han skulde staa op og styrke folks mistanke om at han hadde spillet to spil.

Men han raadet Simon til at vende sig til Haftorssønnerne. De var kongens systrunger, og naar de ikke netop laa i feide med ham, saa holdt de dog enslags venskap. Og saavidt som Erling kunde skjønne, saa var de mænd som Erlend dækket snarere at finde mellem Haftorssønnernes kreds — og blandt de yngste av stormændene.

Nu var det jo slik at kongens bryllup skulde staa her i landet i sommer. Der kunde da være et høvelig tilfælde for herr Magnus til at vise skaansel og mildhet mot sine uvenner. Og kongens mor og fru Isabel kom vel til veitslerne. Simons mor hadde jo været dronning Isabels mø da hun var ung, om Simon vilde vende sig til fruen eller om Erlends hustru faldt ned for kongens brud og fru Ingebjørg Haakonsdatter med sine bønner om deres forbøn.

Simon tænkte at det fik bli den aller sidste utvei, at Kristin skulde knæle for fru Ingebjørg. Hadde hertuginden skjønt hvad hæder var, saa hadde hun vel forlængst traadt frem og løst Erlend ut av hans vanskeligheter. Men da han engang hadde nævnt dette til Erlend, hadde denne bare ledd og sagt — den fruen hadde altid saa mange saker og vanskeligheter selv, og hun var vel vred, fordi det nu syntes litet likt til at hendes kjæreste barn nogen sinde skulde faa kongenavn.

VII.

Først paa vaaren reiste Simon Andressøn nord paa Toten for at hente sin hustru og sin spæde søn og følge dem hjem til Formo. Han blev nu deroppe en tid for at se litt efter sine egne saker.

Kristin vilde ikke reise fra Oslo. Og hun turde ikke gi efter for den higende, sugende længsel efter sine tre sønner som sat der i dalen. Skulde hun bli ved og holde ut det livet som hun nu levet fra dag til dag, saa maatte hun ikke huske paa børnene sine. Hun holdt ut, hun syntes rolig og modig, hun talte med fremmede og hørte paa fremmede og tok mot raad og trøst — men da maatte hun holde fast ved tanken paa Erlend, bare Erlend! I de enkelte smaastunder, naar hun ikke holdt sine tanker fast i viljens grep, skjøt billeder og tanker gjennem hugen hendes: Ivar stod i vedskaalen paa Formo sammen med Simon og biet spændt, mens mostermanden lette frem et emne til ham, bøiet og prøvet vedskierne i hænderne. Gautes lyse gutteaasyn, mandig beslutsomt, mens han strævet fremoverbøiet mot snefoket hin graa vinterdag paa fjeldet ihøst — skien hans gled tilbake, han seg baklængs nedover kneiken et stykke, det bar dypt ind i snefonnen med ham — og et øieblik var hans mine ved at briste, han var et overtræt, hjælpeløst barn. Tankerne vilde gaa til de to smaa: Munan kunde vel baade gaa og snakke litt nu — var han like væn som de andre hadde været i den alderen. Lavrans hadde vel glemt hende. Og de to store ute i klostret paa Tautra. Naakkve, Naakkve, hendes førstefødte —. Hvad skjønte og hvad tænkte de to store, og hvordan bar Naakkve det i sin barnslighet, at nu skulde vel intet i livet bli for ham slik som hun og han selv og alle mennesker hadde tænkt —.

Sira Eiliv hadde skikket hende et brev til, og hun hadde meldt Erlend hvad som stod i det om deres sønner. Ellers nævnte de aldrig sine børn. De talte ikke om fortid og ikke om fremtid nu mere. Kristin bragte ham et klæsplagg eller en ret mat, han spurte

hende ut om hvordan hun hadde hat det siden sidst, de sat haand i haand paa hans seng. Saa kunde det hænde at de blev alene et øieblik i det lille kolde, skidne, stinkende rum — de knuget sig ind til hinanden i stumme, brændende kjærtegn, hørte uten at sanse det Kristins terne le med borgsvendene utenfor i trappen.

Tidsnok naar han enten var blit tat fra hende eller git tilbake til hende, at møte tanken paa børneflokken og dens ændrede kaar — paa alt andet i hendes liv end manden her. Hun kunde ikke miste en time av den tid de fik være sammen, og hun turde ikke tænke paa gjensynet med de fire børnene hun hadde nordenfjelds — saa tok hun imot det da Simon Andressøn bød til at fare alene til Trondheim og sammen med Arne Gjavvaldssøn vareta hendes tarv i boets opgjør. Meget rikere skulde kong Magnus ikke bli av Erlends gods — manden var meget mere forgjældet end han selv hadde hat noget skjøn om, og han hadde reist penger som var sendt til Danmark og Skotland og England. Erlend trak paa skuldrene og sa med et halvsmil, at dem ventet han nu ikke noget vederlag for.

Saa stod Erlends sak næsten ved det samme, da Simon Andressøn kom tilbake til Oslo ved korsmessetid om høsten. Men han blev forfærdet ved at se, hvor slitne de saa ut, baade Kristin og maagen, og han blev underlig vek og syk om hjertet, da de begge endda hadde saa meget herredømme over sig selv, at de sanset takke ham som fór hit paa denne aarstid, da han daarligst kunde være hjemmefra sine gaarder. Men nu drog folk sammen til Tunsberg, hvor kong Magnus sat og biet paa sin brud.

Litt ut i maaneden fik Simon tinget sig skibsleilighet dit — med nogen kjøbmænd som skulde seile om otte

dager. Da kom en morgen en fremmed svend og skulde be Simon Andressøn umake sig bort i Halvardskirken straks — Olav Kyrning ventet paa ham der.

Underfehirden var i voldsomt oprør. Han sat ute paa borgen, mens fehirden var i Tunsberg. Og kvelden før hadde der kommet et følge av herrer som viste ham brev under kong Magnus' segl, at de skulde forske i Erlend Nikulaussøns sak, og han hadde latt fangen føre ind for dem. De tre var utlændinger, franskmænd vist — Olav hadde ikke skjønt maalet deres, men hirdpresten hadde talt med dem paa latin imorges, det skulde være frænder av den jomfruen som skal bli vor dronning — det lover vakkert! De hadde tat Erlend i haardt forhør — hadde hat med enslags stige og nogen karer som kunde stelle med slikt. Denne dagen hadde han negtet at føre Erlend ut av kammeret og sat sterk vagt — det ansvaret skulde han ta paa sig, for dette var ulov, en færd som ikke var spurt før i Norge!

Simon fik laant en hest hos en av presterne ved kirken og red med Olav like ut paa Akersnes.

Olav Kyrning saa litt ængstelig paa den andens sammenbitte ansigt som rødmeblussene drev i byger over. Indimellem rørte Simon sig vildt og voldsomt, som han ikke visste av det — og den fremmede hest kastet sig, steilet og vægret mot denne rytter.

«Jeg ser paa eder, Simon, at I er vred,» sa Olav Kyrning.

Simon visste neppe selv hvad der var øverst i hans sind. Han var saa oprørt at han kjendte sig kvalm indimellem. Det blinde og vilde som brøt i ham og drev hans raseri til det ytterste, var enslags skam — en mand som naken, uten vaaben eller verge, maatte taale fremmede næver i sine klær, fremmede haandfare hans krop

— det var som at høre om voldtægt av kvinder, han blev yr av hevnlyst og begjær efter at se blod for det. Nei, slik hadde aldrig været sed og skik i dette landet, vilde de vænne norske adelsmænd til at taale slikt —. Ikke skulde *det* bli!

Han var syk av rædsel for det som han skulde faa se — angsten for den skam, han skulde tilføie en anden mand ved at se ham slik, overvældet ham over alle andre følelser, da Olav Kyrning laaste op døren til Erlens fangerum.

Erlend laa paa gulvet, utstrakt skraat fra det ene hjørne av rummet til det andet; han var saa høi at det var bare paa den maaten han kunde faa plads til at rette sig ut i sin fulde længde. Der var lagt noget halm og klær under ham paa gulvets tykke dynd av smuds, og legemet var teppet til med hans mørkeblaa, pelsforede kappe, helt op til haken, saa kravens bløte graabrune maarskind blandet sig med det svarte, tustrede krusskjeg som Erlend hadde faat mens han sat fangen. Munden syntes hvit indi skjegget; hans ansigt var snehvitt. Næsens svære, rette trekant sprang urimelig høit op fra de indfaldne kinder, det graasprængte haar laa i svede, skilte strenger tilbake fra den høie, smale pande — i hver av de indsvungne tindinger var et stort blaarødt merke, som om noget hadde klemt eller holdt ham der.

Langsomt, besværlig slog han op de store vandblaa øine, fristet etslags smil, da han kjendte mændene, hans stemme var litt fremmed og utydelig:

«Sit ned, maag —» han rørte hodet bort imot det tomme sengested. «Ja nu har jeg lært nyt, siden vi saaes sidst —»

Olav Kyrning bøiet sig over Erlend og spurte om han

ønsket noget. Da han ikke fik svar — vist fordi Erlend ikke orket si noget — tok han kappen tilside. Erlend hadde bare linbrok og en skjortefille paa — og synet av de optrutnede og misfarvede lemmer ophidset og rystet Simon som en uterlig rædsel. Han undret paa om Erlend kjendte noget slikt — der kom en skygge av rødme over ansigtet, mens Olav strøk med en klut, som han dyppet i et vasfat, nedefter armer og ben. Og da han la kappen over igjen, skubbet Erlend den tilrette med nogen smaa rørsler av lemmerne og ved at dra kappen opover sig med haken, saa han var helt tildækket.

«Ja,» sa Erlend, han var nu litt mere lik sig selv i stemmen og smilet litt tydeligere om den bleke mund, «næste gang — blir værre! Men jeg er ikke ræd — ingen trænger være ræd — de faar ikke brutt noget ut av mig — paa dette viset —»

Simon kjendte paa sig at manden sa sandt. Pinsler vilde ikke kunne tvinge et ord ut av Erlend Nikulaussøn. Han som kunde gjøre og røbe alt hvad det skulde være i hidsighet og tankeløshet, vilde aldrig la sig rokke en haandsbred ved vold. Og han følte at den skam og krænkelse som han kjendte paa en anden mands vegne, var Erlend neppe selv vâr — han var opfyldt av en egensindig glæde ved at trodse sine bødler og tilfreds trygghet for sin haardførhet. Han som altid faldt saa ynkelig ned, naar han møtte en fast vilje, som selv sagtens hadde kunnet være grum i et øiebliks forfærdelse, svinget op, nu da han i denne grumhet veiret en motstander som var svakere end han selv.

Men Simon svarte og snerret mellem tænderne:

«Næste gang — blir vel ikke! Hvad sier I, Olav —?»

Olav rystet paa hodet, men Erlend sa med en skygge av sin gamle flaakjeftede kaathet i røsten:

«Ja kunde jeg — tro det — saa fast som dere! Men disse karerne vil neppe — nøie sig med dette —» han blev var de trækninger som arbeidet i Simons muskelsvære, tunge ansigt: «Nei Simon — maag!» Erlend vilde reise sig op paa albuen; ved smerten gav han et underlig kvalt støn og sank tilbake i uvit.

Olav og Simon stelte tafatt med ham. Da svimerien var over, laa Erlend litt med aapne øine; han talte mere alvorlig:

«Skjønner dere ikke — det gjælder — meget — for Magnus — at faa rede paa — hvilke mænd han ikke bør tro paa — længer end han ser dem. Saa megen uro — og misnøie — som her har været —»

«Ja tænker han dette skal dæmpe misnøien saa,» sa Olav Kyrning truende. Da sa Erlend, sagte og blank i røsten:

«Jeg har stelt med dette maalet slik — at faa vil mene — der ligger vegt paa, hvordan det gaar mig — det vet jeg selv —»

De to andre mænd rødmet. Simon hadde trodd, Erlend saa ikke dette selv — og der hadde aldrig før været tydet hen paa fru Sunniva mellem dem. Nu brast han ut, fortvilet:

«At du kunde — stelle dig saa — vettløst uvorrent!»

«Nei det skjønner jeg ikke heller — nu,» sa Erlend oprigtig, «men — i helvete! kunde jeg tænke at hun kunde læse skrift! Hun syntes — svært ulærd —»

Øinene gled igjen, han var like ved at svime bort paany. Olav Kyrning mumlet om at hente noget og gik ut. Simon bøiet sig over Erlend, som atter laa med halvaapne øine:

«Maag — var — var Erling Vidkunssøn med dig i dette?»

Erlend virret litt med hodet, smilte langsomt:

«Ved Jesus, nei. Vi tænkte — enten skulde han ikke være djerv nok til at gaa med — eller saa skulde bare han raadet med alting. Men spørg ikke, Simon — jeg vil intet si — til nogen — saa vet jeg, jeg forsnakker mig ikke —»

Med ett hvisket Erlend sin hustrus navn. Simon bøiet sig ned over ham — han ventet at den anden vilde be ham hente Kristin til sig nu. Men han sa fort, som i et blaf av feber:

«Hun maa ikke faa nys om dette, Simon. Si, der er kommet kongens bud, at ingen maa gaa nær mig. Faa hende ut til Munan — paa Skogheim — hører du — disse franske — eller blaalandske — nye vennerne — til kongen vor — vil ikke gi sig endda! Faa hende ut av kaupangen, før det blir spurt i byen! Simon?»

«Ja.» Hvordan han skulde faa til det, ante han ikke.

Erlend laa litt med lukkede øine; sa med etslags smil:

«Jeg tænkte inat — paa den gangen hun fik ældste sønnen vor — hun hadde det vist ikke bedre da — skal en dømme efter slik som hun klaget sig. Og har hun kunnet taale det — syv ganger — for vor gammens skyld — saa kan vel jeg —»

Simon taug. Den uvillige sky som han kjendte — for at livet skulde te ham sine sidste løndommer av kval og av lyst — syntes Erlend end ikke at ane noget av. Han tumlet med det værste og med det væneste saa troskyldig som en menløs gut, hvis venner har ført ham med sig paa et porthus, drukken og nyfiken —.

Erlend virret utaalmodig med hodet:

«Disse fluerne — er det værste —. Jeg tror de er Puken selv —»

Simon tok sin lue, slog høit og lavt i kakerne av blaa-

sorte fluer, saa de for surrende og larmende tilveirs i skyer — traakket rasende ned i dyndet alle som faldt svimeslaat i gulvet. Det skulde ikke monne stort, for glughullet i muren gapte aapent — vinteren før hadde det været dækket av en trælem med en skjaarute i, men da blev rummet svært mørkt.

Men han fór slik, da Olav Kyrning kom tilbake med en prest som bar et drikkebæger. Presten tok under Erlends nakke og støttet ham, mens han drak. En hel del randt ut i skjegget hans og nedover halsen, og han laa rolig og ubrydd som et barn, da presten efterpaa tørket av ham med kluten.

Simon var tilmode som det æset i kroppen hans, blodet dunket og dunket i halsen opunder ørerne, og hans hjerte slog rart og urolig. Han stod et øieblik og stirret fra døren paa det lange, utstrakte legeme under kappen. Feberrødmen kom og gik i bølger nu over Erlends ansigt, han laa med halvaapne, glinsende øine, men han smilte til maagen, en skygge av sit underlig uvoksne smil —.

Næste dag, da Stig Haakonssøn paa Mandvik sat ved dugurdsbordet med sine gjester, herr Erling Vidkunssøn og hans søn Bjarne, hørte de hovslag av en enkelt hest i tunet. Straks efter blev herrestuens dør slængt aapen, og Simon Andressøn kom fort frem mot dem. Han tørket sig over ansigtet med ærmet — var tilskvettet med søle helt op i nakken efter ridtet.

De tre mænd ved bordet reiste sig op mot den kommende, med smaautbrud, halvt hilsen, halvt forundring. Simon hilste ikke, han stod og støttet sig paa sit sverd med begge hænder om hjaltet, han sa:

«Vil dere høre underlige tidender — de har tat Erlend

Nikulaussøn og strukket ham paa stige — nogen utlændinger som kongen sendte til at forhøre ham —.»

Mændene gav et rop og stimet sammen om Simon Andressøn. Stig slog den ene haanden i den anden:

«Hvad har han sagt —!»

Samtidig snudde de sig som uvilkaarlig, baade han og Bjarne Erlingssøn, mot herr Erling. Simon brast i latter, lo og lo.

Han sank ned paa den stol som Bjarne Erlingssøn hadde trukket frem til ham, tok mot ølbollen som den unge bød ham, og drak begjærlig.

«Hvorfor ler I?» spurte herr Erling barsk.

«Av Stig lo jeg.» Han sat litt foroverbøiet, med hænderne støttet paa de lerstænkte hoselaar — gav etpar smaa latterprust endda. «Jeg hadde tænkt — vi er da storhøvdingers sønner alle som er herinde — jeg hadde ventet, dere skulde harmes saa meget over at slikt kan gaa over en av vore jevninger, dere skulde spurt først hvordan slikt kan gaa til —.

— Jeg kan ikke si at jeg vet saa nøie, hvordan loven er i slike maal. Siden min herre kong Haakon døde, har jeg været nøiet med det at jeg skyldte hans eftermand min tjeneste, naar han vilde byde over mig, i krig og i fred — ellers saa har jeg holdt mig i ro paa gaarden min. Men jeg kan ikke skjønne andet end at der er faret frem med ulov i dette maalet mot Erlend Nikulaussøn. Hans staldbrødre hadde skilt og dømt i hans sak — med hvilken ret de dømte ham fra livet, vet ikke jeg — saa blev der budt ham grid og leide til han kunde komme til møte med sin frænde kongen — om han skulde ville unde Erlend at bli forlikt med sig. — Siden har manden ligget i taarnet paa Akersborgen bortimot et aar, og kongen har været utenlands mest al den tiden — nogen bre-

ver har faret og reist — intet er kommet ut av det. Saa sender han hit nogen knaper — ikke er de norske og ikke er de kongens hirdmænd — og frister at forhøre Erlend paa slikt vis som er uhørt fremfærd mot en norsk mand som har hirdmands ret — mens fred raader i landet og Erlends frænder og jevninger drager sammen i Tunsberg for at feire kongens bryllup —.

Hvad mener I om dette, herr Erling —?»

«Jeg mener —.» Erling satte sig paa bænken midt imot ham. «Jeg mener, I har sagt det klart og greit, Simon Darre, hvordan denne saken staar. Ikke skjønner jeg at kongen kan gjøre mere end en av tre ting: enten lar han Erlend bøte efter den dom som blev fældt i Nidaros — eller saa maa han nævne op en ny ret av hirdmændene og la saken mot Erlend føre av en mand som ikke bærer riddersnavn — og de faar dømme Erlend utlegd med lovlig frist til at komme sig væk av kong Magnus' riker. Eller saa faar han unde Erlend at komme til forlik med sig. Og det vil være det klokeste han kan gjøre.

Denne saken tykkes mig være saa grei nu, at hvem som I vil lægge den frem for i Tunsberg, vil følge med eder og støtte eder. Jon Haftorssøn og bror hans er der. Erlend er deres frænde likefuldt som han er kongens — Ogmundssønnerne vil skjønne at her er uret uforstandig. Hirdstjoren bør I vel vende eder til først — faa ham og herr Paal Eirikssøn til at stevne møte av de haandgangne mænd som er i byen nu og som synes de mest skikkede til at ta haand om dette —»

«Vil ikke I og eders frænder fare med mig, herre?»

«Vi agter os ikke til veitslerne,» sa Erling kort.

«Haftorsønnerne er unge — og herr Paal er gammel

og skrøpelig — og de andre —. I vet bedst selv, herre, det er saan at de har nogen magt, ved kongens yndest og slik, men —. Erling Vidkunssøn, hvad gjælder de mot eder? I, herre, I har hat slik magt i dette landet som ingen anden høvding siden — jeg vet ikke naar. Bak eder, herre, er de gamle ætterne som folket i dette landet kjendte mand for mand, saa langt tilbake som frasagn gaar om onde tider og gode tider her i bygderne vore. I farsætten — hvad er Magnus Eirikssøn eller Haftor paa Sudrheims sønner mot eder — er eders rigdom værd at nævnes mot eders? Disse raadene I gir mig — det vil ta tid, og de franske mændene ligger i Oslo, og I kan bande paa at de gir sig ikke — det er klart at kongen vil friste at raade i Norge efter fremmede landes seder; jeg vet, i utlandene er det slik at kongen stiger over loven, naar det lyster ham, hvis han kan finde følgevillige mænd av ridderskapet til at støtte sig mot sine egne likemænd. — Olav Kyrning har sendt brev og de herresveiner som han kunde finde til at gaa med sig, biskopen lovet at han vilde skrive — men denne uro og trætte, Erling Vidkunssøn, den kunde I ende, samme stund I gik frem for kong Magnus. I staar fremst i arven efter al den gamle herremagten her i landet — kongen vet at bak eder vilde vi staa alle sammen —»

«Det kan jeg ikke si at jeg merket før i tiden,» sa Erling besk. «Du taler for maagen din med varme, Simon. — Men kan du ikke skjønne. *Nu* kan jeg ikke. Det vilde bli sagt — samme stund de la en slik klem paa Erlend, at en kunde frygte, han skulde ikke orke at holde tand for tunge — da kom jeg frem!»

Der blev stilt en stund. Saa spurte Stig igjen:

«Har — Erlend talt?»

«Nei,» svarte Simon utaalmodig. «Han har holdt kjeft. Og jeg tænker han blir ved med det. Erling Vidkunssøn,» sa han bønlig, «han er eders frænde — dere var venner —»

Erling pustet kort og tungt etpar ganger:

«Ja. — Simon Andressøn, har I fuldelig skjønt, *hvad* Erlend Nikulaussøn hadde tat paa sig? Løse op dette kongefelaget med svenskerne — dette styresættet som aldrig har været prøvet før — som synes at bringe mere og mere vantrivsel og vanskeligheter her i landet for hvert aar som lider — finde tilbake til det gamle styret som vi kjendte og vet at der er held og trivsel ved. Skjønner I at dette var en klok og djerv mands raad — og skjønner I at nu kan dette raadet vanskelig tages op av andre efter ham. Porse-sønnernes sak har han spildt — andre mænd av kongsætten er der ikke som folk kan fylke sig om. I vil kanske si, hadde Erlend ført frem sit forsæt og bragt junker Haakon til Norge — saa hadde han spillet mig i hænde. Stort længer frem end tillands med gutten hadde disse — gutungerne — neppe evnet at bære frem sit raad, uten sindige mænd hadde maattet træde til og greie det som stod tilbake. Saan er det — det tør jeg staa ved. Gud vet at ikke har jeg hat vinding, men snarere har jeg maattet sætte tilside omsorgen for mit eget gods i de ti aarene jeg levet i uro og møie og strid og plager uten ende — nogen mænd i dette landet har skjønt saa meget, og med det faar jeg være nøid —!» han slog sin haand haardt i bordet. «Skjønner I det, Simon, at den manden som hadde tat slike storraader paa sine skuldre, at ingen vet om ikke det gjaldt velfærd for os alle i dette landet og for vore eftermænd i lange tider — og la fra sig altsammen med broken sin paa en horkjærrings sengestok. — Guds blod! Han kunde vel være værd at faa slikt kjøp som Audun Hestakorn fik!»

Han sa litt roligere:

«Ellers saa er det ikke slik at ikke jeg under Erlend bergning, og ikke maa I tro at ikke jeg og harmer mig over det som I har meldt om. Og jeg mener at følger I mit raad, saa finder I nok av mænd som vil gaa med eder i dette maalet. Men jeg tror ikke at jeg kan gavne eder saa meget med mit følgeskap, at jeg ubedt vil fare til kongen for den sakens skyld.»

Simon reiste sig, støl og tungvint. Han var graagrimet i ansigtet av træthet. Stig Haakonssøn gik bort og tok ham paa skuldrene — nu skulde der bli mat at faa; han hadde bare ikke villet ha ind fremmede, før de hadde uttalt. Men nu fik han styrke sig med æte og drikke og sove efterpaa. Simon takket — han vilde ride videre om en stund, hvis Stig kunde laane ham en frisk hest. Og om han vilde herberge hans svend, Jon Daalk, inat. — Simon hadde maattet ride fra karen iaftes, for hesten hans kunde ikke holde følge med Digerbein. Ja han hadde redet det meste av natten — mente jo han skulde været saa velkjendt med veien hit utover — men han hadde dog tat i mist etpar ganger —.

Stig bad ham bie til imorgen, saa vilde han selv ride med ham — ialfald et stykke paa vei — ja han kunde gjerne bli med til Tunsberg og —.

«Her har jeg ikke mere at bie efter. Jeg agter mig bare bort i kirken — siden jeg nu engang er her paa gaarden — vil jeg da endda si en bøn der Halfrid ligger —».

Blodet suste og kimet i hans uttrættede krop, hjertet dunket øredøvende. Det var som han skulde stupe ned,

han var som halvvaaken. Men han hørte sin egen stemme som sa, jevnt og rolig:

«Vil ikke I gjøre mig følgeskap, her Erling? Jeg vet, hun holdt eder kjærest av frænderne sine —»

Han saa ikke paa den anden, men han kjendte hvordan hin stivnet. Om en stund hørte han gjennem den susende og syngende lyd av sit eget blod Erling Vidkunssøns klare og høflige røst:

«Det vil jeg gjerne, Simon Darre. — Det er stygt veir,» sa han, han spændte om sig sverdet og kastet en tyk kappe over herderne. Simon stod stille som sten, til den anden var færdig. Saa gik de.

Ute silte høstregnen, og skodden drev ind fra sjøen saa tyk at de kunde neppe skimte mere end etpar hestelængder indover jorderne og de gule løvlunder paa begge sider av stien. Der var ikke lang vei til kirken. Simon hentet nøkkelen i leieprestens gaard like ved — han var glad til, da han saa det var nye folk som var kommet siden hans tid — saa slap han en lang snak.

Det var en liten stenkirke med et eneste alter. Tankeløst saa Simon igjen de samme billeder og prydelser som han hadde set saa mange hundrede ganger, mens han knælte ned et stykke fra Erling Vidkunssøn ved den hvite marmorsten, læste bønnerne og korset sig hvor det hørte til — uten at sanse.

Han skjønte ikke selv at han hadde kunnet. Men nu var han midt i det. Hvad han skulde si, ante han ikke — men syk av forfærdelse og skam over sig selv som han var, saa visste han, at han vilde friste dette allikevel.

Han husket den halvgamle kvindes hvite, syke ansigt inde i sengens halvmørke, hendes yndige, milde stemme — den eftermiddagen da han sat paa sengekanten hos

hende og hun fortalte det. Det var en maaneds tid før barnet kom, hun ventet selv at det skulde gjælde hendes liv — og hun var villig og glad til at kjøpe deres søn saa dyrt. Den vesle armingen som laa hernede under stenen i en liten kiste ved morens skulder. Nei, det kunde ingen mand gjøre, som han hadde villet —.

Men Kristins hvite ansigt. Hun visste det, da han kom hjem fra Akersnes den dagen. Blek og rolig talte hun om det og spurte ham ut — men han hadde set hendes øine et kort nu, og ikke turdet møte dem siden. Hvor hun nu var eller hvad hun hadde gjort, visste han ikke — om hun sat i herberget eller var hos manden, eller om de hadde faat hende til at fare ut paa Skogheim — han hadde lagt det i Olav Kyrnings og Sira Ingolfs hænder — han orket ikke mere, og han syntes ikke han kunde miste tid —.

Simon visste ikke av at han skjulte sit ansigt ned i sine hænder. Halfrid — det er jo hverken om synd eller skam, Halfrid min —. Allikevel. Det som hun hadde sagt til ham, sin husbond — om sin sorg og om sin kjærlighet som voldte at hun blev hos den gamle djævelen. Engang alt hadde han dræpt sit barn under morens hjerte — og hun blev der for hun vilde ikke friste sin kjæreste ven —.

Erling Vidkunssøn knælte, uten uttryk i det farveløse, veldannede ansigt. Hænderne holdt han ind mot brystet med flaterne sammenlagt; fra tid til anden drog han korstegnet over sig med en stille, myk og vakker bevægelse og førte fingerspidserne mot hverandre igjen.

Nei. Dette var saa forfærdelig at ingen mand kunde gjøre det. Ikke for Kristins skyld engang kunde han *det*. De reiste sig samtidig, hilste alteret og gik ned gjennem kirken; Simons sporer ringlet litt ved hvert

steg paa flisegulvet. Endda hadde de ikke mælet ord til hinanden, siden de gik ut av gaarden, og Simon visste ingenting om hvad som nu vilde ske.

Han laaste kirkedøren, og Erling Vidkunssøn gik i forveien over gravgaarden. Under det lille tak over kirkegaardsgrinden stanset han. Simon kom efter; de stod litt før de skulde ut i det sivende regn.

Erling Vidkunssøn talte rolig og jevnt, men Simon følte det dumpe, grænseløse raseri, som truet dypt i den anden — han turde ikke se op.

«I djævelens navn, Simon Andressøn, hvad mener I med at — stelle til — dette?»

Simon kunde ikke svare ett ord.

«Mener I at I kan true mig — saa jeg skal gjøre eders vilje — fordi I kanske har hørt nogen løgnrygter om hændelser som bar til — den tid I vel snaut var vænnet fra patten —.» Heftigheten knurret nærmere nu.

Simon rystet paa hodet:

«Jeg tænkte, herre, naar I kom ihug hende som var bedre end det skjæreste guld — da vilde I kanske ynke Erlends hustru og børn.»

Herr Erling saa paa ham — han svarte ikke, men gav sig til at flekke mose og lav av stenene i kirkegaardsmuren. Simon svelget og vætet læberne med tungen:

«Jeg vet neppe hvad jeg tænkte, Erling Vidkunssøn — at naar I husker paa hende som taalte alle de vonde aarene — uten anden trøst eller hjælp end Gud alene — at I da vilde hjælpe saa mange mennesker — for I kan! Siden I kunde ikke hjælpe hende. Har I angret nogen stund at I red fra Mandvik den dagen og lot Halfrid sitte igjen i herr Finns vold —»

«Men jeg har ikke det!» Erlings stemme *skar* nu. «For jeg vet at *hun* har aldrig — men dette tænker

jeg ikke *du* skjønner! For hadde du fuldelig skjønt en eneste stund, hvor stolt hun var, den fruen som *du* fik til hustru» — han lo av vrede — «da hadde du ikke gjort dette. Ikke vet jeg, hvad du vet — men du kan gjerne faa vite dette. De sendte mig, for Haakon laa syk den tiden, saa skulde jeg hente hende hjem til frænderne hendes. Elin og hun var vokset op som søstre, de var paa lag jevnaldrende, endda Elin var hendes farsøster — vi hadde — det hadde blit slik at kom hun hjem fra Mandvik, saa hadde vi maattet møtes baade tidt og ofte. Vi sat og taltes ved, en hel nat tilende borte i svalen til lindormburet — hvert ord som blev talt, kan baade hun og jeg svare til for Gud paa dommens dag. Saa faar *han* svare os, hvorfor det skulde være slik —.

Endda Gud lønnet hendes fromhet tilslut. Gav hende en god husbond til trøst for den hun hadde hat før — slik en guttehvalp som du var — som laa med tjenestekonerne hendes i hendes egen gaard — og lot hende føde op dine løsunger —,» han slængte den sammenknadde ball av mose bortover.

Simon stod urørlig og stum. Erling flaadde av et moseflak igjen og kastet det:

«Jeg gjorde det som *hun* bød. Har du hørt nok? Der var ikke andet raad. Hvor i verden ellers vi hadde møttes, saa hadde vi — saa hadde vi —. Hor er intet vakkert ord. Blodskam — er styggere —»

Simon rørte hodet til et stivt litet nik.

Han skjønte selv — det vilde være latterlig at si det han tænkte. Erling Vidkunssøn hadde været først i tyveaarene, fin og høvisk, Halfrid hadde holdt av ham slik at hun gad gjerne kysset hans fotefár over tunets duggede græs den vaarmorgenen —. Han var en halvgammel, fetlagd, styg bonde — og Kristin. Al-

drig vilde nu vist hun falde paa at tænke, der var fare for nogens sjælehelse, om de bodde i gaard sammen i tyve aar. Det hadde han da faat lære at skjønne tilgagns —.

Saa sa han sagte, næsten ydmykt:

«Hun nennet ikke, at det ménløse barnet engang, som hendes terne hadde faat med husbond hendes, skulde fare ilde i verden. *Hun* var det som bad mig gjøre ret og skjel mot det saa godt som jeg evnet. Aa, Erling Vidkunssøn — for Erlends arme ménløse hustrus skyld —. Hun sørger sig til døde —. Jeg syntes ikke jeg kunde la nogen sten ligge usnudd, mens jeg lette efter hjælp for hende og alle børnene hendes —»

Erling Vidkunssøn stod og lænet sig ind til portstolpen. Hans ansigt var like rolig som det pleiet være, og stemmen høvisk og kjølig, da han igjen talte:

«Jeg har likt hende, Kristin Lavransdatter, det litet jeg har set hende — en vakker og værdig kone er hun — og jeg har sagt det saa mange ganger, Simon Andressøn, jeg tænker visst at I vil faa hjælp, hvis I vil følge mine raad. Men jeg skjønner ikke rigtig, hvad I mener med dette — underlige paafund. I kan vel ikke mene, at fordi om jeg maatte la min farbror raade med mit giftermaal, umyndig som jeg var dengang, og den møen som jeg likte bedst var bortlovet, da vi blev kjendte —. Saa ménløs som I sier er nu vel Erlends hustru ikke heller. Ja, I er gift med søsteren, det er saa, men I og ikke jeg har voldt at vi er kommet til at føre denne — underlige samtalen — og da faar I taale at jeg nævner det. Jeg mindes, der var da snak nok om det, den tiden Erlend blev gift med hende — det var mot Lavrans Bjørgulfssøns raad og vilje at den handelen kom istand, men møen hadde tænkt

mere paa at faa sin vilje frem end paa at lyde sin far og vogte sin ære. Ja, hun kan være god kone likevel — men hun *fik* da Erlend, saa har de vel hat sin tid i fryd og gammen. Jeg tror aldrig at Lavrans hadde stor glæde av den maagen — *han* hadde alt valgt en anden mand til datteren, da hun blev kjendt med Erlend — hun var bortlovet, det vet jeg —,» han braatagnet, saa paa Simon et øieblik og snudde hodet tilsiden, noksaa forlegen.

Brændende skamrød bøiet Simon sit ansigt ned mot brystet, men han sa det allikevel, lavt og fast:

«Ja, hun var lovet til mig.»

Et øieblik stod de og turde ikke se paa hinanden. Saa kastet Erling Vidkunssøn den sidste moseballen, snudde sig og gik ut i regnet. Simon blev staaende igjen — men da den anden var et stykke inde i taaken, stanset han og vinket utaalmodig.

Saa gik de tilbake, like tyste som de var kommet. De var næsten fremme ved gaarden, da herr Erling sa:

«Jeg skal gjøre det, Simon Andressøn. I faar bie til imorgen, saa kan vi fare i flok alle fire.»

Simon saa op paa den anden — hans ansigt var aldeles fortrukket av skam og smerte. Han vilde takke, men orket ikke, han maatte bite sig haardt i læben, for underkjæven hans dirret saa forfærdelig.

Idet de gik indgjennem stuedøren, rørte Erling Vidkunssøn som tilfældig ved Simons skulder. Men den ene visste om den anden at de turde ikke se paa hinanden.

Næste dag, de holdt paa at bu sig til færden, vilde Stig Haakonssøn endelig laane Simon klær — han hadde ikke ført ombytte med sig. Simon saa nedover sig — svenden hans hadde børstet og pudset hans dragt, men ilde medfaret var og blev den efter det

lange ridt i stygveiret. Men han slog sig nedover laarene:

«Jeg er for tyk, Stig —. Og ikke kommer jeg for at være med i gjestebudet —»

Erling Vidkunssøn stod med foten oppe paa bænken, og hans søn spændte den forgyldte spore omkring — det var som herr Erling søkte at holde sine tjenere mest mulig unna idag. Ridderen lo underlig vredt:

«Skade gjør det vist ikke at det synes paa Simon Darre, han har ikkke spart sig i maagens tjeneste — men han stiger ret ind fra almandveien med sine djerve og snilde ord. Han er godt skaaret for tungebaandet, denne fordums maagen vor, Stig. Ett alene er jeg ræd for — at han skal ikke sanse selv, naar han bør slutte —»

Simon stod mørkerød, men han sa intet. I alt som Erling Vidkunssøn hadde sagt til ham siden igaar, merket han det spotske nag — og en underlig motvillig godhet — og en fast vilje til at føre denne sak frem — siden han nu engang hadde tat den op.

Saa red de nordover fra Mandvik, herr Erling, hans søn og Stig med tilsammen ti velklædte og vakkert væbnede svender. Simon med sin eneste mand tænkte, han kunde nu ha sanset at møte høveligere fulgt og utstyrt — Simon Darre av Formo hadde ikke hat nødig at ride med sine gamle svogere som en smaamand der har søkt deres bistand i sin vanmagt. Men han var likesæl. Han var saa træt og saa brutt av det som han hadde gjort igaar, saa nu syntes han mest, ham var det likegyldig, hvilket utfald denne færden fik.

Simon hadde altid latt som han ikke fæstet lid til de stygge rygterne om kong Magnus. Han var ikke værre helligmand end han kunde taale en grov skjemt

mellem voksne karlmænd. Men naar folk stak hoderne sammen og mumlet grøssende om mørke og hemmelige synder, blev han altid ilde ved. Og det syntes ham usømmelig at tro paa eller høre paa noget slikt om den kongen, hvis haandgangne mand han het.

Endda undret han sig, da han stod for den unge konge. Han hadde ikke set Magnus Eirikssøn siden denne var barn, og han hadde allikevel ventet at der skulde være noget kvindeagtig, klamt eller ufriskt ved ham — men dette var en av de vakreste unge mænd som Simon hadde fæstet øie paa — og han saa mandig og kongelig ut i al sin ungdom og slanke spædhet.

Han bar en lyseblaa, grønmenget kjortel, fotsid og folderik, holdt ind til den smekre midje med et forgyldt belte — og han førte sit høie, granvoksne legeme med fuldkommen ynde i den tunge dragt. Kong Magnus hadde lyst haar som laa glat om det vakkert formede hode, men var kruset med kunst i spidserne, saa det bruste om halsens fri og brede stamme. Hans ansigtsdrag var fine og kjække, hudfarven frisk med røde kinder og gullig skjær av solbrand, han hadde klare øine og aapent blik. Han hilste sine mænd med vakker holdning og vennesæl blidhet. Siden la han sin haand paa Erling Vidkunssøns ærme og førte ham med sig nogen skridt bort fra de andre, mens han takket ham for hans komme.

De taltes ved en stund, og herr Erling nævnte, han hadde et særskilt ærinde til kongens naade og velvilje. Kongstjenerne bar da en stol for ridderen frem foran kongens høisæte, viste de tre andre mænd plads noget længer nede i rummet og gik ut.

Som av sig selv hadde Simon fundet igjen den skik og holdning som han hadde nemmet i ungdommen — han hadde ogsaa git sig og tat imot tillaans av Stig

en sid, brun klædesklædning, saa han skilte sig ikke ut fra de andre mænd i utseende heller. Men han sat og kjendte sig tilmote som han skulde være midt i en drøm, han var og han var ikke den samme som hin unge Simon Darre, en kvik og kurteis riddersøn som hadde baaret haandduk og kjerte til kong Haakon i Oslo kongsgaard for evig mange vintrer siden. Han var og han var ikke Simon bonde av Formo som hadde levet sit fri og muntre liv nord i dalen i alle disse aarene — sorgløs paa sæt og vis, endda han hadde visst alle dager, at indi ham laa denne glo og ulmet — men han snudde sine tanker fra det. Der steg en dump og truende oprørsvilje i manden — det var ingen villet synd eller skyld av ham, det han visste om, men skjæbnen, som hadde pustet den i lys lue, og han maatte stri og late som intet, mens han blev stekt over langsom ild.

Han stod op ved det at alle de andre gjorde det — kong Magnus hadde reist sig:

«Kjære frænde,» kom hans unge, friske stemme «dette tykkes mig at være saken. Junkeren er min bror, men vi har nu aldrig fristet at holde hird sammen — de samme mænd kan ikke tjene os begge. Det synes da hellerikke som om Erlend har ment at det skulde bli ved at være slik — om han nu endda en tid holdt syslen under min haand og samstundes var blit Haakons haandgangne mand. Men de av mine mænd som hellere vil følge min bror Haakon, skal ha orlov av min tjeneste og frihet til at søke sin lykke i hans gaard. Hvem *de* monne være — det agter jeg at faa vite av Erlends mund.»

«Da maa I, herre konge, friste om I kan komme til enighet med Erlend Nikulaussøn i dette stykke. I faar holde det løfte om leide som I har git, og unde eders frænde en samtale —»

«Ja han er min frænde og eders frænde, og herr Ivar fik mig til at love ham leide — men ikke holdt han sine eder til mig og ikke husket han paa frændskapet mellem os» — kong Magnus lo litt og la igjen en haand paa Erlings arm. «Mine frænder, frænde, synes at leve efter det ordet, som vi har hertillands om at frænde er frænde værst. Nu er jeg fuldt vilig til at vise min frænde Erlend av Husaby miskund for Guds og Vor Frues og for min jomfrus skyld, liv og gods og landsvist, om han vil forlike sig med mig, lovlig frist til at komme sig ut av mine lande, hvis han vil fare til sin nye herre, hertug Haakon, samme miskund vil jeg unde hver mand som har været i forbund med ham — men jeg vil vite hvem de er, og hvilke av mine mænd som sitter utover landet her, som har tjent sin herre med falsk. Hvad sier I, Simon Andressøn — jeg vet at eders far var min morfars trofaste støtte, I har selv tjent kong Haakon med ære — mener I ikke at jeg har ret til at forske i denne sak?»

«Jeg mener, herre konge,» — Simon traadte frem og hilste atter, «at mens Eders naade styrer efter dette lands lov og sedvane, med miskund, da vil I sagtens aldrig faa vite hvem de mænd monne være, som hadde tænkt at ty til ulov og drotsvik. Ti den stund at landsfolket ser, Eders naade vil holde slik ret og skik som eders fremfarne fædre har sat, da vil vist ingen mand i dette riket tænke paa at spilde freden. Men de vil tie og tænke bedre, som en stund kanhænde tyktes vanskelig at kunne tro, I, herre, i eders ungdom, kunde styre to store kongeriker med visdom og kraft.»

«Det er saa, herre konge,» tok Erling Vidkunssøn paa, «ingen mand i dette landet har tænkt paa at negte eder lydnad i noget som I byder med rette —»

«Ikke det? Dere mener slik da, at Erlend har ikke

faret med svik og landraad — naar vi ser nøiere paa saken?»

Et øieblik syntes herr Erling at skulle bli svaret skyldig, da tok Simon til orde:

«I, herre, er drotten vor — av eder venter hver mand at I skal revse ulov med lov. Men følger I efter, der Erlend Nikulaussøn har steget fore, da kunde det hænde at de traadte frem og nævnte sine navne, som I nu traar saa haardt efter at faa vite, eller andre mænd som kan ta til at grunde over, hvordan det hang ihop med denne saken — for den vil bli meget omsnakket, hvis Eders naade gaar frem som I har truet med, mot en saa kjendt og høibyrdig mand som Erlend Nikulaussøn.»

«Hvad mener I, Simon Andressøn?» sa kongen skarpt — han blev rød i det samme.

«Simon mener,» faldt Bjarne Erlingssøn ind, «at det turde være uløntfor Eders naade, hvis folk gir sig til at spørre, hvorfor Erlend maatte ikke nyte slik mandhelg som er hver mands ret uten tyver og nidinger. De kunde da komme til at tænke paa kong Haakons andre dattersønner —»

Erling Vidkunssøn vendte sig heftig mot sønnen, han saa vred ut — men kongen spurte tørt:

«Regner dere ikke drotsvikere for niding?»

«Ingen *kalder* ham det, hvis han faar fremgang med sine raad, herre,» svarte Bjarne.

Et øieblik stod de alle tause. Saa mælte Erling Vidkunssøn:

«Hvad saa Erlend blir at kalde, herre, saa sømmer det sig ikke at I skipler loven for hans skyld —»

«Da trænger loven at bøtes i dette stykke,» sa kongen heftig, «hvis det er slik at jeg har ikke magt til at skaffe mig kundskap om hvordan folket agter at holde tro med mig —»

«Endda kan I ikke fare frem efter retterbot, før den er gjort, uten I øver overfærd mot landsfolket — og det har fra gammelt av hat vondt for at vænne sig til overfærd av kongerne sine,» sa Erling tvert.

«Jeg har mit ridderskap og mine haandgangne mænd at støtte mig til,» svarte Magnus Eirikssøn med en gutagtig latter. «Hvad sier I, Simon?»

«Jeg sier, herre — det tør vise sig at det er ikke saa sikker støtte — at dømme efter det kjøp som ridderskap og adel har git kongerne sine i Danmark og Sverige — naar almuen ingen magt hadde til at støtte op kongsmagten mot dem. Men tænker Eders naade paa slike raad, da vil jeg be at I løser mig av eders tjeneste — ti da vil jeg hellere findes blandt bondemugen.»

Simon hadde snakket saa rolig og sindig, at det syntes, som kongen skjønte ikke først hans mening. Saa lo han:

«Truer I, Simon Andressøn —? Er det slik at I vil kaste eders hanske til mig?»

«Det blir som I ønsker, herre,» sa Simon like jevnt, men han tok sine hansker ut av beltet og holdt i haanden. Da bøiet ung Bjarne sig frem og tok om dem:

«Dette er ikke sømmelige bryllupshansker for Eders naade at kjøpe!» Han holdt de tykke, slitte ridehansker i veiret og lo. «Kommer det ut, herre, at I har spurt efter slike, da kunde der let bli budt frem altfor mange — til godt kjøp!»

Erling Vidkunssøn gav et rop. Med en braa rørsel syntes han at feie den unge konge til en side, de tre mænd til en anden, han drev dem nedover mot døren: «Jeg vil snakke med kongen to ene.»

«Nei, nei, jeg vil tale med Bjarne,» ropte kongen og løp efter.

Men herr Erling puffet sin søn ut med de andre.

De gik en stund og drev i borggaarden og utenfor paa berget — ingen av dem sa noget. Stig Haakonssøn saa fortænkt ut, men holdt mund som han hadde gjort hele tiden, Bjarne Erlingssøn gik og smilte smaat og dulgt ut for sig hele tiden. Om en stund kom herr Erlings vaabensvend og bad dem fra husbonden at de skulde bie paa ham i herberget — hestene deres stod i borggaarden.

Siden sat de i herberget. De undgik at tale om det som var hændt — tilslut faldt de i snak om sine hester og hunder og falker. Det endte med at utpaa kvelden sat Stig og Simon og fortalte kvindfolk-historier — Stig Haakonssøn hadde altid hat et svært forraad av slike, men Simon gik det saan at de fleste han kom i hug, tok Stig netop til at berette, og enten var de hændt ham selv eller saa hadde det nylig baaret til etsteds nær Mandvik — selv om Simon husket at han hadde hørt taatten i sin barndom av huskarlene hjemme paa Dyfrin.

Men han vrinsket og lo omkap med Stig. Indimellem var det som bænken gynget med ham, der han sat — han var ræd noget, men turde ikke tænke ut hvad det var. Bjarne Erlingssøn lo stilt, drak vin og gnaget epler, tuklet med kravehætten og fortalte indimellem en liten stub — de var de værste, men de var saa underfundige at Stig ikke skjønte dem. Han hadde hørt dem av en prest i Bjørgvin, sa Bjarne.

Endelig kom herr Erling. Sønnen gik ham imøte for at skille ham med ytterplaggene. Erling vendte sig harm mot den unge:

«Du!» Han slængte kappen i Bjarnes hænder — saa fløi der over ansigtet et glimt av smil, som faren ikke vilde være ved. Han snudde sig mot Simon:

«Ja nu faar I være nøid, Simon Andressøn! Nu kan I visst lite trygt paa at den dagen er ikke langt unna, da dere skal sitte i fred og hygge sammen paa grannegaardene — I og Erlend — og konen hans og alle sønnerne deres.»

Simon var blit en skygge blekere i ansigtet, da han stod op og takket herr Erling. — Han visste hvad det var for en frygt, han ikke hadde turdet se i øinene. Men der var nu ingen raad —.

Paa lag fjorten dager efter blev Erlend Nikulaussøn fri. Simon med sine to svender og Ulf Haldorssøn red ut til Akersnes og hentet ham.

Trærne var allerede næsten nakne, for det hadde blaast haardt uken før. Barfrosten hadde sat ind nu — det klang haardt under hestehoverne, og jorderne var bleke av rim, da de red indover mot byen. Det kunde se ut til sne — himmelen var jevnt overtrukken og dagslyset mulent og kaldgraat.

Simon hadde set at Erlend drog litt paa det ene benet, da han kom ut i borggaarden, og han syntes noget støl og ukring, da han steg tilhest. Han var ogsaa meget blek. Han hadde faat av sig skjegget og sit haar studset og flidd — i overansigtet var han nu gustengul, og underansigtet var hvitt med blaalig skjegrot; han var indfalden under øinene. Men han saa staselig ut i den side mørkeblaa kjortel og kappe, og han førte sig, da han tok avsked med Olav Kyrning, og rakte pengegaver til de mænd som hadde vogtet ham og baaret mat til ham i fængslet, som en høvding der skilles fra folket i en bryllupsgaard.

Det første, mens de red, syntes han at fryse; han hutret nogen ganger. Saa kom der litt farve i hans

kinder, ansigtet livnet op — det var som saft og liv vældet op i ham. Simon tænkte, Erlend var vist ikke lettere at bryte end en siljutein.

De kom til herberget, og Kristin gik sin husbond i møte i tunet. Simon prøvet ikke at se dit, men han maatte.

De haandhilstes og vekslet nogen ord, stilt og klarmælt. De greiet dette møtet i alt gaardsfolkets paasyn vakkert og sømmelig nok. Bare at de blev blussende røde begge to, saa paa hinanden et sekund, og saa sænket de begge sit blik. Saa bød Erlend igjen sin hustru haanden, og de gik sammen mot det loftsbur, hvor de skulde bo, mens de var i kaupangen.

Simon vendte sig mot den stuen hvor han og Kristin hadde hat tilhold indtil nu. Da snudde hun sig ved det nederste trin av burstrappen og ropte paa ham, underlig klinger i røsten:

«Kommer du ikke, maag — faa dig nu mat først — og du, Ulf!»

Hun syntes saa ung og myk i kroppen, slik hun stod litt dreiet i hoften og saa sig bak over skuldren. Straks hun var kommet til Oslo, hadde hun begyndt at fæste hodeplagget sit paa en anden maate. Her syd var det bare smaamænds koner som bar linet paa den gammeldagse maaten som hun hadde brukt helt fra hun blev gift: stramt om ansigtet som et nonnelin, snipperne fæstet i kors over skuldrene saa halsen helt skjultes, med mange folder paa siderne og ut over bakhodets haarknute. I Trondheim gjaldt det saa at si som et tegn paa fromhet at sætte skautet sit paa denne maaten som erkebiskop Eiliv altid lovpriste som det sedeligste og tugtigste lag for gifte kvinder. Men for ikke at stikke av hadde hun tat op moten her sydpaa, med linklædet lagt glat over issen og hængende ret ned

bak, saa forhaaret syntes og hals og skulder blev fri, og saa hørte det til at fletterne blev bare bundet op saa de ikke syntes under linets kant, men hodeduken smøg sig mykt efter hodeskaalens form. Simon hadde nok set det før og tænkt at det klædte hende — men han hadde allikevel ikke før set, hvor ung hun blev seende ut av det. Og hendes øine skinnet som stjerner.

Utpaa dagen kom endel folk som vilde hilse paa Erlend — Ketil av Skog, Markus Torgeirssøn, senere paa kvelden Olav Kyrning selv, Sira Ingolf og herr Guttorm, en prest ved Halvardskirken. Da de to prester kom, hadde det begyndt at sne, litt tørt, finkornet dryss, og de var kommet ut av veien, ind paa et jorde indimellem nogen borrer — deres klær var fuldsatte med dem. Alle fik travlt med at plukke borrer av presterne og deres følgesvender — Erlend og Kristin plukket herr Guttorm, de rødmet alt i ett og spøkte med presten, underlig usikre og skjælvende i maalet, naar de lo.

Simon drak en hel del først paa kvelden, men han blev ikke noget ør — bare litt tung i kroppen. Han hørte hvert ord som blev talt, urimelig skarpt. De andre blev fort aapenmundede — kongens venner var ingen av dem.

Han blev saa underlig led ved det hele nu efterpaa. Dumt prat var det de sat der og blaffet ut — høimælte og hidsige. Ketil Aasmundssøn var noget enfoldig, og maagen hans, Markus, var ikke videre klok han heller; Olav Kyrning var en rettænkende og forstandig mand, men kortsynt — og de to presterne syntes ham hellerikke meget skjønsomme. Nu sat de alle og hørte paa Erlend og stemte i med ham — og han blev mere og mere lik sig selv som han altid hadde brukt at være, kaat og uvorren. Nu hadde han tat Kri-

stins haand og lagt over sit knæ, sat og lekte med hendes fingre — de sat slik at de rørte ved hinanden med skuldrene. Nu blusset hun skjært av rødme, hun kunde ikke ta sine øine fra ham — da han listet en arm omkring hendes midje, sitret hun om munden, saa hun hadde møie med at holde læberne lukket —.

Saa gik døren op, og Munan Baardssøn steg ind.

«Sidst kom den store stuten selv,» ropte Erlend leende, sprang op og gik ham imøte.

«Hjælpe os Gud og Maria mø — jeg tror du er likeglad jeg, Erlend,» sa Munan forarget.

«Ja hjælper det at syte og sørge nu da, mener du, frænde!»

«Aldrig har jeg set din make — al din velfærd har du ødt —»

«Ja jeg var aldrig slik at jeg gik til helvede med bar bak for at berge broken min ubrændt,» sa Erlend, og Kristin lo sagte og yrt.

Simon la sig nedover bordplaten med hodet i armene. Gid de vilde tro at han var saa drukken alt, saa han hadde sovnet — han vilde faa være ifred —.

Ingen ting var anderledes end han hadde ventet — burde ha ventet ialfald. Ikke hun heller. Her sat hun, eneste kvinde mellem alle disse mændene, like blid og blyg og tryg og sikker. Slik hadde hun været dengangen og — da hun sveg ham — skamløs eller skyldfri, han visste ikke. Aanei, det var ikke sandt heller, hun hadde ikke været saa sikker, hun hadde ikke været skamløs — hun hadde ikke været rolig bak den rolige mine —. Men den manden hadde forgjort hende — for Erlends skyld gik hun gladelig over gloende stener — og hun hadde traadt over ham som hun ikke visste, han var andet end en kold sten —.

Aa han laa og vaset — hun vilde ha frem viljen sin

og sanset ikke andet. La dem ha sin glæde — han kunde vel være likesæl med det. Skilte det ham om de avlet sig syv sønner til — saa blev det fjorten til at skifte halvten av Lavrans Bjørgulfssøns bo. Det saa ikke ut til at han skulde trænge sørge for sine børn, Ramborg var ikke saa rap til at faa børn som søster sin — men hans avkom skulde sitte efter ham med magt og rigdom engang i tiden. Men han var likesæl med det — ikveld. Han hadde lyst til at drikke mere — men han kjendte, inat vilde Guds gaver ikke bite paa ham — og da maatte han reise op hodet og kanske bli blandet ind i snakken.

«Ja du mener vist du kunde duget til riksforstander du,» sa Munan haanlig.

«Nei du kan skjønne, vi hadde agtet *dig* til at bli det,» lo Erlend.

«I Guds navn, vâr da munden din, mand —»

De andre lo.

Erlend kom bort og rørte ved hans skuldrer:

«Sover du, maag —» Simon saa op. Den anden stod foran ham med et bæger i haanden. «Drik med mig da, Simon. Dig kan jeg da mest takke for at jeg berget livet — og jeg er glad i det, slik det er, gut! Du stod med mig som en bror — hadde du ikke været maagen min, saa hadde jeg vel maattet miste hodet. — Saa kunde du faat min enke —»

Simon sprang op. Et øieblik stod de to og saa paa hinanden — Erlend blev ædru og hvit, hans læber gled fra hinanden i et gisp —

Simon slog med knytnæven bægeret ut av den andens haand, mjøden skvalpet utover. Saa vendte han sig og gik ut av stuen.

Erlend stod efter. Han tørket av sin haand og haandleddet i kjortelskjøtet, uten han visste om det — saa

sig tilbake: de andre hadde ikke merket dette. Med foten støtte han bægeret ind under bænken — stod et øieblik — saa gik han stilt ut efter maagen.

Simon Darre stod nedenfor burstrappen — Jon Daalk holdt paa at leie hans hester ut av stalden. Han rørte sig ikke, da Erlend kom borttil:

«Simon! Simon — jeg visste ikke — jeg visste ikke, hvad jeg sa!»

«Du vet det nu.»

Simons stemme var aldeles tonløs. Han stod urørlig, saa ikke paa den anden.

Erlend saa raadløst omkring sig. Der skimtet en blek flek av maanen bak skysløret, det drysset med smaa haarde snekorn. Erlend rørte sig frysende:

«Hvor — hvor skal du fare —» spurte han valent, saa paa svenden og hesterne.

«Søke mig et andet herberg,» sa Simon kort. «Du kan vel vite, *her* gidder jeg ikke være —»

«Simon!» brast Erlend ut. «— Aa jeg vet ikke hvad jeg ikke skulde gi for at det var usagt —!»

«Ikke jeg heller,» svarte den anden som før.

Døren gik oppe i loftet. Kristin traadte ut paa svalen med en lygt i haanden — bøiet sig utover og lyste ned:

«Staar dere her?» spurte hun, skjær i stemmen. «Hvad gjør dere ute nu?»

«Jeg kjendte paa mig, jeg burde se ut til hestene mine — som det er høviske folks sed at si,» svarte Simon leende op.

«Jamen — du har jo tat ut hestene dine!» undret hun lattermild.

«Ja — slikt kan en mand gjøre, naar han er ør i hodet,» sa Simon som før.

«Men kom op nu!» skar hun i, lys og glad.

«Ja. Straks.» Hun gik ind og Simon ropte til Jon om at sætte ind hestene. Han vendte sig mot Erlend — manden stod, underlig lam i miner og holdning. «Jeg skal komme ind om litt. Vi faar — friste at late som dette var utalt, Erlend — for vore hustruers skyld. Men saa meget skjønner kanske du ogsaa — du var den sidste mand paa jorden som jeg vilde — skulde visst om — dette. Og glem ikke, at jeg er ikke saa glemsom som du er!»

Døren deroppe gik igjen; gjesterne kom ut i flok og følge, Kristin var med dem, og hendes terne som bar lygten.

«Ja,» flirte Munan Baardssøn, «det er langt paa natten alt — og disse to folkene her tænker jeg længter svært efter sengen —»

«Erlend. Erlend. Erlend.» Kristin hadde kastet sig ind til ham i samme nu de stod alene indenfor loftsdøren. Hun smøg sig haardt og tæt ind mot ham. «Erlend. — Du ser sorgfuld ut —» hvisket hun forskrækket, med de halvaapne læber nær oppe mot hans mund. «Erlend?» hun tok om hans tindinger med begge sine hænder.

Han stod litt med armene løselig lagt omkring hende. Saa, med en sagte kvidende lyd i strupen, krystet han hende til sig.

Simon gik bortover til stalden — han vilde sagt noget til Jon, men han glemte det underveis. En stund stod han i stalddøren og saa op mot maanedisen og snedrysset — nu begyndte der at falde større filler. Jon og Ulf kom ut og stængte bak sig, og de tre mænd gik sammen over mot det huset, hvor de skulde sove.

STANDARDBIND
FRA
N. MAGNUSSEN
ULLEVOLDS VN. 35

